LATIN
12,190

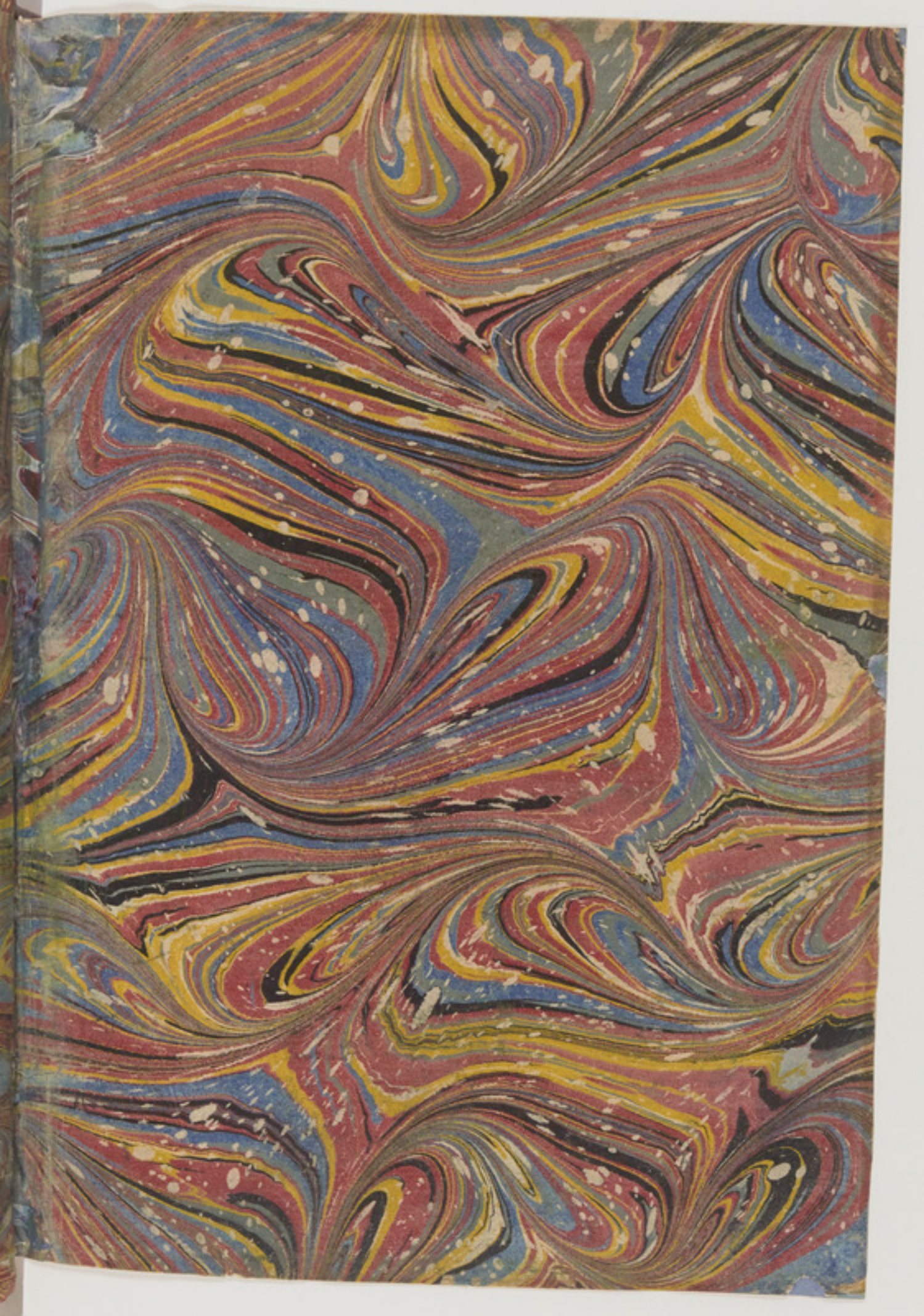

XIII
122

XIII
122

libri·iiij·

INCPT CONCORDIA EVANGELISTARŪ·LIB PRIMUS

S Augustini libri 4 de consensu
Evangelistarum · 793

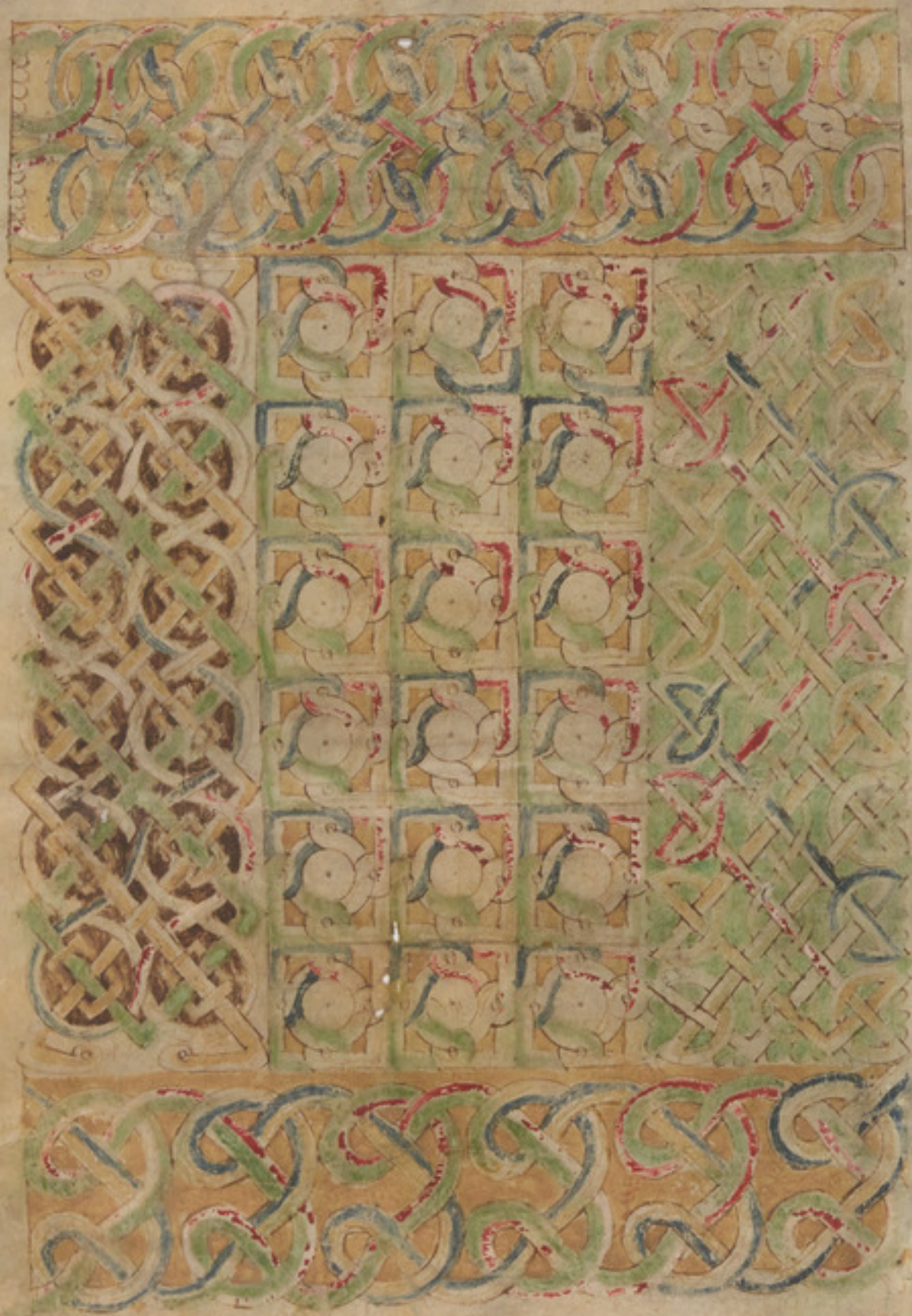

Liber S. Petri Corbeiensis
Aug. de Concordia Euangelistarum 793

INCIPIT LIBER PRIMUS

M. Germani a Pratis

INTER OMNES DIUINAS
AUCTORITATES QUAE SCIS LITTERIS CON
TENENTUR EUANGELIUM MERITO EXCEL
LIT. QUOD ENIM LEX ET PROPHETAE
FUTURUM PRAENUNTIAUERUNT HOC
REDDITUM ATQ CONPLETUM IN EUANGELIO
DEMONSTRATUR. CUIUS PRIMI PRAEDI
CATORES APOSTOLI FUERUNT QUI DNM
IPSUM ET SALUATOREM NOSTRUM IHM
XPM ETIAM PRAESENTEM IN EARNE UI
DERUNT. CUIUS NON SOLUM EA QUAE
EX ORE EIUS AUDITA UEL AB ILLO SUB OCULIS SUIS
OPERATA DICTA ME MINERANT UERUM ETIAM
QUAE PRIUS QUAM ILLI PER DISCIPULATUM ADHAESE
RANT IN EIUS NATIUITATE UEL INFANTIA UEL PUE
RITIA DIUINITUS GESTA ET DIGNA MEMORIA SIUE
AB IPSO SIUE A PARENTIBUS EIUS SIUE A QUIBUS
LIBET ALIIS CERTISSIMIS INDICIIS ET FIDELISSI
MIS TESTIMONIIS REQUIRERE ET COGNUSCERE
POTUERUNT IN POSITO SIBI EUANGELIZANDI MU
NERE GENERI HUMANO ADNUNTIARE CURARUNT.
QUORUM QUIDAM HOC EST MATTHEUS

olim 793 N. 758.
S. Germ. Lat.

et iohannes etiam scripta de illo quae
scribenda uisa sunt libris singuli sedide
runt, ac ne putaretur quod attinet ad
percipiendum et praedicandum euangelium
interesse aliquid utrum illi adnuntient
qui eundem dnm hic in carne apparentem
discipulatu famulante secuti sunt.
Anhi qui ex illis fideliter conperta cre
diderunt diuina prouidentia procura
tum est per spm scm. Ut quibusdam
etiam ex illis qui primos apostolos
sequebantur non solum adnuntiandi
Etiam uerum scribendi euangelium tribuere
tur auctoritas. hi sunt marcus et
lucas. Ceteri autem homines qui de
dni uel de apostolorum actibus aliqua
scribere conati uel ausi sunt. Nonta
les suis temporibus exstiterunt ut eis
fidem haberet eclesia atq in auctorita
tem canonicam scorum librorum eorum
scripta reciperet. Nec solum quia illi
nontales erant quibus narrantibus cre
di oporteret sed etiam quia scriptis suis
quaedam fallaciter indiderunt quae ca
tholica atq apostolica regula fidei

et sana doctrina condemnat. Istiigitur
quattuore uangelistae uniuerso terra
rum orbe notissimi. Et ob hoc fortas
se quattuor quo quattuor sunt par
tes orbis terrae. Per cuius uniuersita
tem xpi ecclesiam dilatari ipso suinum eri
sacramento quodam modo declararunt
hoc ordine scripsisse perhibentur. Pri
us mattheus deinde marcus tertio lu
cas ultimo iohannis. Unde alius eis fuit
ordo cognoscendi atq praedicandi. Alius
autem scribendi ad cognuscendum quippe
atq praedicandum. Primi utiq fuerunt
qui secuti dnm in carne praesentem di
centem audierunt facientem quae uide
runt atq ex eius ore ad euangelizandum
missi sunt, sed in conscribendo euan
gelio quod diuinitus ordinatum esse cre
dendum est ex numero eorum quos
ante passionem dns elegit primum atq
ultimum locum duo tenuerunt. Pri
mum mattheus ultimum iohannis
utreliqui duo qui ex illo numero non
erant sed tamen xpm in illis loquen
tem secuti erant tam quam filiam

plectendi, ac per hoc in loco medio constituti
utroq; ab eis latere munirentur, horũ sane
quattuor. Solus mattheus hebreo scripsisse
perhibetur eloquio, ceteri greco. Et quamuis
singulis uũquendam narrandi ordinẽ tenuisse
uideantur. Non tamen unusquisq; eorũ uelut al
terius praecedentis ignarus uoluisse scribere
repperitur, uel ignorata praetermisisse quae
scripsisse alius inuenitur. Sed sicut unicuiq; in
spiratũ est, non superfluam cooperationẽ sui
laboris adiunxit, Nã mattheus suscepisse intelle
gitur incarnationẽ dñi secundũ stirpem regiam.
Et pleraq; secundum hominũ praesentẽ uitam fac
ta et dicta eius, Marcus eũ subsequutus tãquã
pedis eius et breuiatur eius uidetur, eũ solo quip
pe iohanne nihil dixit. Solus ipse per pauca cum
solo luca pauciora. Cũ mattheo uero plurima
et multa paene totidem atq; ipsis uerbis siue
cũ solo siue cũ ceteris consonante, Lucas
autem circa sacerdotalem dñi stirpem atq;
personã magis occupatus apparet. Nam et
ad ipsum dauid non regium stẽma secutus as
cendit, sed per eos qui reges non fuerunt exit
ad natham filium dauid qui nec ipse rex fuit,
Non sicut mattheus qui per salomonẽ regem

descendens ceteros etiam reges exordi
ne persecutus est. Seruans in eis de quo
poste aloquemur mysterium numerum.
Dn senim ihs xps unus uerus rex et unus ue
rus sacerdos illud ad regendos nos illud ad
expiandos. has duas personas apud patres
singillatim commendatas suam figuram egisse
declarauit. siue titulo illo qui cruci eius super
fixus erat rex iudaeorum. Unde archano instinc
tu pilatus respondit quod scripsi scripsi.
Praedictum quippe erat in psalmis ne corrum
pas tituli inscriptionem siue quod ad personam
sacerdotis attinet in eo quod nos offerre ad
que accipere docuit, unde per prophetam de
se premisit dicentem, tu es sacerdos in ae
ternum secundum ordinem melchisedech, mul
tis quoque aliis documentis diuinarum scrip
turarum rex et sacerdos xps apparet. hinc
et ipse dauid cuius non frustra crebrius filius
dictus est quam filius abrahae. et quem com
muniter tenuerunt mattheus et lucas, ille
a quo per salomonem discenderet iste ad quem
per natham ascenderet, quamquam aperte
rex fuit figurauit tamen et sacerdotis per
sonam quando panes propositionis mandu
cauit

quos non licebat manducare nisi solis sa
cerdotibus. Huc accedit quod solus etiam
Lucas mariā cōmemorat ab angelo mane
festatam eo gnatā fuisse elisabeth quae
uxorerat zachariae sacerdotis de quo idem
scripsit quod eā de filiabus aaron hoc est de
tribu sacerdotū habebat uxorē. Cū ergo
mattheus circa regis Lucas circa sacerdotis
personā gereret intentionē utique humani
tatē xp̄i maxime cōmendarunt. Secundū
hominē quippe xp̄s et rex et sacerdos effec
tus est cui dedit d̄s sedē dauid patris sui et reg
ni eius non est finis et esset ad interpellandū
pro nobis mediator dei et hominū homo xp̄s ihs.
Non autem habuit tā quā breuiatorē coniunc
tum Lucas sicut marcū mattheus, et hoc for
te non sine aliquo sacramento quia regum
est non esse sine comitū obsequio. Unde
ille qui regiā personā xp̄i narrandā suscipe
rat habuit sibi tamquam comitē adiunctum
qui sua uestigia quodā modo sequeretur.
Sacerdos autē quō in sc̄as c̄orū solus intra
bat propterea Lucas cuius circa sacerdo
tium xp̄i erat intentio non habuit tā quā so
ciū subsequentē qui suā narrationē quodam

modo breuiaret. Tres tamen isti euangelis
tae in his rebus maximae diuersatis unt
quas xps per humanam carnem temporaliter
gessit. Porro autem Iohannes ipsam maximae
diuinitatem dni qua patri est aequalis intendit
eam que praecipue suo euangelio quantum
inter homines sufficere credidit commen
dare curauit. Itaque longe a tribus istis superis
fertur ita ut hos uideas quodammodo in terra
cum xpo homine conuersari illum autem trans
cendisse nebulam qua tegitur omnes terra
et peruenisse ad liquidum caelum unde acie
mentis acutissima atque firmissima uideret
in principio uerbum dm apud dm per quem
facta sunt omnia et ipsum agnosceret carnem
factum ut habitaret in nobis quod acceperit
carnem non quod fuerit mutatus in carnem.
Nisi enim carnis adsumptio seruata in commu
tabili diuinitate facta esset non diceretur
ego et pater unum sumus. Neque enim pater
et caro unum sunt. Et hoc de se ipso dni testi
monium solus idem Iohannes commemorauit:
Et qui me uidet uidet et patrem meum. Et ego in
patre et pater in me. Et ut sint unum sicut et
nos unum sumus. Et quaecumque pater facit haec

eadē et filius facit similiter. Et si qua
alia sunt quae xp̄i diuinitatē in qua ae
qualis est patri recte intellegentibus
intiment paene solus iohannes in euan
gelio suo posuit tamquam de pectore
ipsius dn̄i super quod discumbere in eius
conuiuio solitus erat secretum diuini
Eius tatis uberius et quodāmodo famulari
biberit. Proinde cū duae uirtutis pro
positae sint animae humanae una ac
tiua altera contemplatiua illa qua
itur ista quo peruenitur. Illa qua labo
ratur ut cor mundetur ad uidendum
dm̄. Ista qua uacatur et uidetur dn̄s. Illa
est in praeceptis exercendae uitae
huius temporalis ista in doctrina uitae
illius sempiternae. Ac per hoc illa ope
ratur ista requiescit quia illa est in pur
gatione peccatorū ista in lumine pur
gatorū ac per hoc in hac uita mortali
illa est in opere bonae conuersationis.
Ista uero magis in fide. Et apud per pau
cos per speculum in aenigmate ex
parte in aliqua uisione incōmutabilis
ueritatis. Haec duae uirtutes in duabus

uxoribus iacob figuraliter intelleguntur
de quibus aduersus faustum manichaeum
pro modulo meo quantum illi opere suffice
re uidebatur disseruissilia quippe interprae
tatur laborans, Rachel autem uisum prin
cipium, ex quo intellegi datur si diligen
ter aduertas tres euangelistas tem
poralia facta domini et dicta quae ad infor
mandos mores uitae praesentis maxi
me ualerent copiosius persecutos cir
ca illam actiuam fuisse uersatos Johan
nem uero facta domini multo paucioranar
rantem dicta uero eius ea praesertim
quae trinitatis unitatem et uitae aeter
nae felicitatem insinuarent diligentius
et uberius conscribentem in uirtute con
templatiua commendanda sua intentione
praedicationem quetenuisse, unde mihi
uidentur quia ex apocalypsi illa quattuor
animalia ad intellegendos quattuor euan
gelistas interpraetati sunt probabilius
aliquid attendisse illi qui leonem in mattheo
hominem in marco uitulum in luca aquilam
in iohannem intellexerunt quam illi qui ho
minem mattheo aquilam marco leonem iohanni

tribuerunt, de principiis enim librorum
quandam coniecturam capere uoluerunt
non de tota intentione euangelistarum
quae magis fuerat perscrudanda, multo
enim congruentius ille qui regiam xpi per
sonam maxime commendauit, per leonem
significatus accepetur, unde et in apo
calypsi cum ipsa tribu regia leo commemo
ratus est ubi dictum est uicit leo de tribu
iuda, secundum mattheum enim et magi
narrantur uenisse a boriente ad regem
quaerendum et adorandum qui eis per
stellam apparuit et ipse rex herodes regem
formidat infantem, atque ut eum posset oc
cidere tot paruulos necat, quod autem
per uitulum lucas significatus sit prop
ter maximam uictimam sacerdotis neutri
dubitauerunt, ibi enim sacerdote zacharia
incipit sermo narrantis ibi cognatio
mariae et elisabeth commemoratur ibi
sacramenta primi sacerdotii in infan
te xpo impleta narrantur et quaecumque
alia possunt diligenter aduerti quibus ap
pareat lucas intentionem circa personam
sacerdotis habuisse, marcus ergo qui

neque stirpē regiā neq sacerdotalē
uel cognationē uel consecrationem
narrare uoluit et tamen in eis uersa
tus ostenditur quę homo xp̄s operatus
est tantū hominis figura in illis quattuor
animalibus significatus uidetur, haec
autem animalia tręa siue leo siue ho
mo siue uitulus interra gradiuntur,
Unde iste tres euangelistae in his maxi
me occupati sunt quae xp̄s in carne opera
tus est et quae praecepta mortalis uitę
exercendae carnē portantibus tradidit.
Ad uero iohannes super nubila infirmeta
tis humanę uel ut aquila uolat ad lucem
incōmutabilis uerētatis acutissimis atq
firmissimis oculis cordis intuetur has
dn̄is anctas quadrigas quib. per orbē uec
tus subicit populos leues suo iugo et sarci
nae leuę quidā uel impia uanitate uel
imperitate meretate calūniis appetunt;
ut eis ueracis narrationis derogent fidē
per quos xp̄iana relęgeo disseminata per
mundum tanta fertillitate prouenit ut
homines infideles iam inter se ipsos calū
nias suas musitare uix audeant cōpressi

fide gentiū et omniū deuotione populorū;
uerum tamen quia non nullos adhuc ca
lūniosis disputationibus suis uel retar
dant a fide ne credant uel iam credentes
quantum poterint agitando perturbant.
Nonnulli autem ff salua fide nosse desi
derant quid talib. respondeant quaestio
nibus uel ad profectum scientiae suae
uel ad illorum uaniloquia repellenda in
spirante adq. adiuuante dn̄o dō nostro quod
utinā ipsorū saluti prosit hoc opere de
monstrare suscipiemus errorē uel teme
retatē eorum qui contra euangelii quat
tuor libros quos euangelistae quattuor
singulos conscripserunt Satis arcutas
criminationes se proferre arbitrantur,
quod ut fiat quod non sibi aduersentur
Idē scriptores quattuor ostendendum est,
hoc enim solent quasi palmare suae ua
nitatis obicere quod ipse euangelistae
inter se ipsos dissentiant, Sed illud prius
discutiendū est qd solet nonnullos mo
uere cur ipse dn̄s nihil scripserit ut aliis
de illo scribentibus necesse sit credere;
hoc enim dicunt illi uel maximae pagani

quid dn̄m ipsū ih̄m xp̄m culpare aut blas
phemare non audent, et qui tribuunt ex
cellentissẹ mā sapientiā, sed tamen
tamquā homini, discipulos uero eius
dicunt magistro suo amplius tribuisse
quā erat, ut eū filiū dī dicerent et uerbū
dī per quod facta sunt omnia et ipsum
ac dm̄ patrē unū esse, ac si qua similia sunt
in apostolicis litteris quibus eū cū patre
unū dm̄ colendū esse dẹ dicẹ mus, honoran
do enī tā quā sapientissẹ mū uerū putant
colendū autē tamquam dm̄ negant, Cūer
go quaerunt quare ipse non scripserit
uidentur paratifuisse hoc de illo credere
quod de se ipse scripsisset non quod alii de
illo pro suo arbitrio praedicassent, A quib
quaero cur de quibus dā nobilissimis philo
sophis suis hoc crediderint quod de illis eorū
discipuli scriptum memoriae reliquerunt
cū de se ipsẹ nihil scripsissent. Nā pytha
goras quo in illa contemplatiua uirtute
nihil habuit gratia clarius non tantum
de se sed nec de ulla re aliquid scripsisse
perhibetur, Socrates autem quē rursus
in actiua qua mores informantur omnibus

praetulerunt, ita ut testimonio quoq;
de isu apollinis omnium sapientissimū
pronuntiatū esse non taceant. Ysopi
fabulas pauculis uersibus persecutus
est, uerba et numeros suos adhibens
rebus alterius, usq; adeo nihil scribere
uoluit, ut hoc se coactum imperio sui
daemonis fecisse dixerit, sicut nobi
lissimus discipulorū eius plato cōme
morat, in quo tamen opere maluit
alienas quā suas exornare sententias.
Qui dicitur causa est cur de istis hoc cre
dant quod de illis discipuli eorū litteris
cōmendarunt et de xp̄o nolint credere
quod eius de illo discipuli conscripserunt.
Praesertim cū de eo ceteros hominis
sapientia superatos esse fateantur
quāuis eum fateri dm̄ nollint, an uero illi
quos isto multo inferiores fuisse non
dubitant ueraces de se discipulos fa
cere potuerunt et iste non potuit quod
si absurdissime dicitur credant de
illo quē sapientem fatentur, non quod ipsi
uolunt sed quod apud eos legunt qui
ea quae scripserint ab illo sapiente

didicerunt, deinde dicant unde saltim
quod sapientissimus fuerit nosse uel
audire potuerunt, si fama dissimenan
te certior ne de illo nuntiata fama est
quam discipuli eius quibus eum praedi
cantibus ipsa per totum mundum fama
flagrauit postremo famam praefe
rant ei famae de illo credant quae ma
ior est ea quippe fama quae de catholi
ca ecclesia quam stupent toto orbe
diffusam mirabili claritate disperti tur
tenuis istorum rumores incomparabili
ter uincit. Ea porro fama tam magna
tam celebres ut eam timendo istae trepe
dasset tepedas contradicti uinculas insi
nus uorodant. Iam plus metuentes audiri
quam uolentes credi filium dei unigenitum
et dominum praedicat xpm per quem facta sunt
omnia, si ergo fama elegunt testem cur non
hanc elegunt quae tanta claritate prae
fulgeat. Si scripturam cur non euangelicam
quae tanta auctoritate praepollet. Nos
certe de diis eorum credimus quae habet
et scriptura eorum antiquior et fama cele
brior, quae si adoranda sunt cur ea rident

in theatris. Si autem ridenda sunt plus
ridendum est cum adorantur in templis.
Restat ut ipse uel intestes esse de xpo qui
sibi auferunt meritum sciendi quid loquan
tur loquendo quod nesciunt, aut si aliquos
eum scripsisse asserant prodant eos no
bis, Profecto enim utilissimi et saluber
rimi sunt quos ut ipsi fatentur uir sapien
tissimus scripsit, Si autem timent eos pro
ferre utique mali sunt, porro si mali sunt
non eos sapientissimus scripsit, Sapien
tissimum autem xpm fatentur non ergo
xps tale aliquid scripsit, Ita uero isti desi
piunt ut illis libris quos eum scripsisse ex
istemant dicant contenere eas artes
quibus eum putant illa fecisse miracula
quorum fama ubique per crebruit, quod existe
mando se ipsos produnt quid diligant et
quid affectent, Quando quidem xpm prop
terea sapientissimum putant fuisse quia
nescio quae in licenta nouerat, quae non
solum disceplina xpiana sed etiam ipsa
terrenae rei publicae administratio iurae
condemnat, et certe qui talis xpi libros
legisse affirmant cur ipsi nulla talia

faciunt qualia illū de libris talibus fecisse
mirantur. Quid qd etiā diuino iudicio sic er
rant quidā eorū qui talia xp̄m scripsisse
uel credunt uel credi uolunt ut eosdem
libros ad petrum et paulū dicant tamquā
epistolari titulo praenotatos et fieri po
test ut siue inimici nominis xp̄i siue qui
eiusmodi execrabilibus artibus de tam
glorioso nomine pondus auctoritatis
dare se posse putauerunt talia sub xp̄i
et apostolorū nomine scripserint, In qua
fallacissima audatia sic excaecati sunt
ut etiam a pueris qui adhuc pueriliter in
gradu lectorum xp̄ianas litteras nostrā cum
meritori deantur, Cum enī uellent tale a
aliquid infligere xp̄m scripsisse ad disci
pulos suos cogitauerunt ad quos potissi
mū scribere potuisse facile crederetur.
Tamquā ad illos qui ei familiarius adhaesis
sent quibus illud quasi secretum digne
committeretur et occurrit eis petrus
et paulus, Credo quod pluribus locis simul
eos cū illo pictos uiderent quia merita pe
tri et pauli etiam propter eundē passio
nis diem celebrem Romam sollemniter Roma

cōmendat. Sic omnino errare merue
runt qui xp̄m et apostolis eius non in
sc̄is codicibus sed in pictis parietibus que
sierunt, nec mirum si a pingentibus fin
gentes decepti sunt. Toto enī tempore
quo xp̄s in carne mortale cū suis discipu
lis uixit nondum erat paulus discipulus
eius quē post passionē suā post resur
rectionē post ascensionē post missū
de caelis sp̄m sc̄m post multorū iudaeorū
conuersionē et mirabilem fidem. Post
lapidationē stephani diaconi et martyris
Cum adhuc saulus appellaretur et eos qui
in xp̄m credidirant grauiter perseque
retur de caelo uocauit et suū discipulū
atq; apostolum fecit, quomodo igitur po
tuit libros quos ante quam moreretur
eum scripsisse putare uolunt. Ad discipu
los tamquam familiarissimos petrū
et paulum scribere. Cū paulus nondum
fuerit discipulus eius. Illud quoque atten
dant qui magicis artibus tanta potuisse
et nomen suum ad populos in se conuer
tendos arte ipsa consecrasse delerant.
Utrū potuerit magicis artibus tantos

prophetas diuino spu ante quam in terra
nasceretur implere. Quid ei illo talia fu
tura praelocuti sunt qualia iam prae
terita in euangelio legimus et in qualia
in orbe terrarum praesentia nunc uide
mus. Neque enim si magicis artib. fecit ut
coleretur et mortuus magus erat ante
quam natus. Cui prophetando uenturo
gens una deputata est cuius reipublicae
tota administratio prophetia esset illius
regis uenturi. Et ciuitatem caelestem ex
omnib. gentib. condituri, proinde illius
hebraeae gentis ad prophetandum xpm
sicut dixi deputatae nullus alius ds erat
nisi ds unus ds uerus qui fecit caelum et ter
ram et omnia quae in eis sunt. Quo offenso
saepe suis hostibus subdebantur nunc
etiam pro grauissimo scelere occisi xpi
ex ipsa hierusolyma quod erat regni eorum
caput penitus eradicati ut romano im
perio subiugati sunt. Solebant autem
romani deos gentium quas subiugabant
colendos propitiare et eorum sacra suscipere
hoc de dno gentes hebreae cum ea uel
oppugnauerunt uel uicerunt facere

noluerunt, Credo quod uidebant si eius
dī sacra reciperent qui se solum dele
tis etiam simulachris coli iuberet di
mittenda esse omnia quae prius colen
da susciperant, Quorū religionibus im
perium suum creuisse arbitrabantur
In quo eos plurimū fallacia daemonū
decipiebat. Nā utiq. intellegere debebant
occulta dī ueri uoluntate paenesquē
rerū sūma potestas est sibi datū et auc
tum regnū non illorū deorū fauore qui
si aliquid in hac re potestatis habuissent
suos potius ~~potius~~ protexissent ne a ro
manis superarentur aut ipsos eis ro
manos edomitos subiugassent, neq. enī
possunt dicere pietatē ac mores suos
a diis gentium quas uicerunt dilectos
et electos nūquā hoc dicent si primor
dia sua recolant facinorosorū asylū
et romuli fratricidium neq. enim quan
do asylum constituerunt remus et ro
mulus ut quisquis cuius libet sceleris
reus eo confugisset in ultum haberet
commissum. Praecepta paenitentiae
dederunt ad sanandas animas miserorū

ac non potius collectā timentium manū
contra suas ciuitates quarū leges time
bant mercede inpunitatis armarunt,
Aut quando romulus fratrē qui nihil in
eum mali perpetrarat occidit iustitiā
uindicandi ac non principatū domenan
di cogitauit, ita ne istos mores dilexerunt
de hostes suarū ciuitatū fauendo hos
tibus earū qui potius ne cillas deseren
do praesserunt Nec a distos transeun
do eos aliquid adiuuerunt qui a non habent
in potestate regnū dare et auferre, Sed
ds unus et uerus hoc agit occulto iudi
cio non continuo beatos facturus quib
terrenū regnū dederit Nec continuo
miseros quibus admerit Sed beatos
uel miseros propter aliud et aliunde fa
ciens temporalia regna adque terrena
quibus uoluerit et quā diu uoluerit se
cundum praedistenatum ordinē sae
culorū uel sinendo uel donando distri
buit, Unde ne cillud possunt dicere cur
ergo ds hebraeorum quē sūmū et uerū
dm dicitis non solū eis non subiugauit
sed ne ipsos hebraeos ne a romanis sub

iugarentur adiuuit. Praecesserunt enim
manifesta peccata eorum propter quae
illis hoc uenturum prophetae tanto ante
praedixerunt et maximae quia impio furo
re xpm occiderunt. In quo peccato aliorum
occultorum peccatorum meritis excaeca
tisunt; Et quod illius passio esset gentib.
profutura eadem prophetica contestatio
ne praedictum est. Nec in aliare magis cla
ruit illius gentis regnum et templum et sacer
dotium et sacrificium et unctionem illam mys
ticam quod chrisma grece dicetur unde xpi
nomen elucet et propter quam reges
suos xps ipsa gens appellabat. Non fuis
se nisi praenunciando xpo deputatam quam
quod occisi xpi resurrectio postea quam
coepit credentibus gentibus praedicare
illa omnia cessauerunt nescientibus ro
manis per quorum uictoriam nescientibus
iudaeis per quorum subiugationem factum
est ut illa cessarent, rem sane mirabilem
non aduertunt pauci pagani qui remanserunt
dm hebraeorum offensum auictis
nec receptum auctoribus. Nunc praedica
ri et coli ab omnibus gentibus ipse est enim

dñs israhel. de quo tanto ante propheta
plebem dñi sic adlocutus est et quieruit
te dñs israh uniuersae terrae uocabitur.
hoc factum est per nomen xpi uenientis ad
homines ex semine ipsius israhl. qui nepos
fuit abrahae. a quo gens coepit hebraeorum.
Nam et ipsi israhl dictum est in semine tuo be
nedicentur omnes tribus terrae. hinc
ostenditur dñs israhl. dñs unus qui fecit caelum
et terram et res humanas iuste ac miseri
cordi tercurat. ita ut nec praecludat mi
sericordiam iustitiam. nec inpediat mise
ricordia iustitiam. quod non ipse sit uictus
in hebraeo populo suo. quia regnum sacer
dotiumque eius romani sexpugnandum dele
tumque permisit. quando quidem per xpi eu
angelium uere regis et sacerdotis. quod illo
regno et sacerdotio futurum praefigura
uit. nunc ipse dñs israhl ubique delet idola genti
um quae utique ne delerentur recepere sa
cra eius romani noluerunt. sicut recepe
runt deorum aliarum gentium. quas uice
runt. ita et regnum sacerdotiumque profe
tica e gentis abstulit. quia iam qui peream
promittebatur aduenerat. et romanum

Imperium a quo illa gens uicta est per xpm
regem suo nomini subiugauit atq. ad euer
tendaidola propter quorum honorem sa
cra eius recepta non erant xpiana e fidei
robore ac deuotione conuertit, puto quia
haec de se futura ut per tot prophetas et per
cuius dā etiā gentes regnū ac sacerdotium
praenuntiarentur non magicis artibus
fecit xps ante quā esset in hominib. natus,
nā et illius iam deleti regni populus ubiq.
dispersus mirabili dī prouidentia quā uis
sine ulla unctione regis sacerdotisq. re
manserit in quo chrismate xpi nomen ap
paret tenet tamen reliquias quarundā ob
seruationum suarū romana sacra de illa
de idolorū cultu nec uictus ac subiugatus
accepit ut libros profeticos ad testimoniū
gerat xpi ac sic de inimicorū codicibus profer
tur ueritatis prophetati xpi; qui de ergo ad
huc miseri xpm male laudando se ipsos
indicant si aliqua magica sub eius nomine
scripta sunt cū uehementer his artibus xpi
doctrina inimica sit. Hinc potius intelle
gant quantū sit illud nomen quo addito etiā
illi qui contra eius praecepta uiuunt suas ne

fariasartes honorare conantur. Sicenī
diuersis hominum erroribus multi etiā
uarias hereses aduersus ueritatē sub eius
nomine condederunt, ita sentiunt etiā ini
mici xpi ad suadendum quod proferunt con
tra doctrinā xpi nullū sibi esse pondus aucto
ritatis si non habeat nomen xpi. Quid q̄ isti
uani xpi laudatores et xpianae religionis
obliqui obtrectatores propterea non audent
blasphemare xpm quia quidā phylosophie orū
sicut in libris suis porphyrius sic ullus pro
didit consoluerunt deos suos quid de xpo
responderent. Illi autē oraculis suis xpm
laudare conpulsi sunt nec mirum cū etiā in
euangelio legamus eū daemones fuisse con
fessos. Scriptū est autē in prophetis nīs
quō diligentium daemonia. Ac per hoc isti
nec contra deorū suorū responsa conen
tur continenti blasphemias a xpo et eas
in discipulos eius effundunt. Mihi autē
uidetur quod illi diligentiū quos phylosophi
pacanorum consulere potuerunt etiā
si de discipulis xpi interrogarentur ipsos
quoq laudare cogerentur, uerū tamen
isti ista disputant quod haec euersio

templorum et damnatio sacrificiorum
et confractio simulacrorum non per doc
trinam xpi fiat sed per discipulorum eius
quos aliud quam ab illo didicerunt docuis
se contendunt. Ita uolentes xpianam fidem
xpm honorantes laudantesque conuelle
re qui utique per discipulos xpi et facta et
dicta xpi adnuntiata sunt quibus constat
relegio xpiana adhuc ista iam paucissi
mis neciam oppugnantibus. Sed tamen
adhuc musitantibus inimica sed nolunt
credere xpm talia docuisse, prophetas
legant qui non solum superstitiones idolo
rum euerti praeceperunt, uerum etiam
xpianis temporibus. Hanc euersionem
futuram praedixerunt, qui si fefellerunt
curtanta manifestatione conpletur, si ue
rum dixerunt curtantae diuinitati resis
tetur. Uerum tamen dilegentius ab istis
quaerendum est quem nam putentes se
dm israhel cureum colendum non receperunt
sicut aliarum gentium deos quas romanum
subegit imperium praesertim cum eorum
sententia sit omnes deos colendos esse
sapienti. Cur ergo a numero ceterorum

iste reiectus est. si plurimum ualet
cur ab eis solus non colitur. Si parum
aut nihil ualet cur contritis eorum simul
acris ab omnibus gentibus solus paene
iam colitur. Nũ quã huius quaestionis
uinculo eximi poterunt qui cũ maiores
et minores deos colant quos deos putant
hunc dm̃ non colunt qui praeualuit omnib,,
Si enĩ magnae uirtutis est cur [illegible] ma
tus est inprobandus. si paruae nullius
uirtutis est cur tantum potuit inproba
tus. si bonus est cur a ceteris bonis solus
separatur. si malus est cur a tot bonis unus
non superatur. Si uerax est cur eius prae
cepta respuuntur. si mendax est cur eius
praedicta conplentur. Postremo quod
uolunt de illo sentiant, nũ quid romani
etiã malos deos colendos colendos non
pŏtant qui pallori et febri fana fecerunt
qui et agathus daemonas inuitandos et ca
cus daemonas placandos monent. Quod
libet ergo de illo existiment cur eũ solum
sibi nec ad uocandum nec propitiandum
esse duxerunt. Quis est ds̃ iste uel ita ignotus
ut in tam multis diis solus adhuc non inue
niatur

uelita notus utatā multis hominibus
iam solus colatur. Nihil ergo restat ut di
cant cur huius dī sacra recipere noluerint
nisi quia solum se coli uoluerit. Illos autē
deos gentiū quos iste iam colebant coli pro
hibuerit. Sed hoc ipsū magis ab eis requi
rendum est quēnam uel qualem putent esse
istū dm̄ qui noluerit coli deos alios quibus
iste templa et simulachra euertenda quā
illorū ad eius sacra non recipienda, certe
sententia illius eorū phylosophi proditur
quē sapientissimū omniū hominū etiā
oraculo fuisse firmarunt. Socratis enī
sententia est unūquēq. dm̄ sic coli oportere
quomodo se ipse colendū esse praecepe
rit. Proinde istis sūma necessitas facta
est non colendi dm̄ hebreorū quia si alio
modo eum colere uellent quā se colendū
ipse dixisset non utiq. illū colerent sed quod
ipse finxissent, si autē illo modo uellent
quo ipse diceret alios sibi colendos non
esse cernebant quos ille coli prohibebat.
hac per hoc respuerunt unius uiridicul
tū ne multos falsos offenderent. magis
arbitrantes sibi obfuturā fuisse istorū

iracundiā quā illius benevolentiā pro
futurā sed fuerit ista vana necessitas
et tridenda timiditas, nunc querimus quid
de isto dō sentiant homines quibus pla
cet omnes deos colendos esse, si enim
iste colendus non est quomodo coluntur
omnes cum iste non colitur. Si autem
colendus est non omnes colendi sunt
quia nisi solus colatur iste non colitur,
An forte dicturi sunt istū non esse dm̄
cum illos deos dicant qui sicut nos credi
mus nihil possunt nisi quod illius iudicio
permittuntur, non ut alicui prosint
sed ut nec laedere valeant nisi eos quos
ita laedendos esse ille iudicat qui omnia
potest sicut autē ipsi coguntur fateri minora
certe quā ille putaverunt, si enim dicunt
quorum vates consulti ab hominibus
ut non dicā fefellerunt proxima tamen
privatis negotiis responderunt quomo
do non est dēs cuius vates non solū ea quae
ad tempus consolebantur congrue res
ponderunt verum etiam unde non con
solebantur de universo genere huma
no atque omnibus gentibus ea tanto ante

praedixerunt quae nunc et legimus et
uidemus; si dm̄ dicunt quoniam impleta
sibylla fata cecinit romanorum quomo
do non est ds̄ qui a romanos et omnes na
tiones in se unum dm̄ per xp̄i euangelium
creaturas et omnia patrum suorum simu
lacra euersuras sicut praenuntiauit
exhibuit. postremo illos deos dicunt
qui numquam ausi sunt peruates suos
contra istum dm̄ aliquid dicere quomo
do non est ds̄ qui peruates suos istorū
simulacra non solum euertiuissit
uerum etiam in omnib. gentib. euersu
ri praedixit ab eis. Qui illis dissertis
se unū colere iuberentur et iussi fa
mularentur aut legant si possunt
uel aliquā sibyllarum uel quem libet
aliorum uatum suorum praedixisse hoc
futurum ut ds̄ hebraeorum ds̄ israel ab ō
nib. gentib. coleretur et quod eum culto
res aliorum deorum recte antea respu
issent futuras etiam litteras propheta
rum eius in auctoritate ista sublime ut
his obtemperans etiam imperium ro
manū iuberet delere simulacra mo

nuisse etiam ne alibus praeceptis optempo
raretur, legant. ista si possunt ex aliquib.
libris uatum suorum, omitto enim dicere quod ea
quae in illorum libris leguntur per nos, hoc
est xpiana religione testimonium dicunt,
quod a sanctis angelis et ab ipsis prophetis
audire potuerunt sicut praesentem in car
ne xpm et iam daemoniaco acta sunt confi
teri, sed haec omitto quae cum proferimus
a nostris ficta esse contendunt, ipsi omni
no ipsi urgendi sunt ut proferant a uatib.
deorum suorum contra dm hebraeorum ali
quid profetatum sicut nos tot et tanta
de libris prophetarum nostrorum contra
deos eorum et iussa obseruamus et prae
dicta recitamus et facta monstramus
quae illi tam pauper pauci qui remanserunt
malunt dolore conpleta quam illum dm agnoscere
re qui potuit praenuntiare complenda cum
in suis diis falsis quae sunt uera daemonia
nihil aliud pro magno appetant quam cum ali
quid eorum responsis sibi futurum esse dixi
cerint, quae cum ita sint cur non potius mi
seri intellegunt illum esse dm uerum quem
sic uidentes suorum deorum societate se iunctum

utquem dm̄ fateri cogunt̄ quiomnes
deos colendos esse profitentur cū cete
ris colere non sinantur. Cū ergo simul
coli non possunt cur non ille elegitur
quiistos coli uetat relictis istis qui illum
coli non uetant aut si uetant legatur.
Quid enī magis populis eorū in templis eorū
debuit recitare. Ubi nihilum quā tale per
sonuit ē tutique prohibitio tam multorū
contra unum quam unius contra tā mul
tos notior potencior esse deberet. Nā si
huius dī cultus est impius inutiles sunt dii
qui homines ab impietate non prohibent.
Si uero pius est huius cultus quō in illo pre
cipetur ne isti colantur impius est cultus
illorū. Si autē tam deffidenter istū coli
prohibent ut plus audire timeant quam
prohibere audeant hoc ipso quis non sa
piat quis non sentiat illum esse potius ele
gendū quiistos coli tā publice prohibet
qui eorū simulacra euerti iussit praedi
xit euertit quam istos quos ut ille non co
latur iussisse nescimus praedixisse non
legimus ualuisse aliquid non uidemus.
Rogo respondeant quis est dēs iste qui omnis

dm̄ gentium sic persequitur qui omnia eorū
sacra sic prodit sic extinguit quid in terro
gem homines qui euanuerunt cogitando
qui sis te sit Alii dicunt saturnus est, credo
propter sabbati sc̄ificationē quia istie ū diē
saturno tribuerunt. Uarro autē ipsorum
quod octiorē apud se Neminē inueniunt dm̄
iudaeorum iouē potauit nihil interesse
censens quo nomine nuncupetur dū eadē
res intellegatur Credo illius sūmitate deter
ritus, Nam quia nihil superius solent cole
re romani quam iouem quod capit alium
eorū satis aperte que testatur eū que regē
omnium deorū arbitrantur, cū animaduer
teret iudaeos sūmū dm̄ colere nihil aliud
potuit suspicari quam iouem, sed siue qui
iouem dm̄ iudaeorū putant dicant quando
saturnus prohibere ausus est coli alterum
dm̄ nec ipsū iouem qui eū regno expulisse
perhibetur patrem filius, qui sitā quā po
tentior et uictor placuit cultoribus suis
saturnū uictū expulsūq. non colant, sed
neq. istū coli iouis prohibuit et quē uincere potuit
dm̄ tamen esse permisit. Istae inquiunt
fabulae sunt aut inter praetandae a sapien
tibus

autridendae, nos autē iouem colimus de
quo ait maro iouis omnia plena, id est omnia
uiuificantē spm, merito ergo et uarro iouem
opinatus est colia iudaeis quia dicit per pro
phetā caelum et terrā ego impleo, quid illud
quod idem poeta dicit aethera quomodo acci
piunt sic enim ait, cum pater omnipotens
fecundis imbribus aether coniugis ingre
miū laetae discendit, aetherē quippe non
spm sed corpus esse dicunt sublime quo
caelum super aerē disten ditur, an poe
tae conceditur, nunc secundum platoni
cos ut non corpus sed sps, nunc secundū
stoicos loqui ut corpus sit ds; quid ergo
in capitolio colunt si spm si deniq ipsum
caelum corporeū quid illic facit scutū illud
iouis quod appellant aegida nempe origo
nominis huius ita redditur quia iouem
a matre occultatum capra nutrivit,
an et hoc poetae mentiuntur, nūquid et
capitolia romanorū operas unt poetarū
quid sibi autē uult ista non poetica sed pla
ne mimica uarietas deos secundum phylo
sophos in libris quaerere secundum poetas
in templis adorare, sed numquid etiam

ille euhemerus poeta fuit qui et ipsum
iouem et saturnum patrem eius et plutonem
atque neptunum fratres eius ita planis
sime homines fuisse prodit ut eorum
cultores gratias magis poetis agere debe
ant quia non ad eos dehonestandos sed
potius ad exornandos multa finxerunt
quamuis et ipsum euhemerum ab ennio
poeta in latinam linguam esse conuersum
cicero cum memoret. Nunquid et ipse cice
ro poeta fuit qui eum cum quo in tusculanis
disputat tamquam secretorum admonet
dicens, si uero scrutari uetera et ex eisque
scriptores greciae prodiderunt eruere
coner ipsi illi maiorum gentium dii hinc ano
bis profecti in caelum repperientur quae
re quorum demonstrentur sepulcra in
gratia reminiscere quem es initiatus quae
traduntur. Tum denique quam hoc late pateat
intellegis. Hic certe istorum deos homi
nes fuisse satis confitetur in caelum
autem peruenisse benevole suspicatur
quamquam et hanc honorem opinionis ab ho
minibus eis esse dilatatum non dubitauit
publice dicere cum de romulo loqueretur

qui hanc urbē inquit condidit romulū
ad deos immortales beniuolentia fama
q sustulimus, qui digitur mirū est si
hoc fecerunt antiquiores homines de
ioue et saturno et ceteris quod romani
de romulo quod denique iam recentioribus
temporibus etiā de caesare facere uolu
erunt quibus et uirgilius adulationē
carminis addidit dicens ecce ei proces
sit caesaris astrū. Uide an tergo ne for
te historica ueritas sepulchra falsorū
deorū ostendat in terra, uanitas autē
poetica stellas eorū non figat sed figat
in caelo, neq enim reuera stella illa iouis
est aut illa saturni, sed posteorū mor
tē sideribus ab initio mundi conditis
haec nomina imposuerunt homines
qui illos mortuos quasi deos haberi
uoluerunt, de quibus quid tantum
mali castitas aut quid tantū boni uo
luptas commeruit ut inter astra
quae cū sole et luna circū eunt uenus
habeat stellā et minerua non habeat
Sed fuerit et cicero academicus in
certior quam poetae qui sepulcra

deorũ cõmemorare ausus est litteris
q; mandare, quamuis hoc non ex opinio
ne propria praesũpserit sed ex ipsorũ
sacrum traditione cõmemorauerit
Nũquid et uarro uel tãquã poeta fingit
uel tãquã academicus dubie ponit quod
dicit taliũ deorum sacra ex cuiusque eorũ
uita uel morte qua inter homines uixe
runt uel obierunt eis secõposita, Nũquid
et leon ille sacerdos aegyptius poeta
uel academicus fuit qui macedonia lexan
dro diuersã quidem agrecorũ opinione
istorũ deorum originẽ uerũtamen ita
prodit ut eos homines fuisse declarat
Sed quid ad nos dicant sed iouem non homi
nẽ mortuũ colere nec homine mortuo
capitoliũ dedicasse Sed spiritui uiuifican
ti omnia quo mundus impletur, et scutũ
eius in honore nutricis eius factum de
pelle caprina interpraetentur ut uo
lunt quid dicunt de saturno quem satur
no colunt, Nonne ille est qui primus ab
olympo uenit armaiouis fugiens et regnis
exsul ademptis qui genus indocile et
dispersũ montibus altis composuit leges

q. dedit latiũq. uocari malut this quo
latuisset tutis in horis, nonne ipsũ eius
simulacrũ quod cooperto capite fingi
tur quasi latentẽ indicat, nonne ipse
italis ostendit agricultura quod falce
demonstrat non inquiunt, nã uideris
si fuit ille homo et rex quidã de quo ista
narrantur / Nos tamen saturnũ inter
praetamur uniuersũ tempus quod gre
cum etiã uocabulũ eius ostendit uoca
turenĩ cronos quod ad spiratione adadita
etiã temporis nomen est, unde et latine
saturnus appellatur quasi saturetur
annis, quidiam cũ isti sagendũ sit nescio,
qui conantes in melius interpraetari no
mina et simulacra deorũ suorũ faten
tur maiorẽ deũ suũ et patrẽ ceterorũ
tempus esse, qui denĩ aliud indicant
quã omnes deos temporales esse quo
rũ patrẽ ipsũ tempus constituunt, eru
buerunt hinc philosophi eorum re
centiores platonici qui iã xp̃ianis tem
poribus fuerunt et saturnũ aliter
interpratari conati sunt dicentes,
appellatũ cronon uelut a satietate.

intellectus eo quod grece satietas co-
ros, intellectus autem siue mens nus
dicitur cui uidetur suffragari et la
tinum nomen quasi ex prima latina parte
et grega posteriore compositum ut
diceretur saturnus tamquam saturesset
nus uiderunt quam esset absurdum si filius
temporis iuppiter haberetur quem dominum
aeternum uel putabant uel putari uo
lebant, At uero secundum istam nouellam
interpraetationem quam uetere seorum
si habuissent mirum si ciceronem uarro ne
que latuisset saturni filium iouem dicunt
tamquam ab illa summa mente proflu
entem spiritum quam uoluntesse uel ut ani
mam mundi huius omnia terrena et caeles
tia corpora implentem, Unde illud marcinis
est quod paulo ante commemoraui iouis
omnia plena, Numquid non si possent
isti sicut ipsam interpraetationem ita etiam
superstitionem hominum commutarent
et ut nulla simulacra, Aut certe satur
no potius quam ioui capitulia constitue
rent, neque enim ullam animam rationalem sapi
entem fieri disputant nisi participatione

summae illius cōmutabilis que sapien
tiae non solum cuiusquam hominis
animam sed ipsius etiā mundi quam
dicunt iouem. Nos uero esse quandam
sūmā dī sapientiā cuius partione fit
sapiens quae cūq animā fit uere sapiens
non tantū concedimus uerū etiā maxi
me predicamus, Utrū autē uniuersa
ista corporalis moles quae mundus
appellatur habeat quandam animam
uel quasi animā suā. Idest rationalem
uitā qua ita regatur sicut unū quotq
animal magna atq abdita quaestio est.
Nec ad firmari debet ista opinioni si cōper
ta quod uera sit. Nec refelli nisi cōperta
quod falsa sit, quid autē hoc ad hominē
etiā si semper eū lateat. Quando quidē
nulla anima fit sapiens uel beata ex alia
qua cūq anima sed ex illa sola sūma atq
incōmutabili dī sapientia, Romani tamen
qui non saturno sed ioue capitoliū con
diderunt uel aliae nationes quae iouē
praecipue supra ceteros deos colen
dū esse putauerant. Non hoc quod isti
senserunt qui secundū istā suā nouam

primus

opinionē et summas arces si quicquam
in his reb. potestatis habuissent saturno
potius dedecarent, et mathematicos uel
genethliacos maxime delerent qui sa
turnū quem sapientū effectu remisti
dicerent maleficū dm̄ Interalia sidera
constituerent, quae opinio tantū contra
illos in animis humanis praeualuit ut nec
nominare illum uelint senē potius quā
saturnū appellantes, tā timida superstitione
ut iam carthaginienses pae neui
co suo nomen mutauerint uicū seniscre
brius quā uicū saturni appellantes, Notū
est ergo quid colere conuincantur et q̄id
colorare conentur adoratores simulacro
rum, Verū etab istis nouiciis saturni in
terpraetatoribus requirendū est quid
de dō sentiant hebreorū, etiā ipsis enim
placuit omnes deos cū gentibus colere
cū eos superbos puderet propeccatorū
remissione humiliari sub xp̄o, qui ergo
sentiant de dō israhel quē si non colunt
non omnes deos colunt, Si autem colunt
non colunt sicut se coli iussit quia et alios
colunt quos coli ille prohibuit, pereo senī

uate sista prohibuit per quos haec ipsa
quae nunc a xp̄ianis eorum simulacra
patiuntur futura praedixit, siue enim
angeli ad illos profetas misissint qui eis
dm̄ omniū creatorē unū uerū dm̄ cui
uniuersa subiecta sunt et per sensibiliū
rerū congruā speciē figuratur osten
derent et quē ad modū saecoli praecipe
rent indicarent, siue aliquorū in eis men
tes per sp̄m scm̄ ita sublimate sint ut eo
uisu ea uiderent quo et ipsi angeli uident
constat tamen eos illi dō seruisse qui alios
deos prohibuit seruisse autē fide pieta
tis in regno et sacerdotio rei publice suae
et xp̄m uenturū regē ac sacerdotē
significantibus sacris. Porro autem
diis gentiū quos isti dū colere uolunt illū
qui cū eis coli non potest colere nolunt,
Dicant quid causa est ut nullus eorum
inueniatur qui alterum coli prohibeat
cū eos in diuersis officiis muneribus
que constituant et rebus ad quē que
proprie pertinentibus praesides uelint,
Si enim iuppiter non prohibet saturnū
coli quia non est ille homo qui illū homine

patrē de regno expulit sed aut caeli
corpus aut sp̄s implens caelum et ter
ram et ideo non potest prohibere coli
mentem supernā ex qua dicitur e ma
nasse, sic a ratione nec saturnus iouem
coli prohibet quia non ab eo rebellante
superatus est sicut ille ioue nescio quo
cuius arma fugiens uenit in italiā, sed
fauet prima mens anime a se genitae
saltē uulcanus prohibere et coli martē
uxoris adulterū hercule sic non est
persecutricē suā, quae ista inter eos
est tā foeda consensio ut nec diana
uirgo casta coli prohibeat non dictā
uenerē sed priapū nū si unus homo
et uenator et agricola esse uoluerit
seruus serit amborū quib. tamen uel
uicina templa fabricare erubescit
sed interpraetentur dianā uirtutē
quā uolunt interpretentur et pria
pū fecunditatis deū, ita sane ut infe
tandis feminis pudeat iu nonē talem
habere adiutorem, dicant quod placet
interpretentur quod sapiunt dum ta
men omnia eorum argumenta pertur
bet

ds israhel, qui cum illos omnes coli prohi
buerit et a nullo eorum coli prohibitus
sit eorumque simulacris et sacris eversio
nem praeceperit predixerit et fecerit
si uis ostendit illos falsos atque fallaces
et se esse uerum ac uerace dm, istos autem
iam paucos deorum multorum falsorumque
cultores quis non miretur nolle obtemperare
illi de quo cum ab eis queritur quis
nam ds sit quodlibet opinando respondent
dm tamen esse negare non audent.
Quia si negent operibus eius et predictis
atque completis facillime conuincuntur.
Neque enim ea dico quae liberum sibi putant
esse non credere quia ipse in principio
fecit caelum et terram et omnia quae in eis
sunt. Neque illa nimis antiqua quod
enoch transtulit quod impios diluuio
deleuit quod noe iustum domum quae eius
per lignum indeliberauit, ab abraham
in hominibus facta eius exordior, huic enim
facta est per angelicum oraculum ma
nifesta promissio quam nunc uidemus
impleri, huic quippe dictum est in semine
tuo benedicentur omnes gentes,

primus

ex cuius semine populū isrl. unde uir
go maria quae peperit xpm in quo bene
dici omnes gentes audeant iam nega
re si possunt. haec promissio facta
est etiā ad isaac filiū abrahae et ad
iacob nepotē abrahae qui etiā isrh ap
pellatus est ex quo uniuersus ille po
pulus et propagatus et nominatus est
ut huius populi dī appellaretur ds isrhl
non quod ipse non sit ds omniū gentiū
siue nescientiū siue iā scientum sed
quia in isto populo uoluit manifestius
apparare uirtutē promissorū suorum
Ille enī populus primo in aegypto multi
plicatus et de illa seruitute per moysen
in multis signis portentis que liberatus
de bellatis plurimis gentibus terrā etiā
re promissionis accepit in qua regnauit
per reges suos de tribu iuda exortus qui
iudas unus fuit ex duodecim filiis isrhl
nepotis abrahae atq. inde iudaei cogno
minati multa ipso dō adiuuante fecerunt
multa pro peccatis suis ipso flagellante
perpessi sunt donec ueniret semen cui
promissū est in quo benedicerentur

omnes gentes et patrum suorum simul
agras ponte confringerent neque enim
temporibus xpianis sed tanto ante
praedictum est quod per xpianos imple
tur, ipsi iudaei qui remanserunt inimi
ci nominis xpi de quorum etiam futura per
fidia in illis propheticis litteris tacitum
non est ipsi habent et legunt prophetam
dicentem, dne ds meus et refugium meum
in die malorum ad te gentes uenient ab
extremo terrae et dicent, uere men
dacia coluerunt patres nostri simulagra
et non est in illis utilitas, Ecce nunc fit
ecce nunc gentes ab extremo terrae
ueniunt ad xpm ista dicentes et simulagra
frangentes, et hoc enim magnum est quod
ds praestetit ecclesiae suae ubique diffu
sae ut gens iudaea merito debellata et
dispersa per terras, ne a nobis haec com
posita putarentur codices prophetarum
nostrorum ubique portaret et inimica
fidei nostrae testis fieret ueritatis
nostrae. Quomodo ergo discipuli xpi
docuerunt quod a xpo non didicerunt
sicut stulti dissipiendo iactitant ut de eorum

gentiliū et simulacrorū superstitio de
leretur. Nū quidem illas prophetias que
nunc leguntur in codicibus inimicorum
xpi possunt dici fingxisse discipuli xpi
qui senim haec euertit nisi dns israhel
ipsi enim populo dictum est per diuinas
uoces factas ad moysen. Audi israhel
dns dns tuus dns unus est, non facies tibi
idolum neq cuius quā similitudinē neq
in caelo assursū neq in terrā deorsum
ut autē etiā euertatis ta ubi potestatem
acciperit sic ei praecipitur. Non adora
bis deos illorum sed neq seruies eis, non
facies secundū opera ipsorū sed deponen
do depones et confringendo confrīges
simulacra eorū, qui sautē dicat xpm atq
xpianos non pertinere ad israhel cū israhel
ne posfuerit abrahae cui primo et dein
de isaac filio eius et deinde ipsi israhel
nepoti eius dictū est quod cōmemoraui
in semine tuo benedicentur omnes gen
tes, quod fieri iā uidemus in xpo cū inde
exorta sit illa uirgo de qua propheta
populus israhel et dī israel cecinit dicens, ec
ce uirgo concipiet et pariet filiū et

uocabunt nomen eius emanuhel, in
terpraetetur autē emanuhel, nobis
cū dñs. Dñs ergo israhel qui prohibuit alios
dñs coli qui prohibuit idola fabricari
qui praecipit euerti qui per prophetā
predixit gentes ab extremo terrae
dicturas uere mendatia coluerunt
patres nostri simulacra in quibus non
est utilitas, ipse per xp̄i nomen et xp̄ia
norum fidē istarū omniū superstitio
num euersionē iussit promisit exhi
buit, frustra. Ergo miseri quia blas
phemare xp̄m etiā a diis suis hoc est
daemonibus nomen xp̄i metuentibus
prohibiti sunt uolunt ab eo doctrinā
istā facere alienā qua xp̄iani contra
idola disputant easq omnes falsas re
ligiones ubi potuerint eradicant, de dō
israhel respondeant quē docere ista et
iubere non tantū xp̄ianorum sed iudeo
rum libri testantur, de ipso consulant
deos suos qui xp̄m blasphemari prohi
buerunt, de dō israhel. Si audent aliqua con
tumeliosa respondeant, sed quos con
sulant aut ubi iam consulant libros

suorū legant sidm̄ isrl̄ iouē putant sicut
uarro scripsit, Interim ut secundū eorū
opinionē loquar cur ergo iouī non cre
dant idola esse delenda si saturnū pu
tant cur eum non colunt aut cur non
sic colunt quemammodū saecoli per
eos uates praecepit per quos ea que pre
dixit impleuit cur ei non credunt simul
acra euertenda esse et alios deos co
lendos non esse sine ei iouis nec satur
nus est, quia si unus eorum esset con
tra sacra iouis et saturni eorū tanta
non diceret, Quis ergo est qui propter
deos alios solus ab istis non colitur
et euersis diis aliis tam euidenter ef
ficit ut solus colatur humiliata omni
superba altitudine que se aduersus xp̄m
erexerat pro idolis persequens inter
ficiens que xp̄ianos nunc certe querunt
ubi se abscondant Cū sacrificare uo
lunt uel ubi deos ipsos suos retrudant
ne a xp̄ianis inueniantur atq; frangan
tur, unde hoc nisi a timore legū atque
regū per quos dn̄s isrhl̄ suā exerit po
testatē iā subditos xp̄i nomine sicut

Longe ante promisit dicens per pro
phetam et adorabunt eum omnes re
ges terrae omnes gentes seruient
illi, Nempe iam completur quod per pro
phetam ident idem canitur quod remis
surus esset impiam plebem suam non qui
dem totam quia multi et ex israelitis credi
derunt in xpm. Nam inde erant et apos
toli eius et humiliaturus omnem super
bum adque iniuriosum ut ipse solus exalta
retur idest solus altus et potens homi
nibus manifestaretur donec proiceren
tur a credentibus idola et a non credentibus
absconderentur cum eius timore terra
confringitur idest terreni homines ti
more franguntur timendo legem uel ip
sius uel eorum qui credentes in eum genti
busque regnantes talia sacrilegia prohi
berent; haec enim quae et facilius in
tellegerentur breuiter praelocutus
sum, propheta sic dicit: Et nunc tu domus
iacob uenite et ambulemus in lucem domini,
Remisit enim plebem suam domus israhel,
quoniam repleta est sicut ab initio regio eorum
augoriis sicut alienigenarum et filii

multi alienigenae nati sunt illis, Repleta
est enim regio eorum argento et auro
nec erat numerus thesaurorum illorum,
et repleta est terra equis nec erat nume
rus curruum illorum, et repleta est terra
abominationib: operum manuum ipsorū
et adorauerunt ea quae fecerunt digiti eo
rum, et inclinauit se homo et humiliauit
se uir, et non remittam illis, et nunc in
trate in petris et abscondite uos in terra
a facie timoris dñi et a maiestate uirtutis
eius, cum surrexerit confringere terrā,
oculi enim dñi excelsi, homo enī humilis,
et humiliabitur altitudo hominū et ex
altabitur dñs solus in illa die, dies enim
dñi sabaoth in omnē iniuriosū et super
bū et super omnē altū et humiliatum
qui humiliabuntur et super omnē cae
drum libani excelsorū et elatorum
et super omnē arborē libani basan et
super omnē montē excelsum et super omnē collē
altū et super omnē nauē maris et super
omne spectaculū nauis decoris et hu
miliabitur et cadet contumelia hominū
et exaltabitur dñs solus in illa die et omni

B,

fabricata omnia abscondent in spelun
cis et in scisuris petrarū et in cauernis
terrae a facie timoris dn̄i et a maiestate
uirtutis cū surrexerit confringere ter
rā illa enī die proiciet homo abominatio
nes aureas et argenteas quae fecerunt
ut adorarent super uacua ina et noxia
ut intrent in foramina soli de petre et in
scisuras petrarū a facie timoris dn̄i et
a maiestate uirtutis eius cū surrexerit
cum inuere terrā, quid dicunt de isto dō
sabaoth quod interpraetatur ds̄ uirtutū
uel exercituum quia illi seruiunt uirtutis
et exercitus angelorū quid dicunt de isto
dō israhl quia ds̄ est illius populi de quo uenit
semen in quo benedicerentur omnes gen
tes cur solū non colunt qui omnes deos
colendo esse contendunt ut ei non cre
dant qui alios deos falsos et ostendit et
euertit audiui quendā eorū dicere se
legisse apud nescio quē philosophā quod
ex eis quae iudaei in suis sacramentis
agerent intellexisset quē dm̄ colerent
praepositū inquit istorū elementorum
quibus iste uisibilis et corporeus mundus

extructus est, cū scripturis scīs pro
phetarū eius aperte ostendatur illū dm̄
colendū praeceptū esse populo israhl qui
fecit caelum et terrā et a quo est omnes
uera sapientia, sed quid opus est hinc diu
tius disputare cū ad id quod ago sufficiat.
quo illi qualibet praesūptione opinantur
de illo dō quē dm̄ esse negare non possunt,
si enī praepositus est elementorū quib
mundus iste consistit cur non ipse potius
colitur quā neptunus qui solius maris
praepositus est. quā deneq. siluanus
qui solorū agrorū atq. siluarū. quā sol
qui solus diei uel etiā uniuersi caelestis
caloris. luna qui solius noctis uel etiam
humoris potestate praefulgeat. quā iuno
quae solū aerem tenere perhibetur. Certe
enī isti partū praepositi quae ecūq. sunt
necesse est ut sub illo sint qui omniū ele
mentorū et uniuersi huius molis praepo
siturā gerit, at ista illos omnes coli pro
hibet, cur ergo isti contra praeceptum
maiores illorū non solū eos colere uolunt
sed propter istos illū nolunt, adhuc non
inueniunt quid de isto dō israhl constanter

liquidoq. pronuntient; necũ quã inuenient
donec eũ inueniant dm̃ solũ uerũ a quo crea
tasunt omnia, proinde quidã lucanus magnus
eorũ in carmine declarator credo et ipse diu
quaerens siue per suas cogitationes siue
per suorũ libros quis nã esset iuda eorũ ds̃
et quia non pie quaerebat non inueniens
maluit tamen incertũ dm̃ quẽ non inuenie
bat quãnullũ dm̃ dicere cuius tã magna do
cumenta sentiebat, aiteni, et dedita sacris
incerti iud. ea dĩ et nondũ ds̃ is tes cs̃ et ue
rus ds̃ is rhl̃ nondũ per xp̃i nomen tanta
in omnib. gentib. fecerat quantausq. in ho
diernum diẽ post lucani tempora consecu
tasunt, nunc uero quis tã durus non flec
tatur quis quãtur pidus non ignoscat cũ
impletur quod scriptũ est quia non est qui
se abscondat a calore eius quando clarissi
ma lucẽ manifestantur quae in eodẽ psalmo
unde uersiculũ istũ cõmemorauit tanto
ante praedictasunt, ea elorũ enĩ nomine
apostoli xp̃i significatisunt quod in eis ds̃
praesideret ut euangeliũ adnuntiarent,
iam ergo caeli enarrauerunt gloriã dĩ et
opera manuũ eius adnuntiauit firmamentũ,

dies diei eructuat uerbū et nox nocti ad
nuntiauit scientiā, iā non sunt loquelle neq
sermones quorū non audiantur uoce seorū,
iam in omnē terrā exiit sonus eorū et in
fines orbis terrae uerba eorū, iā in sole
hoc est in manifestatione posuit tabernaculū
suū hoc est eclesiā ipsius, qui aut
hoc faceret ipse sicut ibi sequitur tā quā
sponsus processit de thalamo suo, id est
coniugatū uerbū carni humanae proces
sit de utero uirginali, iā exultauit ut gi
gans et cucurrit uiā iā a sūmo caeli facta
est egressio et recursus eius usq ad sū
mū caeli, et ideo rectissime sequitur
uersus quē paulo ante cōmemoraui et
non est qui se abscondat a calore eius, et
adhuc iste fragiles contradicti uncul as
garientes eligunt isto igne sicut stipula
in cinerē uerti quā sicut aurū a sordē pur
gari quā et ideorū falsorū tam fallatia
monumenta frustrata sint et illius incerti
dī promissa certa facta sint, desinant ergo
dicere mali laudatores xp̄i qui nolunt
esse xp̄iani quod xp̄s non docuerit deos
eorū desiere et simulacra confringi, dñs enī

is rhl. de quo praedictū est quod dñs uni
uersae terrae uocabitur, et dñs uniuer
sae terrae iā uocatur, hoc per prophe
tas futurū praedixit hoc per xp̄m congruo
tempore impleuit, certe enim si iā dñs is rl.
dñs uniuersae terrae uocatur, necesse est
ut fiat quod iussit quando qui iussit innotuit,
quia uero per xp̄m et in xp̄m innotuit,
ut ecclesia eius per orbem diffunderetur,
et per ipsā dñs is rahel uniuersae terrae
uocaretur, paulo superius apud eundē
proph. legant qui uolunt immo etiam e
cōmemoretur, neque enī ita longū est,
ut oporteat praeter mitti, dicuntur enī
multa de praesentia et humilitate, et pas
sione xp̄i et corpore eius cui caput est idē
de ecclesia eius, cū appellatur tā quā sterilis
quae non pariebat, per multos enī annos
ecclesia quae futura erat in omnib. gentib.
in filiis suis, hoc est in scīs suis, non appa
ruit nondū xp̄s adnuntiatus per prophetas,
et dicitur plures filios desertae futuros,
quā eius quae habet uirū, cū uir in omne
significata est lex uel rex, quē accepit
primus populus is rhl., nec acceperant

gentes eo tempore legere quo prophetaloq-
batur neq rex xpianorum apparuerat ad
huc ex quibus tam gentibus longe fertilior
et numerosior scorum multitudo prouenit,
ita ergo dicit esaias incipiens ad humilita
te xpi et se postea conuertens ad ad loquen
dam ecclesiam usq ad eum uersum qua ecce me
morauimus ubi ait, Et qui eruitte ipse dns
israel uniuersae terrae uocabitur, ecce in
quit intellectum erit puer meus et exalta
bitur et honorificabitur uehementer,
quomodo multi mirabuntur super te sic ta
men et inhonestum uidebitur ab hominib.
species tua et honor tuus ab hominib., ita enim
mirabuntur gentes multae super eum et con
tinebunt reges os suum quoniam quib. non
est nuntiatum de illo uidebunt et qui non au
dierunt intellegent, dne quis credidit audit ui
nostro et brachium dni cui reuelatum est
Nuntiauimus coram illo ut puer ut radix in
terra sitienti non est species illi neq honor
et uidimus illum et non habuit speciem neq
decorem, sed uultus eius abiectus et de for
mis positio eius ab omnib. hominib., homo in
plaga et qui scit ferre infirmitates

propter quod et auertit se facies eius iniuria-
ta est, nec magnia estimata est, hic infirmi-
tatis nostras portat. Et pro nobis in dolori-
bus est, et nos existimauimus illum in dolo-
ribus esse, et in plaga et in poena. Ipse autem
uulneratus est propter peccata nostra,
et infirmatus est propter iniquitates
nostras, eruditio pacis nostrae in eum,
liuore eius sanati sumus, omnes ut oues
errauimus, et dns tradidit illum pro pecca-
tis nostris, et ipse quo male tractatus est
non aperuit os, ut ouis ad immolandum
ductus est, et ut agnus ante eum qui se ton-
deret fuit sine uoce, sic non aperuit os suum,
in humilitate sublatum est iudicium eius, gene-
rationem eius quis enarrabit. Quo tolletur
de terra uita eius, ab iniquitatibus populi mei
ductus ad mortem, dabo ergo malos prop-
ter sepulturam eius, et diuites propter
mortem eius, ob hoc quod iniquitatem non fe-
cerit, nec dolum ore suo, dns uult purga-
re illum de plaga, si dederitis uos ob dilecta
uestra animam uestram, uidebitis semen
longissimae uitae, et uult dns auferre
animam eius, ostendere illi lucem, et figura

re persensum iustificare iustum, bene
seruientem pluribus et peccata illorum ipse
sustinebit, propterea ipse hereditabit
cum pluribus et fortium partietur spolia, propter
quod tradita est ad mortem anima eius et in
terinquos aestimata est et ipse peccata
multorum sustinuit et propter iniquitates
eorum traditus est, delectare sterilis quae
non pares exulta et clama quae non par
turis quoniam multi filii desertae magis quam
eius quae habet uirum. Dixit enim dns, dilata
locum tabernaculi tui et aulaeas tuas confige
non est quod parcas. Porrige longius funi
culos et palos ualidos constituae, etiam atque
etiam in dextram atque sinistram partem extende,
semen enim tuum hereditabit gentes et ciuita
tes quae desertae erant inhabitabis. Non
est quod metuas praeualebis enim nec erubes
cas quod detestabilis fueris, confusionem
enim in perpetuum obliuisceris ignominiae
uiduitatis tuae non eris memor quia ego
sum dns qui facio te, dns nomen ei et qui eruit
te ipse dns israhel uniuersae terrae uocabitur.
Quid contra hanc euidentiam expressionem que
rerum et praedictarum et impletarum dici potest

si de xpi diuinitate discipulos eius potant
esse mentitos. Numquid de xpi passione du
bitabunt resurrexisse non solent credere
at illa omnia ab hominibus humana perpessum
etiam libenter credunt quia hominem tantum
modo crediuolunt. Ille itaque sicut oues ad im
molandum ductus. Ille inter iniquos deputatus
Ille uulneratus propter peccata nostra. Cuius
liuore sanati sumus, cuius facies iniuriata
est nec magni estimata palmis caesa et spu
tis inlita. Cuius deformis in cruce positio,
Ille ab iniquitatibus populi is rhl ductus ad mor
tem. Ille qui non habebat speciem neque decorem,
quando colaphis percutiebatur. Quando
spinis coronabatur. Quando pendens inride
batur, Ille qui sicut agnus coram tondente
non habet uocem sic non aperuit ossuum. Cum ei
diceretur ab insultantibus prophetiza nobis
xpe, nempe iam exultatus est. Iam honorifi
catus est uehementer, nempe iam mirantur
gentes multae superem. Iam continuerunt
reges ossuum quod aduersus xpianos leges
saeuissimas promulgabant, nempe quibus
non est nuntiatum de illo iam uident, et qui
non audierunt iam intellegunt, quomodo gentes

quibus non nuntiauerunt prophetae
magis ipse uident quam uera nuntiata sint
per prophetas, et qui non audierunt ipsum
esaiam loquentem iam in litteris eius de quo
ista sit locutus intellegunt, nam in ipsa
gente iudaeorum qui scredidit auditui pro
phetarum aut brachium dni quod est ipse xps
qui per eos adnuntiabatur cui reuelatum
est quando manibus suis eas celera in xpo
admittebant quae futura praedixerant
prophetae quos habebant, nempe iam
hereditate possidet multos et fortium par
titur spolia cum ea quae diabolus et demo
nes possedebant per ecclesiarum suarum
fabricas et quos libet necessarios usus
illis expulsis proditisque distribuit, quid
ergo ad haec dicunt praeuersi laudatores
xpi et xpianorum obtrectatores, Numquid
ut ista per prophetas tanto ante praedica
rentur xps magicis artibus fecit aut dis
cipuli eius ista finxerunt, Numquid ut delec
tetur ecclesia diffusa per gentes quondam
sterilis nunc in pluribus filiis quam illa sy
nagoga quae legem si uere gentem tamquam uirum
acciperat, Numquid ut sic dilatet locum

tabernaculis ui omnes nationes et lin
guas occupans ut longius quam romani
imperii iura tenduntur usque in persas et
indos aliasque barbaras gentes funiculos
porrigat ut in dextram per uetros
xpianos et in sinistram perfectos xpianos
in tam multis populis nomen eius exten
datur ut semen eius heredit et gentes
ut ciuitatis quae a uero dei cultu et a uera
relegione deserta fuerant iam nunc in
habitet ut non timuerit hominum minas
et furias quando in sanguine martyrum
tam quam honore purpureo uestiebatur
ut praeualeret tam multis tamque uehe
mentibus et potentibus persecutoribus
suis ut non erubesceret quod de testabi
lis fuerit quando magnum erat crimen
fieri uel esse xpianum ut confusionem
in perpetuum obliuiscatur quia ubi habun
da uerat peccatum super habundauit
gratia ut ignominiae uiduae tatis suae
memor non sit quia paululum de relegc
ta ob probrium subiecta tam eminenti
gloria reflorescit Numquid postremo
ut dns qui fecit eam et a dominatu diabol

et daemonū eruit eam ipse dñs israhl uniuer
sae terrae iam uocetur discipuli xpi fin
xerunt quod prophetae quorū libri nunc
in manibus inimicorū xpi habentur tā
longe ante quam xps filius hominis fieret
praedixerunt hinc ergo intellegunt
quod ne tardissimis quidā atq obtunsissi
mis obscurum dubiū uere relinquitur hinc
in quā intellegant xpi peruersi lauda
tores et xpianae relegionis exsecra
tores et iā xpi discipulos contra deos eorū
e adidicisse atq docuisse quae doctrina
continet xpi quia dñs israhl quia haec omnia
quae isti colere uolunt abominanda atque
euertenda in libris prophetarū praecipis
se inuenitur ipse dñs uniuersae terrae
sicut tanto ante promisit per xpm et xpi
eclesia iam uocatur sieni xpm mira
dementia suspicantur deos eorum co
luisse ac per hos eū tanta potuisse
Numquid et dñs israhl deos eorū coluit
quide super omnes gentes colendo et
de illis abominandis atq euertendis
per xpm quod promisit impleuit ubi
sunt dii eorū ubi uaticinia fanaticorū

et diuinationis pythonũ ubi augoria
uel auspicia uel haruspicia uel oracu
la daemonũ cur non profertur exis
tius modi antiquis libris admonitũ ali
quid et praedictũ contra xp̄ianã fidẽ
et contra prophetarũ nostrorum ex
praessa iã in omnib. gentib. tã perspicuã
ueritatẽ Offendimus inquiunt deos
nostros et deseruerunt nos ideo ad
uersus nos xp̄iani praeualuerunt et
humanarum felicitas defensa ac demi
nuta dilabitur hoc sibi certe per xp̄ianos
fuisse euentorũ legant ex libris ua
tum suorum sed e alegant ubi si non xp̄s
quia eũ deorũ suorũ uolunt fuisse cul
torẽ saltem dñs israhl inprobatus et de
testatus sit quẽ constat istorũ euerso
rum sed numquã hoc proferent nisi
quomodo forte confinxerint quod cũ
protulerint apparebit eo ipso certe quod
tanta ignota profertur quae utiq. de
buit antequã hoc qd praedictũ est accidis
set in deorũ templis omniũ gentium re
citari ut praestruerentur et praemo
nerentur qui nunc nolẽnt esse xp̄iani

:prim:

deinde quod de felicitatis rerum huma-
narum deminutione per xpiana tempora
conqueruntur. Si libros phylosophorū
suorū legant eare praehendentiū quae
nunc eis etiā recusantibus et murmoran-
tibus subtrahuntur. Tum uero magnā
laudem reperient temporū xpianorū,
quid enim eis minuitur felicitatis nisi
quod pessime luxoriose quae abutebantur
in magnā creatoris iniuriam, nisi for-
te hic sunt tempora mala quia per omnes
paene ciuitates cadunt theatra caueae
turpitudinū et publicae professiones
flagitiorum cadunt et forauel moenia in
quib. daemonia colebantur, unde enim ca-
dunt nisi inuopiarerum quarum lasciuo et
sacrilego usu constructa sunt, nonne cy-
cero eorum cum rostium quendam laudaret
histrionem ita peritum dixit ut solus es-
set dignus qui in scaenam deberet intrare,
ita uero bonum ut solus esset dignus qui eo
non deberet accedere, quid aliud apertis-
sime ostendens nisi illā scaenam esse tam
turpem ut tanto minus ibi esse homo debe-
at quanto fuerat magis uir bonus, et ita

mendi eorum tali de decore placabantur
qualia ueris bonis remouendum esse cen
sebant, est etiam hinc eius de ipsius cice
ronis aperta confessio ubi ait sibi floram
matrem ludorum celebritate placandam,
in quibus ludis tanta exhibere turpitu
do consueuit ut in eorum conparatione
ceteri honesti sint a quibus tamen etiam
ipsis agendis uiri boni prohibentur, quae est
ista flora mater qualis dea est quam cele
brior et habens effusioribus laxata
conciliat et propitiat turpitudo, quan
to iam honestius in scaenam rosci ius in
trabat quam cicero deam talem colebat,
Si deminutarerum copia quae in haec ce
lebranda funduntur dirigentium offen
duntur apparet qualis sint qui talibus
delectantur, si autem ipsi irati isti mi
nuunt utilius irascantur quam placan
tur, quapropter aut philosophos suos
arguant qui talia in luxoriosis hominib.
reprehenderunt aut deos suos fran
gant qui talia de suis cultoribus exige
runt, si tamen iam inueniunt uel quos
frangant uel quos abscondant,

xpianorũ uero temporibus defectũ rerũ
secundarũ quo intorpia et noxia deflue
bant blasphemando imputare desistant
ne magis nos unde amplius xpi potestas
laudetur admoneant, multa hinc dicerẽ
nisi me iam librum istũ concludere atq;
ad propositã intentionẽ redire suscep
tio peris necessitas cogeret, Cũ enim
euangelicas quaestiones ubi uidentur
quibusdam quattuor euangelistae non
inter se constare soluere adgrederer
ut potui expositis intentionib; singulo
rũ primo mihi discutiendum occurrit
quod non nulli quaerere solent cur ipsius
xpi nulla scripta proferamus, ita enim
uolunt et ipsum credi nescio quid aliud
scripsisse quod diligunt nihilq; sensis
se contra deos suos sed eos potius
magi coritu coluisse et discipulos
eius non solum de illo fuisse mentitos
dicendo illũ dm̃ per quẽ facta sunt om
nia cũ aliud nihil quam homo fuerit
quamuis excellentissime sapientiae
uerũ etiã de diis eorũ non hoc docuisse
quod ab illo didicisset, unde factũ est

ut eos de dō israhl potius urgerimus
qui per ecclesiā xpianorū ab omnibus
gentibus colitur et istorū sacrilegas
uanitates ubiq iam euertit sicut per
prophetas suos tanto ante praedixit
et per xpi nomen in quo benedici omnes
gentes promiserat eaque dixit imple
uit, ex quo intellegere debent nec
xpm aliud de diis eorum uel nosse uel
docere potuisse quā dēs israhl per prophe
tas iussit atq praedixit per quos ipsū
xpm promisit et misit, in cuius nomi
ne secundū pollicitationē quā patrib
fecit cū benedicerentur omnes gentes
factum est ut et ipse dēs israhl uniuersę
terrae uocaretur, nec discipulos eius
a sui magistri doctrina deuias se cum
deos gentium coli prohibuerint, ne uel
insensatis simulacris supplicaremus
uel societatē cū daemonibus habere
mus uel creaturae potius quā creato
ri religionis obsequio seruiremus,
Qua propter cū sit ipse xps sapientia dī
per quā creata sunt omnia cūq nullae
mentes rationales siue angelorum

siue hominum nisi participatione ip
sius sapientes fiant cui per spm scm
per quem caritas in cordibus nostris dif
funditur inherimus que trinitas unus
ds est consultu est diuina prouidentia
mortalib quorum temporalis uita in
reb orientibus et occidentibus occupa
ta tenebatur ut eadem ipsa di sapientia
ad unitate personę suae homine adsup
to in quo temporaliter nasceretur ui
ueret moreretur resurgeret congrua
saluti nostrae dicendo et faciendo pa
tiendo et sustinendo fieret et deorsu
hominib exemplu redeundi et eius qui
sursu sunt angelis exemplu manen
di, nisi eni et in animarationalis natura
temporaliter aliquid oreretur Id est
inciperet esse quod non erat Nu quam
ex uita pessima et stulta ad sapiente
atq optima perueniret, Ac per hoc
cu reb aeternis contemplantium ueri
tas perfruatur Reb aute ortis fides
credentium debeatur purgatur homo
per rerum temporalium fidem ut ae
ternaru percipiatur uirtute, Na et quida

eorum nobilissimus phylosophus
plato in eo libro quem timaeum uocant
sic ait, quantum ad id quod ortum est ae
ternitas ualet tantum ad fidem ueritas,
duo illa sursum sunt aeternitas et ueri
tas duo ista deorsum quod ortum est et
fides, ut ergo ab imis ad summa reuoce
mur atque id quod ortum est recipiat aeter
nitatem per fidem ueniendum est ad ue
ritatem, quia omnia quae in contrarium
pergunt per aliquid medium reducuntur,
Ab aeterna iustitia temporalis iniquitas
nos alienabat, opus ergo erat media ius
titia temporalis uel medietas, tempora
lis esset de imis iusta de summis, atque
ita se nec abrumpens a summis et con
temporans imis ima redderet summis,
Ideo xps mediator dei et hominum dictus est
Inter dm immortalem et hominem morta
lem ds et homo reconcilians hominem,
dm manens id quod erat factus quod non
erat, ipse est nobis fides in rebus ortis
qui est ueritas in aeternis, hoc magnum
et inennarrabile sacramentum hoc
regnum et sacerdotium antiquis per pro
phetiam

reuellabatur posteris eorū pereuange
liū praedicatur, oportebat enim uti ali
quando in omnib. gentib. redderetur quod
diu per unā gentē promittebatur, proin
de qui prophetas ante descensionē suā
praemisit ipse et apostolos post ascen
sionē suā misit, omnib. autē discipulis
suis per hominē quē adsumpsit tāquam
membris suis corporis caput est, itaq.
cū illi scribserunt quae ille ostendit et
dixit ne quaquā dicendum est quod non
scribserit quando quidē membra eius
id operata sunt quod dicta ante capite
cognouerunt, quidquid enim ille de suis
factis et dictis nos legere uoluit hoc
scribendū illis tamquā suis manibus
imperauit, hoc unitatis consortium et
in diuersis officiis concordiū membro
rū sub uno capite ministerium quisq̄is
intellexerit non aliter accipiet quod
narrantibus discipulis xp̄i in euange
lio legerit quā si ipsā manū dn̄i quam
in proprio corpore gestabat scribente
conspexerit, quā obrem illa potius iam
uideamus qualia sint quae putant

euangelistas sibi scripsisse contraria
quod parum intellegentibus uidere po
test ut his quaestionibus dissolutis
ex hoc quoque appareat illius capitis
membra non solum idem sentiendo uerum
etiam conuenientia scribendo in corpo
ris ipsius unitate germanam seruasse
concordiam xxx ipso adiuuante qui uiuit et regnat in sta sctorum

AVR AGVSTINI EPI DE CON
CORDIA EVANGELISTARVM
FINIT LIB PRIMVS INCP
LIB SECVNDVS PRAECE
DENTIBVS CAPITVL QUAESTIONVM

I Quare usque ad ioseph generatoris xpi commemoratur cum de illius semine xps non sit natus sed de uirgine mari.

II Quomodo sit xps filius dauid cum ex ioseph filii dauid concubitu non sit natus.

III Quare alios progeneratores xpi matheus enumerat alios lucas

IIII Quare quadragenta generatores nes excepto

ipso xpo inueniuntur
apud mattheum cum quat
tuor dicem triplicet
V Quomodo matthei ordi
ni congruatur ordo
lucae in his quae de concep
to et de infantia uel
pueritia xpi alius pre
termittit alius com
memorat.
VI De ordine praedica
tionis iohannis bap
tistae inter om
nes quattuor.
VII De duob. herodib.
VIII Quomodo mattheus di
cat timuisse ioseph ire cum
infante xpo in hierusalem
propter archelau et non
timuisse ire in galilaeam
ubi erat tetrarcha hero
dis frater eius.
VIIII Quomodo dicat matthaeus
ideo isse in galileam ioseph
cum infante xpo quia timuit

archelau pro suo patre reg
nante in hierusalem cum
lucas dicat ideo isse in gali
lea quia ibi erat nazareth
ciuitas eorum.
X Quomodo lucas dicit ibant
parentes eius per omnes an
nos in hierusalem in die sollem
nem paschae cum illo puero
cum dicat mattheus quod
metuarchelai metuerent
illucire ab aegypto redeuntes.
XI Quomodo potuerint complentis
dieb. purgationis matris xpi
sicut lucas dicit ascendere
cum illo in templum ad per
agenda sollemnia sis secundum
mattheum iam herodi per
magos notum erat eum na
tum pro quo cum eum quaere
ret tot occidit infantes.
XII De uerbis iohannis inter om
nes quattuor.
XIII De baptizato ihu.
XIIII De uerbis uocis quae facta est

de caelo super baptizato.
XIV Quomodo secundum Io
hannem euangelistam di
cat Iohannis baptista
ego non noueram eum cum
secundum alios inuene
atur quod iam nouerat
XV eum. De temptatione ihesu.
XVI De uocatione discipu
lorum piscantium
XVII De tempore secessio
nis in galileam
XVIII De illo sermone proli
xo quem secundum mat
theum habuit in monte
XX Quomodo dicat matthes
centorionis ad eum acces
sisse pro puero suo cum lu
cas dicat quod amicus ad
eum miserit.
XXI De socro petri quo ordine
narratum sit.
XXII De ordine rerum quas
post hoc narrant utrum
nil inter se dissentiant

matheus marcus et lucas.
XXIII De illo quia ait dominus sequar
te quocumque ieris et ait que
iuxta sunt quo ordine
narrentur a matheo
et lucam.
XXIIII De transfretatione
eius ubi dormiuit in naui
cula et de expulsis daemo
niis quos permisit in por
cos quomodo ea quae ges
ta ut dicta sunt con
ueniant inter mat
theum marcum et lucam.
XXV De paralytico cui dixit
demittuntur tibi peccata
et tollegrabattum tuum
maxime utrum lucas ubi
hoc factum est conueniat
inter matheum et mar
cum. quia matheus dicit
in ciuitate sua marcus
autem capharnau.
XXVI De uocatione quoque mat
thei utrum marco et luce.

quidicunt leuin alfei
idem math congruat
XXVII De conuiuio ubi ob
iectum est ei quod cum
peccatoribus manducare
et quod non ieiunarent discipuli eius
quod uidetur alius alios
dicere a quibus obiectum
sit et de uerbis eorum
responsis quid dicunt utrum
matheum marcus et lu
cas congruant
XXVIII De filia archisynagogi
resus citata et mulie
re quae tetigit fimbria
uestimenti eius utrum
ordo quo dicta sunt
nihil cuiquam eorum
aduersetur a quibus dic
ta sunt et maxime de uer
bis archisynagogi quibus
rogauit dominum
XXVIIII De duobus caecis et
mutodaemonio quae

solus math dicit.
XXX Ubi turbarum misertus
misit discipulos suos
dans eis potestatem sani
tatum praestandarum
et eis multa mandauit
ordinans quemadmo
dum uiuerent ubique
rendum est quomodo
math marc et luca con
gruat maxime de uir ga
quae secundum math dicit
non ferendas secundum
marc autem sola ferenda
et de habitu calciamentorum
atque uestium
XXXI Ubi iohannes baptista
misit ad ihm de carcere dis
cipulos suos quid math et
lucas dicunt.
XXXII Ubi exprobauit ciui
tatibus quod non ege
rent penitentiam quod
et lucas dicit ubique
rendum est quemadmodum

illi matth ipso ordine
congruat.

XXXIII Ubi uocat ad tollen
dum iugum et sarcinam
suam quemadmodum
matth a luca non discre
pet in narrandi ordine.

XXXIII Ubi discipuli spicas
uellentes manducauerunt quemadmo
dum inter se con
gruant matth marc
et luc in narrandi ordine.

XXXV De illo qui manu ari
da cum habiret et sab
bato curatus est quem
admodum narratio
matth concordet cum
marc et luc uel rerum
ordine uel dni et iu
dacorum iuerbis con
siderandum utrum ab
isto cuius arida manus
sanata est ita digredi
antur hi tres euangel.

ut in nullo sibi ad
uersentur ipso nar
rationis ordine.

XXXVI De muto et caeco
quidem mon habebat
quomodo matth luc q.
consentiant.

XXXVII Ubi ei dictum est quod
in belzebul eicit dae
monia quicquid ex ipsa
occasione locutus est
de blasphemia aduersus
spm scm et de duobus
arboribus utrum in nullo
matth ad uobus aliis
maxime a luca dissentiat

XXXVIII Quid respondit pe
dentibus signum de iona
propheta et de ninevitis
et de regina austri et
de spiritu in mundo
quicum exierit ab homi
ne redit et inuenit do
mum mundatam quem
admodum matth luc con
gruat

XXXVIII Ubi enim et nun
tiata est mater et fra
tres eius utrum a marc
et luc ordo ipse non dis
crepet
XL Quod ex naeuiculatur
bis locutus est de illo
cuius in seminando
aliud cecidit in uia et ce
tera et de illo cuius su
per seminata sunt ziza
nia et de grano sinapis
et de fermento et quod
in domo locutus est de
thesauro abscondito
in agro et de margari
ta et de sagina missa
in mare et de proferen
rente de thesauro no
ua et uetera quomo
do marco et lucae matth
consentiat uel in his quae
cum illo dixerunt uel narra
tionis ordine.
XLI Quod uenit in patriam suam
et mirabantur doc
trinam cum genus eius
contenerent quomo
do consentiat marco
et lucae matth maxi
me utrum narrandi or
dine ibi alteri aduersetur
XLII Quem admodum inter se
conueniant matth
marc et luc de uerbis
herodis cum audisset de
mirabilibus dni uel de ip
so narrationis ordine
XLIII De Iohanne incluso
uel etiam occiso quo ordine
ab his tribus narretur
ad miraculum de quinque
panibus quo ordine ab
omnibus et quem admo
dum uentum sit in ipso de quinque
panibus miraculo quem ad
modum inter se omnes
quattuor conueniant
XLIIII Quod ambulauit super
aquas quomodo quibus oc

dixerunt inter se conue
niant et quomodo ab illo
loco decrediantur ubi tur
bas de quinq. panib. pauit
xlv Quomodo matth. et marc.
io hanne non aduersentur
in eo quod ab eis trib. narra
tur quid postea quam
transfretarunt factum sit
xlvi De muliere chananea quae
dixit et canes aedunt de
micis cadentib. de mensa
dominorum suorum quo
modo inter se matheus
lucasq. consentiant
xlvii Cum de septem panib. pa
uit turbas utrum inter se
matheus marcusq. conue
niant quod dicit matth.
in de cum uenisse in fines
magedan. quomodo con
gruat marco. et in eo quod
petentib. signum respon
dit iterum de iona. Q iii
xlviii De fermento pharisaeorum

quomodo cum marco con
ueniat uel re uel ordine.
xlviii Cum interrogauit dis
cipulos quem illum dicerent
homines utrum nihil inter
se repugnent matheus
marc. et luc. reb. aut ordine.
l Ubi pronuntiauit discipulis
passionem suam quae sit in
ter matheum marcum et
lucam conuenientia.
li Ubi subiungunt idem tres
quomodo praecepit dns
ut post eum qui uoluerit
ueniat quam se concordant.
lii Quod sed dns trib. discipulis
in monte ostendit cum mos
si et helia quomodo inter
se congruant tres sit or
dine et reb. et maxime
propter numerum dierum
quia matth. et marc. di
cunt post sex dies factum
quod luc. post octo.
liii Ubi de aduentu heliae

locutus est eis que sit
conuenientia inter math
et marcum
e illo qui obtulit filiū
suū quē discipulis anare
non potuerunt quē ad mo
dū tres isti consentiant
etiā ordine narrationis
Lv Ubi de passione sua cū
eis dixisset contristati
sunt quod tres ipsi eo dē
ordine commemorant
Lvi Ubi de orepiscis soluit
tributū quod matheus
solus dicit
Lvii De puero paruolo quē
proposuit imitandum
de scandalis mundi de
membris corporis scan
dalizantib. de angelis
paruolorū qui uident
faciem patris de una oue
ex ouibus centum
Lviii De fratre corripiendo
in secreto de soluendis

ligandisq. peccatis de
concordia duorum
et congregatione triū
de dimittendis peccatis
usq. septuagiens septies
De seruo cui demissū est
multū debitū et ipse par
uū non demisit conser
uo matheū quē ad modū
ceteris non repugnat
Lviiii Quando interroga
tus est utrū liceat de
mittere uxore quē ad
modū inter se consen
tiant math et marcus
maxime de ipsis inter
rogationib. uel dni uel
iudeorum atq respon
sis in quibus uidentur
aliquantulum uariare.
Lx De paruolis quibus ma
nus inposuit de diuite
cui dixit uende omnia
tua de uinea quo conduc
ti sunt operarii per horas

diuersas quemadmodum
matth duob. aliis non re
pugnet.

LXI Ubi secreto duodecim
discipulis de passione
sua praedixit et mater
filiorum Zebedei cum filiis
suis petit ut unus eorum
ad dexteram eius et ad
sinistram sederet quo
modo non repugnet
matth aliis duobus.

LXII De cecis hiericho in
luminatis quemadmodum
non aduersetur matth
uel marco uel lucae

LXIII De asinepullo quomo
do matt ceteris congruat
qui solum pullum commemorat

LXIIII De expulsis templo uen
dentib. et ementib. quem
admodum tres isti non repug
nent iohanni qui hoc idem
longe alibi dicit

LXV De arefacta arbore fi
culnea et quae iuxta
narrata sunt quemadmo
dum non repugnet matth cete
ris et maxime marco de
ordine narrationis

LXVI Cum dominum interrogaue
runt iudaei in qua potes
tate ista faceret quomo
do inter se consentiant
isti tres.

LXVII De duob. quib. impera
uit pater ut irent in uineam
et de uinea q. locata est
aliis agricolis quomodo
non aduersetur matth illis
duob. cum quib. eundem or
dinem tenuit et maxime in
hanc parabola quam
omnes tres dicunt de ui
nea locata propter res
ponsionem eorum quib. dice
batur ubi aliquantum
uidetur uariare

LXVIII De nuptiis filii regis
ad quas turbae inuitatae

sunt quem mathei ordine
tenuerit propter lucam
quidam alibi dixit.

LXVIIII De nummo cesari
reddendo cuius habeat
imaginem et de muliere quae
septem fratribus nupserat
quem ad modum tres isti
concordent.

LXVIII De illo cui commen
data sunt duo praecep
ta de lectionis dei et pro
ximi qui ordo sit narran
tium et mathei et marci
ne a luca discrepare ui
deantur.

LXVI Quod iudaei interro
gantur de xpo cuius eis
filius uideatur utrum non
repugnet mathei aliis duobus
quia secundum istum dicetur
quid uobis uidetur de xpo
cuius est filius cui res
ponderunt dauid secun
dum illos autem quomodo
dicunt scribae xpm filium
esse dauid.

LXVII De pharisaeis seden
tibus super cathedram
moysi et dicentibus quae
non faciunt ceterisque
in eos dem pharisaeos
ad nos dictis utrum sermo
mathei congruat aliis
duobus et maxime lucae
qui non hoc ordine sed alibi
similem commemorat.

LXVIII Cum praenuntiauit
templi euersionem quomo
do aliis duobus narrandi
ordine congruat.

LXVIIII De sermonem quem
habuit in monte oliui
tae querentibus discipu
lis quando erit consum
matio quem ad modum tres
isti inter se congruant.

LXV Quod commemorant
mathei et marcus ante biduum
futurae paschae et postea

dicunt quod in bethania
fuit quomodo n̄ repug
net iohanni qui cū ipsis
narrat hoc idē quod fac
tū est in bethanea et di
cit ante sex dies paschae.

LXXVI De cena in bethanea
ubi mulier unguento prae
tioso dn̄m perfudit quo
modo inter se congruant
math̄ marc̄ et iohannis
et quomodo lucae non
aduersentur tale ali
quid alio tempore
commemoranti.

LXXVII Ubi mittit discipu
los ut praeparent ei
manducare pascha
quomodo inter se
congruant math̄
marcus et lucas.

Expl. capitl.

Quoniam sermone
non breui et admo
dū necessario quē
libro uno complexi
sumus refutauimus
eorū uanitatē qui dis
cipulos xp̄i euangeliū
conscribentes ideo con
temnendos pōtant,
quia ipsius xp̄i quē licet
non ut dm̄ tamen ut
hominē sapientia lon
ge praeceteris excel
lentē honorandū esse
non dubitant, nulla
scripta proferuntur
a nobis et eū talia scrip
sisse uidere uolunt
qualia peruersi diligunt,
non qualib. lectis et cre
ditis a peruersitate corri
gi possunt, nunciam
uideamus eaq. inter se
congruant quattuor
euangelistae de xp̄o
scripserunt quē admo
dū sibi atq. inter se con
gruant ne quid ex hoc

in fide xpiana offendiculum patiantur quicuriosiores quam capaciores sunt, quod non utcumque perlectis sed quasi diligentius perscrutatis euangelicis libris inconuenientia quaedam et repugnantia sede praehendisse existimantis magis ea contentiose obiectanda quam prudenter considerandae esse arbitrantur.

Matheus euangelista sic orsus est, liber generationes ihu xpi filii dauid filii abraam, quo ex ordio suo satis ostendit generationem xpi secundum carnem se suscepisse narrandam secundum hanc enim xps filius hominis est, quod etiam se ipse saepissime appellat commendans nobis quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis, Nam illa superna et aeterna generatio secundum quam filius dei unigenitus est ante omnem creaturam quia per ipsum omnia facta sunt, ita ineffabilis est ut de illa dictum a prophetae intellegatur generationem eius quis enarrabit, Exsequitur ergo humanam generationem xpi matheus ab abraam generatores commemorans quos perducit ad ioseph uirum mariae de qua natus est ihs.

quare usque ad ioseph generatio ihs xpi commemorat cum de illa sermone xps non signauit sed de virgine maria

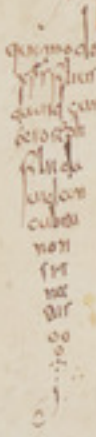

II. Neq enim fas erat ut eum ob hoc a coniu
gio mariae separandum poterit quod non
ex eius concubitu sed uirgo peperit xpm,
hoc enim exemplo magnifice insinuatur
fidelib. coniugatis etiam seruata pari con
sensu continentia posset permanere
uocariq coniugium, non permixto corpo
ris sexu sed custodito mentis affectu; pre
sertim quia nascitis etiam filius potuit si
ne illo complexu carnali qui propter solos
gignendos filios adhibendus est, neq enim
propterea non erat appellandus ioseph
pater xpi quia non eum concubendo genu
erat quando quidem recte pater esset etiam
eius quem non ex sua coniuge procreatum
aliunde adoptasset, putabatur quidem xps
etiam aliter filius ioseph tamquam eius om
nino carne progenitus sed ab eis hoc pu
tabatur quos mariae latebat uirginitas,
Nam lucas ait, et ipse ihs erat incipiens
quasi annorum triginta ut putabatur fili
us ioseph, quia tamen lucas non eius paren
tem solam mariam sed ambos parentes eius ap
pellare minime dubitauit ubi ait, puerau
tem crescebat et confortabatur plenus

sapientia et gratia dei erat in illo, et ibant
parentes eius per omnes annos in hieru
salem in die solle mne pasche, sed ne quis
quam hic parentes consanguineos potius
mariae quam ipsa matrem eius intellegendo
putet quid ad illud respondebit quod
ipse item lucas superius dixit, et erant pater
eius et mater mirantes super his quae
dicebantur de illo, cum igitur ipse narret
non ex concubitu ioseph sed ex maria uir
gine natum xpm unde eum patrem eius appellat
nisi quia uirum eum mariae recte intel
legimus sine commixtione carnis ipsa co
pulatione coniugii et ob hoc etiam xpi patrem
multo coniunctius quie ex eius coniuge
natus sit quam si ei esset alii unde adopta
tus, unde manifestum est illud quod ait
sicut putabatur filius ioseph propter illos
dixisse qui eum ex ioseph sicut alii homines
nascuntur natum arbitrabantur, Ac per
hoc etiam si demonstrare aliquis posset
mariam ex dauid nullam consanguinitatis
originem ducere satis erat secundum istam
rationem accepere xpm filium dauid qua
ratione etiam ioseph pater eius recte

appellatus est quanto magis quia cum euiden-
ter dicat apostolus paulus ex semine dauid
secundum carnem xpm ipsam quoque mariam
de stirpe dauid aliquam consanguinitatem
duxisse dubitare utique non debemus cuius
feminae quoniam nec sacerdotale genus
tacetur insinuante luca quod cognata eius
esset elisabeth quam dicit de filiabus aaron
firmissime tenendum est carnem xpi ex utroque
genere propagatam et regum scilicet et sacer-
dotum in quibus personis apud illum populum
hebraeorum etiam mistica unctio figurabatur
id est chrisma unde xpi nomen elucet tanto
ante etiam istae uidentissima significatione
praenuntiatum. Quos autem mouet quod
alios progeneratores matheus enume-
rat descendens ad auid usque ad ioseph alios
autem lucas ascendens a ioseph usque ad dauid
facile est ut aduertant duos patres habere
potuisse ioseph unum a quo genitus alterum
a quo fuerit adoptatus, antiqua est enim
consuetudo adoptandi etiam in illo populo dei
ut sibi filios facerent quos non ipse genuissent,
Nam excepto quod filia pharaonis moysen ad-
optauerat illa quippe alienigena fuit ipse

III
quare alios progeneratores xpi matheus enumerat alios lucas

iacob nepotes suos ex ioseph natos uerbis
manifestissimis adoptauit dicens, nunc itaq.
filii tui duo qui facti sunt tibi prius quam ad te
uenirem mei sunt efrem et manasse tam
quam ruben et simeon erunt mihi. Alios autem
si genueris postea tibi erunt, unde etiam
factum est ut duodecim tribus essent israhel,
excepto tribu leui quae templo seruiebat cum
ea quippe tredecim fuerunt cum duodecim
fuissent filii iacob, unde intellegetur lucas
patrem ioseph non a quo genitus sed a quo fuerat
adoptatus suscepisse in euangelio suo cuius
progenitores sursum uersus commemoraret
donec exiret ad dauid, cum enim necesse sit utrumque
euangelista uera narrante et matheo scili
cet et luca ut unum eorum eius patris originem
tenuerit qui genuerat alter eius qui adopta
uerat ioseph quem probabilius intellegimus
adoptantis originem tenuisse quam eum qui no
luit ioseph genitum dicere ab illo cuius eum
filium esse narrabat, commodius enim filius eius
dictus est a quo fuerat adoptatus quam dicere
tur ab illo genitus cuius carne non erat
natus, matheus autem dicens abraam ge
nuit isaac isaac genuit iacob, adque ita

in hoc uerbo quod est genuit perseueran-
do nec in ultimo diceret Iacob autem genuit
Ioseph satis expraessit ad eum se patrem per
duxisse ordinem generantium a quo Ioseph
non adoptatus sed genitus erat, quamquam
si etiam Lucas genitum diceret Ioseph ab heli
nec sic nos hoc uerbum perturbare deberet
ut aliud crederemus quam ab uno euange-
lista gignentem ab altero adoptantem patrem
fuisse commemoratum, neque enim absorde
quisque dicitur non carnis sed caritate ge-
nuisse quam filium sibi adoptauerit aut uero etiam
nos quibus dedit dominus potestatem filios eius fieri
de natura atque substantia sua nos genuit
sicut unicum filium sed utique dilectione adop-
tauit, quo uerbo apostolus sepe uti non ob
aliud intellegitur nisi ad discernendum
unigenitum ante omnem creaturam per
quem facta sunt omnia qui solus de subs-
tantia patris natus est secundum aequa-
litatem diuinitatis, hoc omnino quod pater
quem missum dicit ad suscipiendum carnem
ex illo genere quo et nos secundum natu-
ram nostram sumus ut illo participante
mortalitatem nostram per dilectionem

nos effeceret particeps diuinitatis suae
per adoptionem ita enim dicit, cum autem uenit
plenitudo temporis misit deus filium suum
factum ex muliere factum sub lege ut
eos qui sub lege erant redemeret ut
adoptionem filiorum recipiamus, et ta
men dicimur etiam nati ex deo. Id est accep
ta potestate ut filii eius efficiamur qui
iam homines eramus, efficiamur autem
per gratiam non per naturam, Nam si per
naturam filii essemus numquam aliud fu
issemus, Cum enim dixisset Iohannis. de
dit eis potestatem filios dei fieri. his qui cre
dunt in nomine eius. Secutus ait qui non
ex sanguinibus neque ex uoluntate carnis
neque ex uoluntate uiri sed ex deo nati sunt
Ita quos dixit accepta potestate factus
dei filius quod illa adoptio significat quam
paulus commemorat eos dem dixit. natus
ex deo, atque ut apertius ostenderet qua
gratia factum sit et uerbum in quid caro
factum est et habitauit in nobis tamquam
diceret, quid mirum si filii dei facti sunt
cum caro essent propter quos unicus caro
factus est cum uerbum esset hac sane magna

distantia quia nos effecti filii dei muta
mur in melius. Ille autem filius dei cum filius
hominis factus esset non est mutatus
in deterius sed adsumpsit quod erat in
ferius, dicit etiam Iacobus uoluntarie genu
it nos uerbo ueritatis ut simus inicio
aliquod creatura eius, nec scilicet in
eo quod ait genuit hoc nos fieri putare
mus quod ipse est. Ideo principatum
quendam in creaturam nobis hac adoptio
ne concessum satis ostendit, Non ergo
alienum esset a ueritate etiam si lucas
ab illo esse ioseph genitum diceret a quo
fuerat adoptatus, etiam sic quippe genuit
eum non ut homo esset sed ut filius es
set sic ut nos genuit deus ut filii eius simus
quos fecerat ut hominis essemus, uni
cum autem genuit non solum ut filius es
set quod pater non est sed etiam ut deus esset
quod et pater est, sed plane si hoc uer
bo etiam lucas uteretur omnimodo esset
ambiguum qui seorum adoptantem qui sex
propria carne gignentem patrem commemo
rasset quomodo et sine uter eorum
diceret genuit, sed et iste eum filium

illius et ille illius diceret nihilominus es
set ambiguum qui seorum illum de quo natus
quis illum a quo adoptatus erat commemo
rasset, nunc uero cum alter dicit iacob
genuit ioseph alter ioseph qui fuit filius heli
etiam ipsa uerborum differentia quid sin
guli suscepissent eleganter intemaue
runt, sed hoc facile sane ut dixi posset
occurrere homini religioso qui quod
libet aliud quaerendum potius iudicaret
quam euangelistam crederet esse mentitum,
facile in quam occurreret ut uideret
quibus causis unus homo duos patres
habere potuerit, hoc et illis calumniosis
occurreret nisi litigare quam considerare
maluissent. Illud autem quod de inceps
insinuandum est re uera ut aduertere et
uidere posset lectorem attentissimum
et diligentissimum requirebat, acute
quippe animaduersum est matthei qui re
gia in xpo instituerat insinuare personam
excepto ipso xpo quadraginta hominis
in generationum seri enominasse, nume
rus autem iste illud tempus significat
quo in hoc saeculo et in hac terra regi

nos oportet a xpo secundū disciplinam
laboriosā qua flagellat ds ut scriptum
est omnē filiū quē recepit de qua dicit apostolus
per tribulationē nos oportere intrare
in regnū dī quā significat etiā illa uirga
ferrea de qua in psalmo legitur reges
eos in uirga ferrea cū superius dixisset
Ego autē constitutus sum rex ab eo super
sion montē scm eius reguntur enim etiā
boni in uirga ferrea de quibus dicitur
tempus est ut iudiciū incipiat ad domo dni
et si initiū a nobis qualis finis erit eis qui
non credunt euangelio et si iustus uix sal
uus erit peccator et impius ubi parebunt
ad quos pertinet quod sequitur tamquā
uas figuli conteres eos reguntur enī
boni per hanc disciplinā mali cōminuun
tur quitā quā idē ipse cōmemorantur
Propter una atque eadē sacramenta
quae habent communia mali cū bonis
quia ergo numerus iste laboriosi huius
temporis sacramentū est quo sub
disciplina regis xpi aduersus diabolū
dimicamus etiā illud declarat quod
quadraginta dierū ieiuniū hoc est

humiliationē animae consacrauit
et lex et prophetae per moysen et
helian qui quadragenis diebus ieiuna
uerunt et euangeliū per ipsius dn̄i
ieiuniū quibus diebus quadraginta
etiam temptabatur a diabolo quid
aliud quā per omne huius saeculi tēpus
temptationē nostram in carne sua quā
de nostra mortalitate ad sumere digna
tus est praefigurans, post resurrec
tionem quoq; non amplius quam dies qua
draginta cum discipulis in hac terra es
se uoluit, huic eorum uitae huic humana
conuersatione conmixtus et cum illis ali
menta mortalium quamuis iam non mori
turus accipiens ut per ipsos quadragin
ta dies significaret se occulta praesentia
quod promiserat impleturum. quando ait
Ecce ego uobiscum sum usq; in consumma
tionē saeculi, Cur autem iste numerus
hanc temporalem uitam terrenamq;
significet illa interim causa de proximo
occurret quamuis sit alia fortasse se
cretior quod et tempora annorum qua
dripertiti suicib. currunt et mundus ip
se

quattuor partib, terminatur quasalt
quando uentorum nomine scribtura cõ
memorat ab oriente et occidente aquilo
ne et meridie, quadraginta autem qua
ter habent decem porro ipsa decem ab
uno usq ad quattuor progredientenu
mero consummantur, adhuncigitur
mundum et a distãte terrenãm mortalem
que uitam hominum ad nos regendos in
temptatione laborantes uiuentem re
gem xp̃m. Mattheus suscipiens exor
sus est ab abraham et numerauit qua
draginta homines, ab ipsa enim gente
hebraeorum quae ac ceteris gentib.
ut distingueretur ds̃ de terra sua et de
cognatione sua separauit abraham,
xp̃s uenit in carne ut et hoc ad eum dis
tinctius prophetandum et praenun
tiandum maxime pertenere et quod pro
mittebatur ex qua esset gente uentu
rus. Cum enim quater denas genera
tiones trib. distinxisset articulis di
cens ab abraham usq ad dauid genera
tiones esse quattuor decim. Et a dauid
usq ad transmigrationem babylloniae

alias quattuordecim toti dē quae alias
usq ad natiuitatē xpi non tamen eas
duxit in sūmā ut diceret fiunt omnia qua
draginta duae, unusquippe in illis proge
neratoribus bis numeratur id est iecho
nias a quo facta est quaedā in extraneas
gentes deflexio quando in babyllonia
transmigratū est, Ubi autē ordo a recti
tudine flectitur atq ut ex indeuersum
quasi angolum facit illud quod in angulo
est bis numeratur in fine scilicet prioris
ordinis et in capite ipsius deflexionis, et
hoc ipsū iam praefigurabat xpm a circū
cisione ad praeputiū tā quā ab hierusalē
ad babyllonia quodā modo migraturum
et hinc atq hinc utrisq in se credentibus
tā quā lapidē angularē futurū, haec tunc
in figura praeparabat ds reb in ueritate
uenturis, Nā et ipse iechonias ubi ango
lus iste praefiguratus est inter prae
tatur praeparatio dī, sic ergo iam non
quadraginta duae quod faciunt ter quat
tuordecim sed propter unū bis nume
ratū xpm unū generationes fiunt, sic
et ipsū xpm adnumeremus qui huic regendae

uitae nostrae tamquam numero quadra
ginario regaliter praesidet, quem uel
ista mortalitate nobiscum participan
dam quia discendentem uoluit signifi
care matthaeus, Ideo et ipsas generatio
nes ab abraham usque ad ioseph et usque
ad ipsius xpi natiuitatem discendendo
commemorauit ab initio euangelii sui,
Lucas autem non ab initio sed ab aptismo
xpi generationis narrat, nec discenden
do sed ascendendo tamquam sacerdotem
in expiendis peccatis magis adsignans
ubi eum uox de caelo declarauit ubi tes
timonium iohannis ipse peribuit dicens
ecce qui tollit peccata mundi, ascen
dendo autem transit et abraham et
peruenit ad dm, cui mundati et expia
ti reconciliamur merito et adoptio
nis originem ipse suscepit, quia per ad
optionem efficimur filii dei credendo
in filium dei, per carnalem uero genera
tionem filius dei potius propter nos filius
hominis factus est, Satis autem demon
trauit non se ideo dixisse ioseph filium
heli quod de illo genitus sed quod ab

illo fuerit adoptatus; cum enim ipsum
adam filium dei dixit cum sit factus ad ordinem
per gratiam quam postea peccando amisit
tamquam filius paradyso constitutus sit
quapropter in generationibus matthei sig-
nificatur nostrorum susceptio peccato-
rum ad nostrum xpm, in generatione autem
lucae significatur ablatio nostrorum
peccatorum ad nostrum xpm, ideo eas ille dis-
cendens ennarratis transcendens, quod
enim dicit apostolus misit deus filium suum
in similitudinem carnis peccati, hac est
susceptio peccatorum, quod autem ad-
dit ut de peccato damnaret peccatum
in carne, hac est expiatio peccatorum;
proinde matheus ab ipso david per salomo-
nem descendit in cuius matre ille pec-
cavit lucas vero ad ipsum david per
nathan ascendit, per quem prophetam
deus peccatum illius expiavit, ipse quoque
numerus quem lucas exsequitur
certissime prorsus abolitione in-
dicat peccatorum, quia enim xpi ab
qua iniquitas qui nullam habuit non
est utique coniuncta iniquitatibus

hominum quas in sua carne suscepit,
ideo numerus penes matthaeum ex-
cepto xpo est quadraginarius, quia
uero iustitiae suae patris nos expiatos
ab omni peccato purgatosque coniungit
ut fiat quod ait apostolus qui autem
adhaeret dno unus spus est, ideo in eo
numero qui est penes lucam ipse xps
a quo incipit enumeratio et ds ad quem
peruenit connumerantur et fit
numerus septuaginta septem quo
significatur omnium prorsus remis-
sio et abolitio peccatorum, quam etiam
ipse dns per huius numeri mysterium
euidenter expressit dicens remit-
tendum esse peccanti non solum septies
sed etiam septuagies septies, nec frus-
tra iste numerus ad peccatorum om-
nium pertinet mundationem si diligentius
inquiratur, denarius qui ipse etiam quam
iustitiae numerus in decem praecep-
tis legis ostenditur, porro peccatum
est legis transgressio, et utique trans-
gressio denarii numeri congruenter
in denario figuratur, in decem uela-
cilicina

iubentur in tabernaculo. undecim fieri,
quis autem dubitet ad peccati significatio
ne cilicium pertinere. ac per hoc quia uni
uersum tempus septenario dierum nu
mero uoluitur conuenienter undenario
septies multiplicato ad numerum septu
agensimum et septimum cuncta pecca
ta peruenium, in quo numero etiam fit
plenare missio peccatorum expiante nos
carne sacerdotis nostri a quo nunc iste
numerus incipit et reconciliante nos dō
ad quem nunc iste numerus peruenit
per spm scm qui columbae specie in hoc
baptismo ubi numerus iste commemo
ratur apparuit. Post enumeratas genera
tiones matheus ita sequitur. Xpi autem
generatio sic erat, cum esset desponsata
mater eius maria ioseph antequam conue
nirent inuenta est in utero habens de spu
scō. hoc quemadmodum factum sit quod hic
praetermisit lucas exposuit, post eō me
moratum conceptum iohannes ita nar
rans, in mense autem sexto missus est an
gelus gabriel a dō in ciuitate galileae
cui nomen nazareth ad uirginē desponsa
ta

uiro cui nomen erat ioseph de domo
dauid et nomen uirginis maria, et in
gressus angelus ad eam dixit, aue gratia
plena dns te cum benedicta tu inter mu
lieribus, quae cum uidisset turbata est
in sermone eius et cogitabat qualis es
set ista salutatio. et ait angelus ei, Ne ti
meas maria inuenisti enim gratiam apud
dm, ecce concipies in utero et paries
filium et uocabis nomen eius ihm, hic
erit magnus et filius altissimi uocabi
tur, et dabit illi dns ds sedem dauid patris
eius et regnabit in domo iacob in aeter
num et regni eius non erit finis, dixit
autem maria ad angelum. quomodo fiet
istud quoniam uiro non cognusco et respon
dens angelus dixit ei, spus scs super
uenietinte et uirtus altissimi obum
brabit tibi. Ideoque et quod nascetur scm
uocabitur filius dei et cetera quae ad id quod
nunc agitur non pertinent. hoc ergo
mattheus commemorauit dicens de
maria inuenta est in utero habens de
spu scto, nec contrarium est quia lucas
exposuit id quod mattheus praeter

misit cū despūs cō maria concipisse
uterq; testetur sicut non est contra
riū quia matheus deinceps conec
tit quod lucas praetermittit. Sequi
tur et eni et dicit matheus, Ioseph au
tē uir eius cū esset iustus et nolet ex
traducere uoluit occulte dimitte
re eā. Haec autem eo cogitante ecce
angelus dñi in somnis apparuit ei dicens;
Ioseph fili dauid noli timere accipere
mariā coniugē tuā, quod enī in ea natū
est de spūs cō est, pariet autē filium
et uocabis nomen eius ihm ipse enim
saluum faciet populum suum a pec
catis eorum, hoc autem totum fac
tum est ut impleretur quod dictum
est a dño per prophetā dicentem.
Ecce uirgo in utero habebit et pariet
filiū et uocabunt nomen eius emma
nuhel quod est interpraetatum no
bis cū ds, Ex surgens autē ioseph a som
no fecit sicut praecepit ei angelus
dñi et accepit coniugē suā et non
cognuscebat eū donec peperit filiū
suum primogenitū et uocauit no
men

eius ihm, Cum ergo natus esset ihs in
bethlem iudae in diebus herodis regis
et cetera, de ciuitate bethlem mathes
lucas que consentiunt. Sed quomodo
et quae causa ad eam uenerint ioseph
et maria lucas exponit, matheus
praeter misit, contra de magis abori
ente uenientibus lucas tacet matheus
dicit. Ita contexens, ecce magi abori
ente uenerunt hyerusolymam dicen
tes, Ubi est qui natus est rex iudaeorum
uidimus enim stellam eius in oriente et
uenimus adorare eum, Audiens autem
herodes rex turbatus est et cetera
usque ad eum locum ubi scriptum est de
ipsis magis quod responso accepto
in somnis ne redirent per herodem
per aliam uiam regressi sunt in regionem
suam, hoc totum lucas praeter misit
Sicut matheus non narrauit quod
lucas narrat in praesepi positum
dnm et quod pastoribus eum natum
angelus nuntiauerit. Et quod mul
titudo militiae caeli facta est cum
angelo laudantium dnm. Et quod uene
runt

pastores et uiderunt uerũ esse
quod eis angelus nuntiauerat et quod
die circumcisionis suae nomen ac
ceperit. Et quae post impletos dies pur
gationis mariae idem lucas narrat
quod attulerint eũ ad hierusalem.
Et de symeone uel anna quae dixerint
de illo in templo post ea quã cognouerunt
eum impletũ spũ sc̃o omnia haec tacet
matheus, unde merito quaeritur quan
do facta sint siue quae matheus prae
termittit et lucas dicit siue quae lu
cas dicit et matheus praetermittit.
Quando quidẽ matheus regressos in
regionẽ suã magis qui uenerant ab ori
ente. Sequitur et narrat ioseph ab
angelo admonitum ut cũ infante in
aegyptum fugeret ne ab herode nec ca
retur. Deinde herodẽ illo non inuen
to ab imatu et infra pueros occidisse,
defuncto autẽ herode redisse ab ae
gypto et audito quod archelaus in
iudea regnaret pro herode patre suo
habitasse cũ puero in galilaea ciui
tate nazareth quae omnia lucas

tacet, Nec ideo contrariū uideri po
test quod uel hic dicit quae ille prae
ter mittit uel ille commemorat
quae iste non dicit sed quaeritur quan
do fieri potuerint quae contexit
matthaeus de profectione in aegyptū
atq in de regressione post herodis
mortem ut etiam in ciuitate nazareth
habitarent quo eos lucas postea
quā perfecerunt in templo circa
puerum omnia secundum legem dñi
reuersos esse commemorat, hic pro
inde cognuscendum est quod inceps
ad ceteratalia ualeat, ne similiter
moueant animūq conturbent sic
unumquemq euangelistā conte
xere narrationē suā, ut tāquam
nihil praeter mittentis series di
gestas uideatur, tacitis enim quae
non uult dicere sic ea quae uult
dicere illis quae dicebat adiungi
ut ipsa continuo sequi uideantur,
Sed cū alter ea dicit quae alter ta
cuit diligenter ordo consideratus
indicat locū ubi ea potuerit a quo

praeter missa sunt translire ut ea
quae dicere intenderit ita superioribus
copularet tamquam ipsa nullis inter
positis sequerentur ac per hoc in
tellegitur matheus ubi ait somnio
admonitus magos ne redirent per he
rodem et per aliam uiam regressos in regio
nem suam illic praeter mississe quae lu
cas narrauit gesta circa dnm in tem
plo et dicta a symeone et anna ubi
russus lucas praeter mittens pro
fectionem in aegyptum quam narrat matheus
tamquam continuam contexuit regressi
onem ad ciuitatem nazareth, si quis
autem uelit unam narrationem ex omnibus
quae de xpi nauitate et infantia uel
pueritia in utrius que narrationem
ab alter utro seu dicuntur seu prae
ter mittantur ordinare sic potest,
xpi autem generatio sic erat, fuit in
diebus herodis regis iuda sacerdos qui
dam nomine zacharias de uice abia et
uxor illi de filiabus aaron et nomen eius
elisabeth, erant autem iusti ambo ante
dm incedentes in omnibus mandatis

et iustificationibus dni sine quere-
la, et non erat illis filius eo quod esset
elisabeth sterilis, et ambo processis
sent in diebus suis, factum est autem
cum sacerdotio fungeretur in ordine
uicissuae ante dm secundum consuetudi
nem sacerdotii sorte exiit ut incensum
poneret, ingressus in templum dni. Et
omnis multitudo erat populi orans fo
ris hora incensi. Apparuit autem illi an
gelus dni stans ad extris altaris incensi
et zacharias turbatus est uidens et
timor inruit super eum, ait autem ad illum
angelus, ne timeas zacharias quo ex
audita est deprae catio tua et uxor
tua elisabeth pariet tibi filium et uoca
bis nomen eius iohannem, et erit gau
dium tibi et exultatio et multi in natiui
tate eius gaudebunt, erit enim magnus
coram dno et uinum et sicera non bibet
et spus sco replebitur adhuc ex utero
matris suae et multos filiorum israel
conuertet ad dnm dm ipsorum, et ipse
praecedet ante illum in spu et uirtu
te heliae ut conuertat cor da pa
trum

infilios et incredulos ad prudentiā
iustorum parare dño plebē perfectā,
et dixit zacharias ad angelum, unde
hoc sciam ego enī sū senex et uxor mea
processit in diebus suis, et respon
dens angelus dixit ei, ego sum gabriel,
qui ad sto ante dm̄ et missus sum loqi
ad te et tibi euangelizare, et ecce eris
tacens et non poteris loqui usq; in diē
quo haec fiant pro eo quod non credi
disti uerbis meis quae implebuntur
in tempore suo. Erat plebs expectans
zachariā et mirabantur quod tar
daret ipse in templo, Egressus autē
non poterat loqui ad illos, Et cogno
uerunt quod uisionē uidisset in tē
plo et ipse erat innuens illis et per
mansit mutus; Et factū est ut imple
ti sunt dies officii eius abiit in domū
suā, post hos autem dies concepit
elisabeth uxor eius et occultabat
se mensibus quinq; dicens quia sic
mihi fecit dñs in dieb. quib. respexit
auferre obprobriū meū inter homi
nes, In mense autem sexto missus

est angelus gabriel, ad ō in ciuitatē
galileae, cui nomen erat nazareth ad
uirginē desponsatā uiro cui nomen
erat ioseph de domo dauid et nomen
uirginis maria. Et ingressus angelus
ad eam dixit, aue gratia plena dn̄s tecū
benedicta tu inter mulieres, quae
cū audisset turbata est in sermone
eius et cogitabat qualis esset ista salu
tatio, Et ait angelus ei, ne timeas maria
inuenisti enī gratiā apud dm̄, ecce con
cipies in utero et paries filium et uoca
bis nomen eius ihm̄, hic erit magnus,
et filius altissimi uocabitur et dabit
illi dn̄s dēs sedē dauid patris eius et reg
nabit in domo iacob in aeternū et reg
ni eius non erit finis, Dixit autē maria
ad angelum, quomodo fiet istud quō
uirū non cognosco, Et respondens
angelus dixit ei, sp̄s sc̄s superueniet
in te et uirtus altissimi obumbrauit
tibi; ideoq; et quod nascetur sc̄m uo
cabitur filius dī. Et ecce elisabeth
cognata tua et ipsa concipiet filiū
in senecta sua, Et hic mensis est

sextus illi quae uocatur sterelis quia
non erit impossibile apud dm omne uer
bum, dixit autem maria, ecce ancilla dni
fiat mihi secundum uerbum tuum, et dis
cessit ab illa angelus, exsurgens autē
maria in diebus illis abiit in montana cum
festinatione in ciuitate mi iuda et intra
uit in domum zacchariae et salutauit
helisabeth, et factum est ut audiuit
salutationem mariae helisabeth ex
ultauit infans in utero eius et reple
ta est spus cō helisabeth et exclama
uit uoce magna et dixit, benedicta tu in
ter mulieres et benedictus fructus uen
tris tui, et unde hoc mihi ut ueniat mater
dni mei ad me. ecce enim ut facta est uox
salutationis tuae in auribus meis exulta
uit in gaudio infans in utero meo, et bea
ta quae credidisti quoniam perficien
tur ea quae dicta sunt ad dno, et ait ma
ria, magnificat anima mea dnm et exul
tauit spus meus in dō salutari meo, quia
respexit humilitatem ancillae suae
ecce enim ex hoc beatam me dicent om
nes generationes, quia fecit mihi mag
na

qui potens est et scm̄ nomen eius, et mi
sericordia eius in progenies et progenies
timentib. eum, fecit potentiam in bra
chio suo dispersit superbos mente cor
dis sui, deposuit potentes de sede et ex
altauit humiles, esurientes impleuit bo
nis et diuites dimisit inanes, suscepit is
rahel puerum suum memorari miseri
cordiae suae, sicut locutus est ad patres
nostros abraham et semini eius in scl̄a,
Mansit autem maria cum illa quasi men
sib. trib. et reuersa est in domum suam
et inuenta est in utero habens despūs scō,
Joseph autem uir eius cum esset iustus et
nolle eam traducere uoluit occulte
demittere eam; haec autem eo cogitan
te ecce angelus dn̄i in somnis apparuit
ei dicens, Joseph fili dauid noli timere ac
cepere mariā coniugem tuam, quod enī
in ea natum est despūs cō est. pariet au
tem filium et uocabis nomen eius ihm̄ ip
se enim saluum faciet populum suum
a peccatis eorum; hoc autem totum fac
tum est ut adimpleretur quod dictum
est ad nō per profetam dicentem; ecce

uirgo in utero habebit et pariet filiũ
et uocabunt nomen eius emmanuhel
quod est interpretatum nobiscũ dñs.
Exsurgens autem ioseph a somno fecit
sicut praecepit ei angelus dñi et acce
pit coniugẽ suã et non cognoscebat eũ.
Elisabeth autẽ impletũ est tempus
pariendi et peperit filiũ, et audierunt
uicini et cognati eius quia magnificauit
dñs misericordiã suã cũ illa et congra
tulabantur ei. Et factũ est in die octa
uo uenerunt circũcidere puerum
et uocabant eum nomine patris eius
zachariã, et respondens mater eius
dixit, nequaquam sed uocabitur io
hannes, et dixerunt ad illã, quia nemo
est in cognatione tua qui uocetur hoc
nomine, Innuebant autẽ patri eius
quem uellet uocari eum, et postulans
pugillarem scripsit dicens, io
hannes est nomen eius, et mirati sunt
omnes, apertum est autem illico
os eius et lingua eius et loquebatur
benedicens dñm. Et factus est timor
super omnes uicinos eorũ et super

omnia montana iudeae diuulgaban
tur omnia uerba haec, et posuerunt
omnes qui audierant in corde suo di
centes, quid putas pueri iste erit? Et
enim manus dñi erat cũ illo, et zacha
rias pater eius impletus est spũ sc̃o
et prophetauit dicens, Benedic
tus dñs ds̃ israhel, quia uisitauit et
fecit redemptionẽ plebi suae, et
erexit cornu salutis nobis in domo
dauid pueri sui, sicut locutus est per
os sc̃orum quias aeculo sunt prophe
tarũ eius, salutem ex inimicis nos
tris et de manu omniũ qui oderunt
nos, ad faciendã misericordiã cum
patribus nostris et memorari tes
tamentis uisc̃i, iusiurandũ quod iu
rauit ad abraham patre nostrum
daturũ se nobis, ut sine timore de
manu inimicorũ nostrorum liberati
seruiamus illi in sc̃itate et iusti
tia coram ipso omnibus diebus nos
tris, et tu pr̃er propheta altissimi
uocaberis, praecibes enim ante
faciem dñi parare uias eius, ad

dandā scientiā salutis plebi eius in
remissionē peccatorū eorū per uis
ceram misericordiā dei nostri in quibus
uisitauit nos oriens ex alto, inluminā
re his qui in tenebris et in umbra mor
tis sedent ad dirigendos pedes nostros
in uiā pacis. Puer autem crescebat
et confortabatur spū et erat in deser
tis usq; in diem ostensionis suae ad israel.
Factū est autē in diebus illis exiit edic
tū a cesare augusto ut describeretur
uniuersus orbis. Haec descriptio pri
ma facta est a preside syriae cyrino.
Et ibant omnes ut profiterentur
singuli in suā ciuitatem. Ascendit
autē et ioseph a galilea de ciuitate
nazareth in iudeā ciuitatē dauid
quae uocatur bethlem eo quod esset
ex domo et familia dauid ut pro
fiteretur cū maria desponsata sibi
uxore pregnante. Factū est autē
cū essent ibi impleti sunt dies ut
parceret et peperit filiū suū primo
genitum et pannis eum involuit
et reclinauit eū in praesepio quia

non erat eis locus in diuersorio, et pas
tores erant in regione eadem uigilan
tes, et custodientes uigilias noctis
super gregem suum, et ecce angelus
dñi stetit iuxta illos, et claritas dei
circumfulsit illos, et timuerunt timo
re magno, et dixit illis angelus, nolite
timere, ecce enim euangelizo uobis
gaudium magnum quod erit omni po
pulo, quia natus est uobis hodie sal
uator qui est xps dñs in ciuitate dauid,
et hoc uobis signum, inuenietis infan
tem pannis inuolutum, et positum in
præsepio, et subito facta est cum angelo
multitudo militiæ cælestis laudan
tium deum et dicentium, gloria in
altissimis deo et in terra pax in homi
nibus bonæ uoluntatis, et factum est
ut discesserunt angeli ab eis in cae
lum, pastores loquebantur ad inui
cem, transeamus usque bethleem
et uideamus hoc uerbum quod fac
tum est, quod dns ostendit nobis,
et uenerunt festinantes et inue
nerunt mariam et ioseph et infantem

positū in praesepio, uidentes autem cognouerunt de uerbo quod dictū erat illis de puero hoc et omnes qui audierunt mirati sunt et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia uerba haec conferens in corde suo; et reuersi sunt pastores glorificantes et laudantes dm̄ in omnibus quae audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo ut circūcideretur puer uocatum est nomen eius ihs quod uocatum est ab angelo prius quam in utero conciperetur. Et ecce magi ab oriente uenerunt hierusolimam dicentes, ubi est qui natus est rex iudaeorū. uidimus enim stellam eius in oriente et uenimus adorare eū. Audiens autem herodes rex turbatus est et omnes hierusolyma cū illo, et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi xps nasceretur, at illi dixerunt ei in bethleē iudae; sic enim dictū est per prophetam; et tu bethlem terra iuda nequaquā

minimaes inprincipibus iuda, exic
enim exiet dux qui reget populum meu
israhel, Tunc herodes clam uocatis ma
gis diligenter didicit abeis tempus
stellae quae apparuerat eis, et mittens
illos in bethleem dixit, ite et interroga
te diligenter de puero et cum inueneri
tis renuntiate mihi ut et ego ueniens
adorem eum, quibus auditis regem
abierunt, et ecce stella quam uiderant
in oriente antecedebat eos usq
dum ueniens staret supra ubi
erat puer, uidentes autem stellam gau
sisi sunt gaudio magno ualde, et intrantes
domum inuenerunt puerum
cum maria matre eius, et procidentes
adorauerunt eum, et apertis thesau
risuis obtulerunt ei munera,
aurum thus et myrrham, et responso
accepto in somnis ne redirent ad he
rodem per aliam uiam regressi sunt in re
gionem suam, quibus recessissent, posta
quam impleti sunt dies purgationis
matris eius secundum legem moysi
tulerunt illum in hierusalem ut

sisterent eum dño sicut scriptũ est
in lege dñi quia omne masculinum ad
aperiens vulvã scm dño vocabitur;
et ut darent hostiã secundum quod dic
tum est in lege dñi par turturum aut
duos pullos columbarum, et ecce ho
mo erat in hierusalẽ cui nomen symeon,
et homo iste iustus et timoratus ex
pectans consolationem israhel, et
sps scs erat in eo, Et responsum acce
perat ab spu scto non visurũ se mortẽ
nisi prius videret xpm dñi, et venit in
spu in templum, Et cũ inducerent
puerum ihm parentes eius ut facerent
secundum consuetudinẽ legis pro eo
et ipse accepit eum in amplexus suos
et benedixit dm et dixit. Nunc dimit
tis servum tuũ dñe secundũ verbum
tuũ in pace quia viderunt oculi mei
salutarẽ tuum quod parasti ante fa
ciẽ omniũ populorũ, lumen ad reve
lationẽ gentium et gloriã plebis tuae
israhel; Et erat pater eius et mater
mirantes super his quae dicebantur
de illo. et benedixit illos symeon et dixit

admariam matrem eius, Ecce positus est
hic in ruinam et resurrectionem multorum
in Israhel et in signum cui contradicetur,
et tuam ipsius animam pertransiet gla-
dius ut revelentur ex multis cordibus
cogitationes. Et erat Anna prophetissa
filia Fanuhel, de tribu Aser, haec proces
serat in diebus multis, et vixerat cum
viro suo annis septem a virginitate sua,
et haec vidua usque ad annos octoginta
quatuor, quae non discedebat de templo
ieiuniis et obsecrationibus seruiens
nocte ac die, et haec ipsa hora superue-
niens confitebatur Domino et loquebatur
de illo omnibus qui expectabant
redemptionem Hierusalem, et ut perfe-
cerunt omnia secundum legem Do-
mini, Et ecce angelus Domini apparuit in somnis
Ioseph dicens, Surge et accipe puerum
et matrem eius et fuge in Aegyptum
et esto ibi usque dum dicam tibi, futu-
rum est enim ut Herodes quaerat puerum
ad perdendum eum, qui consurgens
accepit puerum et matrem eius nocte
et recessit in Aegyptum. Et erat ibi

usq ad obitū herodis/ vt adimpleretur
quod dictum est a dño per prophetam
dicentem/ ex aegypto vocaui filium meum.
Tunc herodes videns quō inlusus esset
a magis/ iratus est valde/ et mittens/ om occidit
nes pueros qui erant in bethlem et in
omnibus finibus eius a bimatu et infra/
secundum tempus quod exquisierat
a magis/ Tunc adimpletum est/ quod dic-
tum est per hieremiam prophetā dicen
tem, vox in rama audita est ploratus et
ululatus multus/ rachel plorans filios
suos/ et noluit consolari quia non sunt/
Defuncto autem herode/ ecce apparuit
angel⁹ dñi in somnis ioseph in aegypto
dicens, surge et accipe puerum et matrem
eius/ et vade in terram israhel/
Defuncti sunt enim/ qui quaerebant
animā pueri, qui surgens accepit puerū
et matrem eius/ et venit in terram israhel/
Audiens autem quod archelaus regnaret
in iudea pro herode patre suo/ timuit illuc
ire, et admonitus in somnis secessit in
partes galilaeae/ et venit habitauit
in ciuitate quae vocatur nazareth/

ut adimpleretur quod dictum est per pro
phetas quoniam nazareus vocabitur; puer
autem crescebat et confortabatur ple
nus sapientia et gratia dei erat in illo, et
ibant parentes eius per omnes annos
in hierusalem in die sollemni paschae;
et cum factus esset annorum duodecim as
cendentibus illis in hierusolimam secundum
consuetudinem diei festi consummatis
diebus cum redirent remansit puer
in hierusalem et non cognoverunt parentes
eius, existimantes autem illum
esse in comitatu venerunt iter diei
et requirebant eum inter cognatos
et notos, et non inuenientes regressi
sunt in hierusalem requirentes eum.
et factum est post triduum inuenerunt illum
in templo sedentem in medio doctorum
audientem illos et interrogantem illos.
stupebant autem omnes qui eum audie
bant super prudentia et responsis eius;
et uidentes admirati sunt, et dixit mater
eius ad illum, fili quid fecisti nobis
sic? ecce pater tuus et ego dolentes quae
rebamus te, et ait ad illos, quid est

quod me quaerebatis nesciebatis quia in
his quae patris mei sunt oportet me esse
et ipsi non intellexerunt verbum quod
locutus est ad illos, et descendit cum eis et
venit Nazareth et erat subditus illis,
et mater eius conservabat omnia verba
haec in corde suo, et ihs proficiebat sa
pientia aetate et gratia apud dm et homines.

VI Iam hinc de praedicatione Iohannis nar
rari incipit quam omnes quattuor com
memorant; Nam et Matheus post illa
verba quae ultima eius posui ubi commo
moravit ex prophetae testimonium quo
Nazareus vocabitur. Sequitur et ad
iungit, In diebus autem illis venit Iohannes
baptista praedicans in deserto Iudaeae
et cetera, et Marcus qui nihil
de nativitate vel infantia vel
pueritia dni narravit hinc evan
gelii sumpsit initium de sta Iohan
nis praedicatione, Sic enim exor
sus est, Initium evangelii ihu xpi filii
dei sicut scriptum est in Esaia prophe
ta, Ecce mitto angelum meum ante
faciem tuam qui praeparabit viam
tuam,

de ordine praedicationis Iohannis baptistae ad omnes quae eius

uox clamantis in deserto parate uiam
dñi rectas facite semitas eius, fuit io
hannes in deserto baptizans et praedicans
baptismum paenitentiae in remissionē
peccatorū et cetera, et lucas post uer
ba ubi ait et ihs proficiebat sapientiae
aetate et gratia apud dm̄ et homines
de iohannis praedicationē iam sequitur
dicens. Anno autē quintodecimo im
perii tiberii caesaris procurante pon
tio pilato iudaeam tetrarcha autem
galilaeae herode philippo autē fratre
eius tetrarcha itureae et traconitidis
regionis et lisania abilinae tetrarcha
sub principibus sacerdotum anna
v. 6 et caipha. Factum est uerbū dñi
super iohannē zachariae filium in de
serto et cetera, iohannes quoque
apostolus in euangelistis quattuor
eminentissimus postea quam dixit
de uerbo dī qui est ipse filius ante
omnia saecula creaturae quia om
nia per ipsū facta sunt intulit con
tinuo de iohannis praedicatione
ac testimonio dicens, fuit homo

missus ad ō cui nomen erat iohannes;
Unde iam uidendum est de ipso iohanne
quattuor euangelistarum narrationes
quemadmodum inter se non dis
cordent non ut hoc a nobis per omnia
requiratur aut exigatur quod modo
fecimus de primordiis nati ex maria
xp̄i quemadmodum inter se mattheus
lucasq; consentiunt ut ex utriusque
narratione una faceremus demons
trantes tardioribus quemlibet eorū
cōmemorando quod alter tractet
uel tacendo quod alter cōmemorat
non impedire intellectū ueracis nar
rationis alterius ut hoc exemplo sicut
a me factum est siue alio modo cōmo
dius fieri posset uideat unusquisque
et in ceteris talibus locis fieri posse
quod hic factū esse perspexerit, iam
ergo ut dixi uideamus quattuor euan
gelistarum de baptista iohanne con
sensum, mattheus ita sequitur, In dieb.
autem illis uenit iohannes baptista
praedicans in deserto iudaeae, mar
cus non dixit in illis diebus quia nullā

seriem rerum ante praemiserat in
quarum rerum diebus intellegeretur
dicere si diceret in illis diebus, Lucas
autem per potestates terrenas sig
nantius ipsa tempora expraessit prae
dicationis uel baptismi iohannis dicens,
Anno autem quinto decimo imperii tibe
rii caesaris procurante pontio pilato
iudaeam tetrarcha autem galilaeae hero
de philippo autem fratre eius tetrarcha
ituraeae et traconitidis regionis et lysa
nia abilinae tetrarcha sub principibus
sacerdotum anna et caipha factum est
uerbum dni superiohannem zachariae
filium in deserto, nec tamen intelle
gere debemus hos dies id est hoc tem
pus harum potestatum significasse
matheum cum diceret in illis diebus
sed in multo longioris temporis spatium
uoluisse accipere quod ait in illis diebus,
mox enim ut narrauit reuersum de
aegypto xpm mortuo herode quod
utique tempore infantiae uel pueriae
eius factum est ut possit constare
quod lucas de illo cum duodecim

anno quo essent ecclesiae quod narrauit in templo hierusalem cum uenerit, ut in antecedentibus ait: Et ecce
quidam ex principibus accessit et adorauit eum dicens quia filia mea modo defuncta est, sed ueni et impone manum tuam super eam et uiuet. Et surgens Iesus sequebatur eum cum discipulis suis. Et ecce mulier quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis accessit retro et tetigit fimbriam uestimenti eius. Dixit enim intra se: Si tetigero tantum uestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus et uidens eam dixit: Confide, filia, fides tua te saluam fecit. Et saluata est mulier ex illa hora. Et cum uenisset Iesus in domum principis et uidisset tibicines et turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta fuisset turba, intrauit et tenuit manum puellae, et surrexit puella. Et exiit fama haec in uniuersam terram illam. Et transeuntibus inde Iesu secutae sunt eum duae caecae clamantes et dicentes: Miserere nostri, fili Dauid. Cum autem uenisset in domum, accesserunt ad eum caecae, et dicit eis Iesus: Credetis quia hoc possum facere? Dicunt ei: Etiam, Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem uestram fiat uobis. Et aperti sunt oculi eorum, et comminatus est illis Iesus dicens: Videte ne sciat quis. At illae exeuntes diffamauerunt eum in uniuersa terra illa. Ipsis autem exeuntibus ecce obtulerunt ei hominem mutum daemonium habentem. Et ejecto daemonio locutus est mutus, et admirata sunt turbae dicentes: Numquam apparuit sic in Israel. Pharisaei autem dicebant: In principe daemoniorum eiicit daemonia. Et circuibat Iesus ciuitates omnes et castella docens in synagogis eorum et praedicans euangelium regni et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. Videns autem turbas misertus est eis, quia erant uexati et iacentes sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Et conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spiritibus immundis ut eiicerent eos et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem. Nomina autem duodecim apostolorum haec sunt: primus Simon qui dicitur Petrus et Andreas frater eius, Iacobus Zebedaei et Iohannes frater eius, Philippus et Bartholomaeus, Thomas et Matthaeus publicanus, Iacobus Alphaei et Thaddaeus, Simon Chananaeus et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum. Hos duodecim misit Iesus praecipiens eis dicens: In uiam gentium ne abieritis et in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, sed potius ite ad oues quae perierunt domus Israel. Euntes autem praedicate dicentes quia appropinquauit regnum caelorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemonia eiicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis uestris, non peram in uia neque duas tunicas neque calceamenta neque uirgam. Dignus enim est operarius cibo suo. In quamcumque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, requirite quis in ea dignus sit et ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, ueniat pax uestra super eam; si autem non fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicumque non receperit uos neque audierit sermones uestros, exeuntes foras de domo uel ciuitate illa excutite puluerem de pedibus uestris. Amen dico uobis: tolerabilius erit terrae Sodomorum et Gomorrae in die iudicii quam illi ciuitati. Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim uos in consiliis suis et in synagogis suis flagellabunt uos. Et ante praesides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem tradiderint uos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim estis uos qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium, et insurgent filii in parentes et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Cum autem persecuti fuerint uos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico uobis: non consummabitis omnes ciuitates Israel donec ueniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister eius et seruus sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius! Nolite ergo timere eos. Nihil enim est opertum quod non reuelabitur, et occultum quod non sciatur. Quae dico uobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, praedicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed timete magis eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse ueneunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro. Uestri autem capitis omnes capilli numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis uos. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui in caelis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo qui in caelis est. Nolite arbitrari quia ueni pacem mittere in terram; non ueni pacem mittere sed gladium. Ueni enim separare hominem aduersus patrem suum et filiam aduersus matrem suam et nurum aduersus socrum suam, et inimici hominis domestici eius. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam plus quam me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam perdet eam, et qui perdiderit animam suam propter me inueniet eam. Qui recipit uos me recipit, et qui me recipit recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetam in nomine prophetae mercedem prophetae accipiet, et qui recipit iustum in nomine iusti mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Et factum est cum consummasset Iesus praecipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret et praedicaret in ciuitatibus eorum. Iohannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi: Tu es qui uenturus es, an alium exspectamus? Et respondens Iesus dixit illis: Euntes renuntiate Iohanni quae audistis et uidistis: caeci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus coepit Iesus dicere de Iohanne ad turbas: Quid existis in desertum uidere? Arundinem uento agitatam? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis, et plus quam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit uiam tuam ante te. Amen dico uobis: non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista; qui autem minor est in regno caelorum maior est illo. A diebus autem Iohannis Baptistae usque nunc regnum caelorum uim patitur, et uiolenti rapiunt illud. Omnes enim prophetae et lex usque Iohannem prophetauerunt; et si uultis recipere, ipse est Helias qui uenturus est. Qui habet aures audiendi audiat. Cui autem similem aestimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes dicunt: Lusimus uobis et non saltastis, lamentauimus et non planxistis. Uenit enim Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: Daemonium habet. Uenit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo uorax et potator uini, publicanorum et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis. Tunc coepit exprobrare ciuitatibus in quibus factae sunt plurimae uirtutes eius, quia non egissent paenitentiam: Ue tibi, Corozain, ue tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factae essent uirtutes quae factae sunt in uobis, olim in cilicio et cinere paenitentiam egissent. Uerumtamen dico uobis: Tyro et Sidoni remittetur in die iudicii quam uobis. Et tu, Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? Usque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factae essent uirtutes quae factae sunt in te, forsitan remansissent usque in hodiernum diem. Uerumtamen dico uobis quia terrae Sodomorum remittetur in die iudicii quam tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, pater, domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. Etiam, pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius et cui uoluerit filius reuelare. Uenite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est et onus meum leue. In illo tempore ambulauit Iesus sabbatis per sata; discipuli autem eius esurientes coeperunt uellere spicas et manducare. Pharisaei autem uidentes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis. At ille dixit eis: Nonne legistis quid fecerit Dauid quando esuriit ipse et qui cum eo erant? Quomodo intrauit in domum Dei et panes propositionis manducauerunt, quos non licebat ei manducare neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non legistis in lege quia sacerdotes in templo sabbatum uiolant et sine crimine sunt? Dico autem uobis quia templo maior hic est. Si autem scissetis quid est: Misericordiam uolo et non sacrificium, numquam condemnassetis innocentes. Dominus enim est filius hominis etiam sabbati. Et cum inde transisset, uenit in synagogam suam. Et ecce homo manum habens aridam, et interrogauerunt eum dicentes: Si licet sabbatis curare? Ut accusarent eum. Qui ait illis: Quis erit ex uobis homo qui habet ouem unam et si haec cadat sabbatis in foueam, nonne tenebit et leuabit eam? Quanto magis melior est homo ouis! Itaque licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit et restituta est sicut altera. Exeuntes autem pharisaei consilium faciebant aduersus eum quemadmodum illum perderent. Iesus autem sciens secessit inde. Et secuti sunt eum multi, et curauit eos omnes et praecepit eis ne manifestum eum facerent, ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit sibi anima mea. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus adnuntiabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet quisquam in plateis uocem eius. Arundinem quassatam non conteret et linum fumigans non extinguet donec eiciat ad uictoriam iudicium. Et in nomine eius gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei daemonium habens caecus et mutus, et curauit eum, ita ut loqueretur caecus et uideret. Et stupebant omnes turbae et dicebant: Numquid hic est filius Dauid? Pharisaei autem audientes dixerunt: Hic non eiicit daemonia nisi in Beelzebub principe daemoniorum. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum diuisum contra se desolabitur, et omnis ciuitas uel domus diuisa contra se non stabit. Et si Satanas Satanam eiicit, contra se diuisus est; quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eiicio daemonia, filii uestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Si autem in spiritu Dei eiicio daemonia, profecto peruenit in uos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et uasa eius diripere, nisi prius fortem alligauerit? Et tunc domum eius diripiet. Qui non est mecum contra me est, et qui non colligit mecum spargit. Ideo dico uobis: Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum. De fructu enim arbor cognoscitur. Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem uobis quia omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines reddent rationem de eo in die iudicii. Ex uerbis enim tuis iustificaberis et ex uerbis tuis condemnaberis. Tunc responderunt quidam de scribis et pharisaeis dicentes: Magister, uolumus a te signum uidere. At ille respondens ait illis: Generatio mala et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei nisi signum Ionae prophetae. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus. Uiri Ninuitae surgent in iudicio cum generatione ista et condemnabunt eam, quia paenitentiam egerunt in praedicatione Ionae, et ecce plus quam Ionas hic. Regina austri surget in iudicio cum uiris generationis istius et condemnabit eos, quia uenit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. Cum autem immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa quaerens requiem et non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam uacantem, scopis mundatam et ornatam. Tunc uadit et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et generationi huic nequissimae. Adhuc illo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris quaerentes loqui ei. Dixit autem quidam ei: Ecce mater tua et fratres tui foris stant quaerentes te. At ille respondens dicenti sibi ait: Quae est mater mea et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicumque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in caelis est, ipse meus frater et soror et mater est. In illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare. Et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in nauem ascendens sederet, et omnis turba stabat in litore. Et locutus est eis multa in parabolis dicens: Ecce exiit qui seminat seminare. Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus uiam, et uenerunt uolucres et comederunt ea. Alia autem cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam, et statim exorta est, quia non habebat altitudinem terrae. Sole autem orto aestuauit et, quia radicem non habebat, aruit. Et alia cecidit inter spinas, et ascenderunt spinae et suffocauerunt ea. Et alia cecidit in terram bonam et dabat fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? At ille respondens ait illis: Quia uobis datum est nosse mysteria regni caelorum, illis autem non est datum. Qui enim habet dabitur ei et abundabit; qui autem non habet et quod habet auferetur ab eo. Propterea in parabolis loquor eis, quia uidentes non uident et audientes non audiunt neque intellegunt. Et prophetia Isaiae in eis adimpletur quae dicit: Auditu audietis et non intellegetis, et uidentes uidebitis et non uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius et auribus grauiter audierunt et oculos suos compresserunt, ne quando oculis uideant et auribus audiant et corde intellegant et conuertantur et sanem eos. Uestri autem beati oculi quia uident et aures uestrae quia audiunt. Amen enim dico uobis quia multi prophetae et iusti desiderauerunt uidere quae uos uidetis et non uiderunt, et audire quae audiuistis et non audierunt. Uos ergo audite parabolam seminantis. Omnis audiens uerbum regni et non intellegens, uenit malus et rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est qui in uia seminatus est. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui uerbum audit et statim cum gaudio accipit illud, non habet autem radicem in se sed temporalis est, factaque tribulatione et persecutione propter uerbum statim scandalizatur. Et qui in spinis seminatus est, hic est qui uerbum audit, et sollicitudo saeculi huius et fallacia diuitiarum suffocat uerbum et sine fructu efficitur. Qui autem in terram bonam seminatus est, hic est qui uerbum audit et intellegit et fructum affert et facit alius centum, alius sexaginta, alius triginta. Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile factum est regnum caelorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem creuisset herba et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Uis imperemus et colligamus ea? Et ait: Non, ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis: Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod minimum est quidem omnibus seminibus, cum autem creuerit, maius est inter holera et fit arbor, ita ut uolucres caeli ueniant et habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae sati tribus, donec fermentatum est totum. Haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, et sine parabola non loquebatur eis, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis ueniens in domum suam accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens ait illis: Qui seminat bonum semen est filius hominis, ager autem est mundus, bonum autem semen hi sunt filii regni, zizania autem sunt filii nequam, inimicus autem qui seminauit ea est diabolus, messis autem consummatio saeculi est, messores autem angeli sunt. Sicut ergo colligentur zizania et igni comburentur, sic erit in consummatione saeculi. Mittet filius hominis angelos suos et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat. Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit et prae gaudio illius uadit et uendit uniuersa quae habet et emit agrum illum. Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori quaerenti bonas margaritas. Inuenta autem una pretiosa margarita abiit et uendidit omnia quae habuit et emit eam. Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare et ex omni genere congreganti. Quam cum impleta esset educentes et secus litus sedentes elegerunt bona in uasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione saeculi. Exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Intellexistis haec omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamilias qui profert de thesauro suo noua et uetera. Et factum est cum consummasset Iesus parabolas has, transiit inde et uenit in patriam suam et docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde huic sapientia haec et uirtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria et fratres eius Iacobus et Ioseph et Simon et Iudas? Et sorores eius nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic haec omnia? Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Et non fecit ibi multas uirtutes propter incredulitatem eorum. In illo tempore audiit Herodes tetrarcha famam Iesu et ait pueris suis: Hic est Iohannes Baptista, ipse surrexit a mortuis et propterea uirtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit Iohannem et uinctum posuit in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim ei Iohannes: Non licet tibi habere eam. Et cum uellet eum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant. Natalicia autem agentibus Herodi saltauit filia Herodiadis in medio et placuit Herodi, unde cum iuramento confessus est ei dare quodcumque petisset. At illa ante instructa a matre sua ait: Da mihi hic in disco caput Iohannis Baptistae. Et contristatus rex propter iusiurandum et propter simul discumbentes iussit dari et misit decollauit Iohannem in carcere. Et allatum est caput eius in disco et datum puellae, et attulit matri suae. Et accesserunt discipuli eius et tulerunt corpus et sepelierunt illud et uenientes nuntiauerunt Iesu. Audiens autem Iesus secessit inde in nauicula in locum desertum seorsum et audierunt turbae et secutae sunt eum pedestres de ciuitatibus. Et exiens uidit turbam multam et misertus est eis et curauit infirmos eorum. Cum autem sero factum esset, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus et hora iam praetergressa est; dimitte turbas ut euntes in castella emant sibi cibos. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire, date illis uos manducare. Respondit autem Philippus ei: Ducentorum denariorum panes non sufficient eis ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus de discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces; sed haec quid sunt inter tantos? Ait Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo uiri numero quasi quinque milia. Accepit autem Iesus panes et gratias egit et discumbentibus dedit et similiter de piscibus quantum uolebant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quae superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis quae superauerunt manducantibus. Et statim compulit Iesus discipulos suos ascendere nauem et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissis turbis ascendit in montem seorsum orare. Uespere autem facto solus erat ibi. Nauis autem in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim contraria uentus. Quarta autem uigilia noctis abiit ad eos Iesus ambulans super mare. Et uidentes eum discipuli ambulantem super mare turbati sunt dicentes quia phantasma est et prae timore clamauerunt. Et statim Iesus locutus est eis dicens: Confidite, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te uenire super aquas. Qui ait: Ueni. Et descendens Petrus de nauicula ambulauit super aquas ut ueniret ad Iesum. Uidens autem uentum ualidum timuit et cum coepisset mergi clamauit dicens: Domine, saluum me fac. Et confestim Iesus extendens manum apprehendit eum et dixit ei: Modicae fidei, quare dubitasti? Et ascendentibus eis in nauem cessauit uentus. Et qui in nauicula erant uenerunt et adorauerunt eum dicentes: Uere filius Dei es. Et transfretantes uenerunt in terram Genesar. Et cum cognouissent eum uiri loci illius, miserunt in uniuersam regionem illam et obtulerunt ei omnes male habentes et deprecabantur eum ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt. Tunc accedunt ad eum Hierosolymis scribae et pharisaei dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis: Quare et uos transgredimini mandatum Dei propter traditionem uestram? Deus enim dixit: Honora patrem et matrem, et: Qui maledixerit patri aut matri morte moriatur. Uos autem dicitis: Quicumque dixerit patri aut matri: Munus quodcumque est ex me tibi proderit, et non honorificabit patrem suum aut matrem suam. Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem uestram. Hypocritae, bene prophetauit de uobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me docentes doctrinas et mandata hominum. Et conuocata turba dixit eis: Audite et intellegite. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit de ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli dixerunt ei: Scis quia pharisaei audito hoc uerbo scandalizati sunt? At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus caelestis eradicabitur. Sinite illos: caeci sunt et duces caecorum. Caecus autem si caecum ducat, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam hanc. At ille ait: Adhuc et uos sine intellectu estis? Non intellegitis quia omne quod in os intrat in uentrem uadit et in secessum emittitur? Quae autem procedunt de ore de corde exeunt et ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae. Haec sunt quae coinquinant hominem. Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri et Sidonis. Et ecce mulier Chananaea a finibus illis egressa clamauit dicens: Miserere mei, domine, fili Dauid, filia mea male a daemonio uexatur. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oues quae perierunt domus Israel. At illa uenit et adorauit eum dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. Illa autem dixit: Etiam, domine, nam et catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et transiens Iesus inde uenit secus mare Galilaeae, ascendensque in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum mutos, claudos, caecos, debiles, et alios multos et proiecerunt eos ad pedes eius, et curauit eos, ita ut turbae mirarentur uidentes mutos loquentes, debiles sanos, claudos ambulantes, caecos uidentes, et magnificauerunt Deum Israel. Iesus autem conuocatis discipulis suis ait: Misereor super turbam, quia ecce triduo sustinent me nec habent quod manducent, et dimittere eos ieiunos nolo, ne forte deficiant in uia. Et ait illi discipuli: Unde nobis in deserto tanta turba panes ut saturemus? Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem et pauci pisciculi. Et praecepit turbae ut discumberent super terram. Et accepit septem panes et pisces et gratias agens fregit et dedit discipulis suis, et discipuli turbae. Et manducauerunt omnes et saturati sunt et quod superauit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Erant autem manducantes quattuor milia hominum, exceptis paruulis et mulieribus. Et dimissis turbis ascendit in nauem et uenit in fines Magedan. Et accesserunt pharisaei et sadducaei temptantes et rogauerunt eum ut signum de caelo ostenderet illis. At ille respondens dixit illis: Facta serena rubicundum est enim caelum, et mane hodie tempestas rubicundum et triste caelum. Faciem ergo caeli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis? Generatio mala et adultera signum quaerit, et signum non dabitur ei nisi signum Ionae. Et relictis illis abiit. Et cum uenissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Et dixit illis Iesus: Uidete et cauete a fermento pharisaeorum et sadducaeorum. At illi cogitabant intra se dicentes: Panes non accepimus. Sciens autem Iesus ait illis: Quid cogitatis intra uos, modicae fidei, quia panes non habetis? Nondum intellegitis neque recordamini quinque panum in quinque milia hominum et quot cophinos sumpsistis? Neque septem panum in quattuor milia hominum et quot sportas sumpsistis? Quomodo non intellegitis quia non de pane dixerim uobis cauere a fermento pharisaeorum et sadducaeorum? Tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum a fermento panum sed a doctrina pharisaeorum et sadducaeorum. Uenit autem Iesus in partes Caesareae Philippi et interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Iohannem Baptistam, alii autem Heliam, alii uero Hieremiam aut unum ex prophetis. Dicit illis Iesus: Uos autem quem me esse dicitis? Respondens autem Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei uiui. Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es, Simon Bariona, quia caro et sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui in caelis est. Et ego dico tibi quia tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam et portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni caelorum. Et quodcumque ligaueris super terram erit ligatum et in caelis, et quodcumque solueris super terram erit solutum et in caelis. Tunc praecepit discipulis suis ne cui dicerent quia ipse esset Iesus Christus. Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis quia oportet eum ire Hierosolymam et multa pati a senioribus et scribis et principibus sacerdotum et occidi et tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus coepit increpare illum dicens: Absit a te, domine, non erit tibi hoc. Qui conuersus dixit Petro: Uade retro me, Satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea quae Dei sunt sed quae hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Qui enim uoluerit animam suam saluam facere perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me inueniet eam. Quid enim prodest homini si mundum uniuersum lucretur, animae uero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis uenturus est in gloria patris sui cum angelis suis et tunc reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico uobis quia sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec uideant filium hominis uenientem in regno suo. Et post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem fratrem eius et ducit illos in montem excelsum seorsum et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol, uestimenta autem eius facta sunt alba sicut lux. Et ecce apparuerunt illis Moyses et Helias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit Iesu: Domine, bonum est nos hic esse; si uis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum et Moysi unum et Heliae unum. Adhuc eo loquente ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce uox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in facies suas et timuerunt ualde. Et accessit Iesus et tetigit eos et ait illis: Surgite et nolite timere. Leuantes autem oculos suos neminem uiderunt nisi solum Iesum. Et descendentibus illis de monte praecepit eis Iesus dicens: Nemini dixeritis uisionem donec filius hominis a mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli dicentes: Quid ergo scribae dicunt quod Heliam oporteat primum uenire? At ille respondens ait: Helias quidem primo uenit et restituet omnia. Dico autem uobis quia Helias iam uenit et non cognouerunt eum sed fecerunt in eo quaecumque uoluerunt. Sic et filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli quia de Iohanne Baptista dixisset eis. Et cum uenissent ad turbam accessit ad eum homo procidens genua sua ante eum et dicens: Domine, miserere filio meo quia lunaticus est et male patitur, nam saepe cadit in ignem et saepe in aquam. Et obtuli eum discipulis tuis et non potuerunt curare eum. Respondens autem Iesus dixit: O generatio incredula et peruersa, quousque ero uobiscum? Quousque patiar uos? Adferte illum huc mihi. Et increpauit illum Iesus et exiit ab eo daemonium et curatus est puer ex illa hora. Tunc accedentes discipuli secreto dixerunt: Quare nos non potuimus eicere illum? Dicit eis Iesus: Propter incredulitatem uestram. Amen enim dico uobis: si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illuc et transibit, et nihil impossibile erit uobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem et ieiunium. Conuersantibus autem eis in Galilaea dixit illis Iesus: Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum et occident eum et die tertia resurget. Et contristati sunt ualde. Et cum uenissent Capharnaum accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum et dixerunt: Magister uester non dat didrachma? Ait: Etiam. Et cum intrasset domum praeuenit eum Iesus dicens: Quid tibi uidetur, Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum uel censum? A filiis suis an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, uade ad mare et mitte hamum et eum piscem qui primus ascenderit tolle et aperto ore eius inuenies staterem. Illum sumens da eis pro me et te. In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum? Et adprehendens Iesus paruulum statuit eum in medio eorum et dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum caelorum. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. Et qui susceperit unum paruulum talem in nomine meo me suscipit. Qui autem scandalizauerit unum ex pusillis istis qui credunt in me, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris. Uae mundo a scandalis! Necesse est enim ut ueniant scandala; uerumtamen uae homini illi per quem scandalum uenit! Si autem manus tua uel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te. Bonum tibi est ad uitam ingredi debilem aut claudum, quam duas manus habentem aut duos pedes mitti in ignem aeternum. Et si oculus tuus scandalizat te, eice eum et proice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in uitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Uidete ne contemnatis unum ex his paruulis. Dico enim uobis quia angeli eorum in caelis semper uident faciem patris mei qui in caelis est. Quid uobis uidetur? Si fuerint alicui centum oues et errauerit una ex eis, nonne relinquit nonaginta nouem in montibus et abiens quaerit errantem illam? Et si contigerit inuenire eam, amen dico uobis quia gaudet super eam magis quam super nonaginta nouem quae non errauerunt. Sic non est uoluntas ante patrem uestrum qui in caelis est ut pereat unus de paruulis istis. Si autem peccauerit in te frater tuus, uade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico uobis quae alligaueritis super terram erunt ligata et in caelo, et quae solueritis super terram erunt soluta et in caelo. Iterum dico uobis quia si duo ex uobis consenserint super terram de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est. Ubi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine, quotiens peccabit in me frater meus et dimittam ei? Numquid usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies. Propterea simile factum est regnum caelorum homini regi qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, iussit dominus eius uendi eum et uxorem eius et filios et omnia quae habebat et reddi. Procidens autem seruus ille orabat eum dicens: Patientiam habe in me et omnia reddam tibi. Misertus autem dominus seruo illi dimisit eum et debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille inuenit unum de conseruis suis qui debebat ei centum denarios et tenens suffocabat eum dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius rogabat eum dicens: Patientiam habe in me et omnia re

et duos homines eodem uocabulo
appellatos intellegant. Cuius rei ex
emplis plenas uniuersa, Nam iste
posterior herodes prioris herodis
filius fuisse perhibetur, sicut archi
laus quem matheus in iudaeae regnum
patre mortuo successisse commemorat.
Sicut philippus quem fratrem tetrarchae
herodis et ipsum ituriae tetrarcham lu
cas insinuat. Rex enim fuit herodis ille
qui quaerebat animam pueri xpi, herodes
autem alius filius eius non rex sed te
trarcha dictus est, quod nomen regum
a parte regni quarta indictum resonat.

VIII Nisi forte hinc rursus quispiam mouea
tur. Cum matheus dixerit ideo timuisse
ioseph cum puero redeunte ire in iudeam
quia pro patre suo archilaus filius eius
ibi regnabat, quomodo potuit ire in gali
leam ubi alius filius eius herodes tetrar
ches erat sicut lucas testatur, quasi
uero ipsa sint tempora quibus tunc
puero timebatur, quae nunc lucas
commemorauit, quae usque adeo mutata
erant, ut in ipsa iudea non iam rex

esset archelaus sed pontius pilatus
qui non rex iudaeorum sed praeses erat
cuius temporibus gentes sub tiberio
caesare filii maioris herodis non reg
num habebant sed tetrarchian, quod
utiq. nondum factum erat quando io
seph timens archelaum in iudea reg
nante se in galileam cum puero contulit
ubi et ciuitas eius erat nazareth.

VIIII An forte et hoc mouet quomodo di
cat matheus propterea cum puero ibi
parentes eius isse in galileam quia metu
archelai in iudeam ire noluerunt cum
propterea magis isse in galileam uidean
tur quia ciuitas eorum erat nazareth
galileae sicut lucas non tacuit. Sed in
tellegendum est ubi angelus in som
nis in aegypto dixit ad ioseph surge et
accipe puerum et matrem eius et uade
in terram israhel. Sic intellectum esse
primo a ioseph ut putaret iussum se esse
pergere in iudeam, ipsa enim primitus
intellegi potuit terra israhel. Porro au
tem postea quam comperit illic reg
nare filium herodis archelaum noluit

quomodo dicat matheus idem isse in galileam ioseph cum infante xpo quia ... archelaum pro suo patre regnante in iherusalem cum lucas dicat idem isse in galileam quia ibi erat nazareth ciuitas eorum

obiceres e illi periculo cum posset
terra israhel etiam sic intellegi ut et gali
lea illic deputaretur quia et ipsam popu
lus israhel incolebat quam quam et alio
modo solui possit haec questio quia po
tuit uideri parentibus xpi cum puero
de quo talia per angelica responsa cog
nouerant non esse habitandum nisi
in hierusalem ubi erat templum dni
et propterea redeuntes ex aegypto
illuc eos ituros fuisse et illic habita
turos nisi archilai praesentia terre
rentur, neque enim diuinitus iubebantur
ibi habitare ut de archilao quod time
bant deberent contemnere.

An et hoc aliquis dicit quomodo ergo
sicut lucas narrat. Ibant parentes
eius per omnes annos pueritiam xpi in
hierusalem si archilai timore illuc
prohibebantur accedere hoc mihi
dissoluere non esset difficile nec si
aliquis euangelistarum expressis
set quam diu ibi regnaret archilaus
fieri enim poterat ut per diem festum
inter tam ingentem turbam latenter

ascenderent mox reuersuri, ubi ta
men aliis diebus habitare metuerent,
ut nec sollemnitatē praeter missa essent
in religiosi, nec continua mansione cons
picui. Cū uero etiā de regno archelai quā
fuerit diuturnum omnes tacuerunt.
Iste quoque intellectus patet, ut quod lu
cas dicit per omnes annos eos ascendere
solitos in hierusalem. Tunc accipiamus
factitatum cum iam non timeretur ar
chelaus, quod si archilai regnū aliquanto
diuturnius ulla praeter euangelium pro
dit historia cui fides habenda uideatur.
Illud quod superius dixi suffecerit quod
ita timebant parentes pueri habitationē
in hierusalē, ut tamen propter dī timorē
festiuitatem sollemnē non praeter mit
terent, in qua latere facillime possent;
Neq enim incredibile est e aptatis tempo
ribus oportunis uel dierū uel horarū
accedere homines ad ea loca in quibus
esse formidant. Hinc etiā illa soluitur
quaestio, si aliquem mouet cū iam solli
citus esset ille maior herodes per cul
sus magorum nuntio quod rex iudaeorū

natus fuisset quomodo potuerint
completis diebus purgationis matris
eius tuto cum illo ascendere in templum
ut fierent circa eum secundum legem
domini qua elucas commemorat quis enim
non uideat etiam illum unum diem regem mul
tis occupatum latere potuisse Si autem
illud ueri simile non uidetur quod hero
des qui ualde sollicitus expectabat quid
sibi magi de puero renuntiarent post
tam multos dies sensit Inlusum ut tran
acto tempore purgationis matris eius
et peracta circa infantem sollemnitate
primogenitorum in templo in hierusa
lem post etiam profectionem eorum
in aegyptum in mentem illi uenerit que
rere animam pueri et necare tot paruulos
Si hoc ergo mouet omitto dicere quod et quan
tis occupationibus regia cura distendi po
tuerit et per plurimos dies ab illa inten
tione uel auertere et omnino uel inpedire
neque enim enumerare possunt causae
quibus hoc potuerit accidere quas tamen
multas et magnas esse potuisse nemo
ita rerum humanarum inexpertus est

ut aut neget aut dubitet, [illegible]
cuius enim cogitationi non occurrat
quam multa alia terribiliora regi nuntiari
potuerint seu uera seu falsa, ut qui re
gem infantem post aliquot annos sibi
uel filiis suis aduersaturum timuerat, ali
quorum magis propinquantium periculorum
terroribus agitatus ab illa curamentem
adreptam in aliis proxime cauendis potius
occuparet, ut ergo haec omittam illud di
co: postea quam herodi magi renuntiaue
runt eum credere potuisse illos fallacis tel
la euisione deceptos. postea quam non
inuenerunt quem natum putauerant
erubuisse ad se redire atque ita cum timere
depulso ab inquirendo ac persequendo
puero quieuisse, cum ergo post purgationem
matris eius quae in hierusalem cum illo uenis
sent et ea gesta essent in templo aluea
narrantur quia uerba symeonis et
annae de illo prophetantium cum coe
pissent ab eis qui audierant praedicari
ad pristinam intentionem reuocatura
erant animum regis, admonitus per
somnium ioseph cum infante et matre eius

fugitinae cypto, deinde uulgatis
rebus, quae in templo facta dicta e que
fuerant herodes se amagis sensit in
lusum, ac deinde ad xpi mortem cupien
peruenire multos infantes sicut math
XII narrat occidit; Matheus uero de io
hanne ita contexit, In diebus autem illis ue
nit iohannes baptista praedicans inde
serto iudaeae et dicens, paenitentiam
agite ad propinquabit enim regnum
caelorum, hic est enim qui dictus est
per esaiam prophetam dicentem, uox
clamantes in deserto parate uiam dni
rectas facite semitas eius, marcus
quoque et lucas consentiunt hoc esaiae
testimonium esse de iohanne, Nam plu
ra uerba etiam consequentia ex eodem
propheta lucas commemorauit cum
de baptista iohanne narrarent, Iohannis
autem euangelista ipsum iohannem
baptistam de se ipso idem testimonium
esaiae protulisse commemorat
Sicut nunc matheus dixit quaedam
iohannis uerba quae alii non dixerunt,
praedicans inquit in deserto iudaeae.

et dicens paenitentiā agite ad propin
quauit enim regnū caelorum. haec uer
ba iohannis alii praeter miserunt, iam
uero quod sequitur mattheus et adiun
git hic est enim qui dictus est per esaiam
prophetam dicentem uox clamantes in
deserto parate uiam dni rectas facite
semitas eius ambigue positum est
nec elucet utrum ex persona sua idem
mattheus hoc commemorauerit an
adhuc uerba eius dem iohannis secutus
adiunxerit ut totū hoc iohannes dixis
se intellegatur paenitentiā agite ad
propinquauit enim regnū caelorum
hic est qui dictus est per esaiam pro
phetam et cetera; Neq enī hoc moue
re debet quia non ait ego sum enim
qui dictus sum per esaiam prophetā
sed ait hic est enim qui dictus est;
Solet quippe esse tales locutio et
ipsorum euangelistarum mattheī
et iohannis, nam et mattheus dixit in
uenit hominē sedentem in telo neo
nec dixit inuenit me et iohannes hic est
in quid discipulus qui testimonium

perhibet de his et scripsit haec et scimus
quia uerum est testimonium eius. Non di
xit ego sum aut uerum est testimonium meum;
Dns autem ipse saepissime dicit filius ho
minis aut filius dei. Et non dicit ego, et opor
tebat inquit xpm pati et resurgere tertio
die. Non ait oportebat me pati, potuit ergo
et iohannes baptista cum dixisset agite
paenitentiam ad propinquabit enim reg
num caelorum. De seipso adiungere
quae sequuntur. Hic est enim qui dictus
est per esaiam prophetam et cetera.
Ut post uerba eius matheus ita narra
tionem contexat, Ipse autem iohannes ha
bebat uestimentum de pilis camelorum
et cetera, quod si ita est non mirum
si et interrogatus quid dicerit de seipso
sicut narrat iohannes euangelista ego
ait uox clamantis in deserto sicut
iam dixerat praecipiens ut agerent
paenitentiam, de uestimento ergo
eius et uictu ita matheus sequitur
dicens, Ipse autem iohannes habebat
uestimentum de pilis camelorum
et zonam pelliciam circa lumbos eius,

esca autē eius erat locusta et mel silues
tre, hoc et marcus dicit paene et ot idem
uerbis ceteri autem duo tacent. Sequitur
ergo mattheus et dicit, Tunc exibat ad
eum hierusolyma et omnis iudaea et om
nis regio circa iordannē ab eo confiten
tes peccata sua, uidens autē multos pha
risaeorum et sadducaeorum uenientes
ad baptismū suū dixit eis, progenies ui
perarum quis demonstrauit uobis fu
gere a futura ira facite ergo fructum
dignum paenitentiae, et ne uelletis dice
re intra uos patrem habemus abraham
dico enim uobis quō potest dēs ex labi dib
istis suscitare filios abrahae, iā enim se
curis ad radicem arborum posita est, om
nis ergo arbor quae non facit fructum
bonum excidetur et in ignē mittetur,
Ego quidem uos baptizo in aqua in paeni
tentia. qui autem post me uenturus est
fortior me est cuius non sum dignus
calciamenta portare, ipse uos baptiza
bit in spū scō et igni cuius uentilabrū
in manu sua et per mundabit aream suam
et congregabit triticum suū in horreū

paleas autem cōburet igni in extinguibi
li, hae omnia dicit et lucas eadem pae
ne uerba iohannis expromens, et ubi
aliquid uarium est in uerbis ab eadem
tamen sententia non receditur, uel ut
cum dicit matheus iohannem dixisse
et ne uellitis dicere intra uos patrem
habemus abraham. Ille autem et ne coe
peritis dicere patrem habemus abrahā
iste ego inquid uos baptizo in aqua in pae
nitentiā. Ille interponit interrogationē
turbarum quid facerent et eis respon
dentem iohannem de bonis operibus
tam quam de fructibus paenitentiae, quod
matheus omisit deinde in cordibus suis
cogitantibus de illo utrum ipse esset xp̄s
eum dicit respondisse. Ego quidem aqua
baptizo uos non dixit in paenitentiam
deinde matheus quia autem inquid uen
turus est post me fortior me est. Ille uer
ro uenit autem inquit fortior me. Item
matheus cuius non sum inquit dignus
calciamenta portare. Ille autem cuius
non sum dignus calciamenti soluere
corrigiam calciamentorum, quod

et marcus dicit cum ceterata ceat,
Nam post commemoratum habitum et
uictum eius sequutus ait et praedica
bat dicens uenit fortior me post me/
cuius non sum dignus procumbens
soluere corrigiam calciamentorum
eius, Ego baptizaui uos aqua/ ille uero
baptizabit uos spu sco, de calciamen
tis ergo hoc aluca distat quod addidit
procumbens/ de baptismo autem
hoc abutruque quia non dixit et igni,
sed tantum in spu sco, sicut enim matthe
ita et lucas dixit et eodem ordine ipse
uos baptizabit in spu et igni. his tribus
ad testatur iohannes euangelista cu
dicit iohannes testimoniu perhibet
de ipso et clamat dicens hic erat que
dixi qui post me uenit ante me factus
est qui a prior me erat, sic enim osten
dit tunc eum hoc dixisse quando eum
illi dixisse commemorant repetisse
autem et commemorasse quod iam
dixisset cum ait hic erat quem dixi
qui post me uenit, si ergo quaeritur
quae uerba potius iohannes baptista

dixerit utrumque matheus anque
lucas eum dixisse commemorat an
que marcus in ipsis paucis quae illum
dixisse posuit tacens cetera.
Nullo modo hinc laborandum esse iudi
cat qui prudenter intellegit ipsas sen
tentias esse necessarias cognoscen
dae veritati quibus libet verbis fuerint
explicatae, quod enim alius alium verbo
rum ordinem tenet non est utique contra
rium neque illud contrarium est si alius di
cit quod alius praetermittit, ut enim
quisque meminerat et ut cuique cordi erat
vel brevius vel prolixius eandem
tamen explicare sententiam ita eos
explicasse manifestum est et in
hoc satis apparet quod ad rem maxime
pertinet quo veritas evangelii ver
bo dei quod supra omnem creaturam
aeternum atque incommutabile per
manet per creaturam temporalibus
signis et linguis hominum dispensa
to summum culmen auctoritatis ob
tinuit, non nos debere arbitrari
mentiri quemquam si pluribus rem quam

audierunt uel uiderunt reminiscentib.
non eodē modo atq. eisdem uerbis ea
dem tamen res fuerit indicata, ut si
ue mutetur ordo uerborum, siue
alia pro aliis uice tamen idem ualeant
uerba proferantur, siue aliquid uel
quod recordanti non occurrit uel
quod ex aliis quae dicuntur possit intel
legi minus dicatur, siue aliorum quae
magis dicere statuit narrandorum
gratia congruus modus ut temporis suf
ficiat aliquid sibi non totum explican
dum sed ex parte tangendū quisque
suscipiat, siue ad inluminandā decla
randamq. sententiā. Nihil quidē rerū
uerborum tamen aliquid addat. Cui
auctoritas narrandi concessa est si
uere bene tenens non adsequatur, quā
uis id conetur memoriter etiam uer
ba quae audiuit ad integrū nuntiare,
quisquis autem dicit euangelistis cer
te per spūs scī potentiā id debuisse con
cedi ut nec in genere uerborum nec
in ordine nec in numero discreparent
non intellegit quanto amplius euan
gelistarū

excellit auctoritas, tanto magis per
eos fuisse firmandam, ceterorum
hominum uerali quentium securita
tem, ut pluribus eandem rem forte nar
rantibus. Nullo modo quisquam eorum
de mendatio recte arguatur. Si ab alte
ro ita discrepauerit, ut possit etiam
euangelistarum exemplo praeceden
te defendi, cum enim fas non sit euan
gelistarum aliquem mentitum fuisse
uel existimare uel dicere, sic appare
bit nec eum fuisse mentitum. Cui recor
danti tali aliquid accideret quale illis
accidisse monstratur, et quantum magis
ad mores optimos pertinet cauere
mendatium. Tanto magis tam memi
nente auctoritate regi debebamus ne
putaremus esse mendatia. Cum sic inter
se uariari aliquorum narrationes inue
niremus, ut inter euangelistas uaria
tes sunt, simul etiam quod ad doctrinam
fidelem maxime pertinet intellegeremus.
Non tam uerborum quam rerum quaerendam
uel amplectendam esse ueritatem, quan
do eos qui non eadem locutione utuntur,

Cum rebus sententiisq. non discrepant
in eadem ueritate constitisse ad probamus,
Qui ergo in his quae de narrationib. euan
gelistarum conlata proposui putandum
est esse contrarium, quod alius dixit cuius
non sum dignus calciamenta portare. Alii
uero corrigiã calciamenti soluere. Non
enim uerbis aut uerborum ordine aut ali
quo genere locutionis sed etiã reipsa ui
detur aliud esse calciamenta portare.
Aliud corrigiã calciamenti soluere, meri
to ergo quaeri potest, qui Iohannes dixe
rit non se dignum esse utrum calciamen
ta portare an corrigiã calciamenti sol
uere, Si enim alterum horũ dixit ille ui
detur uerũ narrasse qui hoc potuit nar
rare quod dixit qui autem aliud et si non
est mentitus certe uel oblitus aliud pro
alio dixisse putabitur, Omnem autem
falsitatem abesse ab euangelistis decet
non solũ eam quae mentiendo promittitur sed
etiã quae obliuiscendo, Itaq. si ad rẽ per
tinet aliquid aliud intellegere ex eo
quod dictum est calciamenta portare.
Et aliquid aliud ex eo quod dictũ est corrigiã

calciamenti soluere / quid aliud accipien
dum recte existimaueris / nisi iohannem
utrumq. dixisse; siue aliud alio tempore / siue
contextum, potuit enim sic dicere cuius non
sum dignus corrigiam calciamenti soluere /
nec calciamenta portare / ut unus euan
gelistarum hinc aliud / alii uero aliud / om
nes tamen uerum narrauerint, si autem
nihil intendit iohannes cum de calciamen
tis dni diceret / nisi excellentiam eius et hu
militatem suam quodlibet horum dixerit siue
dissoluendam corrigiam calciamentorum
siue deportandis calciamentis eandem
tamen sententiam tenuit, quisquis etiam
uerbis suis per calciamentorum commemo
rationem eandem significationem humilita
tis expraessit / unde ab eadem uolunta
tem non aberrauit / utilis igitur modus
et memoriae maximae commendandus /
cum de conuenientia dicemus euangelis
tarum non esse mendatium / cum quisq.
etiam dicens aliquid aliud quod etiam ille
non dixit de quo aliquid narrat uolunta
tem. tamen eius hanc explicat quam etiam
ille qui eius uerba commemorat, ita

enim salubriter discimus nihil aliud
esse querendum quam quid uellit.
xiiii ille qui loquitur, Sequitur ergo mat
theus et dicit, Tunc uenit ihs galilea
in iordannen ad iohannem ut baptiza
retur a beo et rl. iohannes autem pro
hibebat eum dicens, ego a te debeo bap
tizari et tu uenis ad me. Respondens
autem ihs dixit ei, sine modo, sic enim
decet nos implere omnem iustitiam.
Tunc dimisit eum, attestantur et ce
teri uenisse ihm ad iohannem baptiza
tum autem tres commemorant sed
tacent quod matheus ait dixisse dno
iohanne uel iohanni dno respondisse,
xiiii Deinde sequitur matheus, bapti
zatus autem confestim ascendit de
aqua et rl. et ecce apertisunt ei caeli
et uidit spm dei descendentem sicut co
lumbam uenientem super se. et ecce
uox de caelis dicens, hic est filius meus
dilectus in quo mihi conplacui, hoc
et alii duo. marcus et lucas similiter
narrant sed de uerbis uocis quae de
caelo facta est uariant locutionem.

saluata men sententia. Quod enim
mattheus ait dictum hic est filius
meus dilectus et alii duo dicunt tu es
filius meus dilectus ad eadem sententiam
explicandam ualet sicut superius
tractatum est, uox enim caelestis
unum horum dixit sed euangelista
ostendire uoluit ad id ualere quod dic
tum est hic est filius meus ut illis po
tius qui audiebant indicaretur quod
ipse esset filius dei atque ita dictum refer
re uoluit. Tu es filius meus ac si illis
diceretur hic est filius meus, non enim
xpo indicabatur quod sciebat sed au
diebant qui aderant propter quos etiam
ipsa uox facta est, iam uero quod alius
dicit in quo mihi complacui alius in te
complacuit alius in te complacuit
mihi si quaeris quid horum in illa uo
ce sonuerit quod libet accipe dum
modo intellegas eos qui non eandem
locutionem retulerunt eandem
retulisse sententiam, quae diuersi
tas locutionum ad hoc etiam utilis
est ne uno modo dictum minus in

tellegatur et aliter quam se res habet
interpractetur, quod enim dictum est
in quo mihi conplacui si uellit quis ita
intellegere ut dicatur in filio sibi conplacuis
se uideatur admonetur ex eo quod dic
tum est in te conplacui, si rursus ex hoc
uno intellegat quisque in filio patrem pla
cuisse hominibus admonetur ex eo quod
dictum est in te conplacuit mihi ex
quo satis apparet qui libet euangelis
tarum caelestis uoces etiam uerba
tenuerit alius ad eandem sententiam
familiarius explicandam uerba uarias
se ut intellegatur hoc dictum esse ab
omnibus tamquam diceretur in te pla
citum meum constitui hoc est perte
gerere quod mihi placet, illud uero
quod non nulli codices habent secun
dum lucan hoc illa uoce sonuisse
quod in psalmo scriptum est filius meus
es tu ego hodie genuete. Quamquam in
antiquioribus codicibus grecis non inue
nire perhibeatur. Tamen si aliquibus
fidedignis exemplaribus confirma
ri possit quid aliud quam utrumque in

tellegendum est quolibet uerborum or
dine de caelo sonuisse. Quod autem secun
dum iohannem de columba dicitur non quan
do factum est narratur sed uerba iohannis
baptistae referuntur commemorantis
quid uiderit, in quo quaeritur quem ad mo
dum dictum sit et ego non noueram eum sed
qui misit me baptizare in aqua ille mihi
dixit super quem uideris spm descen
dentem et manentem super eum hic est
qui baptizat in spu sco, si enim tunc eum
cognouit cum columbam uidit descenden
tem super eum. Quaerendum est quomo
do dixerit inuenienti, ut baptizaretur,
ego magis ante debeo baptizari, hoc enim
ei dixit antequam columbam descenderet,
ex quo apparet quam uis eum iam nosset nam
etiam in utero matris exultauit. Cum ad
elisabeth maria uenisset aliquid tamen
in eo quod nondum nouerat columbae
descensione dedicisse quod ipse scili
cet baptizaret in spu sco propria qua
dam et diuina potestate ut nullus ho
mo qui accepisset a deo baptismum
etiam si aliquem baptizaret posset di

cere suū esse quod traderet uel a se
dari spm scm. Sequitur matheus
et dicit, Tunc ihs ductus est in deserto
ab spu ut tēptaretur a diabulo, et cum
ieiunasset xl ta dieb. et xl ta noctib. postea
esuriit, et accedens tempator dixit ei, si
filius dī es dic ut lapides isti panes fiant,
qui res ps dixit, scriptū est non in pane
solo uiuit homo sed in omni uerbo quod
procedit de ore dī et cetera usq. ad id quod
dictum est. Tunc reliquit eum diabo
lus et ecce angeli accesserunt et mi
nistrabant ei, Totū hoc similiter lucas
narrat et si non eodem ordine unde in
certū est quid prius factū sit utrum
regna terrae prius demonstrata sint
ei et postea in pennā templi leuatus sit
an hoc prius et illud postea. Nihil tamen
ad rem dū omnia facta esse manifestū
sit. et quod aliis uerbis eas dē senten
tias lucas explicat non semper cōmen
dandum est quā nihil depereat ueri
tati, Marcus autē attestatur quidē
eū in deserto a diabolo esse temptatū
xl ta dieb. et noctib. sed tacet quid ei

dictum sit quid uere responderit, item quod
lucas praetermisit iste non tacuit/
quod angeli ministrabant illi, Johannes
uero totum istum locum praetermisit,
LXVII Sequitur narrans matheus, cum autem
audisset quod iohannes traditus esset/
secessit in galileam, hoc et marcus dicit
et lucas/ sed lucas de iohanne tradito
nihil hoc loco dicit/ Johannes autem eu
angelista priusquam iret ibi in galileam/
dicit petrum et andream mansisse cum illo
uno die et tunc petro nomen inpositum
cum antea symon uocaretur, sequente
item die iam uolentem exire in galileam in
uenisse phylippum et ei dixisse ut seque
ritur eum/ Inde uentum est ut etiam de natha
nael enarreret, die autem tertio in ga
lilea constitutum fecisse illud in chanan
de aqua in uinum conuersione miraculum/
quae omnia ceteri euangelistae praeter
miserunt/ Id contexentes narrationibus
suis/ quod ibi reuersus sit in galileam, un
de intellegitur fuisse interpositos ali
quot dies/ quibus illa de discipulis gesta
sunt/ quae interponuntur a iohanne,

non est autē contrariū ei loco ubi mat
theus narrat dn̄m dixisse petro tu es pe
trus et super hanc petrā aedificabo
ecclesiā meā. Neq; enī hoc nomen tunc
accipisse intellegendus est, sed tunc potius
quando ei iohannes dictū esse commemo
rat. Tu uocaberis cefas quod interpra
tatur petrus, ut eū hoc nomine appella
ret tu es petrus, postea dn̄s dicens tu es pe
trus. Non enim ait tu uocaberis petrus.
Sed quoniam dictū erat ante a tu uoca
beris, deinde contexit narrationem
matheus et dicit, et relicta ciuitate
nazareth uenit et habitauit in cafar
naum maritima in finibus zabulon et
neptalim, et cetera quousq; sermo
terminetur quē habuit in monte, in
quo contextu narrationis attestatur
Et marcus de discipulorum uocatio
ne petri et andraeae, et paulo post
iacobi et iohannis, sed cū matheus
continuo coniungeret narrationē
prolixi illius sermonis quē in monte
habuit postea quā multos curauit.
et eū multae turbae secutae sunt.

marcus interposuit alia quia docebat
eos in synagoga et stupebant super doc
trinā eius. Tunc ipse dixit quod et mat
theus post illū prolixū sermonē quia
erat docens eos quasi potestatē habens
et non sicut scribae. Narrauit etiā de
homine a quo expulsus est spiritus im
mundus. Deinde de socro petri in his au
tem luca sei consentit. Mattheus ue
ro de isto daemonio nihil narrauit de
socro autē petri non tacuit sed postea
in hoc autem loco quē nunc considera
mus. Idē mattheus post uocationem
discipulorum quib. piscantib. iussit
ut eū sequerentur narrat eum circū
isse galileā docentē in synagogis et
praedicantē euangeliū et sanantē
omnē langorē et collectis ad illum
turbis ascendisse in montē et usū
fuisse illo sermonē prolixo. Da tergo
locū intellegendi tunc facta esse
quae marcus post electionē eorun
dē discipulorum narrat cū circū
iret galileā et doceret in synagogis
eorum. Tunc etiā de socro petri

sed eum postea cõmemorasse quod
praetermiserat quãuis non omnia
praetermissa in narratione uocaret
Sane potest mouere quomodo iohan
nis dicat non in galilea sed iuxta ior
dannen. Primũ andreã secutũ esse dñm
cum alio cuius nomen tacetur. Deinde
petrũ ab illo nomen accepisse. Tertio
philippũ uocatũ ut eũ sequeretur. Ce
teri autẽ tres euangelistae de pisca
tione eos uocatos dicunt. Satis inter
se conuenienter maxime mattheus
et marcus. Nam lucas andreã non no
minat qui tamen intellegitur in ea.
naui fuisse secundum matthei et mar
ci narrationib. qui breuiter hoc per
stringunt quẽ ad modũ gestũ sit.
quod lucas apertius explicauit. Cõ
memorans ibi etiã miraculum super
capturã pisciũ. Et quod ex ipsa naui
dñs prius fuerit locutus ad turbas.
hoc etiã uidetur distare quod tantũ
petro a dño dictum cõmemorat.
Ex hoc iam homines eris capiens quod
illi ambob. fratribus dictum esse

NARRAUERUNT. SED POTUIT UTIQ· PRIUS HOC
PETRO DICI CUM DE CAPTA MULTI INGENTI MUL
TITUDINE PISCIUM MIRARETUR QUOD LUCAS IN
SINUAUIT ET AMBOB· POSTEA QUOD ILLI DUO CŌ
MEMORAUERUNT·. ILLUD ERGO QUOD DE IOHAN
NE DIXIMUS DILIGENTER CONSIDERANDUM EST
NON ENIM PARUA REPUGNANTIA PUTARI PO
TEST CUM ET LOCORUM PLURIMŪ INTERSIT
ET TEMPORIS ET IPSIUS UOCATIONIS· NAM SI
IUXTA IORDANNEN ANTEQUAM IHS ISSET IN
GALILEAM AD TESTIMONIUM IOHANNIS BAP
TISTAE SECUTI SUNT EUM DUO QUORŪ ERAT
UNUS ANDRAEAS QUI FRATREM SUUM SYMO
NEM CONTINUO ADDUXIT AD IHM QUANDO ET NO
MEN UT PETRUS UOCARETUR ACCEPIT· QUO
MODO AB ALIIS EUANGELISTIS DICITUR QUOD EOS
IN GALILAEA PISCANTES INUENERIT ATQ· AD
DISCIPULATUM UOCAUERIT NISI QUIA INTEL
LEGENDUM EST NON SI EOS UIDISSET UNC DNM
IUXTA IORDANNEN UT EIIAM INSEPARABILI
TER COHAERERENT SED TANTUM COGNOUIS
SE QUI SESSET EUMQ· MIRATUS AD PROPRIA
REMEASSE· NAM ET IN CHANANGALILAEAE
EUM FECISSET DE AQUA UINUM DICITIDEM
IOHANNES QUOD CREDIDERINT IN EUM DIS

cipuli eius quod ita narrat; Et die tertio
nuptiae factae sunt in chanan galileae.
et erat mater ihu ibi. uocatus est autem
et ihs et discipuli eius ad nuptias. qui autem
que sit unc in eum crediderunt sicut paulo post
dicit. Nondum erant discipuli cum ad nup
tias uocati sunt sed illo more locutionis
hoc dictum est quo loquimur cum dicimus
apostolum paulum in tharso cilicia natu.
Neque enim iam tunc erat apostolus. ita
discipulos xpi inuitatos ad nuptias cum
audimus non iam discipulos sed qui futu
rierant discipuli intellegere debemus.
Iam enim utique discipuli xpi erant quando
ista narrata atque conscripta sunt. Et ideo
sic de illis locutus est temporum prae
teritorum narratur. quod autem dicit idem
iohannis. post hoc descendit capharnaum
ipse et mater eius et fratres eius et dis
cipuli eius. et ibi manserunt non mul
tis diebus incertum est utrum iam illi ad hae
serant et iam petrus et andreas et filii
zebedaei. Matheus enim primo nar
rat quod uenerit et habitauerit in ca
farnaum. Et postea quod eos de

NAUIB, PISCANTES UOCAUERIT. ISTE AUTEM
QUOD CUM ILLO IN CAFARNAUM UENERINT DISCI
PULI EIUS. AN FORTE MATTHEUS QUOD PRAE
TERMISERAT RECAPITULAUIT QUIA NON AIT
IPSE POST HOC AMBOLANS IUXTA MARE GALI
LEAE UIDIT DUOS FRATRES SED SINE ULLA
CONSEQUENTIS TEMPORIS DIFFERENTIA.
AMBOLANS AUTEM IN QUID IUXTA MARE GA
LILEAE UIDIT DUOS FRATRES ET CETERA
PRO INDE FIERI POTEST UT POSTEA NARRA
UERIT NON QUOD POSTEA FACTUM ERAT SED
QUOD PRIUS PRAETERMISERAT UT CUM
ILLO INTELLEGANTUR UENISSE CAFARNAUM
QUO IOHANNIS DICIT ET IPSUM ET MATREM
ET DISCIPULOS EIUS UENISSE. AN POTIUS
ALII DISCIPULI FUERUNT. SICUT EUM IAM
PHILIPPUS SEQUEBATUR. QUE SIC UOCAUE
RAT UT DICERIT EI SEQUERE ME. QUO
ENIM ORDINE UOCATI SINT OMNES DUO
DECIM APOSTOLI. IN EUANGELISTARUM
NARRATIONIB, NON APPARET. QUANDO
QUIDEM NON TANTUM ORDO UOCATIONIS.
SED NEC IPSA UOCATIO COMMEMORATA
EST OMNIUM SED TANTUM PHILIPPI ET
PETRI ET ANDRAEAE ET FI LIORUM

zebedaei et matthei publicani qui
etiam leui uocabatur. Sigillatim tamen
ab eo nomen et primus et solus petrus
accipit. Nam filius zebedaei non singil
latim sed simul ambos apellauit filios to
nitrui. Sane animaduertendum est quod
scriptura euangelica et apostolica.
non solus illos duodecim appellat dis
cipulos eius sed omnes qui in eum cre
dentes magisterio eius ad regnum caelo
rum erudiebantur. Ex quorum multitudi
ne elegit duodecim quos et apostolus
nominauit sicut lucas commemorat
ipse quippe paulo postait, et descen
dens cum illis stetit in loco campestri et
turba discipulorum eius et multitudo
copiosa plebis. Non utique diceret turbam
discipulorum homines duodecim aliis
quoque scripturarum locis hoc euidenter
apparet discipulos eius omnes appel
latos qui ab eo discerent quod ad aeter
nam uitam pertineret. Quaeri autem potest
quomodo binos uocauerit de nauicu
lis piscatores. Primo petro et andrea
deinde progressus paulolum alios

duos zebedaei filios sicut narrant mat
theus et marcus cum lucas dicat ambas
eorum naviculas impletas magna illa cap
tura piscium socios q. petri commemoret
Iacobum et iohannem filios zebedaei uoca
tos ad adiuuandum cum retia extrahere
plena non possent Simul q. miratos tan
tam multitudinem piscium quae capta
erat et cum petro tantum dixisset no
lite timere ex hoc iam homines eris capiens
Simul eum tamen subductis ad terrā na
uib. secutos fuisse Unde intellegendū
est hoc primo esse factum quod lucas in
sinuat. Nec tunc eos ad nō uocatos sed
tantum petro fuisse praedictum quod
homines esset capturus quod non idē
dictum est quasi iam pisces numquam
esset capturus Nam et post resurrec
tionem dñi legimus eos esse piscatos.
Dictum est ergo quod deinceps captu
rus esset homines non dictum est quod
iam non esset capturus pisces. Unde
datur locus intellegere eos a captura
piscium ex morere me asse ut postea
fieret quod mattheus et marc̄ narra
nt

q. x.

quando eos binos uocauit et ipse iussit
uti eum sequerentur primo duobus ⁒ petro et andreae de iudeis
duob filiis zebedaei. Tunc enim non subductis
ad terram nauib. tam quam curare de undi
sedita eum secutis unt tam quam uocante
aciubente mu eum sequerentur.

Illud etiam requerendum est quomodo
iohannes euangelista ante quam iohannes
baptista missus esset in carcerem dicit
ihm isse in galileam. Post ea quam enim com
memorauit quod in cana angalileae fe
cit de aqua uinum et discendit cafar
naum cum matre et discipulis et ibi man
serunt non multis diebus dicit eum de
inde ascendisse hierusolymam propter
pascha. Post haec uenisse in iudeam ter
ram et discipulos eius et illic demora
tum cum eis et baptizantem. ubi se
cutus ait. Erat autem et iohannis bap
tizans in aenon iuxta salim quia aquae
multae erant illic et aduenie bant et
baptizabantur. Nondum enim missus
erat in carcerem iohannis matthaeus
autem dicat. Cum autem audisset quod
iohannes traditus esset secessit in

galileā. Similiter et marcus postea
autem quā traditus est in quidio hannis.
uenit ihs in galileā. Lucas etiā nihil quidē
dicit de traditio iohanne sed tamen et ipse
post baptismum et temptationē xpi di
cit eum isse in galileā sicut illi duo, nā
ita contexit narrationes sua et consūma
ta omnē temptationē. Diabulus reces
sit ab illo usq; ad tempus. et regressus
est ihs in uirtute sps in galileā, et fama
exiit per uniuersā regionē de illo. unde in
tellegitur hos tres euangelistas non io
hanni euangelistae contraria narrasse
sed praetermisisse primum dñi aduen
tum in galilea postea quā baptizatus
est quando illis aquā conuertit in uinum
Tunc enī nondū erat traditus iohannis.
eum uero aduentum eius in galileā conexus
se narrationib; suis qui post iohannen
traditū factus est de quo eius reditu
in galileā. etiā ipse iohannis euangelista
sic loquitur. uter go cognouit ihs quia
audierunt pharisaei quia ihs plures dis
cipulos facit et baptizat quā iohannes
quam quā ihs non baptizaret sed disci
pulicius.

reliquid iudeã et abiit iterum in galileã.
Tunc ergo intellegemus iam fuisse tra
ditum iohannem iudeos uero audisse
quod plures discipulos faceret et bap
tizaret quã fecerat et baptizauerat
iohannis. Iam nunc de illo sermone pro
lixo quẽ secundum mattheum in mon
te habuit dñs. Uideamus utrũ et cete
rie uangelistae nihil aduersari uideatur
marcus quippe non eum eũ memorauit
omnino ne aliquid eius simile dixit. Nisi
quas dã sententias non contextũ sed parsim
quas dñs locis aliis repetiuit. Reliquid
tamen locũ in textu narrationis suae
ubi intellegamus hunc dictũ esse ser
monẽ sed ab eo praetermissũ. Et erat
inquid praedicans in synagogis eorũ
et omni galileã et daemonia eiciens. In
hac praedicatione quã dicit eũ habuis
se in omni galilea ei. Intellegetur etiã
sermo iste habitus in monte cuius com
memorationẽ facit mattheus. Nãque
idem marcus ita sequitur. Et uenit ad
eum leprosus depraecans eũ et genu
flexo dixit si uis potes me mundare

et cetera de hoc leproso mundato talia
conectit ut ipse intellegatur quē matth
commemorat tunc esse mundatū · quan
do post illum sermonē dn̄s de monte dis
cendit · sic enī ait matthaeus · Cū autē dis
cendisset de monte secutae sunt eum
turbae multae · et ecce leprosus uenien
adorabat eū dicens dn̄e si uis potes me
mundare · et cetera huius leprosi etiā
lucas meminit · Non sane hoc ordine ·
7 sed ut solent praeter missa recordare
uel posterius facta praeoccupare sicut
diuinitus suggerebantur quae antea cog
nita postea recordando conscriberent ·
Uerū tamen idē lucas sermonē etiā ipsius
dn̄i prolixū narrauit ubi etiā sic exorsus
est ut in isto matthaeus hic enī dixit Beati pau
peres spū quō ipsorū est regnū caelorum ·
Et ille beati pauperes quia uestrū est regnū
dī · deinde multa quae secuntur etiā in luce
narratione similia sunt ad extremū sermo
nis ipsa conclusio prorsus eadē repperitur
de homine prudente qui aedificat super ha
renā · Nisi quod ibi flumen tantū dicit in
lesū domui non et pluuias et uentus sicut

matthe̅us, posse tergo facillime credere
eundē etiā ipse dn̄i interposuisse sermo
nē. Aliquas autē pretermisisse senten
tias quas matthe̅us posuit. Itē alias po
suisse quas iste non dixit. quas dā etiā
non is dē verbis custodita tamen veri
tatis integritatis similiter explecasse,
possit hoc sicut dixi facillime credi. Nisi
moverit quod matthe̅us in monte dicit
hunc habitū esse sermonē ad n̄o sedente.
Lucas autē in loco campestri ad n̄o stante.
haec itaque diversitas facit videre aliū
fuisse illū aliū istum. Quidenī prohibe
ret xp̄m alibi quae dā repetere quae antea
iam dixerat aut iterum quedā facere
quae antea iam fecerat. Non sane istos
duos sermones quorū unū matthe̅us
alterum Lucas inseruit longatē poris
distantias separari. Hinc probaliter cre
ditur quod et antea et postea quedam si
milia vel eadē ambo narrarunt ut non
absurde sentiantur eorū narrationes
haec interponentiū in eisdē locis et diebus
esse eversatas, nā matthe̅us hoc ita di
cit, et secutae sunt eū turbae multae

de galilea et de capoli et hierusolymis
et iudaea et de transiordanen. Videns
autem turbas ascendit in monte et cum
se disset accesserunt ad eum discipuli
eius et aperiens os suum docebat eos di
cens. Beati pauperes spm quo ipsorum
est regnum caelorum et cetera. hic po
test videre multas turbas vitare voluis
se et ob hoc ascendisse in montem tamquam
secedendo a turbis ut solis suis disci
pulis loqueretur cui rei videtur ad tes
tari etiam lucas ita narrans. factum est
autem in illis diebus exiit in montem orare et
erat pernoctans in oratione dei et cum
dies factus esset vocavit discipulos
suos et elegit duodecim ex ipsis quos
et apostolos nominavit simonem quem
cognominavit petrum et andream fratrem
eius iacobum et iohannem philippum
et bartholomeum et thoman iacobum
alphei et symonem qui vocatur zelotis
iudam iacobi et iudam scariothi qui fuit pro
ditor et descendens cum illis stetit in
loco campestri et turba discipulorum
eius et multitudo copiosa plebis ab

omni iudaea et hierusalē et maritimae
tyri et sidones qui uenerunt ut audierent
eū et sanarentur a languoribus suis, et qui ue
xabantur a spiritibus inmundis curabantur.
Et omnes turba quaerebat eū tangere quia
uirtus de illo exiebat et sanabat omnes et
ipse eleuatis oculis in discipulos dicebat
Beati pauperes quia uestrū est regnū dī et
cetera, hic potest intellegi eū in monte
duodecim discipulos elegit ex pluribus
quos apostolos nominauit quod matheus
pretermisit. Tunc illū habuisse sermo
nē quē matthaeus interposuit et lucas
tacuit hoc est in monte, Ac deinde cū discen
disset in loco cāpestri habuisse alterū
similē de quo matheus tacuit lucas non
tacuit et utrumq; sermonē eodē modo es
se conclusū, quod autē matheus isto
sermonē terminato sequitur et dicit
Et factū est cū consūmasset ihs uerba haec
mirabantur turbae super doctrina eius
potest uidere discipulorū turbas dixisse
ex quibus illos duodecē elegerat, quod
uero moxait. Cū autē discendisset de
monte secutae sunt eū turbae multae

Et ecce leprosus ueniens adorabat eũ
Potest intellegi post utrumque sermo
nẽ factũ fuisse non solũ quẽ matheus
uerum etiã quę lucas interponit, neque
enim apparet post discensionẽ de monte
quantũ temporis fuerit interpositũ, sed
hoc solũ uoluit significare matheus post il
lã discensionẽ multas turbas fuisse
cũ dn̄o quando leproso mundauit non
quantũ temporis interfuerit, praesertĩ
cũ eundẽ leprosũ lucas iã in ciuitate po
sito dn̄o dicat esse mundatũ, quod matth̄
dicere non curauit, quãquã etiã illud
possit occurrere in aliqua excelsiore
parte montis primo cũ solis discipulis
fuisse dn̄m quando ex eis illos duodecim
elegit, Deinde cũ eis descendisse non de
monte sed de ipsa montis celsitudinẽ
in cãpestrẽ locũ, idest in aliquã aequa
litatẽ quae in latere montis erat et mul
tas turbas capire poterat atq ibi stetisse
donec ad eũ turbae congregarentur
ac postea cũ se disset accessisse propin
quius discipulos eius atq ita illis ceteris
que turbas presentib unũ habuisse

sermonē quē matthеus lucas que nar
rarunt diuerso narrandi modo sed eadē
ueritatem rerū et sententiarum quas
ambo dixerunt, iā enī praemonuimus
quod et nullo premonente unicuiq; spon
te uidendum fuit. si quis praetermittat
aliquid quod alius dicat non esse contra
rium nec si alius alio modo aliud dicat. dū
ē adē rerum sententiarum quae ueritas
explicetur ut quod matthеus ait. cū autē
discendisset de monte simul etiā de illo
cāpestri loco qui in latere montis esse
potuit intellegatur deinde matthеus de
lebroso mundato narrat. quod etiā marcus
et lucas similiter. Post haec matthеus
sequitur et dicit. cū autem introisset
cafarnaū accessit ad illum centurio ro
gans eum et dicens, dn̄e puer meus iacet
in domo paraliticus et maletorquetur
et cetera usq; ad eum locū ubi ait et
sanatus est pauer ex illa ora, hoc de pu
ero centurio nisi etiā lucas cōmemorat
non sicut iste post lebroso mundatū
quem ille postea recordatus cōmemo
rauit. sed post finē illius prolixioris

sermonis quod ita coniungit. Cum autem
implesset omnia uerba sua in aures
plebis intrauit Cafarnaum, Centurionis
autem cuiusdam seruus male habens
erat moriturus qui illi erat praetiosus
et cetera usque in eodem loco quo sanatus
est, hic intellegendum est. Cum implesset
quidem omnia uerba sua in aures plebis
intrasse Christum Cafarnaum, hoc est quia
non antequam haec uerba terminasset
intrauit, sed non esse expressum. Post
quantum temporis interuallum cum istos ser
mones terminasset intrauerit Cafar
naum, ipso quippe interuallo lebrosus ille
mundatus est. quem loco suo Matthaeus
interponit. Iste autem postea recordatur,
iam ergo uideamus utrum sibi de hoc
seruo centurionis Matthaeus Lucasque
consentiant, Matthaeus enim dicit, ac
cessit ad eum centurio rogans eum et
dicens puer meus iacet in domo para
liticus. Cui uidetur repugnare quod
ait Lucas et cum audisset de ihesu misit
ad eum seniores iudaeorum rogans eum
ut ueniret et saluaret seruum eius, at

illi cū uenissent ad ihm̄ rogabant eum
solicite dicentis ei quia dignus est ut hoc
illi praestes dilegit enī gentem nostram
et sinagogā ipsi aedificauit nobis. ihs
autem ibat cū illis. et cū iā non longe esset
a domo misit ad eum centurio amicos
dicens, dn̄e noli uexare non enī dignus sū
ut subtectū meū intres propter quod
et me ipsū non sū dignū arbitratus ut ue
nirē ad te sed dic uerbo et sanabitur
puer meus. si enī hoc ita gestum est, quo
modo erit uerū quod mattheus narrat
accessit ad eū quidā centurio cū ipse non
accesserit sed amicos miserit nisi di
ligenter aduertentes intellegamus
mattheū non omni modo deseruisse
usitatū morē loquendi. non solū enī
dicere solemus accessisse aliquid etiā
antequā peruenit et illuc quo dicitur
accessisse. unde etiā dicimus parum
accessit uel multum accessit eo quo
adpetit peruenire. uerū etiā ipsā per
uentionē cuius adipiscendi causa accedi
tur dicimus plerūque factā et sic eum
ad quē peruenit non uideat ille qui perue
nit

cum per amicum peruenit ad aliquem
cuius ei fauor est necessarius quod ita
tenuit consuetudo utiam etiam uulgo per
uentores appellentur qui potentium
quorum libet tam quam inaccessibiles ani
mos per cum uenientium personarum in
ter positionem ambitionis arte pertin
gunt, si ergo ipsa peruentio usitate
dicitur per alios fieri, quanto magis
accessus per alios fieri potest qui
plerumque infra peruentionem remanit.
quando potuerit quisque plurimum quidem
accedere sed tamen non potuerit per
uenire, non ergo absurde matthaeus etiam
quod uulgo possit intellegi per alios
facto accessu centurionis ad dominum con
pendio dicere uoluit accessit ad eum
centurio, uerum tamen non negligen
ter intuenda est etiam sancte euangeliste
altitudo mistice locutionis secundum
quam scriptum est in psalmo accedite
ad eum et inluminamini, proinde quia
fidem centurionis quaerere accedit ur
ad ihesum ipse ita laudauit ut dicerit non
inueni tantam fidem in israhel ipsum

potius accessisse ad xpm dicere uoluit
prudens euangelista quam illos per
quos uerba sua miserat. Porro autem
lucas ideo totum quemadmodum gestum
esset aperuit ut ex hoc intellegere co
gerentur quemadmodum accessisse dixe
rit alius qui mentire non potuit. Sic enim
et illa mulier quae fluxum sanguinis patie
batur quamuis fimbriam uestimenti
eius tenuerit magis tamen tetigit dnm
quam illa et turbae a quib. praemebatur.
Ut enim haec quo magis credidit eo magis
tetigit dnm ita et centorio quo magis cre
didit eo magis accessit ad dnm. Iam cetera
in hoc capitulo quae alter dicit et alter
praetermittit superfluo pertractan
tur cum ex illa regula primitus commen
data nihil inueniantur habere contra
rium. xxi Sequitur mattheus et dicit; Et
cum uenisset ihs in domum petri uidit so
crum eius iacentem et febricitantem et
tetigit manum eius et demisit eam febris
et surrexit et ministrabat eis, hoc quan
do factum sit id est post quid uel ante
quid non expressit mattheus. Non enim

post quod narratur post hoc etiam factum
necesse est intellegatur. Nimirum tam
iste hoc recoluisse intellegitur quod
prius omiserat, Nam id marcus narrat
ante quam illud de lepro so mundato com
memoret quod post sermonem in mon
te habitum de quo ipse tacuit uidetur in
terposuisse, Itaque et lucas post hoc
factum narrat de socrum petri post quod
et marcus ante sermonem etiam ipse quem
prolixum interposuit. qui potest idem
uidere quem dicet habitum in monte
matheus. Quid autem interest quisquo
loco ponat siue quod ex ordine inserit
siue quod omissum recolet. siue quod pos
tea factum ante prae occupat. dum tamen
non aduersentur eadem uel alia narranti
nec sibi nec alteri quia enim nullius in po
testate est. quam uis optime fideliter
que res cognitas quoquisque ordine
recordetur, quid enim prius posterius
ue homini ueniat in mentem. non est
ut uolumus sed ut datur, probabile
est quod unusquisque euangelistarum
eo se ordine credidit narrare debuis
se

quo uoluisset ds̄ ea ipsa quae narrabat
eius recordatione suggerere in eis dū
taxat rebus quarū ordo siue illi siue ille
sit. Nihil minuit auctoritatē ueritatē
qu e euangelicae. Cur autē sp̄s sc̄s di
uidens propria unicuiq prout uult
et ideo mentes quoque sc̄orū propter
libros. In tanto auctoritatis culmine
conlocandos in recolendo quae scri
berent sine dubio gubernans et regens
alium sic alium uerō sic narrationē
suā ordinare permiserit. Quisquis
pia dilegentia quae si uerit diuinitus
adiutus poterit inuenire hoc tamen.
Non est huius operis munus quod nunc
suscepimus tantum ut demonstremus
euangelistas neq sibi neq inter se
repugnare quolibet ordine uel eas dē
res uel alias factorū dictorū que
xp̄i unusquisque eorū potuerit uolu
erit uenerare quapropter ubi ordo
temporū non apparet. Nihil nostra in
teresse debet quē narrandi ordinē qui
libet eorū tenuerit. Ubi autē apparet
si quid mouerit quod sibi aut alter ire

pugnare uideatur utiq; considerandū
XXII et enodandū est. Sequitur ergo mat
theus dicens. uespere autem facto
optulerunt ei multos daemonia haben
tes et eicebat sp̄s uerbo et omnes male
habentes curauit ut adimpleretur q̄ od
dictū est per esaiam prophetā dicentē,
ipse infirmitates nostras accepit et aegro
tationis portauit, hoc ad eius dē dicitē
pus pertinere satis indicat cū eo iun
git uespere autē facto, sic et marcus
cum de ipsa socrupetri sanata dixisset
et ministrabat eis hoc idē subiecit.
Uespere autē facto cū occidisset sol ad
ferebant ad eum omnes male habentes
et daemonia habentes, et erat omnes
ciuitas congregata ad ianuā et curauit
multos qui uexabantur uariis languo
rib; et daemonia multa eicebat et non
sinebat ea loqui quō sciebant eū et de
luculo ualde surgens egressus ꝯtabiit
in desertū locū, uidetur hic ordinē te
nuisse marcus ut post illud q̄ od dictū est
uespere autē facto deinde diceret et di
luculo ualde surgens quāuis nec illud

necessesit ubi dicitur uespere facto
eiusdem diei uesperē accepere. Nec
ubi dicitur diluculo eiusdem noctis di
luculum tamen ut cūq. uideri potest
hic rerum gestarum ordo seruatus
propter digestum ordinē temporum,
Lucas quoque cū de socrō petri narrasset
Non ait ipse uespere autem facto sed
tamen quod idē significaret adiunxit
dicens, cū sol autem occidisset omnes
qui habebant infirmos uariis languoribus
ducebant illos ad eū, ad ille singulis ma
nus inponens curabat eos. Exiebant
etiā dæmonia a multis clamantia et
dicentia quia tu es filius dī et increpan
non sinebat ea loqui quia sciebant
ipsū xp̄m. facta autē die egressus
ibat in desertū locū, Et hic uidemus
eundem prorsus ordinem temporū
custoditum quē comperimus apud
marcum, matheus autem qui uidetur
non ordinē quo gestū est. sed quo prę
termissum recolit hoc de socrō pe
tri commemorasse postea quā nar
rauit qui di ipso die facto etiā uespere

gestū sit, iam non subiungit diluculū
sed ita narrat, uidens autem ihs tur
bas multas circūse iussit ire trans
fretum, iam hoc aliud est non illud quod
marcus et lucas contexunt qui post
uesperū diluculum ponunt, quod er
go hic dictū est. uidens autē ihs turbas
multas circūse iussit ire transfretū
aliud eū recordatū interposuisse de
bemus accipere quod die quodā cum
uidisset ihs turbas multas circūse
iussit ire transfretum.

xxiii Deinde quod subiungit et accedens
unus scriba ait illi, magister sequar
te quocūq ieris usque ad illud ubi ait
dimitte mortuos sepelire mortuos
suos, hoc similiter narrat et lucas,
sed ille post plura nec ipse sane ex
presso ordine tēporū sed recor
dantes modo utrūq quod prius omisit
an quod posterius. et iā factū quam
sunt ea que secuntur praeoccupa
uit incertū est, ita enim dicit, factū
est autē ambolantibus illis in uia dixit
quidā ad illum sequar te quocūq

ieris

et respondit ei prorsus eadem
quae matthaeus commemorat,
quod autē matthaeus dicit tunc
istud gestū esse quando
iussit ut ire nt transfretū
lucas uero ambolantibus
illis in uia non est contrarium quia
uia utiq ambolant ut uenirent ad
fretum, et de illo qui petit primum
sepelire patrē suū matthaeus et lu
cas omnino consentiunt, quod enim
matthaeus primo eius dē uerba posuit
hoc propter patrē suū petentis et de
inde dn̄i dicentis sequere me lucas
autē primū dn̄i dicentis sequere me.
Et deinde illius hoc petentis ad senten
tiā nihil interest, cōmemorauit lu
cas ad aliū dixisse sequarte dn̄e sed
primū per mitte mihi renuntiare his qui do
mi sunt de quo tacet matthaeus, inde
iā lucas in aliud perrexit non
in illud quod or dinē tē poris se
quebatur, pos t haec autē inquit
designauit dn̄s et alios septuaginta
duos, Post haec quidē manifeste

sed quanto temporis interuallo post
haec fecerit illud dns non apparet,
in ipso tamen interuallo fit quod
deinceps mattheus subiungit,
Nam quidem mattheus ordinem
temporum adhuc tenuit ita narrans.
XXIIII Et ascendente eo in nauicula se
cuti sunt eum discipuli eius et ecce mo
tus magnus factus est in mare usque
ad illud ubi ait et uenit in ciuitatem suam,
ista duo facta continuatim quae nar
rat mattheus de tranquillato mari
postea quam uentis imperauit ihs a sum
no excitatus et de illis qui habebant
saeuum demonium ruptisque uinculis
agebantur in desertum similiter
narrant marcus et lucas uerbis aliis,
dictae sunt ab alio atque alio quaedam
sententiae non tamen aliae uel ut illud
quod eum dicit dixisse mattheus quid ti
mi diestis modicae fidei marcus
ita dicit quid timi diestis nec dum
habetis fidem id est illam perfec
tam uel ut granum sinapis hoc ergo et
ille ait modicae fidei lucas autem

secundus

88

ubi est uestra fides. Et totum quidem
dici potuit quid timidi estis ubi est
fides uestra modice fidei, unde aliud
hic aliud ille commemorat, et illud quod
excitantes eum dixerunt matheus sic.
Domine saluanos perimus marcus ma
gister non ad te pertinet quia perimus.
Lucas praeceptor perimus. Una eadem
que sententia est excitantium dominum uo
lentium que saluari. Nec opus est quae rere
quid horum potius xpo dictum sit, siue enim
aliquid horum trium dixerint siue alia uer
baque nullus euangelistarum commemora
uit. Tantundem tamen ualentia ad eundem
sententiae ueritatem quid ad rem interest
quamquam et hoc fieri potuit ut pluribus
eum simul excitantibus omnia haec aliud
ab alio dicerentur, Item quod sedata
tempestate dixerint secundum matthem.
Qualis est hic quia uenti et mare oboe
diunt ei. Secundum marcum quis putas est
iste quia et uentus et mare oboediunt ei.
Secundum lucam quis putas hic est quia
et uentis imperat et mari et oboediunt ei.
Quis non uideat unam esse sententiam

tantundē enī prorsus ualet quis pu
tas est iste et qualis est hic et ubi non
est dictū imperatūq consequenter
intellegitur quia imperanti oboeditur,
quod uero matthaeus duos dicit fuisse
qui legionē illā daemonū patiebantur
quae in porcos ire permissa est marc
autē et lucas unū commemorant in
tellegas unū eorū fuisse personae ali
cus clarioris et famosioris quē regio
illa maxime dolebat. Et pro cuius salu
te plurimū satagebat, hoc uolentes
significare duo euangelistae solum
commemorandū iudicauerunt de quo
facti huius famalatius rilariusq fla
grauerat, nec quod uerba daemonū diuer
sae ab euangelistis dictas unt habet ali
quid scrubuli cū uel ad unū redigi sen
tentiā uel omnia dicta possint intel
legi, Nec quia pluraliter apud matthaeū
apud illos autē singulariter loquitur
cū et ipse narrant quod interrogatus
quid uocaretur legionē se esse respon
dit eo quod multa essent daemonia,
Nec quod marcus dixit circa montē

fuisse gregē porcorū. Lucas autē in mon
te quicquā repugnat, grex enī porcorū
tam magnus fuit, ut aliquid eius esset in
monte aliquid circa montē. Erant enī
duo milia porcorū sicut marcus expressit:
Hic ergo sequitur matheus adhuc
temporū ordinē seruans atq. ita narra
tionē contexit, Et ascendens in nauiculā
transfretauit et uenit in ciuitatē suā,
Et ecce offerebant ei paralitici iacentē
in lecto et cetera usq. ad illud quod ait.
Uidentes autē turbae timuerunt et glo
rificauerunt dm̄ qui dedit potestatem
talem hominibus, de hoc paralitico di
xerunt. Etiā marc̄ et lucas, quod ergo mat
theus dicit dn̄m dixisse confide fili di
mittuntur tibi peccata tua. Lucas autē
non dixit fili sed homo ad sententiā dn̄i
expressius insinuandā ualet quia ho
mini dimittebantur peccata qui hoc
ipso quo homo erat non posset dicere
non peccaui. Simul etiā ut ille qui ho
mini dimittebat intelligeretur ds̄,
marcus uero hoc dixit quod et matheus
Sed non dixit confide, potuit quidem fr̄ ita dici

confide homo dimittuntur tibi pecc̄ta
fili / aut confide fili dimittuntur tibi
pecc̄ homo / aut quolibet uerborū
ordine congruente, illud sane potest
mouere quod de isto paralitico mat
theus ita narrat, Et ascendens in
nauiculā transfretauit et uenit in
ciuitatē suā / Et ecce offerebant ei pa
ralyticū iacentē in lecto, marcus
autē non hoc in eius ciuitate factum
dicit q: uac utiq; nazareth uocatur sed ca
farnaū quod ita narrat. Et iterum in
trauit cafarnaū post dies / et auditū ē
quod in domo esset / et conuenerunt
multi ita ut non capirent neq; ad ianuā
Et loq; batur eis uerbū, Et uenerunt
ferentes ad eū paralyticū qui a quat
tuor portabatur / et eū non possent
offerre eū illi prae turba nudauerunt
tectū ubi erat, Et pate facientes sub
miserunt grabatum in quo paralyti
cus iacebat, Cū uidisset autē ihs fidē
illorū et cetera, Lucas autē non cō
memorat quo in loco factū sit sed
ita dicit / Et factū est in una dierum

et ipse sedebat docens et erant phari
saei sedentes et legis doctores qui ue
nerant ex omni castello galilaeae
et iudaeae et hierusalem et uirtus erat
dni ad sanandos eos et ecce uiri por
tantes in lecto hominem qui erat para
lyticus et quaerebant eum inferre et
ponere ad ntem eum et non inuenientes
qua parte illum inferrent pre turba
ascenderunt supra tectum et per tegu
la sub miserunt illum cum lecto in me
dium ante ihm, quorum fidem ut uidit dixit,
homo remittuntur tibi peccata tua
et cetera, Remanet igitur quaestio
inter marcum et matthaeum quod matthaeus
ita scribit tam quam in ciuitate dni fac
tum sit marcus autem in capharnaum,
quae difficilius solueretur. Si mat
theus etiam nazareth nominaret, nunc
uero eum potuerit ipsa galilea dici ciui
tas xpi quia in galilea erat nazareth
sicut uniuersum regnum in tot ciuitatibus
constitutum dicitur Romana ciuitas cum quae
in tot gentibus constituta sit ciuitas
de qua scriptum est gloriosissima

in medio

dictasunt de te ciuitas dei. Et cum ipse pri
or populus dei in tot ciuitatibus habitan
et iam una domus dictus sit domus israhel.
Quis dubitauerit in ciuitate sua hoc
fecisse ihesum cum hoc fecerit in ciuita
te cafarnaum ciuitate galileae quo tran
fretando redierat de regione gera
sinorum ut ueniens in galilaeam recte
diceretur uenisse in ciuitatem suam in
quocumque oppido esset galilaeae preser
tim quia et ipsa capharnaum ita excelle
bat in galileam ut tam quam metropolis habe
retur, quod si prorsus non liceret accipe
re ciuitatem xpi uel ipsam galileam in qua
erat nazareth uel ipsam capharnaum quae
sicut caput galilaeae ciuitatibus emine
bat dicere mus matthaeum praetermisis
se quae gesta sunt postea quam uenit ihesus in
ciuitatem suam donec ueniret cafarnaum.
Et hoc adiunxisse de sanato paralytico
sicut in multis ita faciunt praeter
mittentes mediatam quam hoc continuo
sequatur quod sine ulla praetermis
sionis suae significatione subiungunt,
xxxi. Hinc ergo sequitur matthaeus.

dicens, et cum transiret inde ihs uidit ho
minem sedentem in teloneo matheum
nomine et ait illi, sequere me, et sur
gens secutus est eum, hoc marcus ita
narrat, eundem etiam ipse ordinem tenens
postillius paralytici sanitatem, et egres
sus est inquit ad mare, omnisque tur
ba ueniebat ad eum et docebat eos, Et
cum praeteriret uidit leuin alfaei se
dentem ad teloneum et ait illi sequere me
et surgens secutus est eum, Nihil hic re
pugnat, ipse est enim matheus qui et leui,
Lucas etiam hoc post eundem paralyticum
sanatum ita subiungit, Et post haec exiit
et uidit puplicanum nomine leui sedentem
ad teloneum et ait illi sequere me, et
relictis omnibus surgens secutus est
eum, hinc autem probabilius uidetur quod
haec praetermissa recordando matheus
commemorat quia utique ante illum sermo
nem habitum in monte credendum est uoca
tum esse matheum, in eo quippe monte
Tunc lucas commemorat omnes duodecim
ex plurimis discipulis electos quos et
apostolos nominauit.

XXVII Sequitur itaq matheus et dicit,
Et factum est discumbente eo in domo
ecce multi publicani et peccatores
uenientes discumbebant cum ihu et
discipulis eius et cetera usq ad illud
ubi ait sed uinum nouum in utres no
uos mittu nt et ambo conseruan
tur, hic matheus non expressit in cuius
domo discumbebat ihs cum publicanis et
peccatoribus unde possit uideri non hoc
ex ordine subiunxisse, sed quod alio
tempore factum est recordatum inter
posuisse nisi marcus et lucas qui hoc
omnino similiter narrant, manifes
tarent in domo leui hoc est mathei dis
cubuisse ihm et dicta illa omnia quae se
cuntur, Ita enim marcus hoc idem dicit
eundem ordinem seruans, Et factum est cum
accumberet in domo illius publicani et
peccatores simul discumbebant cum ihu,
Cum ergo dicit in domo illius exprimit utique
illum de quo superius loquebatur id est
leui, sic et lucas cum dixisset ait illi se
quere me et relictis omnibus surgens
secutus est eum, Continuo subiecit,

Et fecit ei conuiuium magnum leui in domo
sua. Et erat turba multa publicanorum
et aliorum qui cum illis erant discumbentes,
Manifestum est itaque in cuius domo is
tagerebantur. Iam ipsa uerba uideamus
uel quae dno dicta uel quae ab illo respon
sa. Omnes isti tres euangelistae posue
runt; Mattheus; et uidentes inquit fa
risaei dicebant discipulis eius, quare cum
publicanis et peccatoribus manducat ma
gister uester. Totidem paene uerbis hoc
ait et marcus. Quare cum publicanis et
peccatoribus manducat et bibit magis
ter uester. Praetermissum est ergo
a mattheo quod iste addidit. Bibit; sed
quid aderem cum plena sit sententia insi
nuans pariter conuiuantes. Lucas autem
aliquanto differentius hoc uidetur com
memorasse. Et murmurabant inquit
pharisaei et scribae eorum dicentes
ad discipulos eius; quare cum publica
nis et peccatoribus manducatis et bibitis
Non utique magistrum eorum nolens il
lic intellegi. Sed simul omnibus et ipsi et
discipulis eius hoc obiectum insinuans.

NON TAMEN EI DICTUM SED ILLIS QUOD ET DE
SEIPSO ET DE ILLIS ACCEPERETUR; NAM UNIQ.
ET IPSE LUCAS ITA DICIT DN̄M RESPONDISSE
NON UENI UOCARE IUSTOS SED PECCATORES
IN PAENITENTIĀ QUOD NON EIS RESPONDIS
SET NISI QUOD DIXERANT MANDUCATIS ET
BIBITIS AD IPSUM MAXIME PERTINERET
PROPTE REA ET IĀ MATTHEUS ET MARCUS
DE ILLO DISCIPULIS EIUS HOC OBIECTUM
ESSE NARRARUNT QUIA CŪ ET DE DISCIPULIS
DECEBATUR MAGISTRO MAGIS OBICIEBA
TUR QUĒ SECTANDO IMITABANTUR; UNA
ERGO SENTENTIA EST ET TANTO MELIUS
INSINUATA QUANTO QUIB. DĀ UERBIS MA
NENTE UERITATE UARIATA. ITEM QUOD MAT
THEUS REFERT DN̄M RESPONDISSE NON EST
OPUS UALENTIB. MEDICUS SED MALE HABEN
TIB. EUNTES AUTEM DISCITE QUID EST MISE
RICORDIAM UOLO ET NON SACRIFICIUM NON
ENIM UENI UOCARE IUSTOS SED PECCATORES.
MARCUS QUOQ. ET LUCAS EISDEM PAENE UER
BIS EANDEM SENTENTIĀ TENUERUNT NISI
QUOD AMBO NON INTERPONUNT ILLUD EX
PROPHETA TESTIMONIUM. MISERICORDI
AM UOLO QUAM SACRIFICIUM. LUCAS AUTEM

peccatores

cum dixisset non ueni uocare iustos sed
addidit in paenitentiam quod ad expla
nandam sententiam ualet nequis quam
peccatores ob hoc ipsum quod peccato
res sunt diligi arbitrentur a xpo cum et
illa similitudo de aegrotis bene intimet quid
uelit dominus uocando peccatores tamquam me
dicus egros utique ut ab iniquitatem tam
quam ab aegritudinem saluifiant quod
fit per paenitentiam. Item quod dicit mat
theus tunc accesserunt ad eum discipuli
iohannis dicentes quare nos et pharisei
ieiunamus frequenter marcus similiter
intulit dicens et erant discipuli iohannis
et pharisaei ieiunantes et ueniunt et
dicunt illi. Cur discipuli iohannis et pha
risaeorum ieiunant nisi quod iste puta
re potest addidisse pharisaeos quod si
mul cum discipulis iohannis hoc dixe
rint cum mattheus tantum discipulos
iohannis hoc dixisse perhibeat sed uer
bis quae illos dixisse apud marcum
legitur magis indicant alios hoc dixis
se de aliis. Idest conuiuas qui aderant
uenisse ad ihm qui ai ieiunabant discipu
li

iohannis et pharisaei et hoc ei de illis di
xisse ut quod ait ueniunt non de ipsis
dixerit de quibus interposuerat et erant
discipuli iohannis et pharisaei ieiunan
tes sed cum isti essent ieiunantes ue
niunt illi quos hoc mouit et dicunt illi
cur discipuli iohannis et pharisaeorum
ieiunant tui autem non ieiunant quod
lucas euidentius expressit ita hoc
idem intimans cum dixisset quid eis res
ponderit dns de uocatione peccatorum
tamquam aegrotorum ad illi inquid dixe
runt ad eum quare discipuli iohannis ieiu
nant frequenter et obsecrationes fa
ciunt similiter et pharisaeorum tui
autem edunt et bibunt ergo et hic sicut
marcus alios de aliis hoc dixisse narra
uit unde ergo matheus tunc accesse
runt ad eum discipuli iohannis dicentes
quare nos et pharisaei ieiunamus nisi
quia et ipsi aderant et omnes certatim
ut quisque poterat hoc obiecerunt quo
rum sententia diuerso loquendi modo
sed tamen a ueritate non alieno a tribus
euangelistis insinuata est. Item illud de s
ponsi

filiis quia non ieiunabant quamdiu cum eis
est sponsus similiter interposuerunt
matheus et marc. nisi quod marcus filios
nuptiarum appellauit quos ille sponsus quod
adrem nihil interest filios quippe nuptiarum
non tantum sponsi sed etiam sponsae intelle
gimus, eadem ergo est aperta sententia
non altera aduersa. Lucas autem non ait
Numquid possunt filii sponsi ieiunare sed
ait numquid potestis filios sponsi dum cum
illis est sponsus facere ieiunare in quo et
ipsi ad aliud quidam insinuandum eandem
sententiam elegantur aperuit, sic enim
intellegitur eos de ipsos qui loquebantur
fuisse facturos ut lugentes ieiunarent
filii sponsi quo ipsi essent sponsum occi
suri, quod autem dixit matheus lugere
hoc marcus et lucas ieiunare, quia et ille
postea Tunc ieiunabunt ait non tunc
lugebunt. Verum illo verbo significauit
de tali ieiunio dominum locutum quod pertinet
ad humilitatem tribulationis ut illud alte
rum quod pertinet ad gaudium mentis
in spiritalia suspensae atque ob hoc alie
natae quodam modo a corporalibus

cibis posterioribus similitudinibus dns
significasse intellegatur de pan non nouo
et de uino nouo. id ostendens quod ani
malibus atque carnalibus circa corpus oc
cupatis et ob hoc ueterem adhuc sensum
trahentibus hoc genus ieiunii non congruat,
quas similitudines et alii duo similiter explic
carunt. iam enim satis in promptu est nihil
esse contrarium. si quid alius dicit quod alius
praetermittit. seu uerbi seu rei dum uel
ab eadem sententia non recedatur uel quae for
te alia ponitur alii non aduersetur.

XXVIII Sequitur de inde matheus adhuc tem porum
ordinem seruans, haec illo loquente ad eos
ecce princeps unus accessit et adorabat eum
dicens filia mea modo defuncta est sed ueni
impone manum super eam et uiuet et cetera usque
ad illud ubi ait et surrexit puella et exiit
fama haec in uniuersam terram illam dicunt
hoc et alii duo marcus et lucas sed ab isto
ordine iam recedunt alibi enim hoc recor
dantur atque insertum id est eo loco ubi redit
transfretando a regione gerasinorum
post expulsa et in porcos permissa dae
monia. Nam hoc marcus ita coniungit post

illud apud gerasenos factū, et cū trans
cendisset in quid ihs in naue rursus tran
fretū conuenit turba multa ad illum et
erat circa mare, et uenit quidā de archisy
gogis nomine iairus et uidens eū procidit
ad pedes eius et cetera, ac per hoc intelle
gendū est hoc quidē de archisynagogi filia
factū esse. Cū transcendisset ihs in naui
rursus transfretū. Sed quanto post non
apparet, nisi enim fuisset interuallū non
esset quando fieret quod modo narrauit
mattheus in conuiuio domus suae. Tā quā
de alio quippe narrauit more euangelista
rū quod de se ac domi sue gestū erat, post
quod factū nihil aliud continuo sequitur
quā hoc de archisynagogi filia sic enim ipse
contexit. Ut ipse transitus aperte indicet
hoc consequenter narrari quod et consequen
ter factū est quando quidē cū superius
commemorasset quae de pannonouo et
de uinonouo ihs dixerit continuo subiecit;
haec illo loquente ad eos ecce princeps
unus accessit, ac per hoc si haec illo loquen
te accessit nihil aliud dictorū factorumq
eius interpositū est, in narratione autē

marci patet locus ubi interponi alia potue
rint sicut iam ostendimus, similiter et lucas
cum post narratum apud gerasinos miracu
lum transiit ad narrandum de archisina
gogi filia non sic transit ut renitatur mat
theum qui post illas de panno et uino simili
tudinis hoc gestum esse demonstrat dicen
do haec illo loquente, iste quippe cum termi
nasset quod apud gerasinos factum narra
uerat hoc modo transit in aliud, factum est
autem inquit cum redisset ihs excepit illum
turba erant enim omnes expectantes eum,
et ecce uir cui nomen iairus et ipse princeps sy
nagogae erat et cecidit ad pedes ihu et cete
ra. sic intellegitur quod turba quidem illa
continuo exceperit dnm quippe qui reditur
expectabatur, quod uero adiunxit et ecce uir
cui nomen erat iairus non continuo factum acci
piendum est sed prius illud de conuiuio pu
blicanorum sicut narrat matth. cui rei sic
coniungit hoc ut non possit aliud factum
consequenter intellegi; in hac ergo narra
tione quam nunc considerandam suscepi
mus de illa quidem quae fluxum sanguinis pa
tiebatur omnes isti tres euangelistae sine

ulla quaestione concordant, neque enim in
terest ad rei ueritatem quod ab alio aliquid ta
citum ab alio dicitur. Nec quod marcus dicit
quis tetigit uestimenta mea. Et luc. quis me
tetigit. Alter enim dixit usitate. Alter
proprie. Eadem tamen uterque sententia,
Nam usitatius dicimus conscindis me quam
conscindis uestimenta mea. Cum tamen
in aperto sit quid uelimus intellegi; at ue
ro cum mattheus archisynagogum non mori
turam uel morientem uel extremo uitae
positam filiam suam narrat dominum nuntiasse
sed omnino defunctam. Illi autem duo mor
tui iam proximam. Nondum tamen mortu
am usque adeo ut dicant uenisse postea qui
mortuam nuntiarent. Et ob hoc iam non
debere uexari magistrum tamquam sic in
ueniret ut manum imponendo mori non si
niret. Non ut qui possit mortuam suscita
re. Considerandum est ne repugnare
uideatur et intellegendum breuitatis ca
sam mattheum hoc potius dicere uoluisse
rogatum esse dominum ut faceret quod eum
fecisse manifestum est ut scilicet mor
tuam suscitaret. Adtendite enim non uer

BA

patris de filia sua sed quod est potissimum
uoluntatem et talia uerba posuit qualis
uoluntas erat. Ita enim disperauerat ut po
tius eam uellet reuiuescere non credens uiuam
posse inuenire quam morientem reliquerat.
duo itaque posuerunt qui dixerit iairus matheus
autem qui uoluerit atque cogitauerit utrum
que ergo petitum est ad dnm ut uel morientem saluam
faceret uel mortuam suscitaret. Sed cum instituis
set matheus totum breuiter dicere hoc in
sinuauit patrem rogantem dixisse quod et
ipsum certum est uoluisse et xpm fecisse.
Sane si illi duo uel quisquam eorum patrem ipsum
commemorasset dixisse quod sui domo ue
nientes dixerant ut iam non conuexare
tur ihs quod puella mortua fuisset repug
narente ius cogitatio ni uerba quae po
suit matheus. nunc uero et illud suis sub
nuntiantibus et prohibentibus. Ne iam ma
gister ueniret. Non legitur quod ille con
senserit. ac per hoc et illud quod ei dns ait
Noli timere credet antum et saluaerit. Non
diffidentem reprehendit sed creden
tem robustius confirmauit. Talis quip
pe in illo fides erat qualis et in illo qui ait

credo dñe ad iuua incredulitatē meā.
Quae cū ita sint per huiusmodi euangelis
tarū locutionis uarias sed non contra
rias rem plane utilissimā discimus et
per necessariā nihil in cuiusq uerbis
nos debere inspicere nisi uoluntatē cui
debent uerba seruire nec mentire quē quā
si aliis uerbis dixerit quid ille uoluerit cuius
uerba non dicit; ne miseri aucupes uocum
apicib quodā modo litterarū putent ligan
dam esse ueritatē cū utiq non in uerbis
tantum sed etiā in ceteris omnib signis
animorū non sit nisi ipse animus inquiren
dus. quod autem nonnulli codices habent
secundū matheū. Non enī mortua est mulier
sed dormit. Cū eā marc et luc duodecim
annorum puellā fuisse testantur intelle
gas hebreo more locutū esse matheum;
Nā et aliis scripturarū locis hoc inuenitur
Non eas tantū quae uerū passae fuerant sed
omnino feminas etiā intactas atq integ
ras mulieres appellari sicut de ipsa eua
scriptū est formauit eā in mulierē. Et
illud in libro numerorū ubi iubentur cus
todire mulieres quae nescierunt cubile

masculi. idest uirgines ne interfician
tur. qua locutione etiam paulus ipsum xpm
ait factum ex muliere, hoc enim melius in
tellegimus quam ut illam duodecim annorum
iam nuptam uel uerum expertam fuisse credamus.
XXXIII. Equitur matheus et dicit: et trans
eunte inde ihu secuti sunt eum duo caeci
et clamantes et dicentes: miserere nos
trifili dauid et cetera usque ad illud ubi ait:
pharisaei autem dicebant in principe
daemoniorum eicit daemones, hoc de duo
bus caecis: et de muto daemonio solus
matheus ponit. Illi enim duo caeci de quibus et
alii narrant non sunt isti: sed tamen simi
le factum est ita ut si ipse matheus non
etiam illius facti meminisset posset potari
hoc quod nunc narrat dictum fuisse etiam
ab aliis duobus: quod commendare memo
riae diligenter debemus, esse quaedam
facta similia quod probatur. Cum idem
ipse euangelista utrumque commemorat
ut si quando talia singula apud singulos
inuenerimus atque in eis contrarium quod
solui non possit occurrat non hoc esse
factum sed aliud simile uel similiter factum

Sane deinceps non apparet ordo re
rum gestarum, nam post haec duo facta
de caecis et muto daemonio ita sequitur
et circuibat ihs ciuitates omnes et cas
tella docens in synagogis eorum et prae
dicans euangelium regni et curans omnem
languorem et omnem infirmitatem, uidens
autem turbas misertus est eis quia erant
uexati et iacentes sicut oues non haben
tes pastorem, Tunc dicit discipulis suis,
messis quidem multa operarii autem
pauci rogate ergo dnm messis ut eiciat
operarios in messem suam, Et conuocatis
duodecim discipulis suis dedit illis po
testatem spiritum immundorum et cetera
usque ad illud ubi ait, amen dico uobis non
perdet mercedem suam, In hoc toto loco quem
nunc commemoramus multa monuit disci
pulos suos, sed utrum eum ex ordine mathe
us subiunxerit an ei ordo narrandi recor
datio sua fuerit sicut dictum est non ap
paret, hunc locum breuiter uidetur p.
strinxisse marcus, Et eum sic ingressus
est dicens, Et circuibat castella in cir
cuitu docens et conuocauit duodecim.

Et coepit eos mittere binos et dabat illis po
testatem spuum in mundorum et cetera usque illud
ubi ait, excutite pulueremde pedib. uestris
in testimonium illis, sed antequam hoc narra
ret marc. prius post resuscitatam filiam
archisynagogi illud narrauit ubi dn̄m in pa
tria sua mirabantur unde illi esset tanta
sapientia et uirtutes cum eius cognationē
nossent, quod matth. post admonitionē is
tam discipulorū et post alia multa comme
morat, itaque incertum utrum hoc quod agi
tur in eius patria matth. omissum reuocaue
rit an marc. recordatum ante coeperit,
quis nam eorum ordinem rei gestę et quis
recordationis suae tenuerit; Lucas autem
continuo post resurrectionem filiae iairi
subiungit hunc locum de potestate et ad
monitione discipulorum tam breuiter
sane quam marc., neque ipse ita ut hoc sequi
etiam in rerum gestarum ordine appareat,
In nominib. ergo discipulorum Lucas qui eos
alio nomine nominat cum prius eleguntur
in monte a matheo non discrepat nisi in
nomine iudae iacobi quem matth. thaddeū
appellat; non nulli autem codices habent

lebbaeum, qui sautem umquam prohibuerit
duob, uel tribus nominibus uocari. Solet item
quaeri: quomodo matheus et lucas com
memorauerent dixisse dnm discipulis ut
nec uirgam ferrent. Cum dicat marcus et pre
cipit eis ne quid tollerent in uia nisi uirgam
tantum, et sequatur etiam ipse non peram
non panem nec in zona aes, ut ostendat in
eodem loco uersari narrationem suam in quo
et illorum qui dixerunt nec uirgam ferendam,
quod ita soluitur ut intellegamus sub alia
significatione dictam uirgam quae secundum
marcum ferenda est et sub alia illam quae se
cundum matheum et lucam non est ferenda;
sicut sub alia significatione intellegitur
temptatio de qua dictum est: dns neminem tem
ptat et sub alia de qua dictum est: temptat uos
dns dns uester ut sciat si diligitis eum, illa
seductionis est haec probationis, sicut
iudicium alter accipitur de quo dictum est
qui bene fecerunt in resurrectionem uitae
qui male fecerunt in resurrectionem iudicii
Et aliter de quo dictum est iudicame dns et dis
cerne causam meam de gente non sca. Illud enim
iudicium damnationis est hoc discretionis,

Et multa alia sunt uerba que non habent
unam significationem sed diuersis locis con
gruenter posita diuerso modo intellegun
tur. Et aliquando cum expositione dicuntur
ut est illud, Nolite pueri efficis sensibus sed
malitia paruuli estote ut sensibus perfec
tis sitis, hoc enim breuiter clausa sententia
dici potuit, Nolite esse pueri sed estote
pueri, et illud, si quis putat se sapientem
esse in uobis in hoc saeculo stultus fiat
ut sit sapiens, quid enim aliud dixit quam non
sit sapiens ut sit sapiens. Aliquando autem
clause ita dicuntur ut exerceant inqui
rentem ut est quod ait ad galatas inuicem
onera uestra portate et sic adimplebitis
legem xpi. Qui enim putat se esse aliquid
cum nihil sit se ipsum seduceit, opus autem
suum probet unusquisque et tunc in semet
ipso habebit gloriam et non in altero, unus
quisque enim proprium onus portabit, nisi
oneris nomen sub diuersis significationib.
accipieris procul dubio putabis eundem
sibi in loquendo esse contrarium, et hoc
in una sententia tam uicine positis uer
bis, qui cum paulo ante diceret alter alte
rius

onera portate. Postea dixit unusquisq.
proprium onus portabit sed alia sunt
onera parte cepandae infirmitatis. alia
reddendae rationis dō. de actibus nostris,
illa cū fratribus sustentanda. cū munican
tur. haec propria ab unoquoq. portantur,
ita et uirga intellegitur spiritaliter. de
qua dicebat apostolus in uirga ueniā ad
uos. et corporaliter qua utimur siue
ad equum siue ad aliquid aliud opus fue
rit ut interimo mittā. et alias huius no
minis figuratas significationis, utrūq.
ergo accipiendū est ad nō apostolis dictū.
ut nec uirgā ferrent et ut non nisi uirgā
ferrent, Cur enī secundū matthaeū dixe
ret eis nolite possidere aurū neq. ar
gentū neq. pecuniā in zonis uestris non
perā in uia neq. duas tonicas neq. calcia
menta neq. uirgā continuo subiecit.
Dignus est enī operarius cibos uo, unde
satis ostendit. Cur eos haec possidere
ac ferre noluerit non quo necessaria
non sint sustentationi huius uitae. Sed
quia sic eos mittebat ut eis haec debe
ri demonstraret ab illis ipsis quibus

euangeliū credentibus adnuntiarent
tā quā stipendia militantibus tā quā
fructum uineae plantatoribus tā quam
lac gregis pastoribus, unde paulus dicit;
quis militat suis stipendiis umquā quis
plantat uineā et de fructu eius non edit
quis pascit gregē et de lacte gregis
non percipit, hinc enī loquebatur de
his quae necessaria sunt praedicatoribus
euangelii, unde paulo post dicit, si nos
uobis spiritalia seminauimus magnū
est si uestra carnalia metemus si alii
potestatis uestrae participant non ma
gis nos sed non sumus usi hac potesta
te, unde apparet haec non ita praecipis
sed nm tā quā euangelistae uiuere
aliunde non debeant quā eis praebentibus
quibus adnuntiant euangeliū, alioquin
contra hoc praeceptū fecit idē apostolus
qui uictū de manuū suarū laboribus
transigebat ne cui quā grauis esset
sed potestatem dedisse in qua scirent
sibi ista deberi, cū autē ad nō aliquid im
peratur nisi fiat in obedientiae culpa
est, cū autē potestas datur licet cuiq

nonuti, et tamquam de suo iura erecede
re, haec ergo dns loquens discipulis
id agebat quod ipse apostolus paulo post
apertius ita explicat, nescitis quo qui
in templo operantur quae de templo sunt
edunt qui altari deseruiunt altari cum
partiuntur. Sic et dns ordinauit his qui
euangelium adnuntiant de euangelio
uiuere, Ego autem nullius horum usus sum,
Cum itaque dicit ita dnm ordinasse, se autem
usum non esse utique ostendit utendi
potestatem datam non in positam seruien
di necessitatem, hoc ergo ordinans dns
quod eum ordinasse dicit apostolus qui
euangelium adnuntiant de euangelio
uiuere, illa apostolis loquebatur ut se
curi non possiderent neque portarent
huic uitae necessaria nec magna nec
minima, ideo posuit nec uirgam ostendens
a fidelibus suis omnia deberi ministris
suis nulla super flua requirentibus.
Ac per hoc adendo dignus est enim
operarius cibo suo prorsus aperuit
et inlustrauit unde et quare haec
omnia loqueretur, hanc ergo potesta
tem

uirgę nomine significauit cū dixit ne
quid tollerent in uia nisi uirgā tantum
posuit enim etiā sic breuiter dici nihil
necessariorū uobiscū feratis nec
uirgam nisi uirgā tantum ut illud quod
dictū est nec uirgā intellegatur nec
minimas quidem res quod uero adiunc
tum est nisi uirgā tantū intellegatur
quia per potestatē ad nō acceptā quae
uirge nomine significata est etiā quae
non portantur non deerunt utrūque
ergo dn̄s dixit sed quia non utrūque
unus euangelista cō memorauit pu
tatur ille qui uirgā sub alia significatio
ne positam tollendā dixit ei qui uirga
rursus aliud significantem non tollen
dam dixit esse contrarius sed iā ratio
ne reddita non putetur sic et calcia
menta cū dicit matthaeus in uia non esse
portanda curā prohibet quia ideo por
tanda cogitantur ne desint hoc et de
duabus tonicis intellegendū est ne quis
quā eorū praetereā quā esset indutus
aliā portandā portaret sollicitus ne
opus esset cū ex illa potestate posset

accipere pro inde marcus dicendo calcia
rieos sandaliis uel soleis aliquid hoc cal
ciamentum misticae significationis habere
admonet ut pes neque tectus sit nec nudus
ad terram id est ne occultetur euangelium
nec terrenis commodis innitatur et quod
non portari uel haberi duas tonicas sed
expraessius indui prohibet dicens et ne
induerentur duabus tonicis quid eos mo
nuet nisi non dupliciter sed simpliciter
ambulare ita dnm omnia dixisse nullo mo
do dubitandum est partim propriae partim
figurate sed euangelistas alia istum alia
illum inseruisse scribtis suis Quaedam
uero eadem uel duos uel tres eorum quos liber
uel omnes quattuor posuisse nec sicta
men omnia esse conscribta quae ab illo seu
dicta seu facta sunt quisquis autem putat
non potuisse dnm in uno sermone quaedam
figuratae quaedam propriae ponere elogia
ceteraeus inspicia fuidebit quam hoc tene
re atque inerudite arbitretur, postea tenui
iste ut unum aliquid dicam quod animo in
terim occurrit quomodo mouet ut non sciat
sinistra quod facit dextra et ipsas elymo
sinas

et quicquid illic aliud praecipitur figurate
accipiendum putare, Sane rursus admoneo
quod oportet meminisse lectorem ne tali ad
monitione saepissime indigeat aliis atque
aliis sermonum suorum locis dnm iam multa
iterasse quae alibi dixerat ne forte ipsorum
locorum ordo cum ex alio euangelista non
conuenerit alicui eorum hinc putet esse
contrarium cum intellegere debeat iterum
alibi dici quod iam alibi dictum erat, nec
tantum de dictis uerum etiam de factis
obseruari debere nihil enim prohibet
hoc idem iterum factum credere ca
lumniari autem euangelio dum non credit
iterum factum quod iterum fieri non
potuisse nemo conuincit sacrilegae ua
XXXI nitatis est, Sequitur matheus et dicit
et factum est cum consummasset ihs prae
cipiens duodecim discipulis suis transiit
inde ut doceret et praedicaret in ciuita
tibus eorum, Iohannis autem cum audisset
in uinculis opera xpi mittens duos de dis
cipulis suis ait illi tu es qui uenturus es
an alium expectamus et cetera usque
ad illud ubi ait, et iustificata est sapientia

a filiis suis, hunc totum locum de iohanne bap
tista quod miserit ad ihm et cuius modi
responsum acciperint illi quos misit et
quicquid post eorum abscessum de iohanne dns di
xit interponit et lucas non quidem ipso ordi
ne, si quis eorum recordationis suae quis
rerum ipsarum hic ordinem teneat non apparet;

XXXII Sequitur matheus et dicit tunc coe
pit exprobrare ciuitatibus in quibus fac
tae sunt plurimae uirtutes eius quia non
egissent paenitentiam et cetera usque ad illud
ubi ait terrae sodomorum remissius erit
in die iudicii quam tibi. Etiam hoc commemo
rat lucas continuato quo cuidam sermoni dni
etiam haec ex ipsius ore coniungens unde
magis uidetur ipse hoc ordine illa commemo
rare quoad dno dicta sunt. Matheus au
tem suae recordationis ordinem tenuisse
aut si illud quod idem matheus ait tunc
coepit exprobrare ciuitatibus sic accipien
dum putatur ut punctum ipsum temporis uoluis
se credatur exprimere in eo quod est tunc
non autem ipsum tempus aliquantolatius
quod haec multa gerebantur et dicebantur
quis quis hoc credit credat etiam hoc

esse bis dictū, cum enim et apud unum
euangelistā inueniantur quaedā quae bis
dixerit dn̄s sicut apud eundem lucā de non
tollenda pera in uia et similiter ceteris duob.
locis dictum a dn̄o inuenitur quod mirum
si et aliquid aliud bis dictū singillatim a sin
gulis dicitur eodē ordine quo dictū est et ideo
diuersus ordo apparet in singulis quia et
tunc quando et ille et tunc quando iste
commemorat dictū est.

XXXVI. Sequitur matthaeus, in illo tēpore
respondens ihs dixit, confiteor tibi pa
ter dn̄e caeli et terrae quia abscondisti
haec a sapientib. et prudentib. et cetera
usq. ad illud ubi ait iugū enī meū suaue est
et onus meū leue. huius loci et lucas me
minit sed ex parte, non dicit enī ipse. ueni
te ad me omnes qui laboratis et alia quae
secuntur, semel autem hoc dictū a dn̄o
sed lucam non totū quod dictum est com
memorasse credibile est. Matthaeus
enim dicit, in illo tempore respondens
ihs dixit postea quā exprobrauit ciuitatib.
lucas autem post illā exprobrationem
ciuitatū interponit quaedā non tamen

multa atq; hoc ita subiungit in ipsa hora
exultauit spus cō et dixit, unde etiam si mat
theus non in illo tempore dicere t sed in ipsa
hora tam pauca interponit lucas in medio
ut etiam eadem hora dictum non absurde
uideatur. xxxiiii. Sequitur matheus et di
cit, In illo tempore abiit ihs sabbato per sa
ta discipuli autem eius esurientes coepe
runt uelle respicas et manducare et cēt
usq; ad illud ubi ait, dn̄s est enim filius ho
minis etiam sabbati, hoc quoq; sine ulla re
pugnantiae quaestionem commemora
tur et a marco et a luca sed illi non dicunt
in illo tempore, unde fortasse magis mat
theus rei gestae hic ordinem tenuit illi
autem recordationis suae nisi latius acci
pitur quod dictum est in illo tempore id est
quod haec multa et diuersa gerebantur.
xxxv. Sequitur ergo matth̄ narrans, et cum
inde transisset uenit in synagogam eorū
et ecce homo manum habens aridā et cēt
usq; ad illud ubi ait: et restituta est sanita
ti sicut altera, de isto sanato qui manum
habebat aridā etiam marc̄ et luc̄ non ta
cent, posset autem putari eo die factum

et de spicis et de isto sanato quoniam sabba
tum et hic commemoratur nisi lucas
aperuisset alio sabbato factum esse de sa
nitate aridae manus pro inde quod ait
mattheus et cum inde transisset uenit
in synagogam eorum non quidem uenit nisi
cum inde transisset sed quod post dies
in synagogam eorum uenerit postea quam
a segete illa transiit an recta continuoque
illuc ierit non expraessum est ac per hoc
locus datur narrationi lucae qui dicit
alio sabbato huius manum sanatam sed potest
mouere quomodo mattheus dixerit quod
ipsi interrogauerint dominum si licet sabba
to curare uolentes inuenire accusandi
occasionem ipse uero illis de oue proposue
rat similitudinem dicens qui serit ex uobis
homo qui habeat ouem unam et si ceciderit
haec sabbatis in foueam non ne tenebit et
leuabit eam quanto melior est homo oue
itaque licet sabbatis benefacere cum
marc. et luc. illos potius ad nostro interro
gatos esse perhibeant licet sabbato be
nefacere an male animam saluam facere
an perdere itaque intellegendum est quod

illi prius interrogauerint dnm si licet sabba
to curare deinde quod intellegens cogita
tionis eorū aditū accusandi quaerentium
constituerit in medio illorum quem fue
rat sanaturus et interrogauerit quae
marc. et luc. eum interrogasse cōmemo
rant. Act unci illis tacentib. proposuisse
similitudinē de oue et conclusisse quod
liceat sabbato bene facere, postremo cir
cūspectis eis cū ira sicut marc. dicit con
tristatum super caecitatē cordis eorum
dixisse homini extende manū tuam.

XXXVI Sequitur matheus ita contexens
narrationē suā, exeuntes autē pharisaei
consiliū faciebant aduersus eum quomo
do eum perderent, ihs autē sciens recessit
inde, et secuti sunt eum multi et curauit eos
omnes et praecepit eis ne manifestum eū
facerent ut adimpleretur quod dictū est
per esaiā prophetā dicentem et cēt usq. ad
illud quod ait et in nomine eius gentes spera
bunt hoc solus iste cōmemorat illi duo in
alia perrexerunt ordinē sanerei gestę ui
detur marcus aliquantulū tenuisse qui
dicit ihm cognita maligna aduersū sedis posi
tione

iudaeorum secessisse ad mare cum discipulis suis et ad eum turbas confluxisse sanasse eum plurimos, unde autem coeperit in aliud ire non quod ordine sequeretur uix apparet utrum ubi dicit conuenisse ad eum turbas potuit enim hociam et alio tempore an ubi dicit ascendit in montem quod et lucas uidetur commemorare dicens factum est autem in illis diebus exiit in montem orare, dicendo enim in illis diebus satis ostendit non continuo factum, Matheus ergo sequitur et dicit tunc oblatus est ei daemonium habens caecus et mutus et curauit eum ita ut loqueretur et uideret hoc non isto ordine sed post alia multa lucas commemorat et mutum dicit tantum non etiam caecum sed non ex eo quod aliquid tacet de alio dicere putandus est ea enim sequentia etiam ipse contexit quae matheus, Sequitur matheus dicens et stupebant omnes turbae et dicebant numquid hic est filius dauid pharisei autem audientes dixerunt hic non eicit daemones nisi in belzebu principe daemoniorum, Ihesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis omne regnum diuisum contra se

desolatur et cet usq ad illud ubi ait ex uer
bis tuis iustificaberis et ex uerbis tuis con
demnaberis. marcus non ex occasione
illius mutis ubi dicit dictu de ihu quod in
belzebub eicere et daemonia sed postalia que
dam que solus commemorat hoc quoq sub
nectit siue alio loco id recolens et adiun
gens siue aliquid praetermittens et de in
de ad hunc ordinem rediens. lucas autem
paene tot idem uerbis hoc dicit quod mattheus
et quod dicitum dei appellat spm dei ab eadem
sententia non recedit quin potius et aliquid
docet ut noueritmus quemadmodum intelle
gamus ubicumq scripturarum legerimus di
gitum dei. in aliis autem quae non hic dicunt marc.
et luc. nulla controuersia est nec in his quae
aliquanto aliter dicunt quia eadem senten
tia est. xxxviii. Sequitur mattheus et di
cit tunc responderunt ei quidam de scribis
et pharisaeis dicentes magister uolumus
a te signum uidere et cet usq ad illud ubi
ait sic erit et generationi huic pessimae
haec etiam lucas narrat eo quidem loco sed
aliquanto dispari ordine. nam illud quod pe
tierunt signum ad dno de caelo supra commemo
rauit post illud

de mutu miraculum et non ibi rettulit
quid eis ad hoc dns respondisse sed postea
cum turbae concurrissent dicit hoc fuisse
responsum eius quos dat intellegi superius
a se commemoratus quod de caelo signum
quaerebant, et hoc adnectit postea quam
interposuit de muliere quae dixit dno
beatus venter qui te portavit, hanc autem
mulierem interponit cum de sermone dni
commemorasset quod spus in mundus
exiens ab homine redit et invenit mundatam
domum post mulierem ergo illam cum diceret
responsum esse turbis de signo quod de cae
lo quaerebant interposita similitudine
ionae prophetae deinde continuo sermo
nem ipsius dni commemorat dictum de regi
na austri et de ninevitis ita aliquid potius
commemoravit quod matheus tacuit
quam aliquid praetermisit eorum quae hoc
loco ille narravit, quis autem non videat
superfluo quaeri quo illa ordine dns di
xerit cum et hoc discere debeamus per eu
angelistarum excellentissimam auctoritatem
non esse mendatium. Si quis quam non hoc or
dine cuius quam sermonem dicesserit quod ille

a quo pro aecessit cum ipsius ordinis nihil inter
sit ad rem siue ita sit et adhuc lucas pro
ductionem hunc dni sermonem indicat et in
eo quaedam commemorat qualia matthaeus
in sermone illo qui est habitus in monte quae
bis dicta intellegimus et ibi scilicet et hic
terminato autem isto sermone in aliud per
git lucas in quo utrum ordinem rerum gestarum
seruauit incertum est ita enim quo connectit et
cum loquitur rogauit eum quidam pharisaeus
ut pranderet apud se non autem ait cum haec
loquitur. Nam si dixisset cum haec loquitur
necessario cogeret intellegere hoc ordine
non tantum a se fuisse narrata uerum et ad non
gesta. R. Sequitur ergo matthaeus et dicit
adhuc eo loquente ad turbas ecce mater eius
et fratres stabant foris quaerentes loqui ei
et cetera usque ad illud ubi ait quicumque enim fece
rit uoluntatem patris mei qui in caelis est ipse
meus et frater et soror et mater est. hoc si
ne dubio consequenter gestum intellegere de
bemus. praemisit enim cum ad hoc narrandum
transiret adhuc eo loquente ad turbas quid
est autem adhuc nisi illud quod loquebatur non
enim dixit et eo loquente ad turbas ecce

mater eius et fratres sed adhuc eo loquen
te eum dicit cogit intellegi haec loquente
quae superius indicabat. Nam et marcus post
illud quod de blasphemia spiritus sancti quid dominus dixe
rit retulit ueniunt inquit mater eius et
fratres praetermissis quibus dam quae in eo
dem textu sermones domini et matheus proli
xius marco et lucas prolixius matheo posu
erunt, lucas autem non huius rei gestae ordi
nem tenuit sed praeoccupauit hoc et praeoc
cupatum antenarrauit deniq hoc sic interposuit
ut solutum appareat anexu et superiorum et
posteriorum post commemoratas enim quas
dam parabolas domini ita hoc de matre et fratrib
eius recordatum interposuit, uenerunt autem
ad illum inquit mater et fratres eius et non
poterant adeum adire praeturba non expres
sit quando adeum uenerint rursum cum et hinc
transit ita loquitur; factum est autem inquit
in una dierum et ipse ascendit in nauiculam et
discipuli eius; ut hic utiq cum dicit factum est in
una dierum satis indicat non necesse esse
ut haec dies intellegatur in qua hoc gestum
est uel illa quae continuo sequitur, nihil
itaq habet repugnantiae cum ceteris duob;

quod matthaeus de matre et fratribus dni
narrat neque in uerbis dni neque in ipso ordine
rerum gestarum. XVI. Sequitur matthaeus,
in illo die exiens ihs de domo sedebat secus
mare et congregatae sunt ad eum turbae
multae ita ut in nauiculam ascendens sede
ret et omnis turba stabat in litore et locutus
est eis multa in parabolis dicens et cetera usque
ad illud ubi ait ideo omnis scriba doctus in reg
no caelorum. Simile est homini patrifamilias
qui profert de thesauro suo noua et uetera
post illud quod narratum est de matre et fratrib.
dni hoc continuo gestum esse et eum ordinem mat
theum etiam in narrando tenuisse cares insinuat
quia cum illic transiret ita conexuit ut diceret
in illo die exiens ihs de domo sedebat secus
mare et congregatae sunt ad eum turbae multae
cum enim dicit in illo die nisi forte dies more
scripturarum tempus significet satis indicat
aut hoc consequenter gestum aut non multa
interponi potuisse. maxime quia et marcus
eum ordinem tenet, lucas autem post illud quod
narrat de matre et fratrib. dni in aliud tran
sit nec eo transitu conexionem aliquam facit
qua huic ordini repugnare uideatur,

Omniū ergo horū quae matheus dn̄m locu
tum esse narrauit quae cū illo dixerunt
marc. et luc. non habent repugnantiae
quaestionē, quae autē ipse solus dixit
multo magis sine controuersia sunt nec
in ipso ordine quāuis aliquanto diuersū
alius aliū teneat partim gestarū rerum
partim recordationis suae uideo quid uel
cui quisque aduersetur. Sequitur ergo
matheus, et factū est cū consūmasset
ihs parabolas istas transiit inde et ueniens
in patriā suā docebat eos in synagogis eorū
et cet. usq. ad illud ubi ait et non fecit ibi uir
tutes multas propter incredulitatē illorū.
A superiore sermone parabolarum sic tran
sit ut non ostendat consequentis ordinis
necessitatē praesertim quia marcus
ab istis parabolis non in quo dixit sed in
aliud tendens in quod et lucas ita conexuit
narrationē ut credibilius ostendatur
hoc esse potius consequenter gestum
quod ipsi duo continuanter adiungunt
de nauis scilicet in qua dormiebat ihs et de
illo miraculo expulsorū daemoniorū
apud gerasenos quae duo matheus iam

superius recolens interposuit, nunc ergo
quae in patria sua dn̄s dixerit uel ei dictas int
uideamus utrum cum aliis duobus marco
et luca concordent, nā iohannes longe in diuer
sis et dissimilibus narrationis suae locis uel dic
ta esse dn̄o talia uel eum dixisse commemorat
qualia hoc loco tres ceteri meminerunt, et mar
cus quidem eadem prope commemorat hic om
nia quae matheus nisi quod dn̄m fabrum et
mariae filiū dicit a ciuibus suis dictum non sicut
matheus fabri filium, nec mirandum est cū
utrumq; dici potuerit, eo enim et fabrum crede
bant quod fabri filiū, lucas autem eandem rem
gestam latius indicat et plura ibi commemo
rat nec longe post baptismum et tēptationē
eius hoc inserit sine dubio praeoccupans quod
multis rebus interpositis postea gestum est;
unde quisq; possit aduertere quod huic tam
magnae quaestioni quā de consensu euan
gelistarum enodandam dō adiuuante suscepi
mus plurimum necessarium est non ne
scientes aliquid eos praeter misisse aut
nescientes quemadmodum se ordo rerū
gestarum haberet aliū potius ordinē suae
recordationis tenuisse, quod hinc euidentissime

intelligi potest quia lucas antequam
aliquid narraret dn̄m fuisse ca farnaum
praeoccupauit hunc locum quem nunc consi
deramus ubi ciues eius et potentiam uirtu
tis in eo stupebant et ignobilitatem gene
ris condemnabant. Nam hoc eum dicit eis
dixisse ut iq dicitis mihi medice curate ipsum
quanta audiuimus facta in ca farnaum fac
et hic in patria tua. Cum secundum eius dē
ipsius lucae narratione nihil adhuc lega
tur fecisse ca farnaum quod quia longum
non est et facillimum est et per necessa
rium totum inserimus unde ad hoc narrā
dum et quomodo uenerit post eaquam bap
tizatum et temptatum dn̄m indicauit ita
sequitur. Et consummata omni temptatio
ne diabolus recessit ab illo usq ad tempus.
Et regressus est ihs in uirtute spsi in gali
leam et fama exiit per uniuersam regio
nem de illo et ipse docebat in synagogis
eorum et magnificabatur ab hominib
et uenit nazareth ubi erat nutritus et
intrauit secundum consuetudinem suā
die sabbati in synagogam et surrexit le
gere et traditus est illi liber prophetae

esaiae et ut reuoluit librum inuenit locum
ubi scriptum erat spiritus domini super me propter
quod unxit me euangelizare pauperibus
misit me praedicare captiuis in remissio
nem et caecis uisum dimittere confractos
in remissionem praedicare annum domini acceptum
et in die tribulationis et cum plicasset librum
reddidit ministro et sedit et omnium in sy
nagoga oculi erant intendentes in eum.
Coepit autem dicere ad illos quia hodie impleta
est haec scriptura in auribus uestris et om
nis testimonium illi dabant et mirabantur
in uerbis gratiae quae procedebant de ore
ipsius et dicebant non ne hic filius est ioseph
et ait illis utique dicitis mihi hanc similitudi
nem medice cura te ipsum quanta audiuimus
facta in cafarnaum fac et hic in patria tua
Et cetera donec peragat totum ipsum narrationis
suae locum Quid ergo euidentius quam hoc
eum scientem praeoccupasse narrandum
Cum utique iam magna ab illo in cafarnaum facta
fuisse et ipse nouerit et ipse commemoret
quae nondum narrasse utique scit neque enim
tantum ab eius baptismo progressus est
et oblitus putetur nondum se aliquid commemorasse

de his quae in cafarnaũ gesta fuerant mo
do enim coepit post baptismũ aliquid nar
rare de dño. XLIII Sequitur mattheus in
illo tempore audiit herodes tetrarcha fa
mã ihũ et ait pueris suis hic est iohannis
baptista ipse surrexit a mortuis et ideo uir
tutis operantur in eo marcus hoc idẽ et
eodẽ modo dicit sed non eodẽ ordine nã
postea quã discipulos dñs misit dicens
eis ne quid in uia ferrent nisi uirgã tantũ
terminato eo sermone quantũ ab illo com
memoratũ est etiã hoc subiecit nullata
men facta necessitate qua hoc etiã con
sequenter gestũ esse intellegere coge
remur sicut nec mattheus in illo enĩ tem
pore dixit non in illo die uel hora nisi quod
marcus non quod herodes dixerit sed di
cebant in quibus quia iohannis baptista
surrexit a mortuis, mattheus uero de
ipso herode ait in quibus pueris suis. Lucas
etiã eũ narrandi ordinẽ quẽ marcus te
nens nec ipse sane etiã rerũ gestarum
eundẽ ordinẽ fuisse credi cogens ita hoc
idẽm commemorat. Audiuit autẽ inquit
herodes tetrarcha omnia quae fiebant

ab eo et haesitabat eo quod diceretur aquib-
dam quia iohannes surrexit a mortuis aquib-
dam uero quia helias apparuit, ab aliis au-
tem quia propheta unus de antiquis surre-
xit. Et ait herodes iohanem ego decolla-
ui, qui est autem iste de quo audio ego talia
et quaerebat uidere eum, in his uerbis lu-
cas quoque marco attestatur ad hoc dum taxat
quod alii dixerint non herodes iohannem
a mortuis resurrexisse, sed quia haesitan-
tem commemorauit herodem uerbaque eius
ita postea posuit dicentis iohannem ego de-
collaui, qui autem est iste de quo audio ego
talia intellegendum est aut post hanc haesi-
tationem confirmasse in animo suo quod ab
aliis dicebatur cum ait pueris suis sicut
matheus narrat et ait pueris suis hic est
iohannes baptista ipse surrexit a mortuis.
Et ideo uirtutes operantur in eo aut ita pro-
nuntiandae sunt haec uerba ut haesitantem
ad hoc indicent, si enim diceret nunquid nam
hic est, aut nunquid forte hic est iohannes
baptista non opus esset admonere aliquid
de pronuntiatione qua dubitans atque hae-
sitans intellegatur, nunc quia illa uerba

desunt utroq modo pronuntiari potest
ut aut confirmatū eū ex aliorū uerbis
credentem dixisse accipiamus, aut adhuc
sicut Lucas commemorat haesitantem,
praesertim quia et marcus qui superius
dixerat ab aliis fuisse dictū quod iohan
nis a mortuis resurrexit in extremo ta
men ipsū herodē dixisse non tacet quē
ego decollaui iohannē hic a mortuis
resurrexit, quae itē uerba duobus modis
pronuntiari possunt ut aut confirmantis
aut dubitantis intellegantur, Cū autem
Lucas postea quā hoc commemorauit
in aliud transiat duo isti matheus et mar
cus ex hac occasione narrant quē ad
modum sit ab herode iohannes occisus;
Nam Sequitur ergo matheus et dicit he
rodes enī tenuit iohannē et alligauit eū
et posuit in carcere propter herodiadē
uxorē fratris sui et cēt usq ad eū locū
ubi ait et accedentes discipuli eius tu
lerunt corpus et sepelierunt illud et ueni
entes nuncia uerunt ihū, marcus hoc si
militer narrat, Lucas autē non eodem
ordine id recordatur sed circa ipsum

baptismum quod dn̄s baptizatus est, unde
hoc praeoccupasse intellegitur et ipse
ex occasione ut ibi narraret quod multo
post factum est, cum enim cōmemoras
set iohannes uerba de dn̄o quod uentila
brum in manu eius et mundabit areā suam
frumentare condit in horreum suū paleas
autem conburit igni inextinguibili conti
nuo subiecit quod non continuo factum esse
iohanne seuangelista apertissime exponit
commemorat post eaquam baptizatus es
set ihs isse illum in galileam quando fecit de
aquauinum et inde post paucorum dierū
in cafarnaum habitationem redisse ad iudę
am terram et ibi baptizasse multos circa
iordannen antequam missus esset iohan
nes in carcerem, quis autem non putet qui
minus his litteris eruditus est tamquam
post illa uerba de uentilabro et de area
mundata continuos ita iohanne offensus
herodes et eum in carcerem miserit non
autem hoc ordine ista narrata quo gesta
sunt et alibi iam probauimus et hoc ipso
loco non quilibet alius sed idem lucas hoc
probat. si enim post uerba illa continuo

iohannis in carcerē missus est quomodo
post ipsā commemorationē iohannis in car
cerē missi baptizatus est ihs secundum ipsius
lucae narrationē proinde manifestum est
ex occasione recordatum praeoccupasse
et ante multa quae prius quā iohanni hoc
fieret gesta narraturus erat hoc praeoccu
patū in sua narratione praemisisse, sed nec
illi duo matheus et marcus eorum ordi
ne de iohanne in car cerē misso in sua nar
ratione posuerunt quod factū apparet etiā
in eorum scriptis, nam et ipse dixerunt tradi
to iohanne dn̄m isse in galileā et post mul
ta quae fecit in galileā ueniunt ad herodis
admonitionē uel haesitationē quod iohannis
quē decollauit a mortuis resurrexit et ex
hac occasione narrant omnia quae de iohan
ne contigerunt in eius uso et occiso.

XV. Sequitur ergo matheus cū dixisset
nuntiatum esse xp̄o quod iohannes occi
sus sit et ita narrationē contexit, quod
cū audisset inquid ihs secesset inde in
nauicula in locū desertū seorsum. Et
cū audissent turbae secutae sunt eum
pedestres de ciuitatibus et exiens

uidit turbam multam et misertus est eis et cu
rauit languidos eorum hoc continuo post
iohannis passionem factum esse commemo
rat. Unde post haec facta sunt illa quae
primo narrata sunt quibus modus herodis
dixit iohannem ego decollaui illa enim poste
riora debent intellegi quae ad herodem per
tulit fama ut moueretur et hesitaret
quis nam iste esse posset de quo audierent
talia cum iohannem ipse occidisset. Marcus
autem postea quam passionem iohannis narra
uit commemorat discipulos suos
re disse ad ihm et renuntiasse illi
om nia quae egerant et docuerant
et dnm eis quod ipse solus commemorat
dixisse ut requiescerent pus illum inde
serto et ascendisse cum eis nauem et isse
et turbas hoc uidentes praeuenisse eos
illuc quarum misertum dnm docuisse mul
ta et hora iam progrediente factum esse
ut de quinque panibus et duobus piscibus
omnes qui aderant pascerentur quod
miraculum omnes quattuor euange
listae commemorauerunt. Lucas etiam
qui aiam longe supra de iohannis passione

narrauerat ex occasione quadixemus
nunc postea quam commemorauit illam he
rodis haesitationem de dno quis nam esset
hoc continuo subiungit quod marcus
id est redisse ad illum apostolus et nar
rasse illi quae cumque illi fecerant, Et ad sum
ptis eis recessisse in locum desertum ad quod eo
secutas turbas et locutum esse de regno dei
et eos qui cura indigebant sanasse atque
inde etiam ipsa die declinante commemo
rat miraculum de quinque panibus factum,
at uero iohannes qui multum ab eis
TRIB. euangelistis eodis stat quia ma gis
in sermonibus quos dns habuit im mo
ratur quam in factis quae mirabiliter
fecit Postea quam commemorauit eum
relicta iudea abisse iterum in galileam
quod tunc intellegitur factum cum et alii
euangelistae dicunt eum iohanne tradito
isse in galileam postea quam ergo id com
memorauit iohannes in transitu eius
per samariam multa quae locutus est
ex occasione illius samaritanae quam in
uenit ad puteum contexit narrationi
suae, et post duos dies dicit eum inde

exisse in galileam deinde uenisse in cha
nan galilea ubi fecerat de aqua uinum et
sanasse filium regulicuius dam, alia uero quae
illum in galilea fecisse atque dixisse alii dixe
runt. Iohannes tacet sed sane quod illi ta
cuerunt dicit ascendisse eum in die festo
hierusolymis et fecisse ibi miraculum
illud de homine qui triginta octo annos
habebat in infirmitate nec habebat homi
nem a quo in piscinam deponeretur in quo ua
riis ualetudinibus affecti sanabantur, et
ex hac occasione multa cum locutum fuisse
cum memorat, post haec eum dicit abisse
transmare galilaeae quod est tiberiadis
et secutam multitudinem magnam deinde ab
isse in montem et ibi sedisse cum discipulis
suis proximo pascha die festo iudaeorum
tum leuatis oculis et uisa multitudine
maxima pauisse eam de panibus quinque et duobus
piscibus quod et ceteri euangelistae di
cunt, haec per hoc praetermisisse illum
quae illi narrando ad huius miraculi cum
memorationem uenerunt certum est, uerum
tamen tamquam ex alia narrationis uia
cum et illa tacuissent quae istae dixisset

ad hoc miraculū de panib quinq occurre
runt sibi et illi tres qui paene pariter am
bolabant et iste qui sermone dn̄i alta con
sectans per alia quae illi tacuerunt circū
uolauit quod ad modo et eis ad miraculum
de quinq panib pariter commemorando
non multo post ab eis rursus in altiora
xxvi reuolaturus occurrit. Sequitur ergo
matheus et ad ipsū de quinq panib factū
narrationē suā ex ordine ita perducit.
Uespere autē facto accesserunt ad eum
discipuli eius dicentes: desertus est locus
et hora iā praeteriit dimitte turbas ut
euntes in castella emant sibi escas. Jhs
autē dixit eis: non habent necesse ire date
illis uos manducare et cēt usq ad illud ubi
ait: manducantiū autē fuit numerus
quinq milia uirorū exceptis mulieribus
et paruolis. hoc ergo miraculū quod om
nes quattuor euange listae cōmemo
rant et putantur in terse aliquid dis
crepare considerandū atq tractandum
est ut ex hoc etiā ad cetera similia regulae
locutionū discantur quib tā diuersis ea
dem tamen sententia retinetur et eadē

rerũ ueritas custoditur. Et in eho anda
quidem est consideratio non a matheo
secundum ordinẽ euangelistarũ sed ad
iohanne potius a quo ita expressa est
ista narratio ut etiã nomina discipulo
rum diceret cũ quibus de hac re locutus
est dñs, ita enĩ dicit. Cũ sublevasset er
go ihs oculos et uidisset quia multitudo
maxima uenit ad eũ dicit ad philippum,
unde ememus panes. Ut manducent hii
hoc autem dicebat tẽptans eũ ipse enim
sciebat quid esset facturus, Respondit ei
phylippus ducentorũ denariorũ panes
non sufficiunt eis et unus quisq. modicũ
quid accipiat dicit ei unus ex discipulis eius
Andreas frater symonis petri est puer unus
hic qui habet quinq. panes ordiacios et duos
pisces, sed haec quid sunt inter tantos.
Dixit ergo ihs facite homines discũbere.
Erat autem faenũ multum in loco discubue
runt ergo uiri numero quasi quinq. milia,
accepit ergo panes ihs et cũ gratias egisset
distribuit discũbentibus similiter et ex
piscibus quantũ uolebant. Ut autẽ imple
ti sunt dixit discipulis suis colligite quae

superauerunt fragmenta ne pereant
colligerunt ergo et impleuerunt duodecim
cofinos fragmentorum ex quinque panibus hor
diaciis quae superfuerunt his qui mandu
cauerant non hic quaeritur quod iste di
xit cuius modi essent panes hordiacios
enim fuisse non tacuit quod ceteri tacue
runt. Neque hoc quaeritur quod iste non di
xit fuisse ibi etiam praeter quinque milia uiro
rum mulieres et paruulos quod dicit
matheus et omnino iam certum esse debet
et regulariter teneri in talibus quaestio
nibus ne minime mouerio portere. Cum ab alio
dicitur quod ab alio praetermittitur. Sed
quaeritur quomodo ea quae dixerunt ue
ra sint omnia ne narratione alterius
narrans aliud alter excludat, sicut dominus
secundum narrationem iohannis prospec
tis turbis quae siuit a philippo temptans eum
unde illis escaedari possent potest mo
uere quomodo sit uerum quod alii narra
uerunt prius dixisse dominum discipulos ut di
mittere turbas quo possent sibi alimen
ta emere de proximis locis quibus ille
respondit secundum matheum non

habent necesse ire dat eis uos manduca
re, cui etiam marc. luc. que consentiunt
tantum hoc praetermittentes quod ait non
habent necesse ire intelligitur ergo post
haec uerba dnm inspexisse multitudinem
et dixisse philippo quod iohannes commemo
rat isti autem praetermiserunt, deinde
quod philippus apud iohannem respondit
hoc marcus a discipulis responsum esse com
memorat uolens intelligi hoc et ore cete
rorum philippum respondisse quamquam et plu
ralem numerum pro singulari usitatissi
me ponere potuerunt, quid ergo ait philip
pus ducentorum denariorum panes non suf
ficiunt eis ut unusquisque modicum quid acce
piat, hoc est dicere quod ait marcus euntes
emamus ducentis denariis panes et da
bimus eis manducare, quod autem commemo
rat idem marc. quot panes habetis prae
termiserunt ceteri quod autem andreas
apud iohannem de quinque panibus et duobus
piscibus suggessit hoc ceteri pluralem
numerum pro singulari ponentes ex disci
pulorum personare tulerunt, et lucas
quidem responsionem philippi et responsionem

andraeae in unam sententiam constrinxit,
quod enim ait non sunt nobis plus quam quinque
panes et duo pisces andraeae retulit respon-
sionem, quod vero adiunxit nisi forte nos
eamus et emamus in omnem hanc turbam
escas videtur ad responsionem philippi per-
tinere nisi quod deducentis denariis ta-
cuit quamquam et in ipsius andraeae senten-
tia potest intellegi, cum enim dixisset, est
puer unus hic qui habet quinque hordiaceos
panes et duos pisces adiunxit etiam ipse, sed haec
quid sunt inter tantos hoc est dicere nisi
forte nos eamus et emamus in omnem hanc
turbam escas ex qua universa varietate ver-
borum rerum autem sententiarumque concor-
dia satis apparet salubriter nos doceri ni-
hil querendum in verbis nisi loquentium
voluntatem, cuidem monstrandae invigilare
debent omnes veri dici narratores, cum de
homine vel de angelo vel de deo aliquid nar-
rant, horum enim voluntas verbis promi po-
test ne de ipsa inter se aliquid discrepent,
sanae praeter mittere non oportet hoc
loco interitum et ad cetera quae talia forte
occurrerint facere lectorem quia lucas

dixit quinquagenos iussos esse discumbere
marcus uero et quinquagenos et centenos,
quod hic ideo non monuit quia unus partem
dixit alter totum, qui enim etiam duce
tinis retulit hoc retulit quod ille praeter
misit, Nihil itaq contrarium est uerū
tamen si alius de quinquagenis tantum
commemoraret alius tantum in cente
nis, ualde uideretur esse contrarium
nec facile dinosceretur utrumq dictū
esse. unum autem ab altero alterū ab al
tero esse commemoratum et tamen at
tentius consideratum inuenire debuis
se quis non fateatur. hoc ideo dixi quia ex
istunt saepe aliqua eiusmodi quae parū
intendentib. et temere iudicantibus
contraria uideantur et non sint.
xlvii Sequitur matth et dicit, Et demissa
turba ascendit in montē solus orare,
uespere autem facto solus erat ibi naui
cula autem in medio mari iactabatur fluc
tib. erat enim contrarius uentus, quar
ta autem uigilia noctis uenit ad eos am
bulans supra mare et uidente seum su
pra mare ambulante turbati sunt dicē
tes

quia fantasma est et cetera usque ad illud
ubi ait uenerunt et adorauerunt eum dicen
tes uere filius dei est. Marcus quoque hoc idem
post narratum de panibus quinque miraculum
ita sequitur. Et cum sero esset erat nauis
in medio mari et ipse solus in terra et ui
dens eos laborantes in remigando erat
enim uentus contrarius eis. Et cetera simi
liter nisi quod de petro super aquas ambu
lante nihil dixit, hoc autem ne moueat pre
cauendum est quod marcus dixit de domino cum
ambularet super aquas et uolebat prae
terire eos quomodo enim hoc intellegere
potuerunt nisi quia in diuersum ibat eos
uolens tamquam alienos praeterire a quibus
ita non agnoscebatur ut fantasma pu
taretur quod ad mysticam significationem
referri quis usque adeo tardus est ut nolet
aduertere sed tamen turbatis et exclama
mantibus subuenit dicens fidite ego sum
nolite timere, quomodo ergo uolebat
praeterire quos pauentes ita confirmat
nisi quia illa uoluntas praeteriundi ad eli
ciendum illum clamorem ualebat cui subue
nire oportebat Iohannis etiam adhuc

cum istis aliquantum immoratur, nam post
narratum de quinque panibus miraculum ipse
quoque hoc de laborante navicula et de ambu
latione domini super aquas non tacet ita conte
xens. Jhs ergo cum cognovisset quia venturi
essent ut raperent eum et facerent eum regem
fugit iterum in montem ipse solus. ut autem
sero factum est descenderunt discipuli eius
ad mare et cum ascendissent navem vene
runt transmare in cafarnaum et tenebrae
iam factae erant et non venerat ad eos Jhs.
mare autem vento magno flante ex
surgebat et cetera. nihil hic contrarium
videri potest nisi quod matheus de missis
turbis eum dicit ascendisse in montem ut illuc
solus oraret. Johannes autem in monte fuis
se cum eisdem turbis quas de quinque panib
pavit, sed cum et ipse Johannes dicat post
illud miraculum fugisse eum in montem
ne a turbis teneretur quae eum volebant
regem facere. utique manifestum est quod
de monte in planiora descenderant quan
do illi panes turbis ministrati sunt, et ideo
non est contrarium quod ascendit rursus
in montem sicut et matheus et Johannes

dicunt nisi quod matthaeus dixit ascendit.
Iohannes autem fugit, quod esset contra
rium si fugiens non ascenderet, nec illud
repugnat ascendit in montem solus orare,
Iohannes autem cum cognouisset inquit quia
uenturi essent ut facerent eum regem fugit
iterum in montem ipse solus; neque enim
causae orandi contraria est causa fu
giendi quando quidem et hinc dns transfi
gurans in se corpus humilitatis nostrae
ut conforme faceret corpori gloriae suae
Idquoque docebat hanc esse nobis magnam cau
sam orandi quando est causa fugiendi.
Nec illud aduersum est quod matth prius
cum dixit iussisse discipulos ascendere
in nauiculam et praecedere eum transfre
tum donec demittere et turbas. Ac dein
de demissis turbis ascendisse in mon
tem solum orare. Iohannes uero prius
eum in montem solum fugisse commemo
rat. Ac deinde ut autem sero factum est
inquit descenderunt discipuli eius ad ma
re. Et cum ascendissent nauem etc etc.
Qui se nim non uideat hoc re capitulando
Iohanne. Postea dixisse factum a discipu
lis

quod iam ihs iusserat ante quam fugis
set in montē sicut solet in sermone
ad aliquid praetermissū redire quodā
modo, sed quia ipse reditus maxime in
breuitate ac puncto temporis factus
non cōmemoratur putant plerūq qui
audiunt hoc etiā postea factum esse quod
postea dicitur; Sic etiā quos dixerat ascen
disse nauem et uenisse transmare in
cafarnaū dicit ad eos in mari laborantes
uenisse dn̄m ambōlantē super aquas
quod utiq prius in ipsa nauigatione factū
est qua ueniebant cafarnaum; lucas au
tē post narratum de quinq panibus mi
raculum pergit in aliud et ab ordine isto
digreditur neq enim aliquid de nauicula
illa commemorat et de uia dn̄i super aquas
sed cum dixisset et manducauerunt
omnes et saturati sunt et sublatū est
quod superfuit illis fragmentorū cofini
duodecim deinde subiunxit. Et factū
est cū solus esset orans erant cū illo
et discipuli et interrogauit illos dicens;
quē me dicunt esse turbae; iam deinceps
aliud narrans non quod illi tres

quid nm ambolantē super aquas uenis
se ad nauigantes discipulos retulerunt.
Nec ideo putari debet in illo monte quo
eum dixit mattheus ascendisse ut solus
oraret dixisse discipulis quē me dicunt
turbae. Lucas enī uidetur in hoc congrue
re mattheo quia dixit cū solus esset oran
cum ille dixisset ascendit in montē solus
orare. Sed omnino alibi cū oraret et es
sent cū illo discipuli eius hoc interroga
uit solū quippe lucas fuisse dixit non sine
discipulis sicut mattheus et iohannes.
Quando ab illo discesserunt ut praecede
rent eum transmare. Iste nāque apertis
sime adiunxit erant cū illo et discipuli
proinde solū dixit sine turbis quae cū
illo non habitabant. Sequitur matth
dicens et cum transfretassent uene
runt in terrā genesar et cū cognouissent
eū uiri loci illius miserunt in uniuersā re
gionē illā et obtulerunt ei omnes male
habentes et rogabant eum ut uel fim
briā uestimenti eius tangerent et qui
cūq tetigerent saluifacti sunt. Tunc
accesserunt ad eū ab hierusolymis

scribae et pharisaei dicentes, quare dis
cipuli tui transgrediuntur traditionē
seniorum non enim lauant manus suas
cū panē manducant et cēt usq ad illud ubi
ait, non lotis autem manibus manducare
non coinquinat hominē, haec et marcus
commemorat sine aliqua repugnantiae
quaestione, quicquid enī diuerso modo
ab alio dicitur ab eadē sententia non re
cedit. Iohannes ab illa nauicula ad quam
dn̄s super mare ambulans uenit postea
quā exierunt in terrā more suo sermo
nem dn̄i intentus eum ex occasione panis
multa praecipueq diuina locutū esse
commemorat, postq ipsū sermonē rur
sus in aliud adq aliud eius narratio sub
limiter fertur, nec tamen in eo quod ab
istis digreditur aliquid ordini istorum
illius in alia transitus aduersatur, quid
enī prohibet intellegi et illos esse sana
tos ad dn̄o de quibus narrat matth et marc
et illis qui eum secuti sunt transmare
haec eū locutū esse quae praedicat
Iohannes quando quidem cafarnaum quo
dicuntur secundum Iohannē transfre
tasse

iuxta stacionum est genesar ad quam terram
secundum mattheum dicuntur esse.
XVIIII. Sequitur itaq; mattheus post illum
sermonem dni ubi de non lotis manibus cum
pharisaeis egit atq; ita conserit narrationes
ordinem quantum ipse transitus indicat
rerum etiam quae consecutae sunt seruans,
et egressus inquit inde ihs secessit in par
tes tyri et sidonis, et ecce mulier channa
nea a finibus illis egressa clamauit dicens ei,
miserere mei dne fili dauid filia mea male
a daemonio uexatur qui non respondit ei uer
bum et cetera usq; ad illud ubi ait, o mulier
magna est fides tua fiat tibi sicut uis, et
sanata est filia illius ex illa hora, hoc de
muliere chananea etiam marcus
commemorat eundem rerum gestarum
ordinem seruans nec adferens ali
quam repugnantiae quaestionem nisi
quod in domo dicit fuisse dnm, cum ad
illum uenit eadem mulier pro filia
sua rogans, mattheus autem posset
quidem facile intellegi de domo tacuis
se eandem tamen rem commemorasse,
sed quoniam dicit discipulos dno ita

suggessisse de mitte illam quo clamat
post nos nihil uidetur aliud significare
quam post ambulantem dnm mulie
re illam de praecatorias uoces emisis
se, quomodo ergo in domo nisi quia in
tellegendum est dixisse quidem marcum
quod intrauerit ubi erat ihs cum eum
praedixisse fuisset in domo. Sed quia
mattheus ait non respondit ei uerbum
dedit agnoscere quod ambo tacuerunt
in eo silentio egressum fuisse ihm
de domo illa, atque ita cent contexuntur
quae iam in nullo discordant, quod enim
marcus commemorat eidnm respondis
se de panefiliorum non mittendo canib
illis interpositis dictum est quae mat
theus dicta non tacuit. Idest quia disci
puli rogauerunt eum pro illa et quia
respondit non se esse missum nisi ad
oues quae perierunt domus israhel,
et quia illa uenit. Idest consecuta est
et adorauit eum dicens adiuua me.
Tunc deinde dictum est quod euangelis
tae ambo commemorant. Sequitur
mattheus ita narrans, et cum transisset

inde ihs uenit secus mare galileae.
Et ascendens in montem sedebat ibi. Et
accesserunt ad eum turbae multae ha
bentes secum mutos claudos caecos de
biles et alios multos. Et proiecerunt
eos ad pedes eius. Et curauit eos ita ut tur
bae mirarentur uidentes mutos loquen
tes. Claudos ambulantes. Caecos uiden
tes. Et magnificabant dm israhel. Ihs autem
conuocatis discipulis suis dixit. Misereor
turbae quia triduo iam perseuerant
mecum et non habent quod manducent
et gentes usque ad illud ubi ait. Erant autem qui
manducauerunt quattuor milia hominum
extra paruulos et mulieres hoc aliud mi
raculum de septem panibus et paucis
piscibus. Etiam marcus commemorat eodem
pane etiam ordine nisi quia interponit quod
nullus alius dicit de surdo. Quid nos aures
aperuit spiens et dicens. Effeta. Quod
est ad aperire hoc sane non abrefuerit
admonere in hoc miraculo de septem
panibus quod duo euangelistae matthaeus
marcusque posuerunt quia si aliquis eorum
id dixisset quid de illis quinque panibus non

dixisset contrarius ceteris putaretur,
qui se nisi non existimaret unum idemque factum
esse non autem integre et uera citer
siue ab illo siue ab aliis siue ab omnibus
fuisse narratum. Sed aut illum pro quinque
panibus septem dum falleretur commemoras
se aut illos pro septem quinque aut utrosque
mentitos uel oblivione deceptos hoc
et de duodecim cofinis et de septem
sportis opinaretur quasi contrarium
hoc de quinque milibus et quattuor milibus
eorum qui pascerentur. Sed quia illi qui
miraculum de septem panibus narraue
runt nec illud de quinque tacuerunt ne
mine mouit et utrumque factum omnes in
tellegunt, hoc ideo diximus ut si cubi
simile inuenitur factum ad nostro quod in ali
quo alteri euangelistae ita repugnare
uideatur ut omni nos oluo non possit
nihil aliud intellegatur quam utrumque fac
tum esse et aliud ab alio commemoratum
sicut de centenis et quinquagenis dis
cumbentibus commendauimus quia
si non etiam illud utrumque apud unum in
ueniremus contraria singulos dixisse
putaremus.

Sequitur mattheus et dicit: et de mis
sa turba ascendit in nauiculā et ue
nit in fines magedan et cēt usq. ad illud
ubi ait: generatio mala et adultera
signū quaerit et signū non dabiturei
nisi signum ionae, hoc iam et alibi dixit
idem mattheus, unde etiā atq. etiā re
tenendum est saepius dn̄m eadē dixis
se ut quod exsistente contrario solui
non potuerit bis dictū intellegatur.
Hunc sane ordinē etiā marcus tenens
post illud de septem panib. miraculum
hoc idē subicit quod mattheus nisi quod
dalmanutha quod in quibusdā codicib.
legitur non dixit mattheus sed mage
dan. Non autē dubitandum est eundem
locū esse sub utroq. nomine, nā plerique
codices non habent etiā secundū marc̄ū
nisi magedan. Nec illud moueat quod
marcus non dicit responsum esse quae
rentibus signū de caelo idē quod math
de iona. Sed ait dn̄m respondisse signū
non dabiturei. Intellegendū est enim qua
le petebant hoc est de caelo praeter mi
si ita autem dicere de iona quod mattheus

Lii commemorauit; Sequitur matheus,
et relictis illis abiit et cum uenissent dis
cipuli eius transfretum oblitisunt
panes accipere, Qui dixit illis in tue mi
ni et cauete a fermento pharisaeorum
et sadduceorum, Et cetera usque ad illud ubi
ait, Tunc intellexerunt quia non dixe
rit cauendum a fermento panum sed a doc
trina pharisaeorum et sadduceorum,
haec eadem etiam marcus et eodem ordine
Liii dixit; Sequitur matheus, uenit au
tem ihesus in partes caesareae philippi
et interrogabat discipulos suos dicens,
quem me dicunt homines esse filium homi
nis, At illi dixerunt alii iohannem baptistam
alii autem helia alii uero hieremiam aut
unum ex prophetis et cetera usque ad illud ubi
ait, Et quod cumque solueris super terram
erit solutum in caelis, hoc eodem pene
ordine marcus narrat sed interposuit
primo de caeco inluminato quod solus
ipse commemorat de illo qui dixit domino
uideo homines sicut arbores ambulan
tes. Lucas autem post miraculum illud
de quinque panibus hoc recordatur atque

INSERIT, CUIUS RECORDATIONIS ORDO SICUT
SUPRA IAM OSTENDIMUS NIHIL REPUGNAT
ORDINIS ISTORUM, SED POTEST ILLUD MOVERE
QUOD LUCAS DNM INTERROGASSE DISCIPULOS
SUOS QUEM ILLUM DICERENT HOMINES, TUNC
DIXIT CUM ESSET SOLUS ET ADESSENT ETIAM
IPSI, PORRO AUTEM MARCUS IN VIA DICIT ILLOS
HOC AB EO DEM INTERROGATOS SED EUM MOVET
QUINUM QUAM ORIANT IN VIA, IAM ETIAM DIXIS
SE MERE COLO NE QUIS ARBITRETUR QUOD HIC
PETRUS NOMEN ACCEPIT UBI AIT ILLI, TU ES PE
TRUS ET SUPER HANC PETRAM AEDIFICABO ECCLE
SIAM MEAM, NON ENIM ACCEPIT HOC NOMEN NISI
UBI IOHANNES COMMEMORATE I DICTUM ESSE,
TU VOCABERIS CEPHAS QUOD INTERPRAETATUR
PETRUS, UNDE NEC ILLO LOCO UBI MARCUS DUO
DECIM DISCIPULOS NOMINATIM COMMEMO
RANS DIXIT APPELLATOS IACOBUM ET IO
HANNEM FILIOS TONITRUI ARBITRANDUM EST
NOMEN ACCEPISSE PETRUM QUIA DIXIT ILLIC
QUOD IN POSUERIT EI NOMEN QUOD VOCARE
TUR PETRUS HOC ENIM RECOLENDO DIXIT
NON QUOD TUNC FACTUM SIT

LIIII SEQUITUR MATTHEUS ET DICIT, TUNC PRAECE
PIT DISCIPULIS SUIS UT NEMINI DICERENT

quia ipse esset ihs xps. Ex inde coepit
ihs ostendere discipulis suis quia oportere
te eum ire hierosolyma et multa
pati a senioribus et scribis et cet usq ad
illud ubi ait non sapis ea quae dei sunt sed
ea quae hominum, hoc eodem ordinem sub
nectunt marc et luc sed lucas de petro
quod passionem xpi contradixerit tacet.
Lviii. Sequitur matth. Tunc ihs dixit discipu
lis suis. Si quis uult post me uenire ab
negit se metipsum et tollat crucem suam
et sequatur me. Et cet usq ad illud ubi ait
Et tunc reddet unicuiq secundum opus
eius hoc et marcus subiungit eo unde ordi
nem seruans sed ipse non dicit de filio ho
minis uenturo cum angelis suis ut red
dat unicuiq secundum opus suum, Com me
morat tamen etiam illud dixis sed nam qui
enim me confessus fuerit et mea uer
ba in generatione ista adultera et pecca
trice. et filius hominis confitebitur eum.
Cum uenerit in gloria sua cum angelis scis, quod
intelligi potest ad eandem sententiam
pertinere quia dixit matheus ut reddat
unicuiq secundum opus suum. Lucas quoq

eadē eodē qu. eordine adnectit non
multū diuerso uerborū modo eadem
tamen sententiarum ueritate similli
lxi mus. Sequitur mattheus, Amen dico
uobis. sunt quidā de hic stantibus qui
non gustabunt mortem donec uideant
filiū hominis uenientē in regno suo.
Et post dies sex adsumit ihs petrum et ia
cobum et iohannem fratrem eius et du
xit illos in montem excelsū seorsum.
Et cet. usq. ad illud ubi ait Nemini dixeritis
uisionē donec filius hominis a mortuis
resurgat, haec uisio dñi in monte corā
tribus discipulis petro. iacobo. et iohan
ne ubi etiam de caelo illi testimonium
paternae uocis perhibitū est a tribus
euangelistis eodem ordine cōmemo
ratur et ad easdem omnino sententias,
Sed cetera secundum ea genera locutio
num diuersa sine ulla sententiarum diuer
sitate quae multis locis superius demon
trauimus uidere a legentib. possunt
quod autē marcus post sex dies factum
dicit sicut mattheus Lucas autē post
octo non contemnendi sunt si quis

mouet sed ratione reddita instruen
di dies enim quando enuntiamus di
centes post tot dies aliquando non
adnumeramus eum in quo loquimur
et eum quo res ipsa futura est quam
praenuntiamus uel pollicemur sed
medios post quos reuera plenos atq
integros illud futurum est, hoc fecit matth
et marc. excepto eo die quo haec loque
batur ihs et illo quo exhibuit memora
tam in monte uisionem medios dies in
tuentes dixerunt post sex dies quod ille
adnumeratis finalib, id est primo atq
ultimo dixerat post octo dies eo loquen
di modo quo pars pro toto commemora
tur, item quod lucas ait de moyse et helia
et factum est dum discederent ab illo ait
petrus ad ihm, praeceptor bonum est
nos hic esse et cetera non debet putari con
trarium ei quod matheus marcusq ita
coniunxerunt petrum hoc suggessisse
quasi adhuc moyses et helias cum non lo
querentur, non enim expraesserunt
quod tunc sed tacuerunt potius quod
iste addidit illis discendentib, hoc petrum

de tribus tabernaculis faciendis dno
successisse, addit etiam lucas intrantib.
illis in nubem factam esse uocem de nu
be quod ille non dixerunt sed nec contra
lxii dixerunt. Sequitur matheus et inter
rogauerunt eum discipuli dicentes
quid ergo scribae dicunt quod heliam opor
teat primum uenire ad illi respondens
ait eis, helias quidem uenturus est et resti
tuit omnia. dico autem uobis quia he
lias iam uenit et non cognouerunt eum
sed fecerunt in eum quaecumque uoluerunt,
sic et filius hominis passurus est ab eis.
Tunc intellexerunt discipuli quia de io han
ne baptista dixisset, hoc idem marcus
etiam hunc ordinem seruans commemora
uit et in non nulla diuersitate discessit,
sed ipse non addidit intellexisse disci
pulos quod io hannem dns significasset
dicendo quod helias iam uenerit.
lxiii. Sequitur matheus et dicit, et cum ue
nisset ad turbam accessit ad eum homo ge
nibus prouolutis ante eum dicens, dne mi
serere filium ei quia lunaticus est et ma
le patitur, et cetera usque ad illud ubi ait

hoc autē genus non eicitur nisi per ora
tionē et ieiunium, hoc et marc. et luc.
eodem etiā ordine memorant sine ulla
repugnantiae quaestione.

lxiiii. Sequitur matheus dicens conuer
santibus autem eis in galilaea dixit illis
ihs filius hominis tradendus est in ma
nus hominum et occident eum et tertio
die resurget et contristati sunt uehemen
ter hoc eodē ordine marcus lucas que
lx commemorant. Sequitur matheus,
et cum uenissent cafarnaum acces
serunt qui didragma accepiebant ad
petrum et dixerunt ei magister uester
non solu et didragma ait etiā et cetera
usq. ad illud ubi ait inuenies staterem
illum sumens da eis pro me et te, hoc so
lus iste commemorat quo interposito
eundem sequitur in quo cū eo etiam
marcus et lucas pariter ambulant.

lxi. Sequitur ergo idem matheus et
dicit in illa hora accesserunt disci
puli ad ihm dicentes quis putas maior
est in regno caelorum et aduocans ihs
paruulum statuit eum in medio eorū

et dixit, Amen dico uobis nisi conuersi
fueritis et efficiamini sicut paruoli
non intrabitis in regnum caelorum usque
ad illud ubi ait, sic et pater meus caeles
tis faciet uobis si non remiseritis unus
quisque fratri suo de cordibus uestris exis
to aliquanto prolixiore dni sermone
non omnia sed quaedam marcus eundem
sequens ordinem posuit quaedam etiam ipse
quae matheus non dicit in sermone
totus autem sermo quousque eum conside
randum suscipimus a petro solo inter
pellatur quaerente quotiens fratri
debeat ignosci, talia enim dns loquebatur
ut satis eluceat etiam hoc quod petrus
interrogauit eique responsum est ad eun
dem pertinere sermonem, lucas autem
nisi illud de paruulo quem constituit ante
discipulos imitandum cum de sua magnitu
dine cogitarent nihil hoc ordine ser
uato commemorat, si quae enim alia si
militer dixit quae et in isto sermone
sunt posita alibi ex aliis occasionibus
dicta recoluit, sicut iohannes de re
missione peccatorum quod tenebuntur

sicut tenuerint et dimittentur sicut
dimiserint post resurrectionem ad nostro
dictum commemorat. Cum matheus in hoc
sermone dominum hoc dixisse meminerit
quod et petro antea dictum fuisse idem ipse
testatur eadem itaque saepe ac pluribus
locis ihesum dixisse nec ubi moueatur
si ordo dictorum quibusdam repugnare
putabitur sicut iam totiens commenda
uimus meminisse debemus ne hoc semper
admonere necesse sit.

LXII Sequitur matheus ita narrans
et factum est cum consummasset ihesus
sermones istos migrauit a galilaea
et uenit in fines iudaeae et transiordannen
et secuti sunt eum turbae multae et
curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum
pharisaei temptantes eum et dicentes
si licet homini dimittere uxorem suam
quacumque ex causa et cetera usque ad illud ubi
ait qui potest capere capiat. hoc et
marcus commemorat eundem ordinem
tenens sane uidendum est ne repugna
re uideatur. quod idem marcus ad nostro
dicit interrogatos pharisaeos qui deis

moyses praeceperet atq; ita illos in
terroganti respondisset de permisso
sibi libello repudii matheus dixerit uer
bis dñi quib; ostenderat ex lege dm coniun
xisse masculum et feminā et propterea
non eos debere ab homine separari retul
lisse responsionē, Qui dergo moyses
mandauit dari libellū repudii et dimittere.
Quibus iterū ait, quō moyses ad duritiā
cordis uestri permisit uobis dimittere
uxores uestras, ab initio autē non sic fuit,
Nam et marcus hanc dñi responsionem
non tacet sed postea quā ei responderunt
interroganti de libello repudii in quo ordi
ne uel modo uerborū hoc intellege re
debemus ad rei ueritatē nihil interesse
utrum dño separationē prohibenti et
sententiā suā de lege firmanti ipsi in
tullerint quaestionē de libello repudii
pereundē moysen sibi permisso per
quē et illud scriptum est quod ds con
iunxerit masculum et feminā, an hoc
idem illi de praecepto moysi eos inter
roganti responderint, Nā et uoluntas
eius ita se habebat ut non eis redderet

rationē. Cur illud moyses permiserit
nisi prius ipse hoc commemorasset
quae uoluntas eius ex qua marcus po
suit interrogatione significata est, et
illorū uoluntas ipsa erat ut de auctori
tate moysi quō mandauit dare libellū
repudii tam quam concluderent eum
separationē sine dubio uetaturum
hoc enim dicturi etiā temptantes acces
serunt: quae uoluntas eorum sic expraes
sa est per matthaeum ut non eo sesse com
memoraret. Interrogatos sed ultro
intulisse de mandato moysi quo uel ut
conuincerent dn̄m separationem con
iugium prohibentem, Cum ergo uolun
tas loquentium cui debent uerba serui
re euangelistarum demonstrata sit
nihil interest quam diuersus inter
ambos fuerit narrandi modus dum ab
eadem ueritatem neuter abscederet;
potest etiam hoc intellegi quod sicut
dicit marcus prius eos de uxore de
mittenda interrogantes dn̄s uicis
sem interrogaret quid eis praecepe
rit moyses, qui cum respondissent

moysen permisisse libellum repudii scri
bere et dimittere. respondit eis de
ipsa lege per moysen data quomodo dns
instituerit coniugium masculum et fe
minae dicens ea quae ponit mattheus
idem non legistis quia qui fecit ab ini
tio masculum et feminam fecit eos
et cetera quibus auditis illi id quod ei
primo interroganti responderant
repetiuerunt dicentes. quid ergo
moyses mandauit dare libellum
repudii et dimittere. Tunc ihm causam
ostendisse duritiae cordis ipsorum
quam marcus breuitatis causa prius
ponit tam quam illi priori quam mattheus
intermisit eorum responsione
reddit tam nihil deperire iudicans ueri
tate quocumque loco eisdem ipsis uerbis
quae eis dixerant redderetur quoniam
ipsis ea redderat dns.

LXIII Sequitur mattheus, tunc oblati
sunt ei paruuli ut manus eis imponeret
et oraret, discipuli autem increpabant
eos et cetera usque ad illud ubi ait multi
sunt enim uocati pauci autem electi

·sec·

hinc cum matthe o marcus ordinem te-
nuit sed de conductis operariis ad vineam
solus matthe us interponit. Lucas autem
cum memorasset illud quod eis dixit quae-
rentibus inter se quis nam maior esset ad-
iunxit de illo quem viderant eicientem
daemonia. Cum eum non sequeretur in
deiam degreditur ab istis duabus ubi ait
confirmasse faciem suam ut iret in hieru-
salem ac post multa interposita occur-
rit eis rursus ad commemorandum
istum divitem cui dicitur unde omnia
quae habes quae nunc isti commemorant
ex ordine quo pariter eunt, nam etiam Lu-
cas de istis parvulis ante quam divitis
faciat mentionem quemadmodum et
iste non praetermittit, de illo ergo di-
vite qui quaerit quid boni faciam ut vitam
aeternam consequatur potest videre
distare aliquid quod secundum matthe um
dicitur; quid me interrogas de bono
secundum illos autem quid me dicis bonum
nam quid me interrogas de bono ad illud
magis referri potest quod ait ille quaeren-
quid boni faciam, ibi enim et bonum nominavit.

et interrogatio est magister autem
bone non dū est interrogatio, commodis
si me ergo intellegitur utrūq; dictum
quid me dicis bonum et interrogas me
lxxii de bono. Sequitur mattheus et di
cit, et ascendens ihs hierusolimā ad
sumpsit duodecim discipulos secreto
et ait illis ecce ascendemus hierusoli
mā et filius hominis tradetur principib.
sacerdotū et scribis et condēnabūt eū
morte et tradent eum gentibus ad delu
dendum et flagellandum et crucifigen
dum et tertia die resurgit, Tunc acces
sit ad eum mater filiorū zebaedaei cū
filiis suis adorans et petens aliquid ab eo
et cēt usq; ad illud ubi ait sicut filius homi
nis non uenit ministrari sed ministra
re et dare animā suā redemptionē pro
multis, hunc cū illo ordinē etiā marcus
tenuit filios zebaedaei perhibens dixis
se quod ab eis non per eos ipsos sed per
matrem dictū esse mattheus expres
sit cū illa eorū uoluntatē ad tullisset
ad dn̄m unde magis ipsos quā illā dixis
se quod dictū est breuiter intimauit,

Deniq; et dn̄s et secundum matheum
et secundum marcum ipsis potius quā
matri respondit. Lucas autē postea
quā ex eodem ordine cōmemorauit
quae de passione et resurrectione sua
duodecim discipulis praedixerit prae-
termittit ea quae isti commemorant;
postq; interposita occurrunt ei ad hie-
richum. quod autē dixerunt math. et
marc. de principib. gentium qui domi-
nantur subiectis. Non ita futurū inter
illos sed eum qui erit maior et iā seruū
aliorū futurū dicit. tale aliquid et lucas.
sed non eo loco et ordo ipse indicat iterū
esse eandem sententiā ad n̄o dicentem.
LXV. Sequitur matheus et egredientib.
eis ab hiericho secuta eum est turba
multa. Et ecce duo caeci sedentes
secus uiā audierant quia ihs transiret:
Et clamauerunt dicentes dn̄e miserere
re nostri fili dauid et cētus q; ad illud
ubi ait et confestim uiderunt et se-
cuti sunt eum, hoc et marcus com-
memorat sed de uno caeco factum,
quae ita soluetur questio ut illa

soluta est de duobus qui legionem de
monum patiebantur in regione geras
senorum, Nam duorum etiam caeco
rum quos modo interposuit unum
fuisse notissimum. Et in illa ciuita
te famosissimum ex hoc etiam satis
apparet quod et nomen eius et patris
eius marcus commemorauit, quod
in tot superius sanatis a dño non fa
cile occurrit. Nisi cum iairum archi
synagogum etiam nomine expressit cuius
filiam resuscitauit ihs, In quo etiam ma
gis iste sensus apparet, quia et ille ar
chisynagogus utique in loco illo nobi
lis fuit, procul dubio itaque bar
timeus is
te ~~bar~~ timei filius ex aliqua magna
felicitate deiectus notissimae et
famosissimae miseriae fuit, quod
non solum caecus uerum etiam
mendicus sedebat, hinc est ergo
quod ipsum solum uoluit commemo
rare marcus, cuius inluminatio
tam claram famam huic miracu
lo comparauit quam erat illius
nota calamitas, Lucas uero quam

uis omnino eodē modo factū tamen
in alio ca[illegible]eco intellegendus est par
commemorare miraculum et eius
dem miraculi parem modum illeq̄ ip
pe hoc factū dicit Cum ad propinqua
ret iericho at isti cū egrediretur
ab iericho sed nomen ciuitatis et
facti similitudo putari suadet se
mel esse factum sed euangelis
tas in hoc sibi aduersari quod alius
dicat Cum ad propinquaret iericho
alii cū egrediretur ab iericho non sa
ne hoc persuadet nisi eis qui pro
cliuius credi uo[illegible]lunt mentire
euangelium quā[illegible] duo similia simi
liter qu[illegible]e miracula fecisse ihm̄
quid autem sit credibilius et quid po
tius uerum et omnes fidelis filius eu
angelii facillime uidet et omnis con
tentiosus saltem cum admonitus fue
rit uel tacendo uel etiam si tacere no
luerit cogitando sibi ipse respondit
LXVI Sequitur matheus et dicit et cū
ad propinquasset hierusolimis et ue
nissent beth face ad montē oliueti

Tunc ihs misit duos discipulos dicens
eis ite in castellum quod [illegible] contra
uos est et statim inuenietis asinam
aligatam et pullum cum ea et cetera
usq. ad eum locum ubi ait benedictus
qui uenit in nomine dñi. Osanna in
altissimis, hoc etiã marcus narrat
eodem ordine cõsto dito, lucas autẽ
in iericho: immoratur quaedam
commemorans quae isti praeter
miserunt de zaccheo principe
publicanorum et quaedam in para
bolis dicta, [illegible] post haec et ipse
occurrit eis [illegible] ad huius pulli
commemora[illegible]tionẽ in quo sedit
ihs nec moueat quod matheus et
asinã dicit et pullum. ceteri autẽ
de asina tacent, immo etiã recordan
da est illa regula quã de quinquage
nis et centenis discumbentibus.
cũ quinque panibus turbae pasce
rentur supra insinuauimus quain
sinuata non deberet hociam per
mouere lectorẽ nec si matheus
ita de pullo tacuisset quẽ ad modũ

sec

illi de asina tacuerunt ut maxime
contrarium putaretur quod unus
asinam dixit alii pullum asinae quan
to minus mouerio portet quia unus
ita commemorauit asinam de qua ce
teri tacuerunt ut tamen pullum
non taceret de quo illi dixerunt ubi
ergo utrumque factum potest intelle
gi nulla repugnantia est nec si alius
aliud et aliud alius commemorit
quanto minus cum alius unum alius
utrumque iohannes quoque cum taceat
quemadmodum dns discipulos suos
ad haec animalia sibi adducenda mise
rit interponit tamen breuiter hoc
de pullo cum testimonio etiam prophetae
quod matheus adibet in quo etiam
testimonio prophetico aliquantum
diuersa euangelistarum locutio
ab ea quidem sententia non recedit
sed potest mouere quod hoc matheus
sic adhibet ut asinam dicat commemo
rasse prophetam sed non ita se habet uel
quod iohannes interponit uel codices
ecclesiastici interpraetationis

usitatae. Cuius rei causa illa mihi
uidetur quod matheus hebraea lin
gua perhibetur euangelium conscrip
sisse, manifestum est autem interprae
tationem illam quae dicitur septuaginta
in nonnullis se aliter habere quam
inueniunt in hebraeo qui eam linguam
nouerunt et qui interpraetati sunt
singuli eosdem libros hebraeos huius
item distantiae causa si quaeratur.
Cur tanta auctoritas interpraetatio
nis septuaginta multis in locis distet
ab ea ueritate quae in hebraeis codi
cibus inuenitur. Nihil occurrere pro
babilius existimo quam illos septu
aginta eos spu interpraetatos quo
et illa quae interpraetabantur dic
ta fuerant quod ex ipsa eorum quae
praedicatur consensione firmatum
est, ergo et ipsi nonnulla in eloquio
uariando et ab eadem uoluntate dei
cuius illa dicta erant et cui uerba
seruire debebant non recedendo
nihil aliud demonstrare uoluerunt
quam hoc ipsum quod nunc euangelistarum

quattuor concordi quadam diuersi
tate miramur quanobis ostenditur
non esse mendacium siquis quam ita
diuerso modo aliquid narret ut abe ius
uoluntate cui consonandum et consen
tiendum est non recedat, quod nosse
moribus utile est propter cauenda
et iudicanda mendacia et ipse iur fidei
ne putemus quasi consacratissonis
ita muneri ueritatem tam quam ds nobis
quemadmodum ipsam rem sic uerba
quae propter illam sunt dicenda commen
det Cum potius ita res quae dicenda
est praeferatur ut istos omnino quae
rere non deberemus sic eam sine his
nosse possimus sicut illam nouit ds et
Lav II in ipso angelicus Sequitur matth
et dicit et cum intrasset hierusoly
mam commota est uniuersa ciuitas
dicens quis est hic populi autem dice
bant hic est ihs propheta a nazareth
galilaeae et intrauit ihs in templum
dei et eiciebat omnes uendentes et
ementes in templo et cetera usque
ad eum locum ubi ait uos autem fecistis

illā spelunca latronū, hoc de turbis
uendentium eiectis et templo
omnes commemorant sed iohannes
longe diuerso ordine. Nā post testi
monium baptiste iohannis de ihu
cum eū commemorasset. sancta lileā
quando aquam conuertit in uinum
inde post commemorationē paucorū
in cafarnaū dierum dicit eum ascendis
se in hyerusolimā cum esset pascha
iudaeorum et facto flagello de res
ticulis expulisse de templo uenden
tes. unde manifestū est non semel
sed iterum hoc esse ad dn̄o factum.
sed illud primum commemoratum
a iohanne hoc ultimum a ceteris.

Lxviii. Sequitur mattheus et accesse
runt ad eū ceci et claudi in templo et
sanauit eos. uidentes autem princi
pes sacerdotum et scribae mirabi
lia quae fecit et pueros clamantes
in templo et dicentes osanna filio
dauid indignati sunt et dixerunt ei
audis quid isti dicunt. Ihs autem dicit
eis utiq; nūquā legistis quia ex ore

infantium et lactantium perfecisti laudem et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in bethaniam ibique mansit. Mane autem reuertens in ciuitatem esuriuit et uidens fici arborem unam secus uiam uenit ad eam et nihil inuenit in ea nisi folia tantum et ait illi nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum et arefacta est continuo ficulnea et uidentes discipuli mirati sunt dicentes quomodo continuo aruit respondens autem ihs ait eis amen dico uobis si habueritis fidem et non haesta ueritis non solum de ficulnea facietis sed et si monti huic dixeritis tollere et iactate in mare fiet et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes accipietis. hoc et marcus consequenter dicit sed non eundem ordinem tenuit primo enim quod eum in templum matheus dixit intrasse et eiecisse uendentes et ementes non commemorat marcus, sed circumspectis omnibus cum iam uespera esset exisse dicit in bethaniam cum duodecim et alia die cum exirent.

abethania esurisse et arborifici
maledixisse. Quod et mattheus com
memorat et subiungit idem marcus
quod uenerit hyerusolimam et cum
introisset in templum eiecit uenden
tes et ementes quasi altero die non
primo factum esse, sed quia mattheus
ita conectit et relictis illis abiit foras
extra ciuitatem in bethaniam unde mane
reuertentem in ciuitatem arbori male
dixisse commemorat probabilius
creditur ipse potius tenuisse ordinem
temporis de uendentibus et ementibus
eiectis de templo, Cum enim dicit et
pia relictis illis habiit foras quibus relictis
pia intellegi poterit. Nisi cum quibus superius
loquebatur indignantibus quod pueri cla
marent osanna filio dauid praeter
misit ergo marcus quod primo die fac
tum est cum intrauit in templum et re
cordatum interposuit cum dixisset
quod non inuenerit aliquid in feculnea
preter folia, quod secundo die factum
est sicut ambo testantur miratos au
tem esse discipulos quod arbor

aruerit et eis dnm respondisse de fide
et de monte in mare transferrendo
non ipso secundo die quod dixit arbori
iam non amplius in aeternum quisquam
ex te fructum manducet sed tertio dicit
ipso quippe die secundo commemorauit
idem marcus de templo eiectos uenden
tes quod primo die factum praetermi
serat ipso ergo secundum die dicit fac
ta uespera egressum de ciuitatem et cu
mane transirent uidisse discipulos
ficum aridam factam a radicibus et recorda
tum petrum dixisse ei rabbi ecce ficus
cui maledixisti aruit tunc eum de poten
tia fidei respondisse; matheus autem
tam quam secundo die hoc totum factum
sit idest et dictum arbori nv quam ex te
fructus nascatur in sempiternum et
a re factam esse continuo et uidentibus
hoc discipulis atque mirantibus illud de
uirtute fidei fuisse responsum unde
intellegitur marcum quidem secundo
die commemorasse quod primo die
factum praetermiserat de templo
scilicet eiectos uendentes et ementes

Mattheus uero cum memorasset quod
altero die factum est de arbore maledic
ta quando mane reuertebatur a betha
nia in ciuitatem praetermisit ea quae
Marcus commemorauit uenisse illum
in ciuitatem et uespere exisse et ma
ne cum transirent discipulos arborem
aridam fuisse miratos et ei quod secundo
die gestum erat quod arbor maledicta
est adiunxit illud quod tertio die gestum
est eius ariditatem miratos esse discipu
los et de potentia fidei ad nos audisse, sic
ea coniungens ut nisi ex Marci narratio
ne cogamur intendere ubi et quid Matth.
praetermiserit non possit agnosci cum
ergo dixisset Mattheus et relictis illis ab
iit foras extra ciuitatem in Bethaniam ibique
mansit Matth. reuertens in ciuitatem
esuriuit et uidens fici arborem unam secus
uiam uenit ad eam et nihil inuenit nisi
foliam tantum et ait illi nunquam abs
te fructus nascatur in sempiternum
et arefacta est continuo ficulnea, pre
termissis ceteris ad eundem diem perti
nentibus adiunxit statim et uidentibus dis

cipuli mirati sunt dicentes quomodo
continuo aruit quod alio die uiderunt
alio die mirati sunt, intellegitur autem
non tunc aruisse quando uiderunt sed
continuo quod maledicta est neque enim
arescentem sed penitus arefactam uide
runt ac sic eam continuo in uerbo dni aru
isse intellexerunt.

Lxviii Sequitur mattheus et dicit et cum
uenisset in templum accesserunt ad eum
docentem principes sacerdotum et seniores
populi dicentes in qua potestate haec fa
cis et quis tibi dedit hanc potestatem.
Respondens ihs dixit illis interroga bo uos
et ego unum sermonem quem si dixeri
tis mihi et ego uobis dicam in qua potestate
haec facia baptismum iohannis unde erat
et cetera usque ad illud ubi ait nec ego dico uo
bis in qua potestate haec facio, hoc totum
et alii duo marcus et lucas tot idem
paene uerbis explicauerunt nec in or
dine inter se uidentur aliquid discrepa
re nisi unde superius locutus sum quod
praetermissis quibusdam mattheus
in alterum diem pertinentibus ita contexit

narrationē ut nisi aduertatur possit
putari ipsum in secundo die adhuc uer
sari. Marcum autem in tertio, Lucas
uero non quasi ex ordine dies persequens
hoc subiunxit, sed cū cōmemorasset
eiectos de templo ementes et uenden
tes praetermisit quod exibat in bethaniā
et regrediebatur in ciuitatem et quod
defecul nea factū est et quod mirantib
discipulis de fidei uirtute responsum
est atque his praetermissis intulit
dicens, Et erat docens cotidie in tēplo,
principes autem sacerdotū et scribae
et principes plebis quaerebant illum
perdere et non inueniebant quid face
rent illi. omnes enim populus suspensus
erat audiens illum, Et factum
est in una dierum docente illo populū
in templo et euangelizante conuene
runt principes sacerdotū et scribae
cum senioribus et aiunt dicentes ad
illum, dic nobis in qua potestate haec
facis et cetera quae etiam duo illi cō
memorant unde apparet nihil eis
etiam ipso ordine repugnare quando

id quod dicit factum in una dierum e a dies
intellegitur in qua id gestum illi etiam
lxx retulerunt. Sequitur matheus quid
autem uobis uidetur homo habebat duos
filios et accedens ad primum dixit illi uade
hodie operare in uinea mea ille autem res
pondens ait nolo. postea autem paeniten
tia motus abiit accedens autem ad alterum
dixit similiter ad ille respondens ait eo
domine et non iit et cetera usque ad illud ubi ait
et qui ceciderit super lapidem istum
confringetur super quem uero ceciderit
conteret eum. Marcus et lucas non eorum
memorant de duobus istis filiis quibus im
peratum est ut irent atque operarentur
in uinea sed quod post hoc narrat matheus
de uinea quae locata est agricolis qui
persecuti sunt seruos missos ad se et
postea dilectum filium occiderunt et eie
cerunt extra uineam etiam illi ambo non ta
cent eodem ordine custodito id est postea
quam de baptismo iohannis interrogati
iudaei se nescire dixerunt. Et respondit
eis nec ego dico uobis in qua potestate haec
facio. Nullius hic ergo repugnantiae

quaestionas citur. Nisi quod matthaeus cum
dixisset quod dns interrogauerit iudaeos
cum uenerit dns uineae quid faciet agrico
lis illos respondisse subiungit ad quae di
xisse, malos male perdet et uineam locabit
aliis agricolis qui reddant ei fructum tem
poribus suis. Quod marcus non ab ipsis dic
tum esse commemorat sed dnm hoc conse
quenter locutum post interrogationem suam
ipsum sibi quodam modo respondisse.
Ita enim dicit; quid ergo faciet dns uineae
ueniet et perdet colonos et dabit uineam
aliis, sed facile potest intellegi uel illorum
uocem ita subiunctam ut non interpone
retur illi dixerunt. Aut illi responderunt
sed tamen intellegeretur aut ideo res
ponsionem istam dno potius ad tributam quia
cum uerum dixerunt etiam de illis hoc ipse
respondit qui uerita est. Sed illud magis
mouet quod lucas non solum eos hoc res
pondisse non dicit haec etiam uerba ipse
quoque. Sicut marcus dno ad tribuens
uerum etiam contrariam rettulisse res
ponsionem dicentes absit, Ita enim narrat,
quid ergo faciet illis dns uineae ueniet

ET PERDET COLONOS ISTOS ET DABIT VINEAM ALIIS
QUO AUDITO DIXERUNT ILLI ABSIT ILLE AUTEM
ASPICIENS EOS AIT QUID EST ERGO QUOD SCRIP
TUM EST LAPIDEM QUEM REPROBAUERUNT
AEDIFICANTES HIC FACTUS EST IN CAPUT AN
GULI QUOMODO ERGO SECUNDUM MATTHEUM
ILLIQUIB· HAEC LOQUEBATUR DIXERUNT MALOS
MALE PERDET ET VINEAM LOCABIT ALIIS AGRI
COLIS QUI REDDANT EI FRUCTUM TEMPORIB·
SUIS CUM SEC LUCAN TALIB· VERBIS CONTRA
DIXERINT DICENTES ABSIT ET REUERA QD
SECUTUS DNS AIT DE LAPIDE REPROBATO AB
AEDIFICANTIB· ET FACTUM IN CAPITE ANGULI
TRANSLATUM EST UT HOC TESTIMONIO CON
UINCERENTUR ILLI PARABOLAE CONTRADICEN
TES NAM ET IPSE MATTH HOC SIC COMMEMO
RAT DICTUM TAMQUAM CONTRADICENTIB·
CUM AIT NUMQUAM LEGISTIS IN SCRIPTU
RIS LAPIDEM QUEM REPROBAUERUNT AEDI
FICANTES HIC FACTUS EST IN CAPUT ANGULI
QUID EST ENIM NUMQUAM LEGISTIS NISI
QUIA HOC RESPONDERANT QUOD ESSET CON
TRARIUM HOC ETA ARC SIGNIFICAT QUIA
HAEC IPSA VERBA TARE FERT NEC SCRIP
TURAM HANC LEGISTIS LAPIDEM QUEM RE-

probauerunt aedificantes hic factus est
in caput anguli quae sententia secundum
Lucam magis apparet loco suo dicta post
illorum contradictionem qua dixerunt
absit tantundem enim ualet sicut hoc
etiam ipse ponit, Quid est ergo hoc quod
scribtum est Lapidem quem reprobaue
runt aedificantes hic factus est in caput
anguli hanc enim sententiae uoluntatem
intimat Siue numquam legistis si
ue nec hoc legistis Siue quid est ergo hoc
quod scribtum est Restat ergo ut intel
legamus in plebe quae audiebat quosdam
respondisse quod matthaeus commemorat
dicens, aiunt illi, malos male perdet et
uineam suam locabit aliis agricolis, quos
dam uero illud quod Lucas non tacuit hoc
est absit, hi sergo qui illud dno responde
rant illi alii responderunt absit, sed il
lorum responsio quibus isti retulerunt
absit propterea dno retributa est
a Marco et a Luca quia sicut dixi per eos
ipsa ueritas locuta est, siue per nescien
tes si malierant sicut per Caiphan qui ne
sciens quid dixerit cum esset pontifex pro

phetauit siue perscientes hagiam intel
legentes atq credentes, ibi enim erat etiam
illa multitudo per quam iam erat impleta
prophetia. Cum uenienti magna cele
britate occurrentes adclamarent bene
dictus qui uenit in nomine dni. Nec mouea
quod idem matheus principes sacerdotum
et seniores populi dixit accessisse ad dnm
et quae si uisse in qua potestate haec face
ret et qui sei dederit hanc potestatem quan
do eos de baptismo iohannis uicissim in
terrogauit unde esset de caelo an ex homi
nibus quibus respondentibus quod nescirent.
Ait nec ego uobis dico in qua potestate haec fa
cio. Inde enim secutus est contextum loquen
do et ait quid autem uobis uidetur homo ha
bebat duos filios etc. et sine ulla cuiusquam
rei uel personae interpositione secundum
matheum sermo contexitur usq ad
hoc quod de locata agricolis uineae com
memoratur potest enim putari omnia cum
principibus sacerdotum et senioribus po
puli locutum fuisse a quibus fuerat de sua
potestate interrogatus qui utique sit emptan
tes et inimici quae si uerant non in eis pos
sunt

intellegi qui crediderant atque illud cla
rum ex prophetate testimonium dño perhibue
rant qui etiã modo respondere potuissent
non nescientes sed credentes. Malos
male perdet et uineam locabit aliis agri
colis. hoc omnino mouere non debet ut
ideo potemus non fuisse credentes in
illa multitudine. Quae tunc dñi parabo
las audiebat tacuit namque idem mathe
breuitatis causa quod lucas non tacet
parabolam istam scilicet non ad eos
solos dictã qui de potestate interroga
uerant sed ad plebem sic enim ait coepit
autem dicere ad plebem parabolã hanc
homo plantauit uineã et cetera In hac ergo
plebe intellegendũ est etiã illos esse
potuisse qui sic eum audirent quomodo
cui dixerant Benedictus qui uenit in no
mine dñi et ipsos uel ex ipsis fuisse qui
responderunt malos male perdet et
uineã locabit aliis agricolis, quorum
responsionẽ non solum propterea dño
tribuerunt marcus et lucas quod hoc
ipse dixisset qui a uerita est quae etiã
per malos atq. nescientes saepe loquitur

occulto quodā instinctu mentē ho
minis mouens non scītatis illius meri
to sed iure propriae potestatis Verū
etiā qui a tales esse potuerunt ut non
frustra in ipso corpore dn̄i iam sicut mē
bra deputarentur ut merito eorum
uox illi retribueretur cuius membra
erant qui iam baptizauerat plures quā
iohannes et habebat turbas discipulorū
sicut ipsi euangelistae saepe testantur
et unde erant etiam illi quingenti fratres
quibus eum apostolos paulus post re
surrectionē praesentatū esse comme
morat Praesertim quia et secundū
eundem matthaeum non ita dictū est
aiunt illi malos male perdet ut in eo quod
positum est illi pluralis numerus acci
piendus sit tamquam eorum fuerit ista
responsio qui eum de sua potestate dolo
se interrogauerant sed aiunt illi dictū
est id est illi ipsi dn̄o singulari pronomi
ne non plurali quod in codicibus graecis
sine ullo scrupulo ambiguitatis apparet
Est quidam sermo dn̄i apud euangelistā
iohannem ubi hoc quod dico facilius possit

intellegi, dicebat ergo inquid ihs ad eos
qui crediderunt ei iudaeos, si uos per man
seritis in sermone meo uere discipuli
mei eritis et cognoscetis ueritatem et ue
ritas liberabit uos, Et responderunt ei,
semen abrahae sumus et nemini seruiuimus
umquam quomodo tu dicis liberi eritis res
ponditeis ihs, Amen amen dico uobis quia
omnis qui facit peccatum seruus est
peccati, seruus autem non manet in domo
in aeternum, filius autem manet in ae
ternum, si ergo filius uos liberauerit
uere liberi eritis scio quia filii abrahae
estis sed queritis me interficere quia
sermo meus non capit in uobis. Non utique
illis diceret quae eritis me interficere qui
in eum iam crediderant quibus dixerat
si uos manseritis in sermone meo uere
discipuli mei eritis sed quia hoc ad eos dixe
rat qui iam in eum crediderant? Ea uero
multitudo praesenserat quae plures
habebat inimicos, Etiam non exprimente
euangelista qui essent qui responderunt
ex hoc ipso quod responderunt et quod de
inde ab illo audire meruerunt satis apparet

quae uerba quibus sint tribuenda per
sonis, sicut ergo in hac multitudine
secundum Iohannem erant qui amere
diderant in ihm erant etiam qui eum occi
dere quaerebant sic in illa de qua nunc lo
quimur erant qui dolose dnm interroga
uerant in qua potestate illa faceret.
Erant etiam qui non dolose sed fideli
ter adclamauerant. Benedictus qui ue
nit in nomine dni. Ac per hoc erant qui di
cerent per de illos et uineam suam dabit
aliis, quae uox recte etiam ipsius dni fuis
se intellegitur siue propter ueritatem
siue propter membrorum eius cum suo
capite unitatem. Erant etiam qui talia
respondentibus dicerent absit quia in
tellegebant in se ipso esse parabolam dic
tam, Sequitur matheus et cum audissent
principes sacerdotum et pharisaei pa
rabolas eius cognouerunt quod de ipsis
diceret et querentes eum tenere timue
runt turbas quo sicut prophetam eum ha
bebant et respondens ihs dixit iterum
in parabolis eis dicens, Simile factum est
regnum caelorum homini regi qui fecit

nuptias filio suo et misit seruos suos
uocare inuitatos ad nuptias et nolebant
uenire et cetera usque ad illud ubi ait
multi enim sunt uocati pauci uero elec
ti. Parabolam istam de inuitatis ad nuptias
solus matheus narrat simile quidam
etiam lucas commemorat, sed non est
hoc sicut et ordo ipse indicat quam uis
et illud non nullam similitudinem gerat quod
uero postillam parabolam de uinea et occi
so filio patris familias subnectit matthe
cognouisse iudaeos quod in eos totum dic
tum fuerit et in si dias caepisse moliri
hoc etiam marc. et luc. testantur eun
dem ordinem retinentes, sed inde ipsi per
cunt in aliud ex hoc subiungentes quod
et matheus postistam quam solus in
terposuit de nuptiis parabolam exordi
LXXIII ne inseruit. Sequitur ergo matheus,
Tunc abeuntes pharisaei consilium inie
runt ut caperent eum in sermone et
mittunt et discipulos suos cum herodianis
dicentes magister scimus quia uerax
es et uiam dei in ueritate doces et non est
tibi cura de aliquo non enim respices

personā hominū, dicerço nobis quid tibi ui
detur, licet censū dare caesari annon. Et
cēt usq. ad illud ubi ait et audientes turbae
mirabantur in doctrina eius. Haec duo
dñi responsa unum de nūmo propter
tributum reddendum caesari alterū
de resurrectione propter illā mulierē
quae septem sibimet succedentibus fra
tribus nupserat. Marcus et lucas simili
ter narrant nec in ordine aliquid discre
pant post parabolā quippe illā de conduc
toribus uineae et de iudaeis in quos dicta
est insidias praeparantib. quae omnes
tres commemorauerunt. Praetermit
tunt hii duo marc. et luc. parabolā de in
uitatis ad nuptias quā solus matheus
interposuit. Et cum illo iam sequuntur
narrantes haec duo de tributo caesaris
et de muliere septem singillatim uerorū
eodem prorsus ordine sine aliqua re
pugnantiae quaestione.

l. xviii. Sequitur ergo matheus et dicit,
pharisaei autē audientes quod silentiū
in posuisset sadducaeis conuenerunt in
unum, et interrogauit eū unus ex eis.

legis doctor tēptans eum, magister
quod est mandatum in lege, ait illi ihs dili
gis dnm dm tuū in toto corde tuo et in tota
anima tua et in tota mente tua, hoc est
maximū et primū mandatum, secundū
autem simile est huic diligis proximū
tuum sicut te ipsum, in his duobus manda
tis universa lex pendet et prophetae,
hoc et marcus commemorat eundem or
dinē seruans, nec moueat quod matheus
dicit temptantem fuisse illū a quo dns in
terrogatus est, lucas autē hoc tacet et
in fine ita concludit quod ei dns sapienter
respondenti dixerit non longe es a regno
dī, fieri enī potest ut quāuis tēptans ac
cesserit dni tamen responsionē correc
tus sit, aut certe ipsā tēptationē non ac
cipiamus malātā quā decipere uolen
tes inimicum sed cautā potius tam quā
experiri amplius uolentis ignotum,
Neque enim frustra scriptum est qui
facile credit leuis corde, minorabitur.
Lucas autem non hoc ordine sed longe
alibi tali aliquid interponit, utrū autē
hoc recordetur an alius ille sit cum quo

similiter de duobus istis praeceptis
dns erigit prorsus incertum est hinc au
tem etiam recte uidetur alius esse
non solum propter ordinis multam
differentiam sed quia etiam ipse dici
tur respondisse dno interroganti
et in sua responsione commemorasse
duo ista praecepta et cum ei dixisset dns
hoc fac et uiues ut illud facere quod mag
num esse in lege ipse responderat secutus
euangelista ait ille autem uolens se
iustificare dixit et qui sest mihi proxi
mus Tunc dns narrauit de illo qui des
cendebat ab hierusalem ad hiericho et
incidit in latrones unde quia attep
tans praedictus est et duo praecep
ta ipse respondit et post admonitio
nem dni dicentis hoc fac et uiues non
bonus commendatur cum dicitur de eo
ille autem uolens se iustificare iste
autem quem pari ordine matheus
marcusq commemorant tam bene
commendatus est ut ei dicerent dns
non longe es a regno dei probabilius
creditur hunc alium esse non illum

Lxxiiii Sequitur mattheus, congrega
tis autem pharisaeis interrogauit
eos ihs dicens, quid uobis uidetur de xpo
cuius filius est dicunt ei, dauid, ait illis.
quomodo ergo dauid in spu uocat eum
dnm dicens. Dixit dns dno meo sede ad ex
tris meis donec ponam inimicos tuos sca
billum pedum tuorum. Si ergo dauid uocat
eum dnm quomodo filius eius est et ne
mo poterat respondere ei uerbum neq.
ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius
interrogare, hoc consequenter et eo
dem ordine marcus quoque commemo
rat. Lucas etiam tantum modo de illo
tacet qui interrogauit dnm quod esset
mandatum primum in lege, hoc autem
praetermisso eundem etiam ipse ordinem
seruat et hoc de xpo quomodo sit fi
lius dauid quaesisse a iudaeis dnm pa
riter narrat nec interest ad sententiam
quod secundum mattheum cum interro
gasset ihs quid eis uideatur de xpo cuius
esset filius illi responderunt dauid
tum demum intulit quomodo eum dauid
dicere dnm, secundum illos autem duos

marcum et lucam nec interrogatum esse nec
respondisse inueniuntur. Intellegere enim
debemus post eorum responsionem sententiam
ipsius domini ad uobis euangelistis insi
nuatam quomodo ab illo dicta sit his audientibus
quos uolebat suo magisterio utiliter
informare et scribarum alienare doctri
na qui de xpo illud solum sapiebant quod
secundum carnem factus erat ex semine
dauid non cum autem intellegebant dominum
propter quod erat dominus ipsius dauid. Ideo
tam quam de illis errantibus dominus ad istos
sermonem faciens quos uolebat ab illo
rum errore liberari secundum hos duos
euangelistas commemoratur. Ut quod
illis dictum est quomodo dictis sicut mathe
narrat sic accipiatur non tam quam
ad illos sed tam quam de illis ad eos potius
dictum sit quos uolebat instruere. Ex
[illegible] Sequitur matheus ita narrationis
ordinem tenens. Tunc ihs locutus est ad
turbas et discipulos suos dicens super
cathedram moysi sederunt scribae et pha
risaei. Omnia ergo quaecumque dixerint
uobis seruate et facite secundum opera

uerorum sorum nolite facere, dicunt enim
et non faciunt et cetera usque ad illud ubi ait
non me uidebitis amodo donec dicatis
Benedictus qui uenit in nomine dni,
Simile sermonem habuisse dnm aduer
sus pharisaeus et scribas legisque doctores
Lucas quoque commemorat sed in domo
cuius dam pharisaei qui eum uocauerat
ad conuiuium quod ut narraret digres
sus erat a matheo circa illum locum ubi
ambo cum memoraueranti quod dictum
est a dno de signo Ionae triumdierum et noc
tium et de regina austri et de ninenitis
et de spu immundo qui redit et inuenit
mundatam domum, Postquam sermonem
dicit matheus, adhuc eo loquente ad
turbas ecce mater eius et fratres
stabant foris querentes loquiei.
Lucas autem in eo sermone dni commemo
ratis etiam quibusdam quae matth
dixisse dnm praetermisit ab ordine
Quem cum matheo tenuerat ita digre
ditur et cum loqueretur in quo rogauit
illum quidam pharisaeus ut prandere
tapud se, et ingressus dum

recubuit. Pharisaeus autē coepit in-
tra se reputans dicere quare non bap
tizatus esset ante prandium, et ait
dns ad illum. Nunc uos pharisaei quod
de foris est calicis et catini mundatis
atq hinc iam cetera in eosdem pharisaeos
et scribas et legis doctores talia dicit
qualia matheus hoc loco quē nunc
considerandum suscepimus, quā quā
ergo ita ista matheus cōmemoret
ut quā uis domū illius pharisaei non no
minet non tamen locum exprimat ubi
dicta sint quo repugnet aliquid illi domui.
Tamen quia iam uenerat dns in hieru
salem a galilea et post eius aduentum
ita superiora usq ad hunc sermonē
contexuntur ut probabiliter accipian
tur in hierusalē gesta. Lucas autem
illud narrat cū adhuc dns iter ageret
in hierusalem uidentur mihi similes
duo esse sermones quorū ille alterū
alterum iste narrauit. Sane conside
randum est quomodo hic dictū sit
non me uidebitis amodo donec dica
tis benedictus qui uenit in nomine dni.

Cum secundū eundē matthe ū iam hoc
dixerint, et lucas enim dicit hoc esse res
ponsum ad nō illis quē eū monuerant ut
iret inde quoniā uellet eum herodes
occidere, ibi etiā aduersus ipsā hierusalē
e aprorsus uerba ab illo esse dicta cōme
morat quae hic matthe us, sic enim nar
ratur secundum lucan, In ipsa die acces
serunt quidam pharisaeorū dicentes
illi, exi et uade hinc quia herodis uult te
occidere, et ait illis, ite dicite uulpi, ecce
eicio daemonia et sanitatis p̄ficio hodie
et cras et tertia consūmor, uerū tamen
oportet me hodie et cras et sequentiam bō
lare quia non capit prophetā perire ex
tra hierusalem, hierusalē hierusalem
quae occidis prophetas et lapidas eos qui
mittuntur ad te, quociēs uolui congre
gare filios tuos quemadmodū aues ni
dum suum sub pinnis et noluisti, ecce re
linquitur uobis domus uestra, dico autē
uobis quia non uidebitis me donec ueniat
cum dicetis benedictus qui uenit in nomi
ne dn̄i. Narrationi quidē huic lucae non
uidebitur aduersari quod turbae dixerunt

dño uenientem ad hierusalem benedictus
qui uenit in nomine dñi. Secundũ quippe
lucae ordinẽ nondum illuc uenerat et non
dum dictũ erat, sed quia non dicit quo inde
tunc abscesserit ut non ueniret nisi eo
tempore quo iam illud dicerẽtur perseuerat
quippe in itinere suo donec ueniat hierusa
lem, atq; illud quod ait ecce eicio daemonia
et sanitates perficio hodie et cras et tertia
consũmor. Mistice ab illo et figurate dicta
intelleguntur: neq; enim eo die passus est qui
est ab hoc die tertius cũ continuo dicat oportet
me hodie et cras et sequenti ambulare,
cogit profecto etiã illud mistice intelleg
quod ait non uidebitis me donec ueniat cũ
dicetis benedictus qui uenit in nomine dñi
de illo suo aduentu quo in claritate uentu
rus est, hoc significans ut illud quod ait eicio
daemonia et sanitates perficio hodie et cras
et tertia consũmor. Referatur ad corpus
eius quod est ecclesia, expelluntur enim
daemonia cũ relictis paternis superstitionib;
creduntur in eum gentes, et perfici
untur sanitates cũ secundũ eius praecep
ta uiuitur. Postea quã fuerit diabolo

et huic saeculo renuntiatum usque in finem
resurrectionis quatenus quam tertia consum
mabitur hoc est ad plenitudinem angeli
cam per corporis etiam immortalitatem
perficietur ecclesiae. Quapropter ordo
iste matthei ne quaquam putandus est
in aliud aliquid esse digressus sed lucas ma
gis intellegendus est uel praeoccupasse
quae gesta sunt in hierusalem et recordan
do interposuisse antequam eius narratio dominum
perduceret hierusalem aut eidem ciuitati
iam propinquantem talia respondisse mo
nentibus ut caueret herodem qualia matthaeus
eum dicit etiam turbis locutum cum iam per
uenisset in hierusalem adque illa omnia
peracta essent quae supra narrata sunt.

LXXVI. Sequitur matthaeus et dicit, et egres
sus ihesus de templo ibat, et accesserunt disci
puli eius ut ostenderent ei aedificationes
templi. Ipse autem respondens dixit illis,
uidetis haec omnia amen dico uobis non
relinquetur hic lapis super lapidem qui
non destruatur. Marcus etiam commemorat
hoc eodem paene ordine post ali
quantam digressionem ad hoc factam.

ut commemoraret de uidua quae misit duo
minuta in gazofilacium quod cum eo lucas so
lus commemorat. Nam etiam secundum marcum
post ea quam illud dns egit cum iudaeis quomo
do acciperent xpm filium dauid ea narrantur
quae dicit de cauendis pharisaeis et ypo
crisi eorum. quem locum matheus latissime
persecutus est et plura ibi dicta narrauit
atque ideo post eundem locum quem breuiter per
strinxit marcus et copiose digessit matths.
Nihilam plius marcus intulit sicut dixi quam
de illa uidua pauperrima et uberrima, ac de
inde subiungit ea quibus matheo iterum
coherret dicens de templi futurae uersione.
Lucas quoque post illud de xpo quomodo esset
filius dauid pauca de cauenda ypocrisi pha
risaeorum commemorat, inde sicut marcus
pergit ad uiduam quae duo minuta in gazo
phylacium misit de inde subiungit de templi
futurae uersione quod matheus et marcus
secreto discipulis dnm interrogantibus
quod signum sui aduentus esset.
LXXXII Sequitur matheus dicens sedente
autem eo super montem oliuum accesserunt
ad eum discipuli secreto dicentes dic nobis

quando haec erunt et quod signum ad
uenientis tuae consummationis saeculi
et respondens ihs dixit eis uidete ne
quis uos seducat, multi enim uenient
in nomine meo dicentes ego sum xps et
multos seducent, et cetera usque ad illud ubi
ait et hi bunt hi in supplicium aeternum
iusti autem in uitam aeternam. Nunciam
istum prolixum sermonem dni secundum
tres euangelistas matthaeum marcum
et lucam considerabimus eundem quippe
tenentes ordinem pariter ista contexunt
dicunt quidem hic aliqua etiam singuli pro
pria in quibus nulla est repugnantiae
metuenda suspicio, de his autem quae
pariter dicunt nec ubi sibimet aduer
sari putentur uidendum est. Neque enim
dici potest si aliquid tale occurrerit
aliud esse atque alibi a dno similiter dic
tum quando eodem loco rerum actem
porum omnium trium uersatur narra
tio, sane quod earundem sententiarum
a dno dictarum non eundem omnes ordinem
seruant nihil ad rem pertinet uel in
tellegendam uel insinuandam dum ea

quae ab illo dicta referuntur non sibimet
aduersentur. Quod ergo matheus ait
et praedicabitur hoc euangelium regni in
uniuerso orbe in testimonium omnibus
gentibus. Et tunc ueniet consummatio
etiam marcus eodem ordine ita commemorat
in omnes gentes primum oportet praedi
care euangelium. Non dixit et tunc ue
niet consummatio sed hoc significat
quod ait primum id est et in omnes gentes
primum oportet praedicare euangelium
quia illi de fine interrogauerant. Cum ergo
dicit primum oportet in omnes gentes prae
dicare euangelium significat utique primum
ante quam ueniat consummatio. Item quod
matheus ait cum ergo uideritis abomina
tionem desolationis quae dicta est a dani he
lo prophetas stantem in loco sancto qui le
git intellegat hoc marcus ita dicit cum
autem uideritis abominationem desola
tionis stantem ubi non debet qui legit
intellegat in qua mutatione uerbi expo
suit eandem sententiam ideo quippe ubi
non debet quia in loco sancto non debet. Lucas
autem non ait cum uideritis abominationem

desolationis stantem in loco sco ubi non debet sed qui audit intelligat tunc qui in iudea sunt fugiant ad montes et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua et qui in agro non revertatur tollere tunicam suam Vae autem pregnantibus et lactantibus in illis diebus Orate autem ut fuga vestra non fiat hieme neque sabbato Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet Et nisi breviati fuissent dies illi non fieret salva omnis caro sed propter electos breviabuntur dies illi Et tunc si quis vobis dixerit ecce hic est christus aut illic ne credideritis Surgent enim pseudochristi et pseudoprophete et dabunt signa magna et prodigia ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi Ecce praedixi vobis Si ergo dixerint vobis ecce in deserto est nolite exire ecce in penetralibus nolite credere Sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem ita erit et adventus filii hominis Ubicumque fuerit corpus illic congregabuntur et aquile Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur et luna non dabit lumen suum et stelle cadent de celo et virtutes celorum commovebuntur Et tunc parebit signum filii hominis in celo et tunc plangent omnes tribus terre et videbunt filium hominis venientem in nubibus celi cum virtute multa et maiestate Et mittet angelos suos cum tuba et voce magna et congregabunt electos eius a quatuor ventis a summis celorum usque ad terminos eorum Ab arbore autem fici discite parabolam cum iam ramus eius tener fuerit et folia nata protulerit scitis quia prope est estas Ita et vos cum videritis haec scitote quia prope est in ianuis Amen dico vobis quia non praeteribit generatio haec donec omnia haec fiant Caelum et terra transibunt verba autem mea non praeterient De die autem illa vel hora nemo scit neque angeli in caelo neque filius nisi pater solus Sicut autem in diebus noe ita erit et adventus filii hominis Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes uxores ducentes et nubentes usque ad diem qua intravit noe in arcam et non cognoverunt donec venit diluvium et tulit omnes sic erit et adventus filii hominis Tunc duo erunt in agro unus assumetur et unus relinquetur duae molentes in mola una assumetur et una relinquetur Vigilate ergo quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit Illud autem scitote quod si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam Ideo et vos estote parati quia qua hora non putatis filius hominis venturus est Quis putas est fidelis servus et prudens quem constituit dominus super familiam suam ut det illis cibum in tempore Beatus ille servus quem cum venerit dominus invenerit sic facientem Amen dico vobis quia super omnia bona sua constituet eum Si autem dixerit malus servus ille in corde suo moram facit dominus meus venire et coeperit percutere conservos suos manducet autem et bibat cum ebriosis veniet dominus servi illius in die qua non sperat et hora qua ignorat et dividet eum partemque eius cum hypocritis ponet ibi erit fletus et stridor dentium

Tunc simile erit regnum celorum decem virginibus quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsae Quinque autem ex eis erant fatue et quinque prudentes Fatue enim acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum Prudentes vero acceptis lampadibus vasa habuerunt olei cum lampadibus suis Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes et obdormierunt Media autem nocte clamor factus est ecce sponsus venit exite obviam ei Tunc surrexerunt omnes virgines illae et ornaverunt lampades suas Fatue autem sapientibus dixerunt date nobis de oleo vestro quia lampades nostrae extinguuntur Responderunt prudentes dicentes ne forte non sufficiat nobis et vobis ite potius ad vendentes et emite vobis Dum autem irent emere venit sponsus et quae parate erant intraverunt cum eo ad nuptias et clausa est janua Novissime autem veniunt et reliquae virgines dicentes domine domine aperi nobis Qui respondens ait amen dico vobis nescio vos Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam

Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos suos et tradidit illis bona sua et uni dedit quinque talenta alii autem duo alii vero unum unicuique secundum propriam virtutem et profectus est statim Abiit autem qui quinque talenta acceperat et operatus est in eis et lucratus est alia quinque Similiter qui duo lucrifecit alia duo Qui autem unum acceperat abiens fodit in terra et abscondit pecuniam domini sui Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum et posuit rationem cum eis Et accedens qui quinque talenta acceperat obtulit alia quinque talenta dicens domine quinque talenta tradidisti mihi ecce alia quinque lucratus sum Ait illi dominus eius euge serve bone et fidelis quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam intra in gaudium domini tui Accessit autem et qui duo talenta acceperat et ait domine duo talenta tradidisti mihi ecce alia duo lucratus sum Ait illi dominus eius euge serve bone et fidelis quia super pauca fuisti fidelis super multa te constituam intra in gaudium domini tui Accessit autem et qui unum talentum acceperat et ait domine scio te quia homo austerus es metis ubi non seminasti et congregas ubi non sparsisti et timens abscondi talentum tuum in terra ecce habes quod tuum est Respondens autem dominus eius dixit ei serve male et piger sciebas quia meto ubi non seminavi et congrego ubi non sparsi oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura Tolle itaque ab eo talentum et date illi qui habet decem talenta Omni enim habenti dabitur et abundabit ei autem qui non habet et quod videtur habere auferetur ab eo Et inutilem servum eiicite in tenebras exteriores ibi erit fletus et stridor dentium

Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua et omnes angeli cum eo tunc sedebit super sedem maiestatis suae et congregabuntur ante eum omnes gentes et separabit eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab hedis et statuet oves quidem a dextris suis hedos autem a sinistris Tunc dicet rex his qui a dextris eius sunt venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi Esurivi enim et dedistis mihi manducare sitivi et dedistis mihi bibere hospes eram et collegistis me nudus et cooperuistis me infirmus et visitastis me in carcere eram et venistis ad me Tunc respondebunt ei iusti dicentes domine quando te vidimus esurientem et pavimus te aut sitientem et dedimus potum quando autem te vidimus hospitem et collegimus te aut nudum et cooperuimus quando autem te vidimus infirmum aut in carcere et venimus ad te Et respondens rex dicet illis amen dico vobis quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis mihi fecistis Tunc dicet et his qui a sinistris erunt discedite a me maledicti in ignem aeternum qui paratus est diabolo et angelis eius Esurivi enim et non dedistis mihi manducare sitivi et non dedistis mihi bibere hospes eram et non collegistis me nudus et non cooperuistis me infirmus et in carcere et non visitastis me Tunc respondebunt et ipsi dicentes domine quando te vidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum aut in carcere et non ministravimus tibi Tunc respondebit illis dicens amen dico vobis quamdiu non fecistis uni de minoribus his nec mihi fecistis Et ibunt hi in supplicium aeternum iusti autem in vitam aeternam

Et factum est cum consummasset iesus sermones hos omnes dixit discipulis suis scitis quia post biduum pascha fiet et filius hominis tradetur ut crucifigatur Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur caiphas et consilium fecerunt ut iesum dolo tenerent et occiderent dicebant autem non in die festo ne forte tumultus fieret in populo

Cum autem iesus esset bethaniae in domo simonis leprosi accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi et effundit super caput ipsius recumbentis Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes ut quid perditio haec Potuit enim istud venundari multo et dari pauperibus Sciens autem iesus ait illis quid molesti estis huic mulieri opus enim bonum operata est in me Nam semper pauperes habetis vobiscum me autem non semper habetis Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit Amen dico vobis ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo dicetur et quod haec fecit in memoriam eius

Tunc abiit unus de duodecim qui dicebatur iudas iscariotes ad principes sacerdotum et ait illis quid vultis mihi dare et ego vobis eum tradam At illi constituerunt ei triginta argenteos Et exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet

Die autem primo azymorum accesserunt discipuli ad iesum dicentes ei ubi vis paremus tibi comedere pascha Qui ait ite in civitatem ad quendam et dicite ei magister dicit tempus meum prope est apud te facio pascha cum discipulis meis Et fecerunt discipuli sicut constituit illis iesus et paraverunt pascha Vespere autem facto discumbebat cum duodecim discipulis suis Et manducantibus illis dixit amen dico vobis quia unus vestrum me traditurus est Et contristati valde coeperunt singuli dicere numquid ego sum domine Ille autem respondens ait qui intingit mecum manum in paropside hic me tradet filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo vae autem homini illi per quem filius hominis tradetur bonum erat ei si natus homo ille non fuisset Respondens iudas qui tradidit eum dixit numquid ego sum rabbi Ait illi tu dixisti

Coenantibus autem illis accepit iesus panem et benedixit ac fregit deditque discipulis suis et ait accipite et comedite hoc est corpus meum Et accipiens calicem gratias egit et dedit illis dicens bibite ex hoc omnes hic est enim sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei

Et hymno dicto exierunt in montem oliveti Tunc dicit illis iesus omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista scriptum est enim percutiam pastorem et dispergentur oves gregis Postquam autem resurrexero praecedam vos in galilaeam Respondens autem petrus ait illi et si omnes scandalizati fuerint in te ego numquam scandalizabor Ait illi iesus amen dico tibi quia in hac nocte antequam gallus cantet ter me negabis Ait illi petrus etiam si oportuerit me mori tecum non te negabo similiter et omnes discipuli dixerunt

Tunc venit iesus cum illis in villam quae dicitur gethsemani et ait discipulis suis sedete hic donec vadam illuc et orem Et assumpto petro et duobus filiis zebedaei coepit contristari et maestus esse Tunc ait illis tristis est anima mea usque ad mortem sustinete hic et vigilate mecum Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans et dicens pater mi si possibile est transeat a me calix iste verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu Et venit ad discipulos suos et invenit eos dormientes et dicit petro sic non potuistis una hora vigilare mecum vigilate et orate ut non intretis in temptationem spiritus quidem promptus est caro autem infirma Iterum secundo abiit et oravit dicens pater mi si non potest hic calix transire nisi bibam illum fiat voluntas tua Et venit iterum et invenit eos dormientes erant enim oculi eorum gravati et dimittens illos iterum abiit et oravit tertio eundem sermonem dicens Tunc venit ad discipulos suos et dicit illis dormite iam et requiescite ecce appropinquavit hora et filius hominis tradetur in manus peccatorum Surgite eamus ecce qui me tradet prope est

Adhuc eo loquente ecce iudas unus de duodecim venit et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus missi a principibus sacerdotum et a senioribus populi Qui autem tradidit eum dedit illis signum dicens quem osculatus fuero ipse est tenete eum Et confestim accedens ad iesum dixit ave rabbi et osculatus est eum Dixit autem illi iesus amice ad quod venisti tunc accesserunt et manus iniecerunt in iesum et tenuerunt eum Et ecce unus ex his qui erant cum iesu extendens manum exemit gladium suum et percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius Tunc ait illi iesus convertere gladium tuum in locum suum omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt aut putas quia non possum rogare patrem meum et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum Quomodo ergo implebuntur scripturae quia sic oportet fieri In illa hora dixit iesus turbis tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me quotidie apud vos sedebam docens in templo et non me tenuistis Hoc autem totum factum est ut adimplerentur scripturae prophetarum Tunc discipuli omnes relinquentes eum fugerunt

Et tenentes iesum adduxerunt ad caiphan principem sacerdotum ubi scribae et seniores convenerant Petrus autem sequebatur eum a longe usque in atrium principis sacerdotum et introgressus sedebat cum ministris ut videret finem Principes autem sacerdotum et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra iesum ut eum morti traderent Et non invenerunt cum multi falsi testes accessissent novissime autem venerunt duo falsi testes et dixerunt hic dixit possum destruere templum dei et post triduum reaedificare illud Et surgens princeps sacerdotum dixit ei nihil respondes ad ea quae isti adversum te testificantur Iesus autem tacebat et princeps sacerdotum ait illi adiuro te per deum vivum ut dicas nobis si tu es christus filius dei Dicit illi iesus tu dixisti verumtamen dico vobis amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis dei et venientem in nubibus caeli Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens blasphemavit quid adhuc egemus testibus ecce nunc audistis blasphemiam quid vobis videtur At illi respondentes dixerunt reus est mortis

Tunc exspuerunt in faciem eius et colaphis eum caedebant alii autem palmas in faciem eius dabant dicentes prophetiza nobis christe quis est qui te percussit

Petrus autem sedebat foris in atrio et accessit ad eum una ancilla dicens et tu cum iesu galilaeo eras Ille autem negavit coram omnibus dicens nescio quid dicis Exeunti autem illo ianuam vidit eum alia et dicit his qui erant ibi et hic erat cum iesu nazareno Et iterum negavit cum iuramento quia non novi hominem Post pusillum autem accesserunt qui stabant et dixerunt petro vere et tu ex illis es nam et loquela tua manifestum te facit Tunc coepit detestari et iurare quia non novisset hominem et continuo gallus cantavit Et recordatus est petrus verbi iesu quod dixerat ei antequam gallus cantet ter me negabis et egressus foras flevit amare

Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus iesum ut eum morti tradent Et vinctum adduxerunt eum et tradiderunt pontio pilato praesidi

Tunc videns iudas qui eum tradidit quod damnatus esset poenitentia motus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens peccavi quia tradidi sanguinem iustum At illi dixerunt quid ad nos pertinet tu videris Et proiectis argenteis in templo recessit et abiens laqueo se suspendit Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt non licet eos mittere in corbanan quia pretium sanguinis est Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum Propter hoc vocatus est ager ille haceldama hoc est ager sanguinis usque hodie Tunc impletum est quod dictum est per ieremiam prophetam dicentem et acceperunt triginta argenteos pretium adpretiati quem adpretiaverunt a filiis israel et dederunt eos in agrum figuli sicut constituit mihi dominus

Iesus autem stabat ante praesidem et interrogavit eum praeses dicens tu es rex iudaeorum Dicit illi iesus tu dicis Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus nihil respondit Tunc dicit illi pilatus non audis quanta adversum te dicunt testimonia Et non respondit ei ad ullum verbum ita ut mirari praesidem vehementer Per diem autem sollemnem consuerat praeses populo unum ex vinctis quem voluissent dimittere cui volebant Habebat autem tunc vinctum insignem qui dicebatur iesus barabbas Congregatis ergo illis dixit pilatus quem vultis dimittam vobis iesum barabbam an iesum qui dicitur christus Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum Sedente autem illo pro tribunali misit ad eum uxor eius dicens nihil tibi et iusto illi multa enim passa sum hodie per visum propter eum Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut petirent barabbam iesum autem perderent Respondens autem praeses dixit illis quem volunt ex duobus dimittam vobis At illi dixerunt barabbam Dicit illis pilatus quid igitur faciam de iesu qui dicitur christus Dicunt omnes crucifigatur Ait illis praeses quid enim mali fecit At illi magis clamabant dicentes crucifigatur Videns autem pilatus quia nihil proficeret sed magis tumultus fieret accepta aqua lavit manus coram populo dicens innocens ego sum a sanguine iusti huius vos videritis Et respondens universus populus dixit sanguis eius super nos et super filios nostros Tunc dimisit illis barabbam iesum autem flagellatum tradidit illis ut crucifigeretur

Tunc milites praesidis suscipientes iesum in praetorio congregaverunt ad eum universam cohortem Et exuentes eum clamydem coccineam circumdederunt ei et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius et harundinem in dextera eius Et genu flexo ante eum illudebant ei dicentes ave rex iudaeorum Et exspuentes in eum acceperunt harundinem et percutiebant in caput eius Et postquam illusissent ei exuerunt eum clamyde et induerunt eum vestimentis eius et duxerunt eum ut crucifigerent

Exeuntes autem invenerunt hominem cyrenaeum nomine simonem hunc angariaverunt ut tolleret crucem eius Et venerunt in locum qui dicitur golgotha quod est calvariae locus Et dabant ei vinum bibere cum felle mixtum et cum gustasset noluit bibere Postquam autem crucifixerunt eum diviserunt vestimenta eius sortem mittentes ut adimpleretur quod dictum est per prophetam diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem Et sedentes servabant eum Et imposita est super caput eius causa scripta ipse est iesus rex iudaeorum Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones unus a dextris et unus a sinistris Praetereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua et dicentes vah qui destruis templum et in triduo illud reaedificas salva temetipsum si filius es dei descende de cruce Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus et dicebant alios salvos fecit se ipsum non potest salvum facere si rex israel est descendat nunc de cruce et credimus ei confidit in deo liberet nunc si vult eum dixit enim quia filius dei sum Idipsum autem et latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei

A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam Et circa horam nonam clamavit iesus voce magna dicens eli eli lamma sabacthani hoc est deus meus deus meus ut quid dereliquisti me Quidam autem illic stantes cum audissent dicebant quia eliam vocat iste Et continuo currens unus ex eis et acceptam spongiam implevit aceto et imposuit arundini et dabat ei bibere Ceteri vero dicebant sine videamus an veniat helias liberans eum Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum et terra mota est et petrae scissae sunt et monumenta aperta sunt et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam civitatem et apparuerunt multis Centurio autem et qui cum eo erant custodientes iesum viso terraemotu et his quae fiebant timuerunt valde dicentes vere filius dei erat iste

Erant autem ibi mulieres multae a longe aspicientes quae secutae fuerant iesum a galilaea ministrantes ei inter quas erat maria magdalene et maria iacobi et ioseph mater et mater filiorum zebedaei

Cum sero autem factum esset venit homo dives ab arimathaea nomine ioseph qui et ipse discipulus erat iesu hic accessit ad pilatum et petiit corpus iesu Tunc pilatus iussit reddi corpus Et accipiens ioseph corpus involvit illud in sindone munda et posuit illud in monumento suo novo quod excidit in petra et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit Erat autem ibi maria magdalene et altera maria sedentes contra sepulchrum

Altera autem die quae est post parasceven convenerunt principes sacerdotum et pharisaei ad pilatum dicentes domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens post tres dies resurgam Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium ne forte veniant discipuli eius et furentur eum et dicant plebi surrexit a mortuis et erit novissima error peior priore Ait illis pilatus habetis custodiam ite custodite sicut scitis Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus

Vespere autem sabbati quae lucescit in prima sabbati venit maria magdalene et altera maria videre sepulchrum Et ecce terraemotus factus est magnus angelus enim domini descendit de caelo et accedens revolvit lapidem et sedebat super eum Erat autem aspectus eius sicut fulgur et vestimentum eius candidum quasi nix Prae timore autem eius exterriti sunt custodes et facti sunt tamquam mortui Respondens autem angelus dixit mulieribus nolite timere vos scio enim quod iesum qui crucifixus est quaeritis Non est hic surrexit enim sicut dixit venite et videte locum ubi positus erat dominus Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit a mortuis et ecce praecedet vos in galilaeam ibi eum videbitis Ecce praedixi vobis Et exeuntes celeriter de monumento cum timore et gaudio magno currebant nuntiare discipulis eius

Ecce iesus occurrit illis dicens avete At illae accesserunt et tenuerunt pedes eius et adoraverunt eum Tunc ait illis iesus nolite timere nuntiate fratribus meis ut eant in galilaeam ibi me videbunt

Dum autem illae abirent ecce quidam de custodia venerunt in civitatem et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quae facta fuerant Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam dederunt militibus dicentes vos dicite discipuli eius nocte venerunt et furati sunt eum nobis dormientibus Et si hoc auditum fuerit apud praesidem nos suadebimus et vos securos faciemus Illi autem accepta pecunia fecerunt sicut edocti sunt et divulgatum est verbum istud apud iudaeos usque in hodiernum diem

Undecim autem discipuli abierunt in galilaeam in montem ubi constituerat illis iesus Et videntes eum adoraverunt eum quidam autem dubitaverunt Et accedens iesus locutus est eis dicens data est mihi omnis potestas in caelo et in terra Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi Amen

Initium evangelii iesu christi filii dei Sicut scriptum est in isaia propheta ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui praeparabit viam tuam vox clamantis in deserto parate viam domini rectas facite semitas eius Fuit iohannes in deserto baptizans et praedicans baptismum paenitentiae in remissionem peccatorum Et egrediebatur ad illum omnis iudaea regio et hierosolymitae universi et baptizabantur ab illo in iordane flumine confitentes peccata sua Et erat iohannes vestitus pilis camelorum et zona pellicea circa lumbos eius et locusta et mel silvestre edebat Et praedicabat dicens venit fortior me post me cui non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum eius Ego baptizavi vos aqua ille autem baptizabit vos spiritu sancto

Et factum est in diebus illis venit iesus a nazareth galilaeae et baptizatus est a iohanne in iordane Et ascendens de aqua vidit caelos apertos et spiritum tamquam columbam descendentem et manentem super eum Et vox facta est de caelis tu es filius meus dilectus in te complacui mihi

Et statim spiritus expulit eum in desertum Et erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus et tentabatur a satana et erat cum bestiis et angeli ministrabant ei

Postquam autem traditus est iohannes venit iesus in galilaeam praedicans evangelium regni dei et dicens quoniam impletum est tempus et appropinquavit regnum dei paenitentiam agite et credite evangelio

Et praeteriens secus mare galilaeae vidit simonem et andream fratrem eius mittentes rete in mare erant enim piscatores Et ait illis iesus venite post me et faciam vos fieri piscatores hominum Et continuo relictis retibus secuti sunt eum Et procedens inde modicum vidit iacobum zebedaei et iohannem fratrem eius et ipsos in navi reficientes retia et vocavit eos Et relicto patre zebedaeo in navi cum mercennariis abierunt post eum

Et ingrediuntur capharnaum et continuo sabbatis ingressus in synagogam docebat eos Et stupebant super doctrina eius erat enim docens eos sicut potestatem habens et non sicut scribae Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo et exclamavit dicens quid nobis et tibi iesu nazarene venisti perdere nos scio te qui sis sanctus dei Et increpavit illum iesus dicens obmutesce et exi ab eo Et cum discerpsisset eum spiritus immundus et exclamasset voce magna exivit ab illo Et mirati sunt omnes ita ut conquirerent inter se dicentes quid est hoc quae est doctrina haec nova quia in potestate et spiritibus immundis imperat et obaudiunt ei Et exivit fama eius statim in omnem regionem galilaeae

Et continuo exeuntes de synagoga venerunt in domum simonis et andreae cum iacobo et iohanne Socrus autem simonis tenebatur magnis febribus et statim dicunt illi de illa Et accedens adlevavit eam tenens manum eius et dimisit eam febres et ministrabat illis Vespere autem facto cum occidisset sol adferebant ad eum omnes male habentes et daemonia habentes Et erat omnis civitas congregata ad ostium et curavit multos qui vexabantur variis languoribus et daemonia multa eiecit et non sinebat ea loqui quia sciebant eum

Et mane nimis antelucanum surgens egressus abiit in desertum locum et ibi orabat Et persecutus est eum simon et qui cum illo erant et invenerunt eum et dicunt ei quia omnes quaerunt te Et ait illis eamus in proximos vicos et civitates ut et ibi praedicem hoc enim ad hoc exivi Et praedicabat in synagogis eorum et in omnem galilaeam et daemonia eiciebat

Et venit ad eum leprosus deprecans eum et genu flexo dixit ei quia si vis potes me mundare Et misertus eius extendit manum suam et tetigit eum et ait illi volo mundare et cum dixisset statim lepra discessit ab eo et mundatus est Et comminatus est illi et statim eiecit illum et dixit illi vide nemini dixeris sed vade ostende te sacerdoti et offer pro emundatione tua quae praecepit moyses in testimonium illis Ille autem exiens coepit praedicare multa et diffamare sermonem ita ut iam non posset manifeste introire in civitatem sed foris in desertis locis esset et conveniebant ad eum undique

Et introgressus iterum capharnaum post dies dicitur quia in domo audierunt quia domi est Et continuo convenerunt multi ita ut non caperent neque ad ostium et loquebatur eis verbum Et venerunt ferentes ad eum paralyticum qui a quattuor portabatur Et cum non possent offerre eum illi prae turba scoperuerunt tectum ubi erat et patefacto demittebant grabatum in quo paralyticus iacebat Cum vidisset autem iesus fidem illorum dixit paralytico dimittuntur tibi peccata tua Erant autem quidam de scribis sedentes et cogitantes in cordibus suis quid sic loquitur blasphemias quis potest dimittere peccata nisi solus deus Et statim cognovit iesus spiritu suo quia sic cogitant intra se et ait illis quid haec cogitatis in cordibus vestris Quid est facilius dicere paralytico dimittuntur tibi peccata tua an dicere surge tolle grabatum tuum et ambula Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ait paralytico tibi dico surge tolle grabatum tuum et vade in domum tuam Et surrexit et statim tollens grabatum exivit coram omnibus ita ut stupere omnes et glorificare deum dicentes quia numquam sic vidimus

Et iterum egressus est ad mare et omnis turba veniebat ad eum et docebat eos Et cum transiret vidit levi alphaei sedentem ad telonium et ait illi sequere me Et surgens secutus est eum Et factum est dum recumbit in domo illius multi publicani et peccatores simul discumbebant cum iesu et discipulis eius erant enim multi et secuti eum Et scribae et pharisaei videntes quia manducat cum publicanis et peccatoribus dicebant discipulis eius quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit Et audiens iesus ait illis non egent sani medico sed qui male habent Non veni vocare iustos sed peccatores

Et erant discipuli iohannis et pharisaei ieiunantes Et veniunt et dicunt ei quare discipuli iohannis et pharisaeorum ieiunant tui autem discipuli non ieiunant Et ait illis iesus numquid possunt filii sponsi ieiunare quamdiu sponsum habent cum sponsum habuerint ieiunare non possunt Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus et tunc ieiunabunt in illa die Nemo autem committit figmentum rasurae novae in vestimento veteri alioquin tollit novum a veteri et peior scissura fit Et nemo mittit vinum novum in utres veteres alioquin rumpet vinum novum utres et vinum effundetur et utres pereunt sed vinum novum in utres novos mittendum est et utraque conservantur

Et factum est iterum sabbato intrare illum per sata et vellebant discipuli eius spicas et manducabant confricantes manibus Et quidam pharisaeorum dicebant illis quid faciunt sabbatis quod non licet Et respondens iesus dixit illis numquam legistis quid fecerit david cum esurisset ipse et qui cum illo erant quomodo intravit in domum dei sub abiathar principe sacerdotum et panes propositionis manducavit quos non licet manducare nisi sacerdotibus et dedit eis qui cum illo erant Et dicebat illis sabbatum propter hominem factum est et non homo propter sabbatum Itaque dominus est filius hominis etiam sabbati

Et introivit iterum in synagogam et erat ibi homo habens aridam manum Et observabant eum si sabbatis curaret ut accusarent eum Et dicit homini qui habebat aridam manum state in medium Et dicit illis licet sabbatis benefacere an male animam salvam facere an perdere At illi tacebant Et circumspectis omnibus cum ira et contristatus super caecitate cordis eorum dicit homini extende manum tuam Et extendit et restituta est manus illi Et exeuntes pharisaei statim cum herodianis consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent

Et iesus cum discipulis suis abiit ad mare et multa turba a galilaea et iudaea secuta est eum et ab hierosolymis et ab idumea et trans iordanem et qui circa tyrum et sidonem multitudo magna audiens quae faciebat venit ad eum Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam ne comprimerent eum Multos enim sanabat ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas Et immundi spiritus cum videbant eum procidebant ante illum et clamabant dicentes quia tu es filius dei Et multum comminabatur illis ne manifestum eum facerent

Et ascendit in montem et advocat quos voluit ipse et abierunt ad eum Et fecit duodecim ut essent cum illo et ut mitteret illos praedicare et habere potestatem curandi infirmitates et eiciendi daemonia Et imposuit nomen simoni petro et iacobum zebedaei et iohannem fratrem iacobi et imposuit illis nomina boanerges quod est filii tonitrui Et andream et philippum et bartholomaeum et matthaeum et thomam et iacobum alphaei et thaddaeum et simonem chananaeum et iudam iscariotem qui et tradidit eum

Et venit domum et convenit iterum turba ita ut non possent neque panem manducare Et audientes sui exierunt tenere eum dicebant enim quia mente excessit Et scribae qui ab hierosolymis descenderant dicebant quia belzebub habet et quia in principe daemoniorum eiicit daemonia Et convocatis illis in similitudinibus dicebat illis quomodo potest satanas satanan eiicere Et si regnum in se divisum fuerit regnum illud stare non potest Et si domus super domum dividatur domus illa stare non potest Et si satanas consurrexit in se et divisus est non potest stare sed finem habet Nemo potest vasa fortis ingressus domum eius diripere nisi prius fortem alligaverit et tunc domum eius diripiet Amen dico vobis quia omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiae quibus blasphemaverint quicumque autem blasphemaverit in spiritum sanctum non habet remissionem in aeternum sed reus erit aeterni delicti quoniam dicebant immundum spiritum habet

Et venerunt mater eius et fratres eius et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum Et sedebat circa eum turba et dicunt ei ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt te Et respondit eis dicens quae est mater mea et fratres mei Et circumspiciens eos qui circa se sedebant dicit ecce mater mea et fratres mei Quicumque enim fecerit voluntatem dei ipse meus frater et soror et mater est

Et iterum coepit docere secus mare et congregata est ad eum turba multa ita ut navem ascendens sederet in mari et omnis turba circa mare super terram erat Et docebat eos in parabolis multa et dicebat illis in doctrina sua Audite ecce exit seminans seminare Et factum est dum seminat quaedam cecidit secus viam et venerunt volucres caeli et comederunt illud Et aliud cecidit in petrosa ubi non habuit terram multam et continuo exortum est quia non habebat altitudinem terrae Et cum exortus esset sol exaestuavit et quia non habebat radicem aruit Et aliud cecidit in spinas et ascenderunt spinae et suffocaverunt illud et fructum non dedit Et aliud cecidit in terram bonam et dabat fructum ascendentem et crescentem et adferebat unum triginta unum sexaginta unum centum Et dicebat qui habet aures audiendi audiat

Et cum esset singularis interrogabant eum qui circa illum erant duodecim parabolam Et dicebat illis vobis datum est mysterium regni dei illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt ut videntes videant et non videant et audientes audiant et non intellegant nequando convertantur et dimittantur eis peccata Et dicit illis nescitis parabolam hanc et quomodo omnes parabolas cognoscetis Seminat qui verbum seminat Hi autem sunt qui secus viam ubi seminatur verbum et cum audierint continuo venit satanas et tollit verbum quod seminatum est in cordibus eorum Et hi similiter sunt qui in petrosa seminantur qui cum audierint verbum continuo cum gaudio accipiunt illud et non habent radicem in se sed temporales sunt deinde facta tribulatione et persecutione propter verbum continuo scandalizantur Et alii sunt qui in spinas seminantur hi sunt qui verbum audiunt et sollicitudo saeculi huius et fallacia divitiarum et circa reliqua concupiscentiae introeuntes suffocant verbum et sine fructu efficitur Et illi sunt qui super terram bonam seminati sunt qui audiunt verbum et suscipiunt et fructificant unum triginta unum sexaginta unum centum

Et dicebat illis numquid venit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lectulo nonne ut super candelabrum ponatur Non enim est occultum quod non manifestetur neque factum est ut in palam veniat Si quis habet aures audiendi audiat Et dicebat illis videte quid audiatis In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis et adponetur vobis Qui enim habet dabitur illi et qui non habet et quod videtur habere auferetur ab eo

Et dicebat sic est regnum dei sicut si homo iaciat semen in terra et dormiat et exsurgat nocte et die et semen germinet et crescat dum ipse nescit Ultro enim terra fructificat primum herbam deinde spicam deinde plenum frumentum in spica Cum autem prodierit fructus statim mittit falcem quoniam adstitit messis

Et ait quomodo adsimilabimus regnum dei aut in qua parabola conponemus illud Sicut granum sinapis quod cum seminatur in terra minus est omnibus seminibus quae sunt in terra Et cum seminatum fuerit ascendit et fit maius omnibus holeribus et facit ramos magnos ita ut possint sub umbra eius aves caeli habitare Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire Sine parabola autem non loquebatur eis seorsum autem discipulis suis disserebat omnia

Et dicit illis in illo die vespere facto transeamus trans fretum Et dimittentes turbam adsumunt eum sicut erat in navi et alia navigia erant cum illo Et fit procella magna venti et fluctus mittebat in navem ita ut iam impleretur navis Et erat ipse in puppi super cervical dormiens Et excitant eum et dicunt ei magister non te curae est quia perimus Et exsurgens comminatus est vento et dixit mari tace obmutesce Et cessavit ventus et facta est tranquillitas magna Et dixit illis quid timidi estis nondum habetis fidem Et timuerunt timore magno et dicebant ad invicem quis putas est hic quia et ventus et mare oboedit ei

Et venerunt trans fretum in regionem gerasenorum Et cum exisset de navi continuo occurrit illi de monumentis homo in spiritu immundo qui domicilium habebat in monumentis et catenis iam nemo poterat eum ligare Quia saepe compedibus et catenis vinctus dirupisset catenas et compedes comminuisset et nemo eum domare poterat Et semper die ac nocte in monumentis et in montibus erat clamans et concidens se lapidibus Et videns iesum a longe cucurrit et adoravit eum Et exclamans voce magna dixit quid mihi et tibi iesu fili dei altissimi adiuro te per deum ne me torqueas Dicebat enim illi exi spiritus immunde ab homine Et interrogabat eum quod nomen tibi est Et respondit dicens legio mihi nomen est quia multi sumus Et deprecabatur eum multum ne se extra regionem mitteret Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens Et deprecabatur eum omnis legio dicens mitte nos in porcos ut in illos introeamus Et statim concessit eis iesus Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos et impetu abiit grex per praeceps in mare fere bis mille et suffocati sunt in mari Qui autem porcos pascebant fugerunt et nuntiaverunt in civitatem et in villas et venerunt videre quid esset factum Et venerunt ad iesum et vident eum qui fuerat a daemonio vexatus sedentem vestitum et sanae mentis eum qui habuerat legionem et timuerunt Et narraverunt illis qui viderant quomodo factum esset a daemonio et de porcis Et coeperunt rogare eum ut discederet de finibus eorum Et ascendente eo in navem coepit rogare eum qui fuerat a daemonio vexatus ut esset cum illo Et non admisit eum sed dicit illi vade in domum tuam ad tuos et adnuntia illis quanta tibi dominus fecerit et misertus sit t

et uolentes uidere quid impendeat uel qua
euadendum sit, sed quomodo ait discedant
quando supra dixit. Cum autem uideri
tis circumdari ab exercitu hierusalem.
Nam illud quod sequitur qui in regionibus
non intret in eam uidetur ad congruam pertine
re admonitionem et potest obseruare ut
qui extra sunt non in eam intrent, qui autem
in medio quomodo discedant ab exercitu
iam ciuitate circumdata an hoc est esse
in medio eius pulchre dicent quando iam
ita periculum urgebit ut temporaliter ad
praesentem uitam tuendam non possit
euadi. Et quoniam tunc parata debet esse
anima ac libera nec carnalibus desideriis
occupata et oppraessa hoc significat quod
ab illis duobus dictum est in tecto uel super
tectum, ut quod iste ait discedant id est
non iam uitae huius desiderio capiantur
sed in aliam uitam migrare parati sint hoc
illi duo dixerunt non descendat tollere
aliquid de domo id est nullo affectu in
clinetur in carnem tamquam aliquid inde
commodi percepturus, et quod iste ait
qui in regionibus non intrent in eam id est

quiam bono cordis proposito extra illa
facti sunt non ea rursus carnali cupi
ditate desiderent hoc illi dixerint et
qui in agro est non reuertatur retro
tollere uestimentum suum / Tamquam
iteru in uolui curis quibus erat exsutus
Quod uero ait matheus orate autem ut
non fiat fuga uestra hieme uel sabbato /
hinc marcus partem dixit partem tacuit;
orate uero inquit ut hieme non fiant lucas
hoc non dixit sed tamen dixit aliquid solus
quod mihi uideatur hanc ipsam quae abistis
obscure posita est inlustras sententiam
ait enim attendite autem uobis ne
forte grauentur corda uestra in crapula
et ebrietate et curis huius uitae et su
per ueniat in uos repentina dies illa
tamquam laqueus enim superuenit.
in omnes qui sedent super faciem orbis
terrae uigilate itaque omnitempore oran
tes ut digni habeamini fugere ista omnia
quae futura sunt / haec intellegitur
fuga quam matheus cum memorat quae
non debet fieri hieme uel sabbato, ad
hiemem autem pertinent curae huius

uitae quas lucas aperte posuit ad sabba
tum uero crapula et ebrietas curae quip
pe tres tes sunt uelut hiemps crapula
uero et ebrietas carnali laetitia luxuria q.
quae cor submergit atque obruit, quod malum
sabbati nomine propterea significatum
est quia haec erat iam sicut et nunc est
iudaeorum pessima consuetudo illo die
deliciis affluere dum spiritale sabbatum
ignorant, aut si aliquid aliud in illis secun
dum matheum et marcum uerbis intelle
gendum est aliquid aliud etiam lucas dixe
rit dum tamen nulla repugnantia quaes
tio moueatur, neque enim nunc euangelia
exponenda suscipimus, sed a falsitatis
uel fallaciae calumniis defendenda,
alia uero quae in hoc sermone matheus
posuit communia cum marco nihil habent
quaestionis, quae autem cum luca non in
hoc sermone lucas ea posuit cuius huic
ordo concordat, sed alibi talia uel recor
datur atque inserit praeoccupando, ut
prius commemoret quae postea domino dicta
sunt uel bis a domino dicta facit intelligi
et nunc secundum matheum et tunc secun
dum ipsum.

lib.

LXXVIII. Sequitur matheus, et factum
est cum consummasset ihs sermones hos
omnes dixit discipulis suis, scitis quia post
biduum pascha fiet et filius hominis tradi
tur ut crucefigatur huic ad testantur
alii duo marcus et lucas ab eodem ordi
ne non recedentes, neq hoc tamquam ad no
dictum insinuant hoc enim intimare
praeter miserunt, ex sua tamen perso
na et marcus dicit erat autem pascha
et azima post biduum et lucas ad pro
pinquabat autem dies festus azymorum
qui dicitur pascha, sic ergo ad propin
quabat ut esset post biduum sicut alii
duo apertius consonant, iohannis uero
tribus quidem locis commemorauit
eiusdem diei festi propinquitatem
cum alia quaedam duobus superioribus
locis narraret, tertio autem loco appa
ret eius narratio circa ipsa uersari
tempora ubi hoc etiam illi tres intimant
idest impendentis iam dominicae passio
nis, sed hoc uidere potest parum diligen
ter intuentibus esse contrarium quod
matheus et marcus postea quam dixerint

pascha post biduum futurum deinde
commemorauerunt quod erat ihs in
bethania ubi de unguento illo praetioso
dicitur, Iohannes autem ante sex dies
paschae dicit ihm uenisse in bethaniam
de unguento eadem narraturus, quomo
do erco secundum illos duos post biduum
futurum erat pascha. Cum postea quam
id dixerunt inueniantur cum Iohanne
in bethania illud de unguento quod ipse
narrantes. Tunc autem ipse dicat post
sex dies futurum pascha sed qui ita mouen
tur non intellegunt matheum et marc.
illud quod in bethania de unguento factum
erat recapitulando posuisse non post
illam de biduo praedicationem suam sed ante
iam factum cum adhuc sex dies essent
ad pascha, non enim quisquam eorum cum
dixisset post biduum futurum pascha sic
adiunxit de illo facto in bethania ut dice
ret post haec cum esset bethaniae sed
matheus quidem cum autem esset in
quit ihs in bethania, marcus autem cum
esset bethaniae, quod utique intellegitur
et antequam illa dicerentur quam ante biduum

paschae dicta sunt, sicut ergo ex iohan
nis narratione colligitur ante sex dies
paschae uenit in bethaniā ibi factū est
illud conuiuiū ubi de unguento praetioso
fit eam memoratio, inde uenit hierusolymā sedens super asellum, de inde postea
geruntur ea quae narrant post hunc ad
uentum eius hierusolymis gesta, Ex illo
ergo die quo uenit in bethaniā atq; illud
de unguento factū est usq; ad diem quo
ista omnia gesta atq; dicta sunt intelle
gimus etiam euangelistis non commemorantibus consumptum fuisse quadri
duum. ut occurreret dies quem ante
biduum paschae duo definierunt, Lucas
autem cū ad propinquabat dies festus
azymorum non expraessit biduum sed
hanc propinquitatem quam commemo
rauit in ipso interuallo bidui debemus
accipere, Iohannes uero cū dicit proxi
mum erat pascha iudaeorū non hoc bi
duū uult intelligi sed sex dies ante
pascha, proinde cū quaedā post hoc dic
tum commemorasset Tunc iam uolens
ostendere quā proximū fuisse pascha

dixisset ihs ergo ante sex dies inquit
paschae uenit in bethaniam ubi fuerat
lazarus mortuus quem suscitauit ihs, fe
cerunt autem ei cenam ibi hoc illud est
quod cum memorant recapitulantes
mattheus et marcus cum iam dixissent
post biduum futurum pascha, recapitulan
do ergo ad illum diem redeunt in bethaniam
qui erat ante sex dies paschae et narrant
quod iohannes de cena et unguento unde
uenturus erat hierusolimam et peractis
illic quae narrata sunt peruenturus ad
diem qui erat ante biduum paschae unde
isti digressi sunt ut recapitulando cum
memorarent quod ante in bethania de
unguento gestum est, cuius rei peracta
narratione illuc iterum redeunt unde
digressi fuerant, idest ut iam sermo dni
narretur quem habuit ante biduum pas
chae, nam si tollamus de medio quod gestum
in bethania digredientes ab ordine reco
lendo et recapitulando narrarunt et
ipsum ordinem contexamus ita sermo
dirigitur secundum mattheum dicente
dno, scitis quia post biduum pascha fiet

Et filius hominis tradetur ut crucificatur
Tunc congregati sunt principes sacerdotum
et seniores populi in atrium principes sacer
dotum qui dicebatur caiphas, et consilium
fecerunt ut ihm dolo tenerent et occiderent;
dicebant autem, non in die festo ne forte tu
multus fieret in populo, tunc habiit unus
de duodecim qui dicitur iudas scarioth ad
principibus sacerdotum et cetera, inter
illud enim quod dictum est ne tu multus
fieret in populo et illud quod dictum est
tunc habiit unus de duodecim qui dicitur
iudas, interpositum est illud de bethania
quod recapitulando dixerunt, quo nos
praetermisso contexemus narrationem
ut insinuaremus non repugnare ordinem
temporum, secundum marcum autem
eodem bethaniae conuiuio quod recapitu
lando et ipse interposuit similiter prae
termisso ita se ordo narrationis tenet;
Erat autem pascha et azyma post biduum
et quaerebant summi sacerdotes et scri
bae quomodo eum dolo tenerent et oc
ciderent, dicebant enim, non in die festo
ne forte tu multus fieret in populo, et iudas

scarioth unus ex duodecim abiit ad
summos sacerdotes ut proderet eum
et cet, iam hic inter illud quod dictum est
ne forte tu multus fieret in populo et
illud quod adiunximus et iudas scariothes
unus ex duodecim positum est illud in beth
ania quod recapitulando dixerunt, lucas
sane ipsam rem gestam in bethania prae
termisit, haec dixemus propter sex
dies ante pascha quod dixit iohannes
cum in bethania rem gestam narraret et
biduum ante pascha quod matheus et marc.
quae dixerunt cum post hoc ad dictum
illud ipsum in bethania quod iohannes cum
memorarent. Sequitur ergo matheus
a beo loco ubi finem feceramus consideran
dae narrationes et dicit, tunc congregati
sunt principes sacerdotum et seniores po
puli in atrium principis sacerdotum qui dice
batur caiphas, et consilium fecerunt ut ihm
dolo tenerent et occiderent, dicebant autem,
non in die festo ne forte tu multus fieret
in populo, cum autem esset ihs in bethania
in domo simonis leprosi accessit ad eum
mulier habens alabastrum unguenti prae
tiosi

et effudit super caput ipsius re
cũbentis, Et cẽt usq. ad illud ubi
ait dicetur et quod hac efecit in me
moriã eius, Nunciam de muliere atq.
unguento praetioso quod in bethania
gestum est consideremus, Lucas enĩ
quamuis simile factum cõmemoret
nomenq. conueniat eius apud quem
conuiuabatur dn̄s. Nam et ipsũ simonẽ
dicit tamen quia non est contra naturã
uel contra morẽ hominũ, ut si potest
unus homo habere nomina duo, multo
magis possint et unum nomen habere
hominis duo. Potius credibile est aliũ
fuisse illũ simonẽ non leprosũ in cuius
domo hoc in bethania gerebatur, Nam
nec Lucas in bethania rẽ gestã dicit quã
narrat, Et quãuis non commemoret
ciuitatẽ aut castellũ ubi factũ sit, Ta
men non uidetur in eodem loco uersa
ri eius narratio, Nihil itaq. aliud intel
legendum arbitror nisi non quidem
aliã fuisse mulierẽ quae peccatrix
tunc accessit ad pedes ihũ et os cõlata
est, et lauit lacrimis et tersit capillis

et unxit unguento. Cui dns adhibita simi
litudine de duobus debitoribus ait di
missa esse peccata multa quo dilexit
multum. Sed eandem mariam bis hoc
fuisse, semel scilicet quod lucas nar
rauit quo primo accedens cum illa humili
tate et lacrimis meruit peccatorum
remissionem, Nam hoc et iohannes quam
uis non sicut lucas quem ammodo factum
esset narrauerit tamen ipsam mariam
commendans commemorauit. Quoniam
iam de lazaro resuscitando coepisset
loqui antequam uenire in bethaniam quod
ita ibi narrat. Erat autem quidam inquit
languens lazarus a bethania de castel
lo mariae et marthae sororis eius,
maria autem erat quae unxit dnm un
gento et extersit pedes eius capillis suis
Cuius frater lazarus infirmabatur,
hoc dicens iohannes ad testatur lucae
qui hoc in domo pharisaei cuius dam simo
nis factum esse narrauit, iam ita que hoc
maria fecerat, quod autem in bethania
rursus fecit aliud est quod ad lucae
narrationem non pertinet sed pariter

NARRATUR A TRIB; IOHANNES CI LICET MAT
THEO ET MARCO; INTER ISTOS IGITUR TRES
MATTHEUM MARCUM ET IOHANNEM QUEM
ADMODUM HOC CONUENIAT ATTENDAMUS,
DE QUIB NON EST DUBIUM QUOD EANDĒRĒ
NARRENT GESTAM IN BETHANIA UBI ETIAM
DISCIPULI QUOD OMNES TRES COMMEMO
RANT MURMURAUERUNT ADUERSUM MU
LIEREM TAMQUAM DE PERDITIONE PRACCI
OSISSIMI UNGVENTI, QUOD ERGO MATTHEUS
ET MARCUS EAPUT DNI UNGVENTO ILLO PERFU
SUM DICUNT IOHANNES AUTEM PEDES RE
GULA ILLA OSTENDITUR NON ESSE CONTRARI
UM QUAM DEMONSTRAUIMUS CUM DE QVIN
Q PANIB PASCERET TURBAS, IBI ENIM QUIA
NON DEFUIT QUI ET QUINQUAGENOS ET CEN
TENOS DISCUBUISSE COMMEMORARIT
CUM ALIUS QUINQUAGENOS DIXERIT NON PO
TUIT UIDERE CONTRARIUM, POTUISSET AU
TEM SI ALIUS CENTENOS TANTUM POSUIS
SET SICUT ALIUS QUINQUAGENOS; ET TAMEN
DEBUIT INUENIRE UTRUMQ FACTUM ESSE;
QUO EXEMPLO INFORMARE NOS OPORTUIT
SICUT ILLIC ADMONUIT ETIAM UBI SINGULI
EUANGELISTAE COMMEMORANT UTRUMQ

factum intellegere. proinde et hic
non solum caput sed et pedes dni acci
piamus perfudisse mulierem, nisi
forte quo marcus fracto alabastrum
perfusum caput commemorat. Ea quis
que absurdus et calumniosus est ut ali
quid in uasae fracto negetre manere
potuisse unde etiam pedes perfunderet, sed
cum iste contenderet sic esse fractum
ut nihil ibi residui fieret nitens aduersus
ueritatem euangelii quanto melius et
religiosius contendit alius non esse ita
fractum ut totum effunderet nitens pro
ueritate euangelii. Ille autem calumniator
si tam pertinaciter caecus est ut euan
gelistarum concordiam de alabastro
fracto frangere conetur. Prius accipiat
perfusos pedes antequam illud fractum
esset ut in integro remaneret unde etiam
caput perfunderetur ubi fractura illa totum
effunderet, a capite quippe nobis ordinate
consuliagnoscimus sed ordinate etiam nos
a pedibus ad caput ascendimus, caetera facti
huius nullam mihi uidentur habere quaestio
nem quod enim alii dicunt discipulos murmu
rasse

de unguenti effusione praetiosi. Johannes autem iudam commemorat et ideo quia
fuerat manifestum prouto esse discipulorum nomine eundem iudam significatum locutione illa quam de philippo in quinque paxibus insinuauimus pluralem numero pro singulari usurpato. Potest etiam intelligi quod alii discipuli aut senserint hoc aut dixerint ante eis iuda dicente persuasum sit atque omnium uoluntatem matheus et marcus etiam uerbis expraesserint. Sed iudas propterea dixerit quia furerat. Ceteri uero propter pauperum curam, Johannes autem de solo illo id commemorare uoluisse, cuius ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimandam. Sequitur matheus. Tunc abiit unus de duodecim qui dicitur iudas scarioth ad principes sacerdotum et ait illis, quid uultis mihi dare et ego uobis eum tradam. Ad ille constituerunt ei xxx argenteos usque ad illud ubi ait et fecerunt discipuli sicut constituit illis ihs et parauerunt pascha, nihil in hoc capitulo contrarium putari potest marco et lucae.

qui hoc idem similiter narrant, quod enim
dicit mattheus ite in ciuitatem ad quendam
et dicite ei magister dicit tempus meum
prope est apud te facio pascha cum discipu
lis meis, eum significat quem marcus et
lucas dicunt patrem familias uel dominum
domus in qua eis cenaculum demonstra
tum est ubi pararent pascha, quod ergo
interposuit mattheus ad quendam tamquam
ex persona sua studio breuitatis illum
compendio uoluit insinuare, si enim dice
ret dixisse dominum ite in ciuitatem et dicite
ei magister dicit tempus meum prope est
apud te facio pascha tamquam ciuitati di
cendum esset acceperetur, ac per hoc
non ex domini cuius mandatum narrabat
sed ex sua persona interposuit ad quen
dam iussisse dominum ut irent ne haberet
necesse totum dicere cum hoc illi ad in
sinuandam iubentis sententiam sufficere
uideretur, Nam nemo enim sic loqui
ut dicat ite ad quendam quis nesciat si
enim diceret ite ad quemcumque aut ad quem
libet posset esse integra locutio sed
non esset certus homo ad quem mitteren
tur

Cum eum certum ostendant quam uis ta
cito eius nomine marcus et lucas, scie
bat quippe dns ad quem mitteret et ut eum
etiam illi quos mittebat inuenire possent
praemonuit quod indicium sequeren
tur de homine gestante aqua elago enam
uel amphoram ut eum secuti ad domum quam
uolebat uenirent, cum itaque non hic pos
set dici ite ad quem libet quod integritas
quidem locutionis admittit sed hoc loco
rei huius quae insinuabatur ueritas non
admittit quanto minus hic dici potuit ite
ad quendam quod omnino nunquam recta
locutione dici potest, sed plane disci
pulos ad no non ad quem libet sed ad
quendam hominem id est ad certum aliquem
missos esse manifestum est, quod no
bis ex persona sua recte potuit euan
gelista narrare ut diceret misit eos
ad quendam ut dicerent ei apud te fa
cio pascha, potuit etiam sic misit eos ad
quendam dicens ite dicite ei apud te facio
pascha, ac per hoc cum uerba dni posuisset
dicentis ite in ciuitatem interposuit ipse
ad quendam, non quia hoc dns dixerit

sed ut ipse nobis insinuaret tacito no
mine fuisse quendam in ciuitate ad quem
dni discipuli mittebantur ut praepa
rarent pascha, hac sic post hanc ex per
sonas ua interpositionem duorum uerbo
rum sequimur ordinem uerborum dni dicen
tis et dicit ei magister dicit, iam enim
si quaeras cui recte responderetur illi
cuidam homini ad quem misisse insinuauit
euangelista. Cum ex personas ua interpo
suisset ad quendam minus quidem usitata
locutio sed tamen sic intellecta inte
gerrima est, aut si habet aliquid pro
prietatis hebrea lingua qua perhibetur
scribsisse Mattheus ut etiam totum ex
persona dni dictum locutionis integri
tate non careat uiderent qui noue
runt, sane ita posset etiam latina dici
si diceretur ite in ciuitatem ad quendam
quem uobis demonstrauerit homo qui
uobis occurrerit lagoenam aquae por
tans, hoc modo iubenti sine ambiguitate
posset obtemperari, uelut etiam si dice
ret ite in ciuitatem ad quendam qui manet
illo aut illo loco in tali uel tali domo cum ex

pressione loci et designatione domus
posset intelligi posset fieri, his autem
atque huiusmodi ceteris tacitis indiciis
qui dicit ite ad quendam et dicite ei ideo
non potest audiri quia certum aliquem
uult intelligi cum dicit ad quendam et non
exprimit quomodo dinoscatur quod cum ex
persona dictum euangelistae illud in
terpositum acceperimus erit quidem
necessitate breuitatis sub obscura locu
tio sed tamen integra, quod uero mar
cus lagoenam dicit quam lucas amphoram
ille uasis genus ille modum significauit
uterque ueritatem sententiae custodi
uit, Sequitur matheus, uespere autem
facto discumbebat cum duodecim disci
pulis et edentibus illis dixit, amen dico
uobis quia unus uestrum me traditurus
est, et contristatiua lde coeperunt sin
guli dicere, numquid ego sum domine et cetera
usque ad illud ubi ait Respondens autem
iudas qui tradidit eum dixit, numquid ego
sum rabbi ait illi tu dixisti, In his quae
consideranda nunc proposuimus nihil
adferunt quaestiones etiam ceteri euan
gelistae qui talia commemorant.

·qxx·

AUR AUGUSTINI EPI DE CONCORDIA
EUANGELISTARUM FINIT LIBER SE
CUNDUS CIPIT LIBER TERTIUS PRAE
CEDENTIBUS CAPITULIS QUAESTIONUM

I De cena dni et de ea praesso traditore eius
quemadmodum inter se quattuor conueniant;
II De predicta negatione petri quemadmodum osten
dant ir nihil inter se repugnare.
III De his quae dicta sunt ad nos donec exirit de domo
ubi cenauerant quemadmodum nihil discrepare
IIII monstrentur; De his quae gesta sunt in illo
predio uel horto quo exilla domo post cenam
uenerunt quomodo trium id est mathei marci
et lucae consonantia demonstretur quomodo iohan
V nes de hoc tacet. De his quae in eius ad praeben
sione facta et dicta omnes commemorant quo
modo eos inter se nihil appareat dissentire.
De his quae gesta sunt cum duceretur dns ad domum
principis sacerdotum et quae in ipsa domo eunoc
te perducetus esset et maxime de petri negatio
ne quemadmodum inter se omnes congruant;
VII De his quae mane gesta sunt prius quam pilato tra
deretur quomodo euangelistae inter se
non discrepent et de testimonio hieronimi
quod matheus pp̄t dni praecium interposuit

cum hoc in eiusdem prophetae scriptura non in
ueneatur.

VIII De his quae apud pilatum gestas sunt quomodo
inter se nihil dissentiant;

VIIII De inlusione qua inlusus est a cohorte pilati
quomodo non dissonent tres qui hoc dicunt
matheus marcus iohannes;

X Quomodo non repugnet quod matheus marcus
et lucas angariatum dicunt qui portare eius
crucem cum iohannes dicat quod ea ihs ipse por
tauerit

XI De puto quem dederunt ei prius quam commemo
rata esset eius crucifixio quomodo conueniat
inter matheum et marcum

XII De diuisione uestimentorum eius quem admodum
inter se omnes consentiant.

XIII De hora dominicae passionis quem admodum
non inter se dissentiant marcus et iohannes
propter tertiam et sextam; (do ... concordent

XIIII De duobus latronibus cum illo crucifixis quomo

XV De his qui dno insultauerunt quomodo inter
se consonent matheus marcus et lucas

XVI De latronum insultatione quomodo non re
pugnent matheus et marcus et lucas qui dixit
unum eorum insultasse alium credidisse.

XVII De potio aceti quomodo inter se omnes consentiant;
XVIII De uocibus dñi quas continuo moriturus emisit
quomodo non repugnent matheus et marcus
lucae et ipsi tres iohanni;
XVIIII De scissione uel quomodo non dissentiant
matheus marcus a luca quo ordine factum sit.
XX De admiratione centurionis et eorum qui cum illo
erant quomodo inter se consentiant matheus
XXI marc et luc. De mulieribus quae ibi stabant
quomodo matth marc et luc qui dixerunt eas
longe stetisse non repugnent iohanni qui no
minauit unam earum iuxta crucem stetisse;
XXII De ioseph qui corpus dñi petiuit a pilato quo
modo omnes consentiant et quomodo a se ipso
XXIII iohannis ñ dissentiant; De sepultura eius quo
modo tres a iohanne ñ dissentiant.
XXIIII De his quae circa tempus resurrectionis
dñe facta sunt quemadmodum omnes ñ inter se
XXV dissentiant. In eo quod se postea discipulis
manifestauit quomodo sibi omnes euan
gelistae non aduersentur con latis testimo
niis et apostolo paulo et de actibus apostolorum;
Iam quo omnium quattuor narratio inuersa
tur loco in quo necesse est eos usque in finem
pariter ambulare nec multum digredi.

ab inuicē sic ubi forte alius aliud com
memorat quod alius praetermittit, ui
detur mihi expeditius nos demonstrare
posse omniū euangelistarum conue
nientiā si ab hoc iam loco omniū omnia
contexamus et in unā narrationē faciē
q̄ digeramus, sic ergo arbitror cōmodiu
facilius que id quod suscepimus explica
re ut ad grediamur narrationē omnia
commemorantes cū eorum euangelis
tarum ad testatione qui ex his omnibus
quisque quod potuit aut quod uoluit cō
memorauit ut tamen ab omnibus haec
omnia dicerentur quae demonstrandū
in nullo sibi esse contraria.

Hinc igitur incipiamus secundum matthm;
cenantib. eis accepit ihs panē ac bene
dixit ac fregit dedit que discipulis suis
et ait accipite et comedite hoc est
corpus meum, haec et marcus lucas
que cōmemorant, quod enī lucas
de calice bis cōmemorauit prius an
te quam panē daret, deinde postea
quam panē dedit illud quod superius
dixit praeoccupauit ut solet illud uero

quod ordine suo posuit non commemo
rauerat superius, utrumque autem con
iunctum hanc sententiam facit, quae
et illorum est, Iohannes autem de cor
pore et sanguine domini hoc loco nihil dixit.
Sed plane alibi multum uberius nunc
uero cum dominum agenas surrexisse et
pedes discipulorum lauisse commemo
rasset reddita etiam ratione cur eis
hoc fecerit in qua dominus adhuc clausae sig
nificauerat per testimonium scripturae
ab eo se tradi qui manducaret eius
panem uenit ad hunc locum quem tres
ceteri pariter insinuant, Cum haec di
xisset inquit ihesus turbatus est spiritu et
protestatus est et dixit amen amen
dico uobis quia unus ex uobis tradet
me. Aspiciebant ergo sicut idem ipse
Iohannes subnectit ad inuicem
discipuli haesitantes de quo diceret,
et contristati sicut Matheus et Mar
cus dicunt coeperunt et singillatim
dicere numquid ego sum at ipse respon
dens ait sicut Matheus sequitur
qui intingit me cum manum

In parapside hic metradet et sequi
tur itē matheus ita subnectens filiu
quidem hominis uadit sicut scriptum
est de illo ue autem homini illi per quē
filius hominis traditur bonū erat ei
si natus non fuisset homo ille, in his et
marcus eodē etiā ordine consonat,
deinde matheus subiungit, Respon
dens autem iudas qui tradidit eum di
xit Numquid ego sum rabbi ait illi tu
dixisti etiā hic non expressum est
utrū ipse esset, potest enī adhuc in
tellegi tamquam non ego dixi, potuit
etiā hoc sic dici a iuda et a dn̄o res
pondere ut non omnes aduerte
rent, deinde sequitur matheus
et inserit mysterium corporis et
sanguinis a dn̄o discipulis datum sicut
et marcus et lucas, sed cum tradidisset
calicem rursus de traditore suo
locutus est quod lucas persequitur
dicens uerūtamen ecce manus tra
dentes me mecum est in mensa, & qui
dem filius hominis secundum quod
definitum est uadit uerum

tamen uae illi homini per quē tradetur,
hic iam intellegendum est illud consequi
quod iohannes narrat iste autem prae
termisit quae illi dixerunt, Cū ergo
post traditum calicem dixisset dn̄s
quod a luca positū est uerū tamen
ecce manus tradentis me mecum est
in mensa et cetera coniungitur illud
secundum iohannē erat ergo recūbens
unus ex discipulis eius in sinu ihū quē
diligebat ihs, Innuit ergo huic simon pe
trus et dicit ei, quis est: de quo dicit itaque cū re
cubuisset ille supra pectus ihū dicit ei dn̄e
quis est? Respondit ihs, ille cui ego intinctum
panē porrexero, et cū intinxisset panē
dedit iudae simonis scarioth, et post buc
cellā tunc introiit in illum satanas, hic
uidendum est ne non solum lucae qui
iam dixerat intrasse satanan in cor iudae
Quando pactus est tunc cum iudaeis ut eū
accepta pecunia traderet sed etiam sibi
ipsi iohannis repugnare uideatur quia iam
dixerat superius ante quam istā buccellā
acceperet et cena facta cum diabolus
immisisset in cor ut traderet eū iudas,

quomodo enim intrat in cor nisi inmit
tendo iniquas persuasiones cogitatio
nibus iniquorum. Sed nunc intellegere
debemus a diabolo iudam plenius esse
possessum sicut contra in bono illi hic
prudenter lectorem diligenter inquiren
dum est quia iam acceperant spiritum sanctum.
Postea eum cum desuper missus esset
die pentecostes utique plenius accepe
runt, post buccellam ergo tunc introiit
in eum satanas, et sicut contextum io
hannes ipse commemorat dicit ei ihesus
quod facis fac citius, hoc autem nesci
uit discumbentium ad quid dixerit ei
quidam enim putabant quia loculos habe
bat iudas quia dicit ei ihesus eme ea quae
opus sunt nobis ad diem festum aut egenis
ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille
buccellam exiit continuo, erat autem nox
cum ergo exisset dicit ihesus nunc clari
ficatus est filius hominis et deus clarifi
catus est in eo et deus clarificabit eum
in semetipso et continuo cla
rificabit eum. Filioli adhuc mo
dicum uobiscum sum quaeretis
me

ACR.

et sicut dixi iudaeis quo ego uado non po
testis uenire, et uobis dico modo, manda
tatum nouum do uobis ut diligatis inui
cem sicut dilexi uos et uos diligatis in
uicem in hoc cognoscent omnes qui a mei
discipuli estis si dilectionem habueritis
ad inuicem, dicit ei simon petrus, dn̄e quo
uadis respondit ihs quo ego uado non po
tes modo me sequi, sequeris autem pos
tea dicit ei petrus quare non possum
sequi te modo animam meam pro te ponam,
respondit ihs animam tuam pro me ponis amen
amen dico tibi non cantabit gallus donec
me ter negis. hoc de praedicta negatione
sua petro non solum sio hannes ex cuius eu
angelio modo ista interposui sed et ceteri
tres commemorant non sane omnes ex una
eadem qua ego occasione sermonis ad eam
commemorandam ueniunt nam matthaeus
et marcus pari prorsus ordine et eodem
narrationis suae loco eam subnectunt
ambo postea quam dn̄s egressus est ex
illa domo ubi manducauerant pascha
lucas uero et iohannes ante quam inde
esset egressus, sed facile possemus

intellegere aut illos duos eam recapitu
lando possuisse aut istos praeoccupan
do nisi magis moueret quod tam diuersa
non tantum uerba sed etiam sententias
dn̄i praemittunt quibus per motus petrus il
lā praesumptionē proferret uel cum dn̄o
uel per dn̄o moriendi ut magis cogant
intellegi uel ter eū expressisse praesūp
tionē suā diuersis locis sermonis xpi et
ter illi ad dn̄o responsum quod eū esset
ante gallicantū ter negaturus, neque
enim incredibile est aliquantum disiunc
tis inter uallis temporis petrum cōmotū
esse ad praesumendum sicut ad negandū
uel ei dn̄m aliquid ter similiter respon
disse quando quidem etiā contextim nul
lis aliis interpositis rebus aut uerbis post
resurrectionē ter illum interrogaue
rit utrum eum ter hoc idem respondenti
etiā ipse mandatum de pascendis ouibus suis
unum idemque ter praecepit, hoc autem
esse credibilius quod ter ostenderit
praesumptionē suā petrus et de trina sua
negatione ter a dn̄o audierit ex ipsis
euangelistarum uerbis quae ad dn̄o dicta

am et
et

diuersae ac diuersa commemorant
sic probatur, ecce meminerimus quod
nunc interposui ex euangelio iohannes
hoc certe dixerat filioli adhuc modi
cum uobiscum sum quaeretis me et sicut dixi
iudaeis quo ego uado non potestis uenire,
et uobis dico modo mandatum nouum do
uobis ut diligatis inuicem sicut dilexi uos,
et uos diligatis inuicem, In hoc cognuscent
omnes quia mei discipuli estis si dilectio
nem habueritis ad inuicem, Dicit eis simon
petrus, domine quo uadis nempe hic manifes
tum est ex illis uerbis motum esse petrum
ut diceret domine quo uadis quia dicentem
audierat quo ego uado non potestis
uenire, Respondit ihs eidem petro quo
uado non potes me modo sequi sequeris
autem postea tunc ille, quare non possum
inquit sequi te modo animam meam pro te
ponam, huic praesumptioni respondit dns
futurae eius negationem, Lucas autem
cum commemorasset dixisse dnm simon
ecce satanas expetiuit uos ut cribra
ret sicut triticum ego autem rogaui pro te
ut non deficiat fides tua et tu aliquando

conuersus confirma fratres tuos.
Tunc subiecit Petrum respondisse, dne
te cum paratus sum et in carcerem et
in mortē ire, et ille dixit, dico tibi Petre
non cantabit hodie gallus donec ter
negas nosse me, quā hoc aliud sit aliud
illud unde Petrus ad praesumendum
ꝑmotus sit quis non uideat. At uero
Mattheus, et Symno dicto inquit exierunt
in montem oliueti, Tunc dicit illis ihs,
omnes uos scandalū patiemini in me
in ista nocte, scriptū est enim, percutiā
pastorem et dispergentur oues gregis,
postquam autem resurrexero prae
cedam uos in galileam, sic prorsus et
marcus qui habent etiam haec uerba
uel sententiae, similiter illis uel quib
secundum Iohannē uel quibus secun
dum Lucam Petrus retulit praesūtionē
suā, et hic ergo ita sequitur, Responden
autem Petrus ait illi, et si omnes scanda
lizati fuerint in te ego nunquā scan
dalizabor. Ait illi ihs, amen dico tibi
quia in hac nocte antequam gallus can
tet ter me negabis, ait illi Petrus, etiā

si oportuerit memorite cum non tene
çabo, similiter et omnes discipuli dixerunt,
haec paenitus ipsis uerbis etiam marcus commemorat, nisi quod non çeneraliter
sed distinctius quemadmodum futurum
esset expressit dictum a domino amen dico
tibi quia tu hodie in nocte hac priusquam
bis gallus uocem dederit ter me negaturus
es cum itaque omnes dicant praedixisse dominum
quod eum petrus esset negaturus ante quam
gallus cantaret non autem omnes dicant
quotiens gallus cantaret marcus hoc so
lus narrauit expraessius, unde nonnullis
uidetur non congruere ceteris qui aparum
attendunt et maxime eorum obnubilatur
intentio cum aduersus euangelium ani
mo induuntur hostili, tota enim petri
negatio trina negatio est, in eadem namque
permansit trepidatio ne animi pro
posito quemendatu donec admonitus
quidei praedictum sit amaro fletu et cor
dis dolore sanaretur, haec autem tota id est
trina negatio si post primum gallicantum
inciperet falsum dixisse uiderentur
tres quorum matheus dixit amen dico
tibi

quia hac nocte antequã gallus cantet
ter me negabis, Lucas autem, dico tibi pe
tre non cantabit hodie gallus donec ter
neges nosse me, Iohannes autem, amen
amen dico tibi non cantabit gallus donec
me ter neges, diuersis enim uerbis et uer
borum ordine eandem explicauerunt
sententiã dixisse dn̄m quod antequam
gallus cantaret eum petrus esset nega
turus, rursus si totam trinã negationẽ
antepereg isset quam cantare gallus
inciperet superfluo dixisse marcus
de praehenderetur ex persona dn̄i
amen dico tibi quia hodie in nocte hac
prius quam gallus bis uocem dederit
ter me negaturus es, quid enim adtine
bat dicere prius quã bis quando si ante
primum gallicantum tota illa trina
negatio compleretur, simul ante secun
dum et ante tertium et ante omnes
gallicantus eiusdem noctis completa
inueneretur quae ante ipsum primum
completa probaretur. Sed quia ante pri
mum gallicantũ cepta est illa trina negatio
attenderunt illi tres non quando eã com

pleturus esset petrus sed quanta fu
tura esset et quando coeptura,
id est quia trina et quia ante gallicantum
quamquam in animo eius et ante pri
mum gallicantum tota possit intelle
gi quamuis enim uerbis negantis ante
primum cepta ante secundum autem
gallicantum peracta sit tota illa trina
negatio tamen affectione animi et ti
more petri ante primum tota concepta
est nec interest quantis morarum
interuallis trina uoce enuntiata sit
Cum eo reius etiam ante primum gallicantum
tota possederit tam magna scilicet
formidine imbibit aut possit dnm non
solum semel sed iterum et tertio in
terrogatus negare ut rectius diligen
tiusque attendentibus quomodo iam
moechatus est mulierem in corde suo
qui eam uiderit ad concupiscendum sic
petrus quando cumque uerbis sederit
timorem quem tam uehementer ani
mo conceperat ut perdurare possit
usque ad tertiam dni negationem tota tri
na negatio eiusdem tempori deputanda est

quando eum trinae negationi suffici
ens timor inuasit, ex quo etiam si post pri
mum gallicantum inciperent pulsato
interrogationibus pectore uerba illa
negationis erumpere nec sic absurde
atque mendaciter ante gallicantum
ter negasse diceretur. Quando ante
gallicantum tantus timor obsederat
mentem qui eam possetus que ad tertiam
negationem perducere, multo minus igi
tur mouere debet quia trina negatio
etiam trinis negantis uocibus ante gal
licantum cepta et si non ante primum
gallicantum peracta est, tamquam si ali
cui diceretur hac nocte ante quam gallu
cantet ad me scribis epistolam in qua
mihi ter conuiciaberis non utique si eam
ante omnem gallicantum scribere inci
peret et post gallicantum finiret, ideo
dicendum erat falsum fuisse praedictum.
Marcus ergo de ipsarum uocum interuallis
planius se locutus est qui dixit ex per
sona domini prius quam bis gallus uocem
dederit ter me es negaturus. Itaque es
tum esse apparebit cum ad eundem

locum narrationis euangelicae uene
rimus utiā illic ostendatur euangelistas
sibi congruere. Si autem quaeruntur ipsa
omnino uerba quae petro dn̄s dixerit
neq. inueni re possunt et sū perfluo
quaeruntur eū sententia eius propter
quā cognoscendā uerba proferuntur etiā
in diuersis euangelistarū uerbis possit
esse notissima. Siue ergo diuersis sermo
num dn̄i locis cum motus petrus singilla
tim terenuntiauerit praesūptionē suā
et tere id dn̄s suā negationē praedixerit
sicut probabilius indicatur siue aliquo
narrandi ordine possint omnium euan
gelistarum commemorationes in unū
redigi quibus demonstretur semel dn̄m
praedixisse petro praesumenti quod eū
negaturus esset nulla hic euangelis
tarum repugnantia deprahendi po
III terit sicut nulla est; Nunc ergo quan
tum possumus ipsū ex omnibus ordine
iam sequamur. Cum itaq. secundum
iohannē hoc petro praedictum esset
Sequitur idem iohannes et conserit
dn̄i sermonē dicentis. Non turbetur

coruestrum, in dm̄ creditis et me credi
te, in domo patris mei mansiones mul
ta esunt. Et cetera sermonis eius praec
lara maxime que sublimia diu narrat
donec contextim ueniat ad illū locum
ubi ait dn̄s, pater iuste et mundus te non
cognouit. Ego autem te cognoui, et hi cog
nouerunt quia tu me misisti et notū eis
feci nomen tuum et notū faciā ut dilec
tio qua dilexisti me in ipsis sit et ego in
ipsis. Cū autem facta esset contentio
inter eos quis eorū uideretur esse ma
ior sicut Lucas commemorat dixit eis,
regis gentium dominantur eorum et
qui potestatē habent super eos benefici
uocantur, uos autem non sic, sed qui maior
est in uobis fiat sicut iunior, et qui praeces
sor est sicut ministrator, Nā quis maior
est qui recumbit an qui ministrat nonne
qui recumbit? Ego autem in medio uestrū
sū sicut qui ministrat, uos autem estis
qui permansistis mihi mecū in tempta
tionibus meis, et ego dispono uobis sicut
disposuit mihi pater meus regnum ut
edatis et bibatis super mensā meā in reg
no.

et sedeatis super thronos iudicantes duo
decim tribus israhel. Ait autem dns simonis
sicut lucas ipse subiungit, Ecce satanas
expetiuit uos ut cribraret sicut triticum
ego autem rogaui pro te ut non deficiat
fides tua et tu aliquando conuersus
confirma fratres tuos, qui dixit ei dne
tecum paratus sum et in carcerem et in mor
tem ire, et ille dixit, Dico tibi petre non
cantabit hodie gallus donec ter abneges
nosse me, et dixit eis quando misi uos sine
sacculo et pera et calciamentis nunquid
aliquid defuit uobis, at illi dixerunt nihil.
Dixit ergo eis sed nunc qui habet sacculo
tollat similiter et peram et qui non habet
uendat tonicam suam et emat gladium,
Dico enim uobis quoniam adhuc hoc quod scrib
tum est oportet impleri in me et quod
cum iniustis deputatus est et enim ea
quae sunt de me finem habent, at illi dixe
runt, dne ecce gladii duo hic, at ille dixit
eis, satis est, Et hymno dicto sicut
matth. marc. que commemorant
exierunt in montem oliuetis Tunc dicit
illis ihs, omnes uos scandalum patiemini.

in me in ista nocte scriptum est enim
percutiam pastorem et dispergentur
oues gregis, postquam autem resurrexero
praecedam uos in galilea, Respondens
autem petrus ait illi et si omnes scanda
lizati fuerint in te ego nunquam scanda
lizabor, Ait illi ihs amen dico tibi quia
in hac nocte antequam gallus cantet,
ter me negabis, Ait illi petrus etiam
si oportuerit me mori tecum non te
negabo, similiter et omnes discipuli
dixerunt haec secundum matheum
inseruimus sed et marci paene ipsa
et totidem uerba sunt nisi quia distat
illud quod de gallicantu iam supra
IIII enodauimus, Contexit ergo narratio
nem matheus et dicit, Tunc uenit ihs cum
illis in uilla quae dicetur gethsamani
hoc dicit et marcus hoc et lucas non ex
presse nominato praedio cum ait et
egressus ibat secundum consuetudinem
in montem oliuarum, Secuti sunt autem
illum et discipuli et cum peruenisset
ad locum dixit illis, Orate ne intretis in
temptatione mi ste locus est cuius

nomen illi dixerunt getsemani ibi fuis
se intellegimus hortum quem commemorat iohannes ita narrans, haec cum
dixisset ihs regressus est cum discipu
lis suis transtorrentem cedron ubi
erat hortus in quem introiit ipse et dis
cipuli eius, Deinde secundum matthaeum
dixit discipulis sedete hic donec uadat
illuc et orem et adsumpto petro et duobus
filiis zebedaei coepit contristari et
maestus esse, tunc ait illis tristis est
anima mea usque ad mortem sustinete
hic et uigilate mecum et progressus
possillum procedit in faciem suam orans
et dicens, mi pater si possibile est tran
se a tame calix iste uerum tamen non
sicut ego uolo sed sicut tu, et uenit ad
discipulos et inuenit eos dormientes
et dicit petro sic non potuistis una hora
uigilare mecum uigilate et orate ut
non intretis in temptionem spiritus
quidem prumptus est caro autem in
firma. Iterum secundo abiit et ora
uit dicens pater mi si non potest hic
calex transire nisi bibam illum fiat

uolontas tua sicut et uenit iterum et in
uenit eos dormientis, erant enim ocu
li eorum grauati et relictis illis iterum
abiit et orauit tertio eundem sermo
nem dicens, Tunc uenit ad discipulos
suos et dicit illis, dormite iam et requi
escite ecce ad propinquabit hora et
filius hominis tradetur in manus pecca
torum surgite eamus ecce ad propin
quabit qui me tradet, haec etiam marcus
eo que prorsus modo atque ordine con
serit aliquanto breuius quas dam cons
tringens sententias et aliquid magis
aperiens, nam uidetur hic sermo se
cundum matthaeum tamquam sibi ipsi con
trarius quod post tertiam orationem
uenit ad discipulos suos et dicit illis dor
mite iam et requiescite, Ecce ad pro
pinquabit hora et filius hominis trade
tur in manus peccatorum surgite eamus
ecce ad propinquabit qui me tradet
quomodo enim supra dormite iam et re
quiescite cum conectati ecce ad propin
quabit hora et ideo dicat surgite
eamus quae uelut repugnantia commoti

qui legunt conantur ita pronuntiare
quod dictum est dormite iam et requies
cite tamquam ab exprobrante non ut
permittente sit dictum quod recte fie
ret si esse et necesse. Cum uero marcus
ita hoc commemorauerit ut cum dixisset
dormite iam et requiescete adiungerit
sufficit et deinde inferret, uenit hora
ecce tradetur filius hominis, utiq. intelle
gitur post illud quod eis dictum est dormi
te et requiescete. Siluisse dn̄m aliquantū
ut hoc fieret quod praemiserat. Et tunc in
tulisse ecce ad propinquabit hora ideo
post illa uerba secundū marcum positum
est sufficit id est quod requieuisse tis. Iā
sufficit. Sed quia commemorata non est
ipsa interpositio silentii dn̄o propterea
coartat intellectum ut in illis uerbis alia
pronuntiatio requiratur. Lucas autem
praetermisit quotiens orauerit dixit
sane quod isti tacuerunt et orantem ab
angelo confortatum et prolixius oran
tē sudorem fuisse sanguineum et gut
tas decurrentes in terrā. Cum ergo di
cit et cum surrexisset ab oratione et

uenisset ad discipulos suos non expressit
quota oratione. Nihilotamen illis duobus
repugnat, Johannes uero postea quam
in hortum ingressum dicit cum discipulis suis
non commemorat quid illic egerit donec
eius traditur cum Judaeis ad eum conpraehen
dendum uenerit, tres igitur isti eandem
rem ita narrauerunt sicut etiam unus
homo ter posset cum aliqua ueritate
nullatamen aduersitate, Lucas enim
quantum ab eis progressus id est uulsus
fuerit ut oraret manifestius aperuit
dicens quantum iactus est lapides, por
ro autem marcus primo ex uerbis suis
idem narrauit rogasse dominum ut si fieri pos
set transiret ab eo illa hora id est pas
sionis quam calicis nomine mox signifi
cauit, deinde in uerba ipsa domini sic enun
tiauit, abba pater omnia tibi possibilia
sunt transfer calicem hunc a me quibus
uerbis si adiungas quod illi duo dixerunt
et quod ipse etiam marcus ex persona
sua pariter supra posuit ita sententia
manifestatur pater si fieri potest
omnia enim tibi possibilia sunt trans

per calicem istum a me ne quis eum puta
ret patris minuisse potestate cum ait
si fieri potest non enim dixit si facere po
tes sed si fieri potest fieri autem potest
quod ille uoluerit, sic ita que dictum est
si fieri potest ac si diceretur si uis mani
festauit enim marcus quo intellectum
accipiendum sit si fieri potest quando
ait omnia tibi possibilia sunt et quod com
memorauerunt eum dixisse uerum
non quod ego uolo sed quod tu quod tan
tundem ualet quantum si et ita dicatur
uerum tamen non mea uoluntas sed tua
fiat satis ostendit non ex impossibilita
te sed ex uoluntate patris dictum esse
si fieri potest praesertim quia lucas
et hoc ipsum planius intimauit non enim
ait si fieri potest sed si uis cui apertiori
sententia apertius iungitur quod mar
cus posuit ut ita dicatur si uis omnia
enim tibi possibilia sunt transfer
calicem istum quod autem ipse marcus non
solum pater sed abba pater eum dixis
se commemorat hoc est abba he
braice quod est latine pater, et for
tasse.

dns propt. aliquod sacramentum utrũ
q. dixerit uolens ostendere illam se tris
titiam in persona sui corporis id est
ecclesiae suscepisse cui factus est angu
laris lapis uenientia deum partem ex
hebraeis ad quos pertinet quod ait abba
partim ex gentibus ad quas pertinet
quod ait pater. Etiã paulus apostolus
non praetermittens hoc sacramentũ
in quo clamamus inquit abba pater,
Et iterũ ait misit ds spm suũ in corda
nostra clamantem abba pater opor
tuit enim ut bonus magister et uerus
saluator infermioribus cũ patiens in
se ipso demonstraret non debere suos
martyres desperare si qua forte cor
dibus eorũ inreperet sub tempus passi
onis ex humana fragilitate tristitia
cũ ea uincerent uoluntati suae prae
ponendo uolontate dĩ quia ille scit
quid expediat quibus consulit de qua
totare non nunc tempus est ut uberius
disseratur agitur enim modo de con
uenientia euangelistarũ in quorũ
diuersitate uerborũ salubriter

discimus non aliud in uerbis ad audiendā
ueritatē quam sententiā loquentis es
se requirenda, hoc est enim pater quod
abba pater, sed ad sacramentum inti
mandum planius est abba pater, ad unita
tē significandā sufficit pater et dn̄m
quidem abba pater dixisse credendum
est sed tamen non eluceret sententia
nisi aliis dicentibus. pater demonstrare
tur sicesse illas duas ecclesias ex iudaeis
et grecis, ut etiam una sit, ex illo ergo
intellectum dictum est abba pater quod
idem dn̄s alibi ait, habeo alias oues que
non sunt de hoc ouili, gentes utiq; signi
ficans cum haberet oues etiā in populo
israhel. sed quia secutus adiecit opor
tet me et eas adducere ut sit unus grex
et unus pastor, quantū ualet ad israhe
litas gentes abba pater tantum ad unū
gregē solum pater, adhuc ergo ipso lo
quente sicut dicit matheus marcus
ecce iudas unus de duodecim uenit et
cum eo turba multa cū gladiis et fustib.
a principibus sacerdotū et senioribus
populi, qui autem tradedit eum dedit

illis signum dicens quē cūque oscula
tus fuero ipse est tenite eum et confes
tim accedens ad ihm̄ dixit aue rabbi
et osculatus est eum. Dixitq illi primo
quod ait lucas iudas osculo filiū homi
nis tradis deinde quod matthaeus ad quod
uenisti amice deinde dixit quod iohan
nis commemorat quid queritis res
ponderunt ihm̄ nazarenū dicit eis
ihs̄ ego sum stabat autē et iudas qui
tradebat eum cū ipsis ut ergo dixit eis
ego sum abierunt retrorsū et cecede
runt in terrā. Iterū ergo eos interro
gauit quē quaeritis illi autē dixerunt
ihm̄ nazarenum respondit ihs̄ dixi uo
bis quia ego sum si ergo me quaeritis
sinite hos abire ut impleretur ser
mo quē dixit quia quos dedisti mihi non
perdidi ex ipsis quē quā. Uidentes au
tem sicut lucas dicit hi qui circa ipsū
erant quod futurū erat dixerunt ei
dn̄e si percutiemus in gladio et per
cussit unus ex ipsis quod omnes quat
tuor dicunt seruū principis sacer
dotū et amputauit auriculam eius

sicut lucas et iohannes dicunt dexte
rā quia ut ē percussit secundū iohan
nem petro erat quem percussit autē
malchus uocabatur, deinde quod lu
cas dicit respondens ihs ait sinite usq;
huc et adiunxit quod matthaeus commemorat
conuerte gladiū tuum in locū
suū omnes enī qui acceperint gladium
gladio peribunt an putas quia non pos
sum rogare patrē meū et exhibebit
mihi modo plus quā duodecim legiones
angelorū quomodo ergo implebuntur
scripturae quia sic oportet fieri, his
uerbis adiungi potest quod illū eo loco
dixisse iohannes commemorat calicē
quē dedit mihi pater non uis bibā illum,
tunc sicut dicit lucas tetigit auriculā
illius qui percussus erat et sanauit eū;
Nec moueat quasi contrarium sit quod
lucas dixit interrogantibus discipulis
si percuterent in gladio dn̄m respon
disse sinite usq; hunc quasi post illam
percussionē ita dictū fuerit ut placu
erit ei usq; huc factū sed amplius fieri
noluerit eū in uerbis quae matthaeus

posuit intellegatur potius totum factum
quo usus est gladio petrus dno displicuis
se, illud enim uerius quod cum eum interrogas
sent dicentes, dne si percutimus in gla
dio. Tunc respondit, sinite usque huc, id est
non uos moueat quod futurum est, per
mittendi sunt hucusque progredi, hoc est
ut me ad praehendant ut impleantur
quae de me scribta sunt, sed in termo
ras uerborum interrogantium dnm
et illius respondentis petrus defensi
onis auiditate et maiorae pro dno com
motione percussit, sed non potuerant
etiam simul dici quae simul fieri potue
runt, non enim diceret. Respondens
autem ihs, nisi illorum interrogatione
responderet non facto petri nam de facto
petri qui diu dicauerit. Mattheus solus
dicit ubi etiam non dixit mattheus res
pondit ihs petro conuerte gladium tuum
sed dixit. Tunc ait illi ihs conuerte gla
dium tuum quod post factum apparet di
xisse dnm, illud uero quod lucas posuit,
Respondens autem ihs ait, sinite usque
huc illis qui interrogauerant respon
sum

esse accipiendum est sed quia ut diximus
inter verba interrogantium, et respondentis dni, facta est uno icto percussio, hoc
ordine iudicauit et esse narrandum
ut etiam inter uerba interrogationis
et responsionis eam inserreret, non
est ergo contrarium hoc ei quod dixit
matheus omnes enim qui acceperint
gladium gladio peribunt, id est quiusi
fuerint gladio uidere autem posset
contrarium si dns ex illa responsione sal
temusque ad unum nec ipsum letale uul
nus usum tamen gladii spontaneum
ad probasse demonstraretur quamquam
etiam petro dictum totum congruenter
intelligi posset ut sic conectatur, et
quod lucas et quod matheus retulit
quemadmodum supra commemoraui
sinite usque huc et conuerte gladium in
locum suum, omnes enim qui acceperint gla
dium gladio peribunt et cetera, quomodo
autem sit intelligendum sinite usque huc
iam exposui, et si aliter melius potest
ita sit, dum tamen euangelistarum
ueritas constet.

V. Postea sequitur matheus et commemo
rat eum in illa hora dixisse turbis tamquam
ad latronem existis cum gladiis et fustib
conprahendere me, cotidie apud uos se
debam docens in templo et non me tenuis
tis, tunc addidit etiam uerba quae lucas ponit,
sed haec est hora uestra et potestas te
nebrarum, hoc autem totum factum est
sicut matheus dicit ut implerentur
scripturae prophetarum, tunc discipuli
omnes relicto eo fugierunt sicut et
marcus dicit; sequebatur autem illum
unus adulescens amictus sindone sicut
idem marcus commemorat et cum te
nuissent eum reiecta sindone nudus
VI profugit ab eis; Adillitenentes ihm du
xerunt ad caifan principem sacerdotum
ubi scribae et sioniores conuenerunt,
sed matheus dicit sed primo ad annam
ductus est socrum caifae sicut iohan
nes dicit; marcus autem et lucas no
men non dicunt pontificis, ductus est
autem ligatus cum adessent in illa tur
ba tribunus et cohors et ministri iudae
orum sicut iohannes commemorat,

qxxii.

Petrus autē sequebatur eū alonge usq
in atrium principis sacerdotum et in
gressus intro sedebat cū ministris ut
uideret finē sicut dicit matheus et
calefaciebant se ad ignem sicut in eolo
co narrationis dicit marcus hoc et lucas
cōmemorat quod petrus sequebatur
alonge accenso autem ignē in medio atrio
et circū sedentib illis erat petrus in
medio eorū, et iohannes dicit quod seque
batur simon petrus et alius discipulus.
Discipulus autē ille alius erat notus pon
tifici et introiit cum ihū in atrio ponti
ficis sicut iohannes dicit, Petrus autē
stabat ad ostiū foris secundū eundem
iohannem exiit ergo discipulus alius
qui erat notus pontifici et dixit ostia
riae et introduxit petrū sicut idem
iohannes dicit, Sicut enī factū est
ut intus esset et petrus in atrio sicut
et alii dicunt, Principes autem sa
cerdotum et omne consiliū sicut mat
theus dicit quaerebant falsū testimo
nium contra ihm ut eum morti trade
rent et non inuenerunt, cū multi falsi

testes accessissent; conuenientia enim
testimonia non erant sicut marcus dicit
cum eundem locum commemoraret; nouis
simi autem uenerunt duo falsi testes
sicut dicit matthaeus et dixerunt; hic dixit pos
sum distruere templum dei et post triduū
aedificare illud; alius etiam marcus comme
morat dixisse; nos audiuimus eum dicentē;
ego dissoluam templum hoc manufactum
et per triduum aliud non manufactum ae-
dificabo; et ideo non erat conueniens tes
timonium illorum; sicut ideo marcus ibi
dem dicit, et surgens princeps sacerdo-
tum illi, nihil respondes ad ea quae isti aduer
sum te testificantur; ihs autem tacebat,
et princeps sacerdotum illi, adiuro te
per dominum ut dicas nobis si tu es xps fili
us dei, dicit illi ihs tu dixisti; haec matthaeus;
marcus autem aliis uerbis dicit; nisi quod ta
cebat quod eum adiurauerat princeps sacer
dotum; sed tantum uultu eo ostendit quod
ei dicit ihs tu dixisti; quantum si diceret
ego sum; sequitur enim ait ut ideo marcus,
ihs autem dixit illi; ego sum; et uidebitis
filium hominis ad dextris sedentem uir

tutis et uenientem cum nubibus caeli
hoc dicit etiam matheus sed non dicit res
pondisse ihm ego sum. Tunc princeps sa
cerdotum scidit uestimenta sua dicens
blasphemauit, quid adhuc egemus testib
quod matheus commemorat et sequitur
Ecce nunc audistis blasphemiam quid uobis
uidetur. Ad illi respondentes dixerunt
reus est mortis hoc etiam testatur et
marcus, sequitur matheus, Tunc expue
runt in faciem eius et colafiseum cederunt
Alii autem palmas in faciem ei dederunt di
centes prophetiza nobis, xpe quis est
qui te percussit, hoc dicit et marcus
commemorat etiam quod ei faciem uelaue
runt, de his lucas quoque ad testatur,
haec intellegitur passus dns usq. ad ma
ne in domo principis sacerdotum quo prius
adductus est ubi etiam petrus temptatus
est. Sed de petri temptatione quae inter
has dni contumelias facta est non eodem
ordine omnes narrant. Nam ipsas pri
mo commemorant matheus et marcus
de inde petri temptatione, lucas uero
explicat prius temptationem petri.

tum de mũ has dñi contumelias, Johannes
autem incipit petri temptatione dicere
interponit quae dã de contumeliis dñi et
adiungit quod inde missus est ad caifan
pontificem et inde recapitulat ut ex
plicet quam coeperat temptatione petri
in domo quod primo adductus est et redit
ad ordinem ubi ostendat quẽ ad modũ
ductus sit dñs ad caifan. Sic ergo mat. th.
sequitur, petrus uero sedebat foris in
atrio et accessit ad eum una ancilla dicens
et tu cum ihũ galileo erasati ille negauit
coram omnibus dicens nescio quid dicis exeun
te autem illo ianuã uidit illum alia et ait
his qui erant ibi, et hic erat cũ ihũ naza
reno, et iterũ negauit cũ iuramento
quia non noui hominem. Et postpus illum
accesserunt qui stabant et dixerunt
petro uere et tu ex illis es nã et lo quel
la tua manifestũ te facit. Tunc coepit
detestari et iurare quia non nouisset
hominem, et continuo gallus cantauit,
haec dicit mat. theus. Intellegitur autẽ
quod postea quã exiet foras cũ iã semel
negasset gallus cantauit primus

quod matthaeus tacet et marcus dicit
non autem foris ante ianuam iterum ne
ga uit sed cum redisset ad focum,
qua ndo autem redierit non opus erat
com memorare; Marcus ergo sic illud
narrat exiit foras ante atrium et gal
lus cantauit rursus autem cum uidisset
illum ancilla coepit dicere circumstantibus
quia hic ex illis est, at ille iterum negauit;
Haec uero ancilla non eadem sed alia est
sicut dicit matthaeus, sane hoc quoque in
tellegitur quia in secunda negatione
ad uobis compellatus est et ab ancilla sci
licet quam commemorat matthaeus et marc.
et ab aliquem commemorat lucas, sic
enim hoc narrat lucas, Petrus uero
sequebatur alonge accenso autem
igne in medio atrio et circumsedentib
illis erat petrus in medio eorum quem cum
uidisset ancilla quaedam sedentem ad
lumen et eum fuisset intuita dixit et
hic cum illo erat, at ille negauit eum dicens
mulier non noui illum, et post pusillum
alius eum uidens dixit et tu de illis es,
Hoc ergo quod lucas ait et post pusillum

iam ingressus erat petrus ianuam et primus
gallus cantauerat iam qui redierat ut quē
admodum dicit iohannes ad rocum stan-
iterum negaret, iohannes enim in
prima negatione petri non solum de primo
galli cantu tacet sicut ceteri excepto
marco sed etiā quod sedentem ad ignem
cognouit ancilla non commemorat, hoc
enim tantum ait dicet ergo petro ancilla
ostiaria numquid ergo et tu de discipulis es
hominis istius dicit ille non sum deinde
interponit q̄ aue gesta sunt cum ihū in eadem
domo quae commemorandam arbitra-
tus est ita narrans, stabant autem ser-
ui et ministri ad pronas quia frigus erat
et calefaciebant erat autem cum eis
et petrus stans et calefaciens se hic ergo
iam intellegitur exisse foras petrum
et redisse, primo enim sedebat ad ignē
postea iam rediens stare coeperat,
sed forte ait aliquis nondum exierat
surrexerat autem exiturus, hoc potest
dicere qui putat foris ante ianuam
secundo interrogatum negasse, uide
iam userco iohannis sequentia

pontifex ergo inquit interrogauit
ihm de discipulis suis et de doctrina eius.
Respondit ei ihs ego palam locutus sum
mundo ego semper docui in synagoga
et in templo quo omnes iudaei conueni
unt et in occulto locutus sum nihil quid me
interrogas interroga eos qui audierunt
quid locutus sum ipsis ecce hi sciunt quid dixe
rim ego. haec autem cum dixisset unus
adsistens ministrorum dedit alabam ihm
dicens sic respondes pontifici. Respondit
ei ihs si male locutus sum testimonium per
hibe de malo, si autem bene quid me caedis
et misit eum annas ligatum ad caifan
pontificem, hic sane ostenditur quod an
nas pontifex erat, nondum enim missus
erat ad caifan cum iam illi dicerentur.
Sic respondis pontifici, et hos duos annas
et caifan pontifices commemorat etiam
lucas initio euangelii sui, his dictis ioban
nis redit a quod coeperat de negatione
petri id est ad eandem domum ubi gesta
sunt quae narrauit et eundem ad caifan
missus est ihs ad quem ab initio ducebatur
sicut dixit matheus commemorauit autem

ista iohannes que interposuit recapi
tulans de petro et ad eam narrationem
rediens ita dicit ut compleat trinam ne
gationem. Erat autem simon petrus
stans et calefaciens se dixerunt ergo
ei numquid et tu ex discipulis eius es ne
gauit ille et dixit non sum. Hoc igitur loco
inuenimus et non ante ianuam sed ad focum
stantem secundo negasse petrum quod fie
re non posset nisi iam redisset postea
quam foras exierat, neque enim iam exie
rat et foris eum uidit altera ancilla
sed cum exierit eum uidit id est cum sur
gerit et exierit animo aduertit eum et
dixit his qui erant ibi id est qui simulerant
ad ignem in tus in atrio, et hic erat cum ihesu
nazareno, ille autem qui foras exierat
hoc audito rediens iurauit illis contra
nitentibus qui ante non uiuo hominem, Nam
et marcus sicait de eadem ancilla
et coepit dicere circumstantibus quia
hic ex illis est, dicebant enim non illi
sed his qui illo exeunte ibi remanse
rant sic tamen ut ille audiret undere
diens et rursus ad ignem stans resiste
bat

negando uerbis eorũ deinde in eo quod
iohannes ait dixerunt nũ quid et tu ex discipu
lis es quod redeunti et stanti dictũ intelle
gimus hoc quoq confirmatur non illã tan
tum alterã ancillã quã cõmemorat in hac
secunda negatione mattheus et marcus
sed et aliũ quem commemorat lucas
cum petro id egesse unde iohannes dicit
dixerunt ergo ei quapp̃r siue post quam
illo exeunte dixit ancilla his qui secum
erant in atrio quia hic ex illis est hoc au
dito ille regressus est ut se quasi purga
ret negando siue quod est credibilius
non audiuit quid de illo dictũ fuerit cũ foras
exiret et postea quã rediit ei dixerunt
ancilla et ille alius quẽ commemorat
Nũ quid et tu ex discipulis es et dixit non sũ
pertinacius insistente illo de quo lucas ait
atq dicente et tu de illis es cui petrus ait o ho
mo non sũ liquido tamen colligitur con la
tis de hac re omnib. euangelistarũ testi
moniis non ante ianua secundo petrũ ne
gasse sed intus in atrio adignẽ mattheus
autem et marcus qui cõmemorauerunt
exisse eũ foras regressũ breuitatis

causa tacuisse, Nunc iam de tertia nega
tione inspiciamus eorum congruentiam
quam matthei solum iam explicasse me
minerimus. Sequitur ergo marcus et dicit
et postpus illum qui adstabant dicebant pe
tro uere ex illis es nam et galileus es ille autem
coepit anathematizare et iurare quia
nescio hominem istum quem dicitis et statim
iterum gallus cantauit, lucas autem ita
secutus hoc idem narrat et interuallo fac
to quasi horae unius alius quidam adfirma
bat dicens uere et hic cum illo erat nam et
galileus est et aut petrus homo nescio quid
dicis, et continuo ad huc illo loquente can
tauit gallus iohannes secutus de tertia
petri negatione ita explicat, dicit unus
ex seruis pontificis cognatus cuius abs
cidit petrus auriculam, nonne ego te ui
de in horto cum illo iterum negauit pe
trus et statim gallus cantauit, quod
igitur matthaeus et marcus dicunt post
pus illum quantum esset hoc tempore res
manifestat lucas dicendo et interual
lo facto quasi horae unius, de hoc autem
interuallo tacet iohannes, item quod matth

et marcus non singulare sed plurale nume
ro enuntiant eos qui cum petro agebant cum
lucas unum dicat iohannes quoque unum et usque
cognatum cuius abscidit auricula facile est
intellegere aut plurale numerum pro sin
gulari usitata locutione usurpasse matthe
et marcum aut quod unus maxime tamquam
sciens et qui eum uiderat adfirmabat ceteri
autem secuti fidem petrum simul urgebant
unde duos aeugelista compendio plurale
numerum possuisse alios autem duos eum solum
significare uoluisse qui praecipuus in hoc
erat iam uero illud quod matthaeus ipsi petro
dictum fuisse adserit uere et tu ex illis es et
loquella tua manifestum te facit sicut iohan
nes eidem petro dictum adseuerat nonne
ego te uidi in horto cum illo marcus autem in
terse illos de petro locutos dicit uere ex illis es
nam et galileus es sicut et lucas non petro sed
de petro dicit altus quidem adfirmabat dicens
uere et hic cum illo erat nam et galileus est
aut sententiam intellegimus tenuisse eum
qui compellatum dicunt petrum tantundem
enim ualuit quod de illo coram illo dicebatur
quantum si illi diceretur aut utroque modo

actu et alios illum alius alium modum commemorasse. Galli autem cantum post tertiam negationem secundum intellegimus sicut marcus expraessit. Sequitur ergo matheus ita dicens, et recordatus est petrus verbi dominum quod dixerat prius quam gallus cantet ter me negabis, et egressus foras plorauit amare. Marcus autem ita dicit recordatus est petrus verbi quod dixerat ei ihesus prius quam gallus cantet bis ter me negabis et coepit flere. Lucas autem sic ait, et conuersus dominus respexit petrum et recordatus est petrus verbi domini sicut dixit quia prius quam gallus cantet ter me negabis, et egressus foras petrus fleuit amare. Johannes de recordatione et fletu petri tacet sane in eo quod ait Lucas quod conuersus dominus respexit petrum quomodo accipiendum sit diligentius considerandum est, quamuis enim dicantur etiam interiora atria tamen in exteriore atrio fuit petrus. Inter seruos qui simul se adignem calefaciebant, non est credibile quod ibi audiebatur dominus a iudaeis ut corporalis fierit illa respectio, namque cum dixisset matheus: Tunc expuerunt in faciem et colafis eum caederunt.

Alii autem palmas in faciē eius dederunt di-
centes prophetiza nobis xp̄e quis est qui te
percussit secutus est narrata primum
excurrit inde ut cōmemoraret exitum
iudae traditoris quē solus narrauit ita di-
cens. Tunc uidens iudas qui eū tradidit quia
damnatus est paenitentia ductus rettulit
xxx argenteos principibus sacerdotū
et senioribus dicens peccaui tradens san-
guinē iustū at illi dixerunt quid ad nos tu
uideris et proiectis argenteis in tēplo re-
cessit et abiens laqueo suspendit.
Principes autē sacerdotū acceptis argen-
teis dixerunt non licet mittere eos in
corbannan quia pretiū sanguinis est.
Consilio autē inito emerunt ex illis agrum
figuli in sepulturā peregrinorū ppr hoc
uocatus est ager ille achelde mach hoc est
ager sanguinis usq in hodiernū diem.
Tunc impletū est quod dictū est per hiere-
miā prophetā dicentē et acceperunt
xxx argenteos praetiū ad praetiati quem
ad praetiauerunt filiis rl̄ et dederunt eos
in agrū figuli sicut constituit mihi dns.
Si quis autem mouetur quod hoc est testi-
monium

non inuenitur inscriptura hieremiae pro
phetae et ideo putat fidei euangelistae ali
quid derogandum primo nouerit non
omnes codices euangeliorum habere quod
per hieremiam dictum sit sed tantum modo
prophetam possumus ergo dicere hispotius
codicibus esse credendum qui hieremiae
non habent nomen, dictum est enim hoc
per prophetam sed per zaccharia, unde putatur
codices esse mendosos qui habent nomen
hieremiae quia uel zacchariae habere
debuerunt uel nullius sicut quidam, sed
tamen prophetam dicentem qui utique
intellegitur zacharias, sed utatur
ita defensione cui placet, mihi autem
cur non placeat haec causa est quia et
plures codices habent hieremiae nomen,
et qui diligentius in graecis exemplari
bus euangelium considerauerunt in an
tiquioribus graecis ita se perhibent inuenis
se et nulla fuit causa cur adderetur hoc
nomen ut mendositas fieret cur autem
de non nullis codicibus tolleretur fuit utique
causa ut hoc audax in peritia faceret cum
turbaretur quaestione quod hoc testimo
nium

apud hieremiā non inueniretur quid ergo
intelligendū est nisi hoc actū esse secre
tiore consilio prouidentiae dī quia men
tes euangelistarū sunt gubernatę potuit
enim fieri ut animo quo dergo hinc argumen
tum sumere conantur uel infideles uel
imperiti hominis quasi ad ostendendam
dissonantiā scōrum euangelistarum hoc
potius debent ad sumere fideles et docti
ad ostendendā unitatem scōrū etiā prophetā
rum. Est alia causa quae mihi uidetur. Ita
alio tempore diligentius pertractanda ne
amplius sermonē protendamus quā huius
operis terminandi necessitas flagitat cur
hoc nomen hieremiae in testimonio zacchā
riae sic manet permissum uel potius scī spūs
auctoritate preceptū sit. est apud hieremiā
quod emerit agrū a filio fratris sui et dederit
ei argentū, non quidem sub hoc nomine pre
tii quod positū est apud zacchariā quod autē
prophetiā de xxx argenteis ad hoc interpre
tatus sit euangelista quod modo de dño cō
pletū est ut hoc esset eius praetiū mani
festū est sed ad hoc pertinere etiā illud de
agro empto quod hieremias dicit, hinc potuit

mystice significari ut non de zacchariae no
men poneretur. Qui dixit xxx argenteis
sed hieremiae qui dixit de agro empto ut
lecto euangelio atque inuento nomine hie
remiae lecto autem hieremiae et non in
uento testimonio de xxx argenteis inuen
to tamen agro empto admoneatur lector
utrumque conferre et inde sensum enucleare
prophetiae quomodo pertineat ad hoc quod
in domino impletum est. Nam illud quod subie
cit huic testimonio matheus euangelista quem
ad praetiauerunt filii israel et dederunt eos
in agrum figuli sicut constituit mihi dominus. Nec
apud zacchariam nec apud hieremiam repperitur.
Unde magis ex persona ipsius euangelistae
accipiendum est elegantiter et mystice in
sertum quia hoc ex domini reuelatione cogno
uerit ad hanc rem quae de xpi praetio facta est
huiusmodi pertinere prophetiam liber
quippe empti agri apud hieremiam iubetur
mitti in uas fictile et emitur hic de prae
tio domini ager figuli et hoc ad sepulturam pe
regrinorum tamquam ad permansionem
quietis eorum qui in hoc saeculo peregri
nantes consepeliuntur xpo per baptismum,

nā et illā emptionē agri hoc significare
hieremiae dicit dn̄s quia erit permansio
de captiuitate liberatorū in illa terra. haec
tamquā de lenianda arb. ita tussū cum
admonerē quid in his propheticis testimoniis
in unū redactis et euangelicae narratione
conlatis diligentius attentius que requi
ratur, haec interposuit matthaeus. de iuda tradito ye.

VIII Deinde sequitur et dicit, Ihs autē stetit
ante praesidem et interrogauit eū praeses
dicens, tu es rex iudaeorū dicit enihs, tu
dicis, et cū accusaretur a principibus
sacerdotum et senioribus. Nihil respon
dit, tunc dicit illi pilatus, non audis quanta
aduersū te dicunt testimonia et non
respondit ei ullum uerbum. Ita ut mirare
tur praeses uehementer, per diē autē
solēnē consueuerat praeses dimittere
populum unum uinctum quem uoluis
sent, habebant autem tunc uinctū in
signē qui dicebatur barrabas, congre
gatis ergo illis dixit pilatus, quē uultis
dimittā uobis barrabban an ihm̄ qui dicitur
xp̄s. Sciebat enim quod per inuidiā tradi
dissent eum. Sedente autē illo pro tribu
nali.

misit ad illum uxor eius dicens, Nihil tibi et iusto
illi multa enim passa sum hodie per uisum propter
eum, principes autem sacerdotum et seniores
persuaserunt populis ut peterent Barra
ban ihesum uero perderent, Respondens au
tem praeses ait illis, quem uultis uobis de duobus
dimitti ad illi dixerunt, Barrabban dicit illis
pilatus, qui dicitur faciam de ihesu qui dicitur
xps dicunt omnes crucifigatur, ait illis
praeses, qui enim male fecit ait illi magis cla
mabant dicentes crucifigatur, Uidens au
tem pilatus quia nihil proficeret sed magis
tumultus fieret accepta aqua lauit manus
coram populo dicens innocens ego sum a sangui
ne iusti huius uos uideritis, Et respondens
uniuersus populus dixit, sanguis eius super
nos et super filios nostros, Tunc dimisit
illis Barrabban ihesum autem flagellatum tradi
dit eis ut crucifigeretur, haec narrauit
mattheus per pilatum gesta de domino, marcus
quoque paene eisdem uerbis et reb, conci
nit, uerba autem pilati quib, respondit
populo petenti ut solenniter unus uinctus
demitteretur ita refert, pilatus autem
respondit eis et dixit uultis dimittam uobis

regem iudaeorum matheus autem sic ait, Con
gregatis ergo illis dixit pilatus quem vultis
dimittam vobis barabbam an ihesum qui dicitur
xps. Nulla quaestio est quod tacet ipsos
petisse ut aliquid eis demitteretur sed
quae ri potest quae verba pilatus dixerit
utrum quae a matheo an quae a marco refe
rantur, aliud enim videtur esse quem vultis
dimittam vobis barabba an ihesum qui dicitur
xps. aliud vultis demittam vobis regem iu
daeorum dicens. Petrus vero sedebat foris
in atrio quod non diceret nisi illa cum dno in
tus agerentur, et quantum collegitur in
narratione marci non solum in interio
rib. sed etiam in superiorib. domus agebantur,
Nam postea quam marcus talia nar
ravit secutus ait et cum esset petrus
in atrio deorsum, sicut ergo eo quod mat
theus ait. petrus vero sedebat foris in
atrio ostendit quod illa intus agerentur.
sic eo quod dixit marcus et cum esset pe
trus in atrio deorsum ostendit non so
lum in interiorib. sed etiam in superiorib.
gesta quae dixerat quomodo ergo respe
xit petrum dns faciem corporali quapro p

ter mihi uidetur illa respectio diuinitus
facta ut ei ueniret in mentem quotiens
iam negasset et quid ei dns praedixisset atq
ita misericorditer dno respiciente paenite
ret eu et salubriter fleret sicut eo tidie dici mus
dne respice me et respexit eu dns quid e ali
quo periculo uel labore diuina misericordia
liberatus est, et sicut dictu est respice et
exaudi me et conuertere dne libera animam
meam ita dictu arbitror conuersus dns
respexit petrum et recordatus est petrus
uerbi dni, Deniq cu frequentius soleant
in narrationibus suis ponere ihm quam
dnm modo lucas dnm posuit dicens conuer
sus dns respexit petrum et recordatus
est petrus uerbi dni, Matheus autem et
marcus qui ad eista respectione tacue
runt non uerbi dni sed uerbi ihu eu recor
datu esse dixerunt ut etiam ex hoc intelle
gamus illam respectionem a ihu non huma
nis oculis sed diuinitus factam, Sequitur
ergo matheus et dicit, mane autem
facto consiliu inierunt omnes principes
sacerdotu et seniores populi aduersu
ihm ut eu mortem traderent et uinctu

adduxerunt eum et tradiderunt pontio
pilato praesidi. Marc. Similiter et. Et con
tinuo mane in quid consilium facientes
summi sacerdotes cum senioribus et scribis et to
uniuerso concilio uinctum adhuc duxerunt
et tradiderunt pilato. Luc. Surgens autem tota
multitudo eorum adduxit illum ad pilatum
Et coeperunt illum accusare dicentes
Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram
et prohibentem tributa dare caesari et dicentem
se christum regem esse. Et ipse pilatus interrogauit
eum dicens. Tu es rex iudeorum. At ille respondens
ait illi. Tu dicis. Et accusabant eum principes
sacerdotum multa. Pilatus autem rursum interrogauit
eum dicens. Non respondes quicquam. Ecce quanta
aduersum te testificantur. Jesus autem amplius
nihil respondit. Ita ut mirum uideretur pilato
Per diem autem festum consuerat dimittere
unum ex uinctis quem petissent. Et habebat
tunc uinctum insignem qui dicebatur barabbas
Cum ergo congregati essent. Et dixit illis pilatus
Quem uultis dimittam uobis barabbam an iesum
qui dicitur christum. Sciebat enim quod per
inuidiam tradidissent eum principes sacerdotum
et scribae. Et misit illum ad herodem. Et
conuocauit totam cohortem et adduxerunt illum
et coeperunt illum salutare. Ave rex iudeorum
Et alii dabant illi alapas. Et uestierunt eum
purpura et imposuerunt illi coronam de spinis
et clamide coccinea circumdederunt illi. Et
coeperunt illum tollere. Et ducebant illum
ad crucifigendum. Et exeuntes uenerunt
in locum qui dicitur golgotha. Et dabant
ei bibere uinum myrratum. Et non accepit
Et crucifixerunt eum. Et diuiserunt uestimenta
eius sortem mittentes super ea quis quid tolleret
Erat autem hora tertia et crucifixerunt eum
Et erat titulus causae eius inscriptus
Rex iudeorum. Et cum eo crucifigunt duos latrones
unum a dextris et unum a sinistris eius
Et impleta est scriptura quae dicit. Et cum
iniquis reputatus est. Et praetereuntes
blasphemabant eum mouentes capita sua
et dicentes. Vah qui destruis templum dei
et in triduo reaedificas. Saluum fac temet
ipsum descendens de cruce. Similiter et
principes sacerdotum inludentes ad inuicem
cum scribis dicebant. Alios saluos fecit
seipsum non potest saluum facere. Si rex
israhel est descendat nunc de cruce et
credimus ei. Confidit in deo liberet nunc
si uult eum. Dixit enim quia filius dei sum.
Idipsum autem et latrones qui crucifixi
erant cum eo improperabant ei. Et sexta
hora tenebrae factae sunt per totam terram
usque in horam nonam. Et hora nona
exclamauit iesus uoce magna dicens
heli heli lema sabacthani. Quod est
deus meus deus meus ut quid dereliquisti
me. Quidam autem stantium illic cum
audissent dicebant. Eliam uocat iste.
Et cucurrit unus ex eis et implens
spongiam aceto et imposuit arundini
et dabat ei bibere dicens. Sinite
uideamus an ueniat helias liberare eum
Et uidentes quidam dicebant. Quia
eliam uocat iste. Alii autem dicebant
Sinite uideamus si ueniat helias
liberare eum. Et iesus iterum clamans
uoce magna emisit spiritum. Et
ecce uelum templi scissum est in duas
partes a summo usque deorsum. Et
terra mota est et petrae scissae sunt
et monumenta aperta sunt et multa
corpora sanctorum qui dormierant
surrexerunt et exeuntes de monumentis
post resurrectionem eius uenerunt
in sanctam ciuitatem et apparuerunt
multis. Centurio autem et qui cum eo
erant custodientes iesum uidentes
terraemotum et ea quae fiebant
timuerunt ualde dicentes. Vere
filius dei erat iste. Erant autem
ibi mulieres de longe aspicientes
quae secutae erant iesum a galilea
ministrantes ei inter quas erat
maria magdalene et maria iacobi
minoris et ioseph mater et salome
quae cum esset in galilea sequebantur
eum et ministrabant ei et alie multe
que simul ascenderant hierusalem
Et cum iam sero esset factum
quia erat parasceue quod est
ante sabbatum. Venit ioseph
ab arimathia nobilis decurio
qui et ipse erat discipulus
iesu. Hic accessit ad pilatum
et petiit corpus iesu. Tunc
pilatus iussit reddi corpus
Et ioseph accepto corpore
inuoluit illud in sindone
munda et posuit illud in
monumento suo nouo quod
excidit in petra. Et ad
ostium monumenti magnum
lapidem et abiit. Erat autem
ibi maria magdalene et
altera maria sedentes contra
sepulchrum. Et ecce terraemotus
factus est magnus. Angelus
enim domini descendit de
caelo et accedens reuoluit
lapidem et sedebat super
eum. Erat autem aspectus
eius sicut fulgur et uestimentum
eius sicut nix. Et prae timore
eius exterriti sunt custodes
et facti sunt tamquam mortui
Respondens autem angelus
dixit mulieribus. Nolite
timere uos scio enim quod
iesum qui crucifixus est
quaeritis. Non est hic
surrexit enim sicut dixit
uenite et uidete locum
ubi positus erat dominus
Et cito euntes dicite
discipulis eius quia surrexit
a mortuis et ecce praecedet
uos in galilea ibi eum
uidebitis. Ecce praedixi
uobis. Et exeuntes
fugerunt de monumento
tenebat enim eas tremor
et pauor et nemini
dixerunt timebant enim

de ore eius, et surgens omnes multitudo
eorum duxerunt illum ad pilatum. haec omnia
narrauit lucas, ubi intellegitur quod etiam
matheus et marcus narrauerunt quod
interrogatus sit dns utrum ipse esset filius dei
et quod dixerit dico uobis. amodo uidebitis
filium hominis sedentem ad dextris uirtutis dei
et uenientem in nubibus caeli, iam luci scente
die gestum quando lucas dicit et ut factus
est dies atque ita narrat similia et si quid etiam
ipse commemorat quod illi tacuerunt. nocte
autem intellegimus per falsos testes
actum esse cum dno quod breuiter commemo
rauerunt matheus et marcus. lucas tacuit
qui enarrauit quae circa mane sunt gesta.
nam et illi idest matheus et marcus con
texerunt narrationem in his quae cum dno
acta sunt usque ad mane sed postea redie
runt ad narrandam petri negationem qua
terminata redierunt ad mane ut inde
cetera contexerent quousque perduce
rent quae cum dno acta erant sed non
dum commemorauerant quod mane fac
tum esset. iohannes quoque cum ea quae cum
dno gesta sunt ex quanta parte uisum est

et petri negationem totam commemorasset,
adducunt ergo inquit ihm ad caifan in prae-
torium. Erat autem mane, ubi intellegimus
aut aliquam fuisse causam quae coegeret cai-
fan esse in praetorio, necesse praesentem
cum alii principes sacerdotum haberent de
dno quaestionem, aut in domo eius fuisse
praetorium, tamen ad ipsum ab initio ducebatur
atque in extremo perductus est; sed quia iam
tam quam convictum reum adducebant,
caifae autem antea visum fuerat, ut ihs mo-
reretur, nulla mora interposita est quin oc-
cidendus pilato traderetur. Quae igitur
per pilatum cum dno gesta sunt, ita matthaeus
matthaei evangelium conscribentis pro
zaccharia hieremias occurrit, ut fieri
solet, quod tamen sine ulla dubitatione
emundaret, saltim ab aliis admonitus
qui ipso adhuc in carne viventi hoc legere
repotuerunt, nisi cogitaret recordatio
nisuae quae spu sco regebatur. Non
frustra occurrisse aliud pro alio nomen
prophetae, nisi quia ita dns hoc scribi
constituit. Cur autem ita constituerit
dns prima illa causa utilissima debet

facillime cogitari, etiam sic esse insinuatum
ita omnes sanctos prophetas uno spiritu locutos
mirabili inter se consensione constare,
ut hoc multo amplius sit quasi omnium omnia
prophetarum uno unius hominis ore dicen-
rentur, et ideo indubitanter accipi debere
quaecumque per eos sanctus spiritus dixit et singula
esse omnium et omnia singulorum, cum igitur
et quae dicta sunt per hieremiam tam sint
zachariae quam hieremiae et quae dicta
sunt per zachariam tam sint hieremiae
quam zachariae quid opus erat ut emen-
daret matheus cum aliud pro alio sibi no-
men occurrens a se scriptum relegisset
ac non potius sequens auctoritatem spiritus sancti
a quo mentem suam regi plus nobis illentique
sentiebat ita hoc scriptum relinqueret
sicut eum admonendo constituerat eidem
ad informandos nos tantam verborum suorum
inter prophetas esse concordiam ut non
absurde immo congruentissime etiam
hieremiae deputaremus quod per
zachariam dictum repperiremus, Sieni
hodie quis [illegible] quam volens alicuius ver-
ba indicare dicat nomen alterius

a quo dicta sint, qui tamen sit amicissimus
et familiaritate coniunctissimus illius
cuius verba dicere voluit et continuo re
cordatus alium pro alio se dixisse ita se colli
gat atque corrigat. Ut tamen dicat bene
dixi, quid aliud intuens nisi tantum inter
ambos esse concordiam inter illum scilicet
cuius verba dicere voluit et alium et alicuius
ei nomen pro illius nomine occurrit. Ut ta
le sit hoc istum dixisse quale si ille dixisset,
quanto magis hoc de prophetis sanctis intel
legendum et maxime commendandum fuit
ut omnium libros tamquam unius unum librum
acciperemus in quo nullarum discrepan
tia crederetur sicut nulla inveniretur
et in quo maior esset constantia veritatis
quam si omnia illa unus homo quam libet doc
tissimus loqueretur, sed quia christos re
ges dicebant et qui dixit illum an illum mani
festum est eum quae sisse anuellent si ibi
demitti regem iudaeorum id est xpm, nihil
interest sententiae quod hic tacuit marcus
de barrabba, hoc solum volens dicere quod
ad dnm pertinebat quando quidem in eorum
responsione satis et ipse ostendit quem

sibi dimitti uoluerint, pontifices in
quit concitauerunt turbam ut magis bar
rabban demitteret eis. Sequitur autem
et dicit. Pilatus autem iterum respon
dens ait illis, quid ergo uultis faciam regem
iudaeorum unde iam satis apparet quod
id marcus uelit ostendere dicendo regem
iudaeorum quod mattheus dicendo xpm
non enim dicebantur xpi reges nisi iudaeorum.
Namque in eo etiam loco mattheus ait dicit illis
pilatus qui dicitur faciam de ihu qui dicitur
xps. Ergo sequitur marcus at illi iterum
clamauerunt crucifige eum, quod ille ait
dicunt omnes crucifigatur et sequitur
marcus: pilatus uero dicebat eis quid enim
male fecit at illi magis clamabant cru
cifige eum hoc mattheus non dixit sed
quo dixit uidens autem pilatus quia nihil
proficeret sed magis tumultus fieret
dixit etiam cum lauasset manus coram popu
lo ut innocentem se a sanguine iusti signi
ficaret quod item et marcus et alii tacent,
satis ostendit etiam mattheus egisse
praesidem cum populo ut dimitteretur quod
breuiter significauit marcus in eo quod

refert pilatū dixisse quidenī male fecit
deinde sic etiā ipse concludit quę per pila
tū cū dno gesta sunt, pilatus autē inquit
uolens populo satisfacere dimisit illis
barrabban et tradidit ihm flagellis caesū
ut crucifigeretur, haec apud praesidem
gesta narrauit marcus, lucas uero apud pilatū
gesta sic narrat, coeperunt autē accusa
re illū dicentes, hunc inuenimus subuer
tentē gentē nostrā et prohibentē tribu
ta dari caesari et dicentē se xpm regem
esse, hoc illi duo euangelistae non dixerī
cū tamen dicerent quod eū accusabant, ergo
iste etiā ipsa crimina quae falsa obiecerunt
aperuit, tacuit autē quod ei dixit pilatus
non respondes quicquā uide in quantis te
accusant, sed plane seqr. et dicit quod
etiā illi dixerunt, pilatus autē interrogauit
eū dicens, tu es rex iudaeorū, at ille respon
dens ait tu dicis, hoc autē matheus et
marcus cōmemorauerunt antequā
dicerent cōpellatū ihm quod eis accu
santibus non responderet, nihil autē
interest ueritatis quo ordine lucas ista
tulerit. Quē admodū nihil interest si alius

aliquid tacet quod alius cõmemorat quẽ ad
modũ inconsequentibus dicit, Ait autem
pilatus ad principes sacerdotũ et turbas,
Nihil inuenio in hoc homine, illi inualesce
bant dicentes cõmouet populũ docens per
uniuersã iudaeã et incipiens a galilea usq;
huc, pilatus autẽ audiens galilaeã interro
gauit si homo galileus esset, et ut cognouit
quod de herodis potestate esset remisit
eũ ad herodẽ qui et ipse hierusolymis erat
in illis diebus, herodes autẽ uisoihũ gauisus
est ualde, Erat enĩ cupiens ex multo tem
pore uidere eum, eo quod audiret multa
de illo et sperabat signũ aliquod uidere
ab eo fieri, Interrogabat autẽ illũ multis
sermonibus, at ipse illi nihil respondebat,
Stabant etiã principes sacerdotũ et scri
bae constanter accusantes eũ, Spreuit
autẽ illũ herodes cũ exercitu suo et in
lusit indutũ ueste alba et remisit ad pi
latũ, et facti sunt amici herodes et pilatus
in ipsa die, nã antea inimicierant ad in
uicẽ, haec omnia id est quod a pilato
ad herodẽ dñs missus est et quae ibi ges
ta sunt, lucas solus indicat, etiã si aliquid.

ibi ait simile quod in aliis narrationum locis apud
alios possit inuenire. Ceteri autem ea
tantum dicere uoluerunt quae apud pila
tum gesta sunt quousque dns crucifigen
dus traderetur, Redien sergo lucas ad ea
quae apud praesidem gerebantur, unde
digressus erat ut narraret quod apud
herodem actum est ita sequitur, Pilatus au
tem conuocatis principib, sacerdotum
et magistratibus et plebe dixit ad illos,
obtullistis mihi hunc hominem quasi aduer
tentem populum, Et ecce ego coram uobis in
terrogans nullam causam inueni in homine
isto ex his in quibus eum accusatis, hic in
tellegimus eum praetermisisse quem
admodum ad nos quae sierit quid accusa
toribus responderit, Sed neque herodes
inquit, Nam remisi uos ad illum et ecce nihil
dignum morte actum est ei, emendatum ergo
illum dimittam, Necesse autem habebat di
mittere eis per diem festum unum, Excla
mauit autem simul uniuersa turba di
cens, tolle hunc et dimitte nobis bar
rabban qui erat propter seditionem quan
dam facta in ciuitate, et homicidium missus
in carcerem, Iterum autem pilatus locutus

est ad illos uolens dimittere ihm, at illi sub
clamabant dicentes crucifige crucifige
illum, ille autem tertio dixit ad illos, quid enim
male fecit iste? nullam causam mortis inuenio
in eo, corripiam ergo illum et dimittam, at illi
instabant uocib, magnis postulantes ut
crucifigeretur, et inualescebant uoces
eorum, Mattheus huic conatui pilati quo
saepius cum eis egit uolens ut dimittere
tur ihs paucissimis uerbis satis ad testatus
est ubi ait, uidens autem pilatus quia ni
hil proficeret sed magis tumultus fieret
Quod non diceret nisi multum ille nisus esset
quam uis tacuerit quotiens hoc efficere
tempta uerit ut eruere et ihm furore eorum.
Et lucas itaq. ita concludit quod actum
est apud praesidem, et pilatus inquid
adiudicauit fieri petitionem eorum, dimi
sit autem illis eum qui propter homicidium
et seditionem missus fuerat in carcerem
quem petebant ihm uero tradidit uolun
tati eorum. Nunc eadem secundum
iohannem consideremus id est quae per
pilatum facta sunt, Et ipsi inquid non
introierunt in praetorium ut non contami
narentur

sed manducarent pascha, exiit ergo
pilatus ad eos foras et dixit, quā accusa
tionē adfertis aduersus hominē hunc.
Responderunt et dixerunt ei, si non esset
hic malefactor non tibi tradidissemus eū,
hoc uidendum est ne contrasit. Et quod
lucas dicit certa in eū dicta esse crimina
et dicit quae dicta sint, coeperunt autē
in quid accusare illum dicentes, hunc in
uenimus subuertentem gentem nostrā
et prohibentem tributa dari caesari et di
centē se xp̄m regem esse. Quod uerū nunc
secundū iohannē cōmemorauit uidenter
iudaei noluisse dicere crimina cū dixisset
ei pilatus quā accusationē adfertis aduer
sus hominē hunc. Responderunt enī, si
non esset hic malefactor non tibi tradi
dissemus eū, uidelicet ut eorū auctori
tatē secutus qui ei obiceretur desineret
quaerere, sed ob hoc tantū nocentem
crederet quod sibi ab eis tradi meruisset.
Ergo intellegere debemus et hoc dictū
esse et illud quod lucas cōmemorauit,
multa enī dicta et multa responsa sunt
unde cuiq. eorū quantū uisū est decerp
sit

et in narratione suā posuit quod satis
esse iudicauit, Nā et ipse iohannes dicit
quaedā quae obiecta sint quae suis locis
uidebimus, itaq; sequitur, dixit ergo eis
pilatus, accipite eū uos et secundū legē
uestrā iudicate eū, dixerunt ergo ei iu
daei, nobis non licet interficere quem
quā ut sermo ihū impleretur quē dixit
significans quae esset morte moriturus
Intro ii ergo iterū in praetoriū pilatus
et uocauit ihm et dixit ei, tu es rex iudae
orū et respondit ihs, a te met ipso
hoc dicis an alii tibi dixerunt de me et hoc
uideretur non conuenire illi quod ab
aliis cōmemoratū est, Respondit ihs
tu dicis nisi in consequentibus osten
deret et illud dictū esse, unde osten
dit ea quae nunc dicit a ceteris potiōs
euangelistis tacita quā a dn̄o dicta non
esse, Attende ergo cetera, Respondit
in quid pilatus, nū quid ego iudaeus sū
gens tua et pontifices tradiderunt
te mihi, quid fecisti Respondit ihs
regnū meū non est de mundo hoc si
ex hoc mundo esset regnū meū

ministri mei decertarent ut non tra
derer iudaeis. Nunc autem meum regnum
non est hinc, dixit itaque ei pilatus, ergo
rex es tu. Respondit ihs, tu dicis quia rex
sum ego. Ecce quando inuentum est ad id
quod alii euangelistae commemorauerunt.
Sequitur ergo ite dicentem adhuc
dnm quod de et cri tacuerunt ego in hoc na
tus sum et ad hoc uenit in mundum ut testi
monium perhibeam ueritati, omnis qui est
ex ueritate audit meam uocem. Dicite pi
latus quid est ueritas et cum hoc dixisset
iterum exiit ad iudaeos et dicit eis ego nul
lam inuenio in eo causam, est autem consue
tudo uobis ut unum dimittam uobis in pas
cha uultis ergo ut dimittam uobis regem
iudaeorum. Clamauerunt rursum omnes
dicentes, non hunc sed barrabban, erat
autem barrabbas latro. Tunc ergo ad
praehendit pilatus ihm et flagella
uit et milites plectentes coronam
de spinis in posuerunt capiti eius et
ueste purpurea circumdederunt eum
et ueniebant ad eum et dicebant, haue
rex iudaeorum et dabant ei alapas,

exiit iterum pilatus foras et dicit eis, ecce
adduco eum uobis foras ut cognoscatis
quia in eum nullam causam inuenio, exiit ergo
ihs portans spineam coronam et purpo
reum uestimentum, et dicit eis, ecce
homo, cum ergo uidissent eum pontifices
et ministri clamabant dicentes, cruci
fige crucifige, dicit eis pilatus, accipite
eum uos et crucifigite, ego enim non in
uenio in eo causam, Responderunt ei iudaei
nos legem habemus et secundum legem de
bit mori quia filium dei se fecit, hoc potest
congruere ei quod lucas commemorat
in accusatione iudaeorum dictum
hunc inuenimus subuertentem gen
tem nostram ut adiungatur quia filium
dei se fecit, sequitur itaque iohannes et
dicit, cum ergo audisset pilatus hunc
sermonem magis timuit, et ingressus
est praetorium iterum et dicit ad ihm
unde es tu ihs autem responsum non dedit
ei, dicit ergo ei pilatus, mihi non lo
queris nescis quia potestatem ha
beo crucifigere te et potestatem ha
beo dimittere te, Respondit ihs, non

haberes potestatem aduersus me ullam
nisi tibi esset datum desuper, propterea
qui tradidit me tibi maius peccatum ha
bet. Ex inde quaerebat pilatus dimitte
re eū. Iudaei autē clamabant dicentes,
si hunc dimittis non es amicus caesaris,
omnis qui se regē facit contradicit cae
sari. Huic potest congruere quod lucas
in eadem accusationē iudaeorū ita nar
rat. Cū dixissent inuenimus eū subuer
tentē gentē nostrā. Adiecit et prohiben
tem tributā dari caesari et dicentē se
xp̄m regē esse, ex quo soluitur illa quaes
tio qua putare poterat iohannes dixisse
nullū a iudaeis dn̄o crimen obiectum.
Quando responderunt et dixerunt ei si
non esset hic malefactor non tibi tradi
dissemus eum. Sequitur ergo iohannes
et dicit, pilatus ergo cū audisset hos
sermones adduxit foras ihm̄ et sedit
pro tribu[illegible]nali in loco qui dicitur
lithostratus hebraice autē gabbatha.
Erat autem parasceue pascha hora qua
si sexta, et dicit iudaeis, ecce rex uester,
illi autem clamabant, tolle tolle.

crucifige eum, dixit eis pilatus, regē
uestrum crucifigā, Responderunt pon
tifices, non habemus regē nisi caesarē,
Tunc ergo tradidit eis illū ut crucifigere
tur, haec narrauit iohannes per pilatū
[VIIII gesta, Consequens est iā ut ipsā dn̄i
passionē secundum quattuor euange
listarū testimonia uideamus quā matthēs
sic incipit. Tunc milites praesidis susci
pientes ihm̄ in praetoriū congregauerunt
ad eū uniuersā cohortē et exuentes eū
clamidē coccineā circūdederunt ei et
plectentes coronā de spinis posuerunt
super caput eius et harundinē in dextera
eius et genu flexo ante eum inlude
bant dicentes, haue rex iudaeorū, hoc
marcus in eodē loco narrationis ita di
cit, milites autem duxerunt eum intro
in atrium praetorii et conuocant totam
cohortē et induunt purpu[illegible]rā et inpo
nunt ei plectentes spineā [illegible] coronam
et coeperunt salutare eum, haue rex iu
daeorum, et percutiebant caput eius
harundinē et conspuebant eū et ponen
tes genu adorabant eum, intellegetur.

ita q. quod matthaeus ait clamidē coccineā
circumdederunt ei hoc marcū dixisse. In
dutū purpurā, pro regia enim pura clamidis
illa coccinea ab inludentibus adhibita erat.
Et est rubra quae dā purpura coccosimilli
ma, potest etiā fieri ut purpurā etiā mar
cus cōmemorauerit quā clamidis habebat
quam uisesset coccinea, Lucas hoc prae
ter misit, Johannes autem antequā diceret
quod eū pilatus crucifigendum tradiderit
cōmemorauit hoc dicens, Tunc ergo ad prae
hendit pilatus ihm et flagellauit et milites
plectentes coronā de spinis imposuerunt
capiti eius et ueste purpurea circū dederunt
eum et ueniebant ad eū et dicebant, haue
rex iudaeorum, et dabant ei alabas, unde
apparet matthaeū et marcū recapitulan
do isto commemorasse non quod tunc fac
tum sit. Cū eū pilatus iā crucifigendum
tradidisset, Johannes enim apud pilatum
dicit haec gesta satis euidenter, unde isti quod
praeterierant recoluerunt, ad hoc perti
net etiā quod consequenter dicit matths
et expuentes in eum acceperunt harun
dinē et percutiebant caput eius et post

quam inluserunt ei exuerunt eum cla
midem et induerunt eum uestimen
tis eius et duxerunt eum ut crucifigerent,
hoc quod exuerunt clamidē et induerunt
eum uestimentis eius in finem factum
intellegitur cū iam duceretur, marcus
hoc ita dicit, et postquam inluserunt
ei exuerunt illum purpura et induerunt
eum uestimentis suis, Sequitur ergo
mattheus, exeuntes autē inuenerunt
hominē cyrineū nomine simonem hunc
angariauerunt ut tolleret crucē eius,
marcus quoque, et cū ducunt illum in
quit ut crucifigerent eū et angariauerunt
praeter euntem simonē cyrineū ue
nientem de uilla patre alexandri et
rufi ut tolleret crucē eius, hoc lucas
ita dicit, et cū ducerent eum ad praehen
derunt simonē quendam cyrinensem
uenientē de uilla et inposuerunt illi cru
cem portare post ihm, iohannis autem
sic narrat, susceperunt autem ihm et
duxerunt et baiolans sibi crucem exiit
in eum qui dicitur caluariae locum
hebraeice golgotha ubi eū crucifixerunt,

unde intellegitur quod ipse sibi portabat
crucem cum exiret in locum memoratum.
Simon autem ille in itenere angariatus
est de quo tres cum memorant cui postea
data est portanda crux usque ad locum ita
utrumque factum inuenimus primo id quod Io
hannis dixit deinde quod ceteri tres.
XI Sequitur itaque Matheus et uenerunt in
quid in locum qui dicitur Golgotha quod est
caluaria locus, de hoc loco apertissime
consentiunt. deinde adiungit idem Matthe
et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum
et cum gustasset noluit bibere, hoc Marcus
ita narrat, et dabant ei bibere murratum
uinum et non accepit. hoc intellegendum
Matheum dixisse cum felle mixtum fel quippe
pro amaritudine posuit, et murratum enim
uinum amarissimum est quamquam fieri possit
ut et felle et murra uinum amarissimum
redderent. Quod ergo ait Marcus non ac
cepit intellegitur non accepit ut biberet
gustauit autem sicut Matheus testis est,
ut quod idem Matheus ait noluit bibere
hoc Marcus dixerit non accepit tacuerit
autem quod gustauerit.

XII. Sequitur mattheus post quam autem
crucifixerunt eum diuiserunt uesti
menta eius sortem mittentes et seden
tes seruabant eum, hoc idem marcus
sic ut crucifigentes eum diuiserunt
uestimenta eius mittentes sortem
super eis quisquid tollerit, hoc lucas
sic ait, diuidentes uero uestimenta
eius miserunt sortes et stabat popu
lus spectans, breuiter a tribus dictum
est. Johannes autem distinctius hoc
explicat quemadmodum gestum sit,
milites ergo inquid cum crucifixissent
eum acceperunt uestimenta eius et fe
cerunt quatuor partes unicuique mili
tum partem et tunicam, erat autem tunica
inconsutilis desuper contexta per to
tum: dixerunt ergo ad inuicem, non
scindamus eam sed sortiamur de illa
cuius sit, ut scriptura impleretur dicens
partiti sunt uestimenta mea sibi et in
uestem meam miserunt sortem.

XIII. Sequitur mattheus, et imposuerunt
super caput eius causam ipsius scriptam
hic est ihs rex iudaeorum, marcus autem

priusquam hoc dixisset. Erat autem in quid
hora tertia et crucifixerunt eum, hoc enim
subiungit eum de uestitu diuisione dixisse
quae res diligentissime consideranda
est ne magnum faciat errorem, sunt enim
qui arbitrentur hora quidem tertia dominum
crucifixum a sexta autem hora tenebrae
factas usque ad nonam. Ut consuptae intel-
legantur tres horae ex quo crucifixus est
usque ad tenebras factas, et posset quidem
hoc rectissime intelligi nisi Iohannes di-
cerit hora quasi sexta pilatum sedisse pro
tribunali in loco qui dicitur lithostratus
hebraice autem gabbatha, sequitur au-
tem. Erat autem parasceue pascha hora
quasi sexta, et dicit iudaeis, ecce rex ues-
ter, illi autem clamabant tolle tolle
crucifige eum, dixit eis pilatus regem
uestrum crucificam. Responderunt pon-
tifices non habemus regem nisi caesarem,
Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifige-
retur. Sicitur hora quasi sexta pilato
sedente pro tribunali traditus est cruci-
figendus iudaeis quomodo hora tertia
crucifixus est sicut uerbam arci non

intellegentes quidam putauerunt, priusenim
qua hora crucifigere potuerunt uideamus
deinde uidebimus cur hora tertia cruci
fixum dixerit marcus, hora erat quasi
sexta cum traditus est crucifigendus
a pilato sedente ut dictum est pro tribu
li non enim iam plena sexta erat. Sed qua
si sexta id est peracta quinta et aliquid
etiam de sexta esse coeperat, nunquam
autem istę dicerent quinta et quadrans
aut quinta et triens aut quinta semis
aut aliquid huiusmodi habent enim istum
morem scripturae ut a parte totum ponant
maxime in temporibus sicut de octo illis
diebus post quos eum dicunt ascendisse
in montem quorum medios intuentes
mattheus et marcus dixerunt post dies
sex, praesertim quia tam moderate idem
iohannes locutus est ut non diceret sexta
sed quasi sexta quod si ita non diceret
sed tantum modo sextam diceret possimus
nos ita intellegere quemadmodum loqui
scripturae solent sicut dixi a parte totum
ut peracta quinta et inchoata sexta
gererrentur haec quae narrata sunt

in crucifixione dni nostri donec complete
ta sexta illo pendente fierent tenebrae.
Quibus tres euangelistae adtestantur.
matheus marcus lucas quae eramus iam
consequenter cur dixerit marcus cum commemorasset quod crucifigente seu diuiserunt
uestimenta eius mittentes sortes super
eis quisquid tolleret et secutus adiunxerit
Erat autem hora tertia et crucifixerunt eum,
iam certe dixerat et crucifigente seum
diuiserunt uestimenta eius sic tam ceteri
adtestantur quod eo crucifixo uestimen
ta diuisa sunt, si eius rei gesta tempus uo
luit commemorare marcus sufficeret
dicere; Erat autem hora tertia, ut quid ad
iungit et crucifixerunt eum nisi quia uoluit
aliquid recapitulando significare quod
quaestiu inueniretur cum scriptura
ipsa illis temporib. legeretur quibus uni
uersae ecclesiae notum erat qua hora
dns ligno suspensus sit unde posset
huius uel errore corrigi uel mendacium
refutari, sed quia sciebat a militibus
suspensu dnm non a iudaeis sicut
iohannes apertissime dicit occulte.

ostendere uoluit eos magis crucifixisse
qui clamauerunt ut crucifigeretur quam
illos qui ministerium principis suo secundum
suum officium praebuerunt, intellegitur
ergo fuisse hora tertia cum clamauerunt
iudaei ut dominus crucifigeretur et uerac issi
me demonstratur tunc eos crucifixisse
Quando clamauerunt maxime quia nole
bant uidere se hoc fecisse et propterea eum
pilatum tradiderant quod eorum uerba
satis indecunt secundum iohannem, cum
enim dixisset eis pilatus quam accusatio
nem adfertis aduersus hominem hunc respon
derunt et dixerunt ei si non esset hic ma
lefactor non tibi tradidissemus eum,
dixit ergo eis pilatus, accipite eum uos
et secundum legem uestram iudicate eum, Dixe
runt ergo iudaei nobis non licet interficere
quemquam, quod ergo maxime uidere fecisse
nolebant hoc eos hora tertia fecisse mar
cus ostendit uerissime iudicans magis fuis
se domini negatricem linguam iudaeorum quam
militum manus, quisquis autem dixerit
non fuisse hora tertia cum hoc iudaei primi
tus clamauerunt insanissime se ostendit

inimicum euangelii nisi forte aliter po
tuerit eandem dissoluere quaestionem
non enim habet unde conuincat non fuisse
tunc hora tertia, et ideo uere dico euan
gelistae potius credendum quam con
tentiosis suspectionibus hominum unde inquid
probas hora tertia fuisse respondeo
quia credo euangelistis, quibus et tu si cre
dis ostende quemadmodum et hora sexta
et hora tertia potuerat dns crucifigi de sex
ta enim ut fateamur narratione iohannes
ut gemur, tertia marcus commemorat, quib
si uterq nostrum credit ostende tu ali
ter quemadmodum fieri utroq potue
rit libentissime adquiescam non enim
sententiam meam sed euangelii dilego ueri
tatem atq utinam etiam plurimis ab aliis inuenia
tur huius exitus quaestionis, quod donec
fiat utere mecum isto si placet, si enim nullus
alius exitus poterit inuenire solus iste
sufficiet, Si autem potuerit cum de
monstratus fuerit eligemus tantum
non potest consequens esse ut qui libet
omnium quattuor euangelistarum
mentitus sit aut in tanto etiam sco

culmine auctoritatis errauerit, Si au
tem quis dixerit in de se conuincere non
fuisse horam tertiam cum illud iudaei clama
uerunt quia postea quam dixit idem marcus.
Pilatus autem iterum respondens ait
illis quid ergo uultis faciam regi iudaeorum
At illi iterum clamauerunt crucifige eum
non interponitur aliquid morarum ab eo
dem marco in eius narratione, et con
tinuo ad id peruenitur ut traderetur ad
crucem dns a pilato quod iohannes hora
quasi sexta factum esse commemorat.
Intellegat qui hoc dicit multa praetermis
sa esse quae in medio gesta sunt. Cum pila
tus ageret quaerens quomodo eum a iudeis
eriperet et aduersus eorum insanissimam
uoluntatem quibuscumque modis potuit
instantissime niteretur, Mattheus
enim ait, dicit illis pilatus, qui dicitur fa
ciam de ihu qui dicitur xps dicunt omnes
crucifigatur. Tunc fuisse dicimus ho
ram tertiam, quod autem mattheus sequi
tur et narrat, uidens autem pilatus quia
nihil proficeret sed magis tumultus
fieret et in conatibus pilati aderipiendum

dnm et in tumultu iudaeorum contra
nitentium consumptum duarum horarum
intellegimus et coepta fuisse sexta
quia nondum terminata gesta sunt
quae ab eo tempore quo pilatus dnm
tradit usque ad tenebras factas narran
tur. quod autem mattheus supra eom
memorat sedente autem illum pro tri
bunali misit ad illum uxor eius dicens
nihil tibi et iusto illi multa enim passa
sum hodie per uisum propter eum.
Postea sedit pro tribunali pilatus sed
inter illa quae prius gesta narrabat.
Recordatus mattheus quod de pilati uxo
re dixit uoluit hoc ibi interponere ut
praestrueret quam maxime causa nec pilatus
nouissime uolebat eum tradere iudaeis.
Lucas autem narrat, cum dixisset pilatus
emendatum ergo illum demittam. Ex cla
masse uniuersam turbam tolle hunc et
dimitte nobis barraban. Sed fortasse
nondum dixerant crucifige, iterum au
tem pilatus secundum eundem lucam locutus
est ad illos uolens dimittere ihm at illi
succlamabant dicentes crucifige

crucifige illum. Tunc intellegitur fuis
se hora tertia, quod ergo sequitur lucas
et dicit: Ille autem tertio dixit ad illos:
quid enim malifecit iste nullam causam
mortis inuenio in eo: Corripiam ergo
illum et dimittam. At illi instabant uocib.
magnis postulantes ut crucifigeretur:
et inualescebant uoces eorum: satis etiam
ipse significat magnum tumultum fuisse,
Et postquantum horarum illis tertio dixe-
rit quid enim malifecit: Licet intellege-
re quantum indagandae ueritati satis
est, et postea quod ait instabant uocib.
magnis et inualescebant uoces eorum:
quis non uideat ideo factum quia uide-
bant pilatum eis nolle tradere dnm et
qui hoc magno pere nolebat non utique
immomento temporis cessit sed uel
duae horae et aliquid amplius in illa cunc-
tatione transierunt. Johannem quoque
interroga et uide quanta fuerit pilati
illa cunctatio et recusatio tam foedi mi-
nisterii, idem namq. multo explicatius
e a narrat quam uis nec ipse utiq. dicat
omnia in quibus duae horae et de sexta

aliquid praeterfluxit. Tamen cum
flagellasset ihm et a militibus ueste in
lusoria multisq; inlusionibus malepracta
ri permisisset credo ut hoc modo saltem
eorum furorem mitigaret neusque ad mortem
saeuire pertenderent. Exiit iterum pila
tus foras et dicit eis, ecce adduco eum
uobis foras ut cognoscatis quia in eo nullam
causam inuenio. Exiit ergo ihs portans spi
neam coronam et purpuram uestimentum,
et dicit eis, ecce homo, ut illa uelut ignomi
nios a specie uisa placarentur sed adiun
git et dicit cum ergo uidissent eum ponti
fices et ministri clamabant dicentes cru
cifige crucifige. Tunc horam tertiam fuis
se dicimus attende quae sequantur, dicit
eis pilatus, accipite eum uos et crucifigi
te. Ego enim non inuenio in eo causam.
Responderunt iudaei, nos legem habemus
et secundum legem debet mori quia filium
dei se fecit. Cum ergo audisset pilatus
hunc sermonem magis timuit, et ingressus
est praetorium et dicit ad ihm, unde es tu.
Ihs autem responsum non dedit ei, dicit
ergo ei pilatus, mihi non loqueris nescis

quia potestatē habeo crucifigite et po
testatem habeo dimittere te. Respondit
ihs, non habere potestatem aduersus
me ullā nisi tibi esset datum desuper, prop
terea qui tradidit me tibi maius peccatū
habet, Ex inde pilatus quaerebat dimitte
re eum, In hoc igitur quod quaerebat pilatus
dimittere eum quantum temporis puta
mus fuisse consūptū quanta praetermis
sa q uel a pilato dicebantur uel a iudaeis
contra dicebantur quousq dicerent iu
daei unde ille commemoretur et cederet
ita enī sequitur, Iudaei autem clamabant
dicentes, si hunc dimittis non es amicus
caesaris, omnis qui se regē facit contra
dicit caesari, pilatus ergo cū audisset
hos sermones adduxit foras ihm et sedit
pro tribunali in loco qui dicitur lithostra
tus hebraeice autē gabbatha, erat autē
parasceue pascha hora quasi sexta.
Ab illa ergo uoce iudaeorum qua primo
dixerunt crucifige cum esset hora tertia
usq ad hoc quo sedit pro tribunali per
medias horas cunctationis pilati et tu
multuantiū iudaeorū duae horae prae

terierunt, et peracta quinta iam de sexta
aliquid coeperat, dicit ergo iudaeis, ecce
rex uester. Illi autem clamabant tolle
tolle crucifige eum, Sed neque iam cōmotus
pilatus timore calūniae facile cedebat.
Tunc enim uxor eius ad eū miserat sedente
pro tribunali quod praeoccupauit matthēs
qui hoc solum commemorauit, antequā
ad eum locū narrationis ueniret ut ibi hoc
poneret ubi oportunū iudicauit, Tēptans
itaque adhuc pilatus ne quid proficeret di
xit eis, regē uestrum crucifigā. Respon
derunt pontifices non habemus regē nisi
caesarem. Tunc ergo tradidit eis illū ut
crucifigeretur, Et dum pergit et dum
crucifigetur cū duobus latronibus dū
uestes eius diuiduntur et sortē illa toni
ca mittitur ad quod inter haec uariis con
uiciis inluditur simul enī cū illa gere
rentur etiā conuiciabantur cōpleta
est et hora sexta et facta est tenebra
quas matthēs marc. et lūc cōmemorant,
iam itaque conruatim pia pertinatia et cre
dat dn̄m ihm̄ xp̄m et tertia hora cruci
fixū lingua iudaeorū et sexta manibus

militū quia in tumultu iudaeorū et pilati
aestib. duae ad q. amplius horae praeterie
runt a uoce qua dixerunt crucifige se dip
se marcus qui maxime breuitatis sectator
est breuiter uoluit intimare pilato uolun
tatē et conatū prodnī uita; cū enī dixisset
Atilliterū clamauerunt crucifige eū ubi os
tendit quod iā clamauerunt cū uellent sibi
dimitti barabban adiunxit, Pilatus uero di
cebat eis quid enī malefecit hoc modo breui
ter insinuauit quod diuges tū est memor
tamen etiā ipse quid uellet intellegi, non ait
Pilatus uero dixit eis sed ait pilatus uero dice
bat eis quid enī malifecit quasi diceret dixit
quasi semel dictum intellegeremus, Quia
uero ait dicebat satis intimauit intellegentib.
multis modis sepe dictū eis e quousq ince
peret hora sexta, Cogitemus ergo quam
breuiter hoc dixerit marcus in cōparatio
ne matthaei quam breuiter matthaeus in
conparatione lucae quam breuiter lucas
in conparatione iohannis cū tamen alia
atq alia quisq commemoret, et quā deniq
breuiter ipse iohannes in conparatione
rerum quae gestae sunt et morarū cū

illa gererentur, et sine insania resistendi
credamus duas horas. Et quidem illo inter
uallo transire potuisse, quisquis autem
dixerit potuisse marcum si ita esset eo tem
pore dicere fuisse horam tertiam quo erat hora
tertia cum uox iuda eorum de crucifigendo
dno sonuisset dicere etiam quod eum tunc ip
si crucifixerint nimis superbe leges narra
toribus ueritatis inponit, Sic enim potest dicere
si haec ipse narraret eo modo eodemque
ordine ab omnibus debuisse narrari a quo ip
se narrauit dignetur ergo consilio marci
euangelistae superari consilium suum qui eo
loco id ponendum iudicauit quo loco diuina
inspiratione suggestum est, Recordatio
nis enim eorum eius manu gubernati sunt
qui gubernata quam sicut scriptum est quali
ter illi placuerit, fluitat enim humana memo
ria per uarias cogitationis nec in cuiusquam
potestate est quid et quando eiueniat in men
tem, Cum ergo illi sci et ueraces uiri qua
si fortuita recordationum suarum propter
narrationem sordinem occultam dei potestati
cui nihil fortuitum est commisissent non
oportet quemquam humanum dicere longe

abiectum ab oculis dī et longe peregrinan
tē. hoc loco poni debuit quod ualde ignorat
cur eo loco dñs poni uoluerit, quia etsi obue
latū est euangeliū nostrum ait apostolus.
in his qui pereunt obuelatū est, et cum dixis
set aliis quidē sumus odor uitae in uitam
aliis odor mortis in mortē subiecit statim,
et ad haec quis idoneus. id est quis idoneus
intellegere quam iuste fiat quod idē dñs di
cit, ego ueni ut qui non uident uideant et qui
uident caecifiant, ipsa est enī altitudo diui
tiarū scientiae et sapientiae dī quae fit ex
eadem massa. Aliud uas in honorē aliud
in contumeliā. et dicitur carni et sanguini,
o homo tu quis es qui respondeas dō. quis er
go et in hac re cognoscit intellectū dñi. aut
quis consiliarius illi fuit. ubi sic gubernauit
cordare miniscentium euangelistarum et
in ecclesiae fastigio tanto auctoritatis culmi
ne sublimauit ut per haec ipsa quae in eis
contraria uidere possunt multi excaeca
rentur digne traditi in concupiscentias cor
dis sui et reprobū sensū et multi exercen
tur ad elimandum piū intellectū secundū
occultā omnipotentis iustitiā dicit enī

propheta dño, nimis profundae factae sunt
cogitationes tuae, uir inprudens non cog
noscit et stultus non intellegit haec. pe
to autē et admoneo eos qui haec legunt
per nos adiuuante dño elaborat aut huius
sermonis quē hoc loco interponendū ar
bitratus sum in omnis simili quaestionum
difficultatem eminirent, ne saepius eadem
repetenda sint. facile autem uidebit qui
sine impietatis duritia uoluerit attendere
quam oportuno loco marcus hoc de tertia
hora posuerit, ut quisq. ibi recordetur qua
hora crucifixerint dñm, qui uolebant in
romanos uel principes uel milites trans
fere ipsum facinus, ibi factū ministrorum
militum cōmemoratum est, ait enī, et cru
cifigentes eum, diuiserunt uestimenta eius
mittentes sortes super eis quis quid tolle
ret, qui hoc nisi milites, sicut iohannes ma
nifestat, ergo ne quisquā cogitationem
tanti criminis auersus iudaeis in milites
illos conuerteret. Erat autem inquit hora
tertia et crucifixerunt eum, ut illi eū potius
crucifixisse inueniantur quos hora tertia
ut crucifigeretur clamare potuisse diligens

inquisitor inueniet cum aduerterit hoc
quoda militibus factum est hora sexta
factum esse quamquam non desint qui
parasceues quam iohannes commemorat
dicens Erat autem parasceue hora fere
sexta horam diei tertiam uel intellegi qua se
dit pilatus pro tribunali ut eadem tertia com
pleta uideatur quando crucifixus est ad
que illo iam pendente in ligno alia et tres
peractae sint et reddiderit spm ut ab ea
hora qua defunctus est id est diei sexta
te ne brae fierent usque ad nonam Dicunt
enim die quidem illo quem diem sabbati seque
batur parasceuen fuisse paschae iudaeorum
quod ab eodem sabbato iam inciperent azi
ma sed tamen uerum pascha quod iam in
passione dni parasceue gerebatur non iu
daeorum sed xpianorum coepisse praepa
rari id est parasceuen habere ab hora
noctis nona in eo quod dns a iudaeis occi
dendus praeparabatur parasceue quippe
interpraetatur praeparatio ab illa ergo
nona hora noctis usque ad eius crucifixionem
occurrit hora parasceues sexta secun
dum iohannem et hora diei tertia secundum

marcū ut non marcus horā illā re
cordatā recapitulando commemora
uerit quae clamauerunt iudaei crucifige
crucifige sed eā prorsus horā tertia
dixerit quā dn̄s est fixus in ligno quis fide-
lis non huic faueat solutioni quaestionis
si modo possit aliquis articulus conici ab
hora nona noctis unde coepisse parasce
uen paschae nostrae id est praeparatio
ne mortis xp̄i congruenter intellegamus
Sic nī dicamus eā coepisse quando a iudaeis
ad praehensus est dn̄s adhuc noctis prime
partes erant Si quando ad domū perduc
tus est socer caifae ubi et auditus a prin
cipibus sacerdotum adhuc gallus non
cantauerat quod ex petri negatione col
ligimus quae eū iā audiretur facta est Si ad fē
quando pilato traditus est iā mane fuis
se apertissime scriptū est restat ergo
ut intellegamus tunc coepisse istam
parasceuen paschae id est praeparatio
nē mortis dn̄i quando responderunt
omnes principes sacerdotū apud quos
primo audiebatur et dixerunt reus
est mortis quod apud matheū et mar
cum

inuenitur/ utrecapitulando intellegan
tur/ de petrinegatione postea dixisse/
quod ante a factum erat, non enim absurde
conicitur eo tempore quando ut dixi reum
mortis pronuntiauerunt/ nonam horam
noctis esse potuisse/ ex qua hora usque
ad horam qua sedit pilatus pro tribunali/
quasi sexta hora fuit/ non diei/ sed paras
ceues/ idest immolationis domini/ quod uerum
pascha est/ ut plena sexta eiusdem paras
ceues/ quae plena die tertia occurrebat/
dominus suspenderetur in ligno. Siue ergo
hoc potius intellegendum legatur/ siue
marcus tertiam horam recoluerit/ eamque
maxime ad condemnationem iudaeorum
in domini crucifixione commemorare uolue
rit/ qua intelleguntur clamare potuisse
ut crucifigeretur/ ut ipsos potius cruci
fixisse acciperemus/ quam eos quorum
manibus suspensus in ligno est/ sicut
ille centurio magis accessit ad dominum/
quam illi amici quos misit/ procul dubio
quae stio soluta est de hora dominicae
passionis/ quae maximae solet et con
tentiosorum concitare impudentiam/

et infirmorum in piritiam perturbare.

XIIII Sequitur mattheus et dicit, tunc
crucifixi sunt cum eo duo latrones unus
ad dextris et unus ad sinistris, et marcus
similiter et lucas, nec iohannes aliquam
facit quaestionem quamuis latrones eos
non dixerit, ait enim, et cum eo alios duos hinc
et hinc medium autem ihm, esset autem
contrarium sicut illi dixissent la
trones iste diceret innocentes,

XV Sequitur mattheus, et dicit, prae
tereuntes autem blasphemabant eum
mouentes capita sua et dicentes, qui destru
is templum et intri duo illud reaedificas
saluatem et ipsum, si filius dei es descende
de cruce huic marcus paene ad eadem
uerba consonat, sequitur deinde maths
et dicit, similiter et principes sacerdo
tum inludentes cum scribis et senioribus
dicentes alios saluos fecit se ipsum non
potest saluum facere sir exis rahel est
descendat nunc de cruce et credimus
ei, confidit in dnm liberet nunc eum si
uult, dixit enim quia dei filius sum, marcus
et lucas quamuis alia uerba dicant ad

eadem tamen sententiā concinunt
cū alius praeter mittit quod alius com
memorat, de principibus enim sacerdo
tum quod insulta uerint in dño cruci
fixo pariter non tacent quā uis seniores
tacuit marcus, lucas autem quia prin
cipes dixit nec addidit sacerdotum
magis nomine generali omnes primates
complexus est ut ibi possent intelle
gi et scribae et seniores.

XVI. Sequitur mattheus et dicit, idipsū
autem et latrones qui fixi erant cum
eo in properabant ei nec marcus discrepat
hoc idem dicens aliis uerbis, lucas au
tem potest putari repugnare nisi genus
locutionis satis usitatum non obliuis
camur aiteni lucas, unus autem de his
qui pendebant latronibus blasphebat
eum dicens si tues xps saluū fac te met
ipsum et nos, et sequitur idem ipse atq
ita contexit. Respondens autem alter
increbat illum dicens neq tu times dm
quod in eadem damnatione es et nos
quidem iuste nam digna factis recipi
mus hic uero nihil mali gessit et dice

bat ad ihm, dne memento mei cu uene
res in regnu tuum. Et dixit illi ihs, amen
dico tibi hodie mecu eris in paradiso,
Quomodo ergo sicut matheus dicit
latrones qui fixi erant cu eo in prope
rabant ei uel sicut marcus dicit et
qui cu eo crucifixi erant conuiciaban
tur ei quando quidem unus eorum con
uiciatus est secundum lucae testimo
nium alter et compescuit eum et in
dnm credidit nisi in
tellegamus matheum et marcu bre
uiter perstringentes hunc locum plu
ralem numerum pro singulari posuis
se sicut in epistola ad hebraeos legimus
pluraliter dictu cluserunt oraleonu
Cum solus dani hel significari intelle
gatur et pluraliter dictu sectisunt
Cu de solo esaia tradatur in psalmo
et ia quod dictu est adstiterunt reges
terrae et principes conueneruntin
unum pluralem numeru pro singula
ri positum in actib apostolorum expo
nitur. Na reges propter herode prin
cipes propter pilatum intellexerunt

qui testimonium eiusdem psalmi adhibue
runt, sed quia et pagani solent calumniari
euangelio, uideant quemadmodum locuti
sint auctores eorum, foedras medicus et
clytemestras, cum singuli fuerint, quid
autem usitatius uerbi gratia quam ut dicat
aliquis et rustici mihi insultent etiam si
unus insultet, tunc enim esset contrariū
quod lucas de uno manifestauit si illi
dixissent ambos latrones conuiciatos
dn̄e, ita enim non posset sub numero
plurali unus intelligi, cū uero dictum
est latrones uel qui cū eo crucifixi erant,
nec addi tū est ambo, non solum si am
bo fecissent posset hoc dici, sed etiā quia
unus hoc fecit potuit, usitato locutionis
modo per plurale numerū significari.
XVII Sequitur mattheus et dicit,
A sexta autem hora tenebrae factae
sunt super uniuersā terrā usq; ad horā
nonā, hoc et duo alii contestantur, addi
dit autem lucas etiā unde factae sint
tenebrae, id est solem obscuratū.
Sequitur mattheus, et circa horā nonā
clamauit ihs uoce magna dicens heli heli

lema sabatthani, hoc est d̄s meus d̄s meus
ut quid dereliquisti me, Quidam autem
illic stantes et audientes dicebant, heliā
uocat iste, Marcus pạene ad eadem uer
ba ad eandem tamen sententiā non
pạene sed omnino consentit, Sequitur
matthеus et continuo currens unus
ex eis acceptā sphongẹā impleuit aceto
et inposuit harundini et dabat ei bibe
re, Sic et marcus dicit, currens autem
unus et implens sphongẹā aceto circum
ponens que calamo potū dabat ei dicens
sinite uideamus si ueniat helias ad de
ponendum eum, quod quidem de helia
non ipsum qui obtulit sphongẹā cū aceto
sed ceteros dixisse matthеus narrauit,
Ait enim, ceteri uero dicebant, sine uidea
mus an ueniat helias liberans eū, unde
intellegimus et illum et ceteros hoc di
xisse, Lucas autem ante quā de latronis
insultatione narraret hoc de aceto ita
commemorauit, Inludebant autem ei
et milites accedentes et acetum of
ferentes illi dicentes, si tues rex iudae
orū saluū te fac, Semel completi uoluit

quod a militibus factū et dictū est ubi mo
uere non debet quod non unum eorum
dixit ac etū obtulisse. Genus enim
locutionis tenuit de quo supra tracta
uimus pluralem pro singulari ponens,
hoc autem de aceto etiā iohannes comme
morauit ubi ait, postea sciens ihs quia
iam omnia consumata sunt ut consūma
retur scriptura dixit, sitio. Uas autem
positū erat aceto plenū, illi autem sphū
gēa plenā aceto hysopo circūponen
tes obtulerunt ori eius, Sed quod apud
eundem iohannē inuenitur dixisse
sitio et quia uas ibi erat aceto plenum
non mirum est si ceteri tacuerunt.

XVIII. Sequitur mattheus, ihs autem iterū
clamans uoce magna emisit spm, mar
cus similiter ihs autem emissa uoce
magna expirauit, Lucas autem qui dipsa
uoce magna dixerit declarauit dixit
enim et clamans uoce magna ihs ait, pa
ter in manus tuas commendo spm meum,
et haec dicens expirauit, Iohannes uero
sicut tacuit illā uocem primā heli heli
quam mattheus et marcus rettulerunt

tertius

tacuit etiam istam quam lucas solus in
dicauit. Illi autem duo nomine uoces
magnae significauerunt. Idest pater
in manus tuas commendo spm meum.
quod eum uoce magnae dixisse. et ipse
lucas similiter attestatus est ut intel
legeremus hanc fuisse uocem magnam
quam matthaeus et marcus commoraue
runt. Sed dixit iohannes quod nullus
illorum trium eum dixisse consumma
tum est cum acetum accepisset quod
eum ante ipsam uocem magnam dixisse
intellegimus, haec sunt enim uerba
iohannis, cum ergo accepisset ihs ace
tum dixit consummatum est et inclina
to capite tradidit spm. Inter illud quod
ait consummatum est et illud quod ait
inclinato capite tradidit spm. Missa
est illa uox magna quam tacuit iste.
ceteri autem tres commemoraue
runt. hoc enim apparet esse ordinis
ut ante diceret consummatum est cum
perfectum in illo esset quod de illo
propheta tum erat et tamquam ad hoc
expectaret qui utique cum uellet more
retur,

deinde commendans tradidit spm, sed
quo uis ordine quilibet arbitretur dici
potuisse hoc magno pere cauendum est.
Nec uideatur quisquam euangelista
rum alteri repugnare si uel tacuit
quod alius dixit uel dixit quod alius ta
xviiii cuit, Sequitur mattheus, et ecce ue
lum templi scissum est in duas partes
a summo usque deorsum, et marcus
sic et uelum templi scissum est in duo
a summo usq deorsum, lucas autem
similiter hoc ait, et uelum templi scisum
est medium sed non eodem ordine, uo
lens enim miraculo adiungere cum di
xisset sol obscuratus est continuo
subiungendum existimauit et uelum
templi scissum est medium praeoccu
pans uidelicet quod expirante dno
factum est ut deinde recapitulans
exsequeretur et de potu aceti et de
illa uoce magna et de ipsa morte quae
ante scissionem ueli post tenebras fac
ta intelleguntur. mattheus enim qui
cum dixisset ihs autem iterum cla
mans uoce magna emisit spm conti
nuo

subiecit et ecce uelum templi scissum
est, satis expressit tunc esse scissum
cum ihs emisisset spm, si autem non
addidisset et ecce sed simpliciter
dixisset uelum templi scissum est
incertum esset utrum ipse et marcus
hoc recapitulando commemorassent,
lucas autem ordinē tenuisset an lucas
recapitulasset quod illi ordine posuissent,
xx. Sequitur matheus, et terra mota est
et petrae scissae sunt et munumenta
aperta sunt, et multa corpora scorum
qui dormierant surrexerunt et exeun
tes de munumentis post resurrectionē
eius uenerunt in scam ciuitatē et ap
paruerunt multis, haec quae solus
dixit non est metuendum nec uiquam
ceterorum repugnare uideantur, Sequr
idem ipse, centurio et qui cum eo erant
custodientes ihm uiso terrae motu et
his quae fiebant timuerunt ualde dicen
tes uere filius dī erat iste, marcus sic
uidens autem centurio qui ex aduerso
stabat quia sic clamans expirasset
ait, uere homo hic filius dī erat, lucas

sic, uidens autem centurio quod fac
tum fuerat glorificauit dm̄ dicens, ue
re hic homo ius tus erat, non est con
trarium quod matheus uiso terre
motu dicit admiratum centurionem
et eos qui cū illo erant cū lucas dicat
hoc eum admiratum quod emissa illa
uoce expirasset ostendens quā in po
testate habuerit quando moreretur,
in eo quippe quod idem matheus non
solum dixit uiso terrae motu sed etiā
addidit et his quae facta erant integrū
locum fuisse demonstrauit lucae ut di
ceret centurionē ipsā dn̄i mortē fuisse
miratum quia et haec inter illa est quae
tunc mirabiliter facta erant, quā quā
etsi matheus illud non addidisset intel
legendum erat cum multa miranda fac
ta fuerint et omnia centurio et qui cū
eo erant mirari potuerint liberum
fuisse narrantib. quid quisque illum
miratum commemorare uoluisset
nec eos sibi repugnare cū alius illud
alius illud diceret fuisse miratū quan
do omnia fuerat ille miratus, quod autē

alius ait centurionē dixisse uere
filius dī erat iste / alius autem uere
homo hic filius dī erat / non mouebit eū /
cui non exciderunt tam multa superiū
similiter dicta et exposita, ad unā quip
pe sententiā utraq; uerba concurrunt /
nec quod alius tacuit homo alius dixit ullo
modo contrariū est / magis quod lucas
non ait centurionē dixisse filius dī erat
sed iustus erat / potest putari diuersum,
sed uel utrūq; dictū a centurione intel
legere debemus / et aliud illū / aliud istū
commemorasse / uel fortasse lucā ex
praemere uoluisse sententiā centurio
nis / quomodo dixerit ihm filium dī / forte
enim non eum unigenitum aequalē patri
centurio intellexerat / sed ideo filium
dī dixerat quia iustum credēderat / sicut
multi iusti dicti sunt filii dī, quod autem
etiā ipse lucas dixit / uidens autem cen
turio quod factū erat / in eo genere in
clusit omnia quae in illa hora mirabiliter
facta erant / tā quā unū mirabile factū cōme
morans / cuius quasi mēbra et parte serant /
omnia illa miracula, tam uero quod

matheus addidit eos qui cum centurio
ne erant, alii autem hoc tacuerunt
cui non appareat ex notissima regula
non esse contrarium cum alius dicit
quod alius tacet et quod matheus dixit
timuerunt valde. Lucas autem non di
xit timuit sed glorificavit dominum quis non
e[illegible] intellegat timendo glorificasse.
XXI Sequitur matheus, erant autem
ibi mulieres multae a longe quae secu
tae erant ihesum a galilea ministrantes ei,
inter quas erat maria magdalene et
maria iacobi et ioseph mater et mater
filiorum zebedaei, marcus sic, erant autem
et mulieres de longe aspicientes inter
quas et maria magdalene et maria iacobi
minoris et ioseph mater et salome, et
cum esset in galilea sequebantur eum et mi
nistrabant ei, et aliae multae quae simul
cum eo ascenderant hierusolymam inter
hos nihil video quod contrarium possit
putari, quid enim interest ad veritatem
quod quasdam mulieres pariter quasdam
singuli nominaverunt. Lucas quoque
ita narrationem contexit, et omnes turba

eorū qui simul aderant ad spectaculū
istud et uidebant quae fiebant percu
tientes pectora sua reuertebantur.
Stabant autem omnes noti eius a longe
et mulieres quae secuta erant eū
a galilea haec uidentes. Unde superio
rib. duob. de mulierum praesentia satis
consentit quam uis nullā earū nominatim
exprimat, de turba etiā quae simul aderat
et uidentes quae fiebant tundebant pec
tora sua et reuertebantur. Consentit
matthaeo quā uis seorsum adnexuerit
Centurio autem et qui cum eo erant, qua
propter tantum modo de notis eius qui
stabant a longe solus inuenitur dixisse,
nam et iohannes commemorauit de prae
sentia feminarum antequam dn̄s emisis
set sp̄m ita narrans. Stabat autē iuxta
crucem ih̄u mater eius et soror matris
eius maria cleope et maria magdalene,
Cū uidisset ergo ih̄s matrē et discipulū
stantē quem diligebat dicit matri suae,
mulier ecce filius tuus, deinde dicit dis
cipulo ecce mater tua et ex illa hora ac
cepit eā discipulus in suā, qua in re nisi

apertissime mattheus quoq; et lucas ma
riã magdalene nominassent potuissemus
dicere alias alonge alias iuxta crucem fu
isse nullus enim eorũ praeter iohannem
matrẽ dñi commemorauit nunc ergo quo
modo intellegitur eandem maria magda
lene et alonge stetisse cũ aliis dẽ mulieri
bus sicut mattheus et lucas dicunt et iuxta
crucẽ fuisse sicut iohannes dicit nisi quia
in tanto interuallo erant ut et iuxta dici
possent quia in conspectu eius praesto
aderant et alonge in cõparatione turbae
propinquius circũstantis cũ centorione
et militibus possumus etiam intellegere
quod illae quae simul aderant cũ matre dñi
post quã ea discipulo cõmendauit ab ireiã
caeperant ut ad ensitate turbae se exsuerent
et cetera quae facta sunt longius intue
rentur ut ceteri euangelistae qui post
mortem dñi eas commemorauerunt
iam longe stantes cõmemorarent
XXII Sequitur mattheus cum sero autem fac
tum esset uenit quidam homo diues aba
rimathia nomine ioseph qui et ipse disci
pulus erat ihũ hic accessit ad pilatum

et petit corpus ihu. Tunc pilatus iussit
reddi corpus, marcus sic. et cu iam sero
esset factum quia erat parasceue quod
est ante sabbatum uenit ioseph abari
mathia nobilis decurio quiet ipse erat
expectans regnum dei et audacter in
troiit ad pilatum et petiuit corpus ihu,
pilatus autem mirabatur si iam obisset
et arcessit centurione interrogauit
eum si iam mortuus esset a centorione
donauit corpus ioseph, lucas sic, et ecce
uir nomine ioseph qui erat decurio uir
bonus et iustus hic non consenserat
consilio et actibus eorum abarima
thia ciuitate iudae qui exspectabat
et ipse regnum dei hic accessit ad pila
tum et petit corpus ihu, iohannes
autem postea quam narrauit de crur
bus fractis eorum qui cum dno crucifixi erant
et de latere dni lancea percusso quod
totum solus dixit sic iungit et iam de
ioseph consentiens ceteris ita nar
rans, post haec autem rogauit pilatum
ioseph abarimathia eo quod esset
discipulus ihu occultus autem propter

metu iudaeorum ut tolleret corpus
ihu et permisit pilatus, uenit ergo et
tullit corpus ihu, in hoc nihil exstat in
quo aliquis eorum alicui repugnare uide
atur, sed aliquis forsitan quaerat quo
modo a semetipso iohannes ipse non dis
crepet contestans cum ceteris quod
ioseph petierit corpus ihu et solus di
cens quod occultus fuisset discipulus
dni propter metum iudaeorum, meri
to enim mouet cur ille qui propter
timorem occultus discipulus erat
ausus sit petere corpus eius quod
nullus eorum qui eum palam sequebantur
auderet, sed intellegendum est
istum fiducia dignitatis hoc fecisse
qua praeditus poterat familiariter
intrare ad pilatum, in extremo autem
illo officio funeri exhibendo minus
curas sed de iudaeis quam uis solueret
in dno audiendo eorum inimicitias de
XXIII uitare. Sequitur matheus et ac
cepto corpore ioseph inuoluit illud
in sindone munda et posuit illud in
monumento suo nouo quod excide
rat

in petra et ad uoluit saxum magnum
ad ostium monumenti et abiit mar
cus sic Ioseph autem mercatus sin
donem et deponens eum inuoluit
sindone et posuit in monumentum
quod erat excisum de petra et ad
uoluit lapidem ad ostium monumenti
lucas sic et depositum inuoluit in
sindone et posuit eum in monumento
exciso in quo nondum quisquam positus
fuerat ex his tribus nulla quaestio
dissensionis oriri potest Iohannes
autem sepultura dni non a solo Ioseph sed
a nicodemo quoque curatam fuisse comme
morat consequenter enim a nicodemo inci
piens ita narrat uenit autem et nicodemus
qui uenerat ad ihm nocte primum ferens
mixtura murrae et aloes quasi libras centum
Deinde sequitur adiungens ipsum Ioseph et
dicit acceperunt ergo corpus ihu et ligauerunt
eum lenteis cum aromatibus sicut mos iudaeis
est sepelire Erat autem in loco ubi crucifixus
est hortus et in horto monumentum nouum
in quo nondum quisquam positus erat ibi ergo
propter parasceuen iudaeorum quia iuxta erat

monumentum posuerunt ihu, neque hic
aliquid repugnat recte intellegentibus,
Neque enim illi qui de nicodemo tacuerunt
adfirmauerunt a solo ioseph dnm sepul
tum quamuis solius commemorationē
fecerint, aut quia illi una sindone a ioseph
inuolutū dixerunt propter et prohibuerunt
intellegi et alia lintea potuisse adferri
a nicodemo et superaddi ut uerū narret
iohannes quod non uno lenteo sed lenteis
inuolutus sit, quāuis et propter sudariū
quod capiti adhibebatur et institas qui
bus corpus totū alligatū est, quia omnia
de lino erant, etiā si una sindo ibi fuit ue
rissime dici potuit ligauerunt eum lin
teis, lentea quippe generaliter dicun
XXIIII tur que lino texuntur, Sequitur matth,
Erat autem ibi maria magdalene et al
tera maria sedentes contra sepulchrū
quod marcus ita dicit, maria autem
magdalene et maria ioseph aspiciebant
ubi poneretur, unde nihil eos ex hoc dis
sentire manifestum est, Seqr matths,
altera autē die quae est post parasce
uen conuenerunt principes sacerdotū

et pharisaei ad pilatum dicentes, do
mine recordatis umus quia seductor
ille dixit adhuc uiuens post tres dies
resurgam, iube ergo custodire sepul
chrum usq; in diem tertium ne forte
ueniant discipuli eius et furentur eum
et dicant plebi surrexit a mortuis et erit
nouissimus error peior priore, ait illis
pilatus, habetis custodiam ite custodite
sicut scitis, illi autem abeuntes munie
runt sepulchrum signantes lapidem
cum custodibus. hoc solus mattheus
narrat nullo aliorum narrante aliquid
quod huic uideatur esse contrarium,
Deinde sequitur idem mattheus et dicit,
Uespere autem sabbati qua eluc escit in
prima m sabbati uenit maria magdalene
et altera maria uidere sepulchrum et
ecce terrae motus factus est magnus,
Angelus enim dni discendit de caelo et acce
dens reuoluit lapidem et sedebat ~~super~~
super eum, Erat autem aspectus eius
sicut fulgur et uestimenta eius sicut
nix; praetimore autem eius exterriti sunt
custodes et facti sunt uelut mortui,

Respondens autem angelus dixit mulie
bus, nolite timere uos scio enim quod ihm
qui crucifixus est quaeritis, non est hic
surrexit enim sicut dixit, uenite et uide
te locum ubi positus erat dns et cito
euntes dicite discipulis eius quia surre
xit et ecce praecedit uos in galilea ibi
eum uidebitis et ecce dixi uobis, huic
marcus consonat, sed potest mouere
quomodo secundum matheum angelus
super lapidem sedebat reuolutum
a monumento, marcus enim introeun
tes eas in monumentum dicit uidisse iuue
nem sedentem in dextris coopertum
stola candida et obstipuisse, nisi in
tellegamus aut matheum tacuisse
de illo angelo quem intrantes uiderunt
marcum uero de illo tacuisse quem foris
uiderunt sedentem super lapidem et
duos uiderint et ad uobis singillatim au
dierint quae dixerunt angeli de ihu prius
a illo quem foris uiderunt sedentem
super lapidem deinde a illo quem uide
runt intrantes in monumentum se
dentem a dextris quod ut intrarent

illius qui foris sedebat uerbis exhor
tatae sunt dicentes, uenite et uidete
locum ubi positus erat dns, quo uenientes
ut dictum est et intrantes uiderunt eum
de quo matheus tacet / marcus autem
loquitur sedentem a dextris a quo talia
similiter audierunt, aut certe intrantes
in monumentum in aliqua saepta macerix
debemus accepere quae communitum lo
cum tunc fuisse credibile est in aliquo
spatio ante petram quae excisa locus factus
fuerat sepulturae ut ipsum uiderint in
eodem spatio sedentem a dextris quem
dicit matheus sedentem super lapidem /
quem terrae motu ab ostio monumenti
reuoluerat / id est a loco sepulchri quod
effossum erat in petra, item quae ripo test
quem admodum marcus dicat illi exeuntes
fugerunt de monumento inuaserat enim
eas tremor et pauor et nemini quicquam
dixerunt timebant enim cum dicat matheus.
et exierunt cito de monumento cum ti
more et gaudio magno currentes nun
tiare discipulis eius. Nisi intellegamus
ipsorum angelorum nemini ausas fuisse

aliquid dicere, idest respondere ad ea
que ab illis audierant, aut certe custo-
dibus quos iacentes uiderunt. Nam illud
gaudium quod matheus commemorat,
non repugnat timori de quo marcus dicit
debemus enim utrumque in illarum animo
factum intellegere, etiam si ipse matheus
de timore non diceret. Cum uero et ip-
se dicat, exierunt cito de monumento
cum timore et gaudio magno, nihil ex
hac re quaestionis remanere permit-
tit, de hora quoque ipsa quae uenerunt
mulieres ad monumentum non contem-
nenda exoritur quaestio. Cum enim matthaeus
dicat, Uespere autem sabbati quae lu-
cescit in primam sabbati uenit maria
magdalene et alia maria uidere sepul-
chrum, quid est quod dicit marcus, et
ualde mane una sabbatorum ueniunt
ad monumentum oriente iam sole, in
quo quidem a ceteris duobus, idest luca
et iohanne, non discrepat, quod enim
dicit lucas ualde diluculo, et iohan-
nes mane cum adhuc tenebrae essent,
hoc intellegitur marcus dicere ualde

mane oriente iā sole, id est cū caelum
ab orientis parte iā albesceret, quod non
fit utiq; nisi solis orientis uicinitate, eius enī
est ille fulgor qui nomine aurore appel
lari solet, ideo non repugnat illi qui ait.
Cum adhuc tenebrae essent, die quippe sur
gente aliquae reliquiae tenebrarū tanto
magis extenuantur, quanto magis ori
tur lux, nec sic accipiendū est quod ait
ualde mane, tā quā sol ipse iā uideretur
super terras, sed potius sicut dicere sole
mus, eisquibus uolumus significare, tem
perius aliquid faciendū. Cū enī dixerimus
mane, ne putentiā sole super terrā cons
picuo nos dicere, ad hoc plerūq; addimus
ualde mane, ut illud quod etiā albescen
te uocatur, intellegant, quā quā et hoc
usitatū sit, ut post gallicantū saepe re
petitum, cū coniaetare homines coepe
rint, diem iam propinquare dicant, iam
mane est, et cū post hoc uerbum atten
derint, ac iam oriente, id est iam de pro
ximo aduenente in has partes sole, cae
lum rubescere uel albescere uiderint,
addunt qui dicebant mane est, et dicant,

ualde mane est, quid autē interest dum
siue illo siue isto modo nihil aliud intelle
gamus a marco appellatū mane / nisi quod
lucas appellauit diluculū et hoc ualde
mane quod ille ualde diluculo et quod io
hannes mane cū adhuc tenebrae essent.
Sole autē oriente / id est ortu suo iā caelum
inluminare incipiente quomodo ergo
his tribus congruat mattheus qui nec dilu
culo nec mane sed uespere ait sabbati
quae lucescit in primā sabbati / Attentius
indicandū est, a parte quippe prima noctis
quod est uesper ipsā noctē uoluit signi
ficare mattheus cuius noctis fine uene
runt mulieres ad monumentū; e auero
causa intellegitur eandem noctē sic
appellasse quia iam a uespere licebat
adferre aromatha transacto utique sab
bato, ergo quō sabbato impediebantur
ut non antefacerent ab eo tempore no
minauit noctem ex quo eis licere coepit
ut facerent quod cūque uellent tēpore
eiusdē noctis; sic itaque dictū est uespe
re sabbati ac si diceretur nocte sabbati,
id est nocte quae sequitur diem sabbati /

quod ipsa uerba eius satis indicant, sic
enim ait, uespere autem sabbati quae luces
cit in prima sabbati quod fieri non potest
si tantummodo prima noctis particulam
id est solum initium noctis intellexeri
mus dicto uespere significatam. Neque enim
ipsum initium lucescit in prima sabbati
sed ipsa nox quae luce incipit terminari
nam terminus primae partis noctis
secundae partis initium est. Lux autem
terminus totius noctis est, unde non po
test dici uesper lucescens in prima sab
bati. Nisi nomine uesperi nox ipsa intellegatur
quam lux terminat et usitatus loquen
di modus est diuinae scripturae a parte
totum, a uespere ergo noctem significauit
cuius extremum est de luculum. De luculo
enim uenerunt illae mulieres ad monu
mentum, ac per hoc ea nocte uenerunt
quae significata est nomine uesperi
tota enim significata est eo nomine ut dixi.
Et ideo quacumque eius noctis parte uenis
sent ea utique nocte uenissent, cum ergo
uenerunt parte eius noctis extrema
ea procul dubio nocte uenerunt

uespere autem quae lucescit in primā sabba
ti non potest nisi tota ipsa nox intelleci, eo igitur
uespere uenerunt quae ipsa nocte uenerunt, ipsa
autem nocte uenerunt quae noctis ipsius quam
uis extrema parte uenerunt, Nam et ipsum
triduum quod nr̄s mortuus est et resurrexit,
Nisi isto loquendi modo quo a parte totum dici
solet recte intelleci non potest, ipse quippe ait,
sicut enim Iona fuit in uentre cōeti tribus diebus
et tribus noctibus sic erit et filius hominis in cor
de terrae tribus diebus et tribus noctibus, Com
putantur autem tempora siue ex quo tradidit
spm̄ siue ex quo sepultus est et non occurrit
ad liquidum nisi medium diem hoc est sabbatum
totum diem accipiamus id est cum sua nocte,
Illos autem qui eum in medio posuerunt id est
parasceuen primā sabbati quem diem domini
cum dicimus a parte totum intellegamus, quid
enim uiuat quod quidam his angustiis coarta
ti et istum locutionis modum id est a parte
totum in sanctarum scripturarum soluen
dis quaestionibus plurimum ualere nes
scientes noctem uoluerunt adnumerare
tres illas horas a sexta usque nonā quibus
sol obscuratus est et diem tres horas alias

quibus iterum terris est redditus. Idest
a nona usque ad eius occasum. Sequitur enim
nox futuri sabbati quae cum suo die computa
ta erunt iam duae noctes et duo dies. Por
ro autem post sabbatum sequitur nox pri
mae sabbati. Idest in lucescentis diei
dominici in qua tunc dns surrexit, erunt
ergo duae noctis et duo dies et una nox
etiam si tota possit intelleci. Nec contenue
remus quod illud diluculum pars eius ex
tremae sit, quapropter nec ad numeratis
illis sex horis quarum tribus sol contene
bratus est et trib. elux. it constabit ratio
trium dierum et trium noctium. Restat er
go ut illo scripturarum usitatissimo lo
quendi modo quo a parte totum intel
lecitur inveniamus extremum diem
tempus parasceves quo crucifixus et
sepultus est dns et ex ipsa extrema
parte totum diem cum sua nocte qui iam
per actus fuerat accipiamus medium
vero. Idest sabbati diem non a parte
sed integre totum tertium rursus a par
te sua prima. Idest a nocte totum cum
suo diurno tempore ac sic erit triduum

quemadmodum illi octo dies postquos
ascendit in montem quorum medios in
tegros attendentes mattheus et marc
dixerunt post sex dies quod lucas dixit
post octo dies, Nunciam cetera uidea
mus quemadmodum mattheo congruant,
Lucas enim apertissime duos angelos
dicit uisos fuisse a mulierib que uene
runt ad monumentum quorum singulos
intellexeramus commemoratos a duobus
unum ad mattheo idest illum qui extra mo
numentum sedebat in lapide alterum
a marco idest illum qui intra monumentum
sedebat a dextris, sed lucas ita narrat,
et dies erat parasceues et sabbatum inlu
cescebat subsecutae autem mulieres
quicum ipso uenerant de galilea uiderunt
monumentum et quemadmodum positum
erat corpus eius et reuertentes parauerunt
aromata et unguenta et sabbatum
quidem siluerunt secundum mandatum,
Una autem sabbati ualde di lucolo uenerunt
ad monumentum portantes que parauerant
aromata et inuenerunt lapidem reuolutum
a monumento et ingressae non inuenerunt

corpus dñi ihu, et factum est dum mente
consternatae essent de isto et ecce duo uiri
steterunt secus illas in ueste fulgente
cum timerent autem et declinarent
uultum in terram dixerunt ad illas, quid
quaeritis uiuentem cum mortuis non est
hic sed surrexit, recordamini qualiter
locutus est uobis cum adhuc in galilea esset
dicens quia oportet filiu hominis tradi in ma
nus hominu peccatoru et crucifigi et die
tertia resurgere, et recordatae sunt
uerborum eius et egressae a monumen
to nuntiauerunt haec omnia illis undecim
et ceteris omnibus, quomodo ergo singu
li uisi sunt sedentes unus secundum
matheu foris secus lapide et alter se
cundum marcum intus a dextris cu se
cundum lucam duo steterint secus illas
quamuis similia dixerint possumus quide
adhuc intellegere angelum uisum a mu
lieribus et secundum matheum et secun
dum marcum sicut supra diximus ut eas
ingressas in monumentum sic accipiamus
in aliquod scilicet spatium quod erat ali
qua macheria communitum ut intrari

possit ante illum saxeū sepulchri locū
atque ibi uidisse angelum sedentem su
per lapidē reuolutū a monumento sicut
dicit mattheus ut hoc sedente a dextris
quod dicit marcus deinde intus ab eis dū
inspicerent locū in quo iacebat corpus dnī
uis os alios duos angelos stantes sicut di
cit lucas similia locutos ad earum exhor
tandum animū et ad dificandā fidem. Sed
uideamus et illa quae iohannes dicit utrū
uel quemadmodum his congruant. Sic er
go narrat iohannes. Una autē sabbati
maria magdalene uenit mane cum adhuc
tenebrae essent ad monumentū et uidet
lapidem sublatum a monumento, cucur
rit ergo et uenit ad simonē petrū et ad aliū
discipulum quem amabat ihs et dicit eis,
tulerunt dnm de monumento et nesci
mus ubi posuerunt eum, exiit ergo petrus
et ille alius discipulus et uenerunt
ad monumentum, currebant autem duo
simul et ille alius discipulus praecucur
rit citius petro et uenit primus ad mo
numentum, et cū se inclinasset uidet
posita linteamina non tamen introiit,

uenit ergo simon petrus sequens eum
et introiit in monumentum, et uidet
linteamina posita et sudarium quod fue
rat super caput eius non cum linteami
nib positum sed separatim inuolutum
in unum locum. Tunc ergo introiit et ille
discipulus qui uenerat primus ad monu
mentum et uidit et credidit, nondum enim
sciebant scripturam quia oportet eum
a mortuis resurgere, abierunt ergo iterum
ad semetipsos discipuli, maria autem
stabat ad monumentum foris plorans,
dum ergo fleret inclinauit se et pros
pexit in monumentum et uidit duos ange
los in albis sedentes unum ad caput
et unum ad pedes ubi positum fuerat cor
pus ihu, dicunt ei illi, mulier quid plorasti
dicit eis, quia tulerunt dnm meum et nescio
ubi posuerunt eum, haec cum dixisset
conuersa est retrorsum et uidet ihm
stantem et non sciebat quia ihs est,
dicit ei ihs, mulier quid plorasti quem quae
ris illa existimans quia hortolanus
est dicit ei dne si tu es sustulisti illum dici
to mihi ubi posuisti eum et ego eum tollam,

dicit ei ihs, maria conuersa illa dicit ei,
rabboni quod dicitur magister, dicit ei
ihs, noli me tangere non dum enim ascen
dia ad patrem meum, uade autem ad fratres
meos et dic eis, ascendo ad patrem meum et
patrem uestrum et deum meum et deum uestrum.
Uenit maria magdalene adnuntians dis
cipulis quia uidit dnm et haec dixit mihi.
In hac iohannis narratione dies uel tem
pus quo uentum est ad monumentum
cum ceteris conuenit, illud etiam quod duo
angeli uisi sunt concordat cum luca sed
quod ille stantes dicit angelos uisos iste
autem sedentes et cetera quae illi non
dicunt, quo modo hic possint intelligi
non discrepare ceteris et quo ordine
gesta sint nisi diligenter considerentur
repugnantia possunt uideri, quapropter
haec omnia quae circa tempus re
surrectionis dni pacta sunt secundum
omnium euangelistarum testimonia in
una quadam narratione quantum nos
dns adiuuerit quemadmodum gesta
uerint ordinemus. Prima sabbati di
luculo sicut omnes consentiunt uentum

est ad monumentum iam factum erat
quod solus matheus commemorat
de terrae motu et lapide reuoluto con
territisq; custodibus ita ut in parte ali
qua uel ut mortui iacerent, uenit autem
sicut iohannes dicit maria magdalene
sine dubio ceteris mulieribus quae dno mi
nistrauerant primum dilectione fer
uentior ut non immerito iohannes solam
commemoraret tacetis eis quae cum illa
fuerant sicut alii testantur uenit
ergo et ut uidit lapidem sublatum
a monumento antequam aliquid diligen
tius inspicerit non dubitans ablatum esse
inde corpus ihu cucurrit sicut dicit idem
iohannes et nuntiauit petro atque ipse
iohanni, ipse est enim discipulus quem ama
bat ihs, at illi currere coeperunt ad mo
numentum et praeueniens iohannes
inclinauit se et uidit posita linteamina
nec intrauit, petrus autem consecu
tus intrauit in monumentum et uidit
linteamina posita et sudarium quod
fuerat super caput eius non cum lentea
minibus positum sed separatim in

uolutum, deinde et iohannes intra
uit et uidit similiter et credidit quod
maria dixerat sublatum esse dnm de mo
numentu, nondum enim sciebat scriptu
ram quia oportebat eum a mortuis re
surgere, abierunt ergo iterum ad
semetipsos discipuli, maria autem
stabat ad monumentum foris plorans,
idest ante illum saxei sepulchri locum
sed tamen intra illud spatium quoniam
ingressa efuerant hortus quippe illic
erat sicut idem iohannes commemorat
Tunc uiderunt angelum sedentem a dex
tris super lapidem reuolutum a monu
mento de quo angelo narrant matthes
et marcus tunc eis dixit nolite timere
uos, scio enim quod ihm qui crucifixus
est quaeritis non est hic surrexit
enim sicut dixit, uenite uidite locum
ubi positus erat dns, et cito euntes
dicite discipulis eius quia surrexit
et ecce praecedit uos in galileam ibi eum
uidebitis ecce dixi uobis, quibus simi
lia marcus quoque non tacuit ad haec
uerba maria dum flere et inclinauit

se et prospexit in monumentum et uidit duos angelos sicut dicit iohannes in albis sedentes unum ad caput et unum ad pedes ubi positum fuerat corpus ihu. Dicunt ei illi, mulier quid ploras dicit eis, quia tulerunt dnm meum et nescio ubi posuerunt eum. Hic intellegendi sunt surrexisse angeli ut etiam stantes uiderentur sicut eos lucas uisus fuisse commemorat et dixisse secundum eundem lucam timentibus mulieribus et uultum in terram declinantibus, Quid quaeritis uiuentem commortuis non est hic sed surrexit, Recordamini qualiter locutus est uobis cum adhuc in galilea esset dicens quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum et crucifigi et die tertia resurgere, Et recordatae sunt uerborum eius, Post haec conuersa est retrorsum maria et uidet ihm stantem sicut dicit iohannes et non sciebat quia ihs est, dicit ei ihs, mulier quid ploras quem quaeris illa existimans quia hortulanus erat dicit ei dne si tu sustulisti eum dicito mihi ubi posuisti eum.

et ego eum tollam, dicit ei ihs, maria con
uersa illa dicit ei, rabboni quod dicitur
magister, dicit ei ihs, noli me tangere
nondum enim ascendi ad patrem meum
et patrem uestrum, uade autem ad fra
tres meos et dic eis, ascendo ad patrem
meum et patrem uestrum et dm meum et dm
uestrum, Tunc egressa est a monumento
hoc est ab illo loco ubi erat horti spatium
ante lapidem effossum et cum illa aliae
quas secundum marcum inuaserat tre
mor et pauor et nemini quicquam dicebant,
tunc iam secundum matheum ecce ihs
occurrit illis dicens hauete, ille autem
accesserunt et tenuerunt pedes eius
et adorauerunt eum, Sic enim collegimus
et angelorum allocutione bis nume
ro eas habuisse uenientes ad monu
mentum et ipsius dni semel scilicet
illic quando maria hortulanum puta
uit et nunc iterum cum eis occurrit in uia
ut eas ipsa repetitione firmaret atque
a timore recrearet, tunc ergo ait illis,
noli te timere, ite nuntiate fratribus
meis ut eant in galileam ibi me uidebunt,

uenit ergo maria magdalene ad nun
tians discipulis quia uidit dnm et haec
ei dixit, non solum ipsa sed et aliae
quas lucas commemorat quae nun
ciauerunt haec discipulis undecim
et ceteris omnibus et uisa sunt ante
illos sicut deliramentū uerbais ta et
non credebant illis, his et marcus ad
testatur, Nā postea commemorauit eas
tremente set pauentes exisse a monu
mento et nemini quicquā dixisse adiun
xit quod resurgens dns apparuerit
mane prima sabbati primo mariae mag
dalene de qua eiecerat septem daemo
nia et quia illa uadens nuntiauit his
quicū eo fuerant lugentibus et flentib,
et quia illi audientes quod uiueret et ui
sus esset ab ea non crediderunt,
Sane matthaeus etiā illud inserit abs
cedentibus mulieribus quae illa omnia
uiderant et audierant uenisse etiam
quosdam in ciuitatem de illis custodib,
qui iacuerant uelut mortui et nuntias
se principibus sacerdotū omnia quae
facta erant, hoc est quae etiā illi senti
re.

potuerunt, illos uero congregatos
cum senioribus consilio accepto pe
cuniam copiosam dedisse militibus ut di
cerent quod discipuli eius uenissent
eumque furati essent illis dormienti
bus, pollicentes etiam securitatem a pre
side qui eos custodes dederat et illos
accepta pecunia fecisse sicut erant
edocti de uulgatum que esse uerbum
istud apud iudaeos usque in hodiernum diem.

XXV. Iam post resurrectionem quem admodum
apparuerit dominus discipulis conside
randum est, non solum ut elucescat
etiam ex hac re conuenientia quat
tuor euangelistarum. Uerum etiam
ut cum paulo apostolo consonent qui
de hac re in prima ad corinthios epistolam
ita loquitur, Tradidi enim uobis in
primis quod et accipi quia xpus mortuus
est pro peccatis nostris secundum
scripturas, et quia sepultus est et
quia resurrexit tertia die secundum
scripturas et quia apparuit cephae
postea duodecim, deinde apparuit plus
quam quingentis fratribus simul, ex

quibus plures manent usq; adhuc.
Quidam autē dormierunt, postea apparuit
iacobo deinde apostolis omnib;, Nouissimo
autem omniū quasi abhortiuo apparuit
et mihi,, hunc autem ordinem nullus eu
angelistarum tenuit, unde consideran
dum est utrū ordo quem illi tenuerunt
hic non aduersetur, nā nec ille omnia
nec isti omnia dixerunt, quae autem dixe
runt omnes utrū nihil inter se repugnent
tantum uidendum est, Lucas enī solus
quattuor euangelistarū non dicit a mu
lieribus uisum dnm sed tantū modo ange
los, Mattheus autem dicit quod eis oc
currerit redeuntibus a monumento,
Marcus quoq; dicit primū uisū esse mariae
magdalenae sicut et iohannes sed quo
modo sit eius uisus non dicit quod expli
catur a iohanne, Lucas autem non solū
tacet ut dixi eum apparuisse mulieribus
sed etiam duos, quorū fuit unus cleopas
talia dicit locutus cū illo ante quam
agnoscerent eū tā quā mulieres nihil
se aliud quā angelos uidisse nuntiaue
rint qui dicebant eum uiuere ita enim

narrat, ecce duo ex illis ibant ipsa die
in castellum quod erat in spatio stadiorum
sexaginta ab hierusalem nomine emaus
et ipsi loquebantur ad inuicem de his om
nibus quae acciderant, Et factum est
dum loquerentur et secum quaererent et ipse
ihs ad propinquans ibat cum illis, oculi au
tem illorum tenebantur ne eum agnos
cerent, Et ait ad illos, qui sunt hi sermo
nes quos confertis ad inuicem ambulan
tis et estis tristes, Et respondens unus
cui nomen cleopas dixit ei, tu solus pe
regrinus es in hierusalem et non cog
nouisti que facta sunt in illa his diebus, quibus
illi dixit, quae et dixerunt de ihu nazare
no qui fuit uir propheta potens in opere
et sermone coram deo et omni populo,
Et quomodo eum tradiderunt summis acer
dotum et principes nostri in damnatione
mortis et crucifixerunt eum, Nos autem
sperabamus quia ipse esset redempturus
israhel, et nunc super haec omnia ter
tia dies est hodie quod haec facta sunt, Sed
et mulieres quidam ex nostris terru
erunt nos que ante lucem fuerunt ad monu
mentum,

et non inuento corpore eius uenerunt
dicentes se etiam uisionē angelorum
uidisse qui dicunt eum uiuere, et abie
runt quidam ex nostris admonumen
tum et ita inuenerunt sicut mulieres
dixerunt, ipsū uero non uiderunt, haec
secundum lucā ita narrant ut meminis
se ac recolere potuerint. Quoda mulie
ribus dictum erat uel a discipulis qui
cucurrerant admonumentū quando
eis nuntiatum est quod ablatū inde sit
corpus eius, et ipse quidem lucas petrū
tantum dicit cucurrisse admonumen
tum et procumbentem uidisse lintea
mina sola posita et abisse secum miran
tem quod factum fuerat, hoc autē de
petro commemorat prius quā narret
de his duobus quos inuenit in uia, postea
quam narrauit de mulieb quae uiderant
angelos et ab eis audierant quod resur
rexit ihs tamquam tunc petrus admo
numentum cucurrerit sed intellegitur
hoc lucas recapitulando posuisse de
petro, tunc enim cucurrit petrus admo
numentum quando et iohannes cum

tantummodo a mulieribus praecipue
a maria magdalene nuntiatum eis fue
rat de corpore ablato, tunc autem
illa nuntiauerat quando uidit lapidem
auulsum a monumento et postea fac
ta sunt haec de uisione angelorum
adque ipsius domini qui his numero apparue
rat mulieribus semel ad monumentum
Et iterum occurrens reuertentibus
a monumento, hoc autem ante quam
duobus illis in uia uisus fuisset quorum
erat unus cleopas namque et cleopas lo
quens cum domino quem nondum agnoscebat
non petrum dixit isse ad monumentum
sed abierunt quidam ex nostris inquit
ad monumentum et ita inuenerunt
sicut mulieres dixerunt, quod et ipse
recapitulando intellegitur dixisse
illud scilicet quod primo mulieres nun
tiauerunt petro et iohanne de ablato
corpore domini, ac per hoc cum ipse lucas
petrum dixerit cucurrisse ad monu
mentum et cleopan dixisse, ipse retu
lerit quod quidam eorum erant ad
monumentum intellegitur ad testari

iohanni quod duo ierint ad monumen
to. Sed petrū solum primo commemo
rauit quia illi primitus maria nuntiaue
rat. Item potest mouere quod petrum
non intrantem sed procumbentē dicit
idem lucas uidisse sola lenteamina et
discessisse mirantē. Cū iohannes dicat se
potius ita uidisse hoc est discipulum
illum quem dilegebat ihs non intrasse
in monumentum quo prior uenerat,
Sed cū se inclinasset uidisse posita len
tiamina sedet se ipsū postea dicit intras
se, ita et petrus intellegendus est pri
mo procūbens uidisse quod lucas com
memorat iohannes tacet, Post autem
ingressus sed ingressus tamen ante
quam iohannes intraret et omnes uirū
dixisse sine ul la repugnantia reppe
riantur, Ordo ergo rerum quiesse
potuit quemadmodum dns excepto
quod iam mulieribus locutus erat etiā
maribus discipulis uisus fuerit secun
dum testimonia non solum quattuor
euangelistarū sed etiam paulia posto
li contexendus et demonstrandus est,

Omniū ergo uirorum primo apparuis
se intellegitur petro, ex his dum taxat
omnibus quos euangelistae quattuor
et paulus apostolus commemoraue
runt. Ceterum si apparuit alicui eorū
prius quā petro quod omnes tacuerunt
quis uel dicere audeat uel negare.
Neque enim et paulus dixit apparuit
primo cephae sed apparuit inquit
cephe. postea duodecim deinde appa
ruit plus quam quingentis fratribus
simul, sic autem non apparet quibus
duodecim quemadmodum nec quibus
quingentis; fieri enim potest ut de tur
ba discipulorum fuerint isti duodecim
nescio quinam illos quos apostolus no
minauit non iam duodecim sed unde
cim diceret sicut non nulli etiā codices
habent quod perturbatos homines
emendas seputantes de illis duodecim
apostolis dictum qui iam iuda extincto
undecim erant, sed siue illi codices
uerius habeant qui undecim habent
siue alios quosdam duodecim apostolus
paulus uelit intellege siue sacratū

illum numerum etiam undecim stare
uoluerit quia duo denarios in eis nume
ros ita misticus erat ut non possit in lo
cum iudae nisi alius idest matthias ad
conseruandum sacramentum eiusdem
numeri subrogari, quodlibet ergo eorum
sit nihil inde existit quod ueritati uel
istorum alicui ueracissimo narratori
uideatur, probabiliter tamen creditur
postea quam petro apparuit deinde appa
ruisse istis duobus, quorum erat unus cleo
pas de quibus lucas totum narrat marcus
autem breuiter ita perstringit, post haec
autem inquit duobus ex eis ambulantibus
ostensus est in alia effigiae euntibus
in uillam castellum quippe illud non ab
surde accipimus etiam uillam potuisse
apellari quod iam nunc appellatur ipsa
bethleem quae ciuitas ante auocitata est
quamuis nunc sit honoris amplioris
nomine domini qui in illa natus est sic per
ecclesias omnium gentium diffamato,
et in codicibus quidem grecis magis
agrum inuenimus quam uillam agri autem
nomine non castella tantum uerum

etiam municipia et coloniae solent
uocari extra ciuitatem quae caput et qua
si mater est ceterarum unde metro
polis appellatur, quod autem ait marcus
eis in alia effigie apparuisse hoc lucas dicit
quod eorum oculi tenebantur ne agnos
cerent eum, oculis quippe eorum acci
derat aliquid quod ita manere permissum
est usque ad fractionem panis, certi mys
terii causa ut eis in illo alia ostendere
tur effigies et sic eum non nisi in frac
tione panis agnoscerent sicut luca
narrante monstratur pro merito
quippe mentis eorum, adhuc ignoran
tis quod oportebat xpm mori et resur
gere, similia liquide eorum oculi passi
sunt non ueritate fallentes sed ipsius
ueritate percipere non ualentibus
et aliud quam res est opinantibus
ne quis quasi xpm agnouisse arbi
tretur, si eius corporis particeps non
est, id est ecclesiae cuius unitate in sa
cramento panis commendat apostolus
dicens, unus panis unum corpus mul
tisumus, ut cum eis benedictum panem

porrigeret aperirentur oculi eorum
et agnoscerent eum aperirentur utiq;
ad eius cognitionē remoto scilicet
inpedimento quo tenebantur ne ag
noscerent neq enim clausis oculis
ambulabant sed inerat aliquid quo non
sinerentur agnoscere quod uidebant,
quod scilicet et caligo et aliquis umor
efficere solet / Non quia dn̄s non poterat
transformare carnē suā ut alia reue
ra esset effigies nō quā solebant illi
contueri quando quidem et ante passio
nē suā transformatus est in monte
ut facies eius clarescerit sicut sol, quale
uultenī corpus de quale cūq corpore
uerū de uero facit quide a qua uera uinū
uerū fecit Sed non ita fecerat cū apparuit
illis duob. in alia effigiae non enī sicut
erat apparuit eis quorū oculi tenebantur
ne agnoscerent eū, non autem con
gruenter accipimus hoc inpedimentum
oculis eorū a satana fuisse ne agnosce
retur ihs, Sed tamen a xp̄o est facta per
missio usq ad sacramentū panis et uni
tate corporis eius participata remoueri

intellegatur in pedimentum inimici ut
xps possit agnosce. Nam ipsos esse istos
de quibus et lucas narrat credendum est
quia dicit ipso seuntes nuntiasse ceteris
Sicut lucas eos dicit. Surgentes eadem
hora regressas esse hierusalem et inue
nisse congregatos undecim et eos qui cum
ipsis erant dicentes. Quod surrexit dns
uere et apparuit simoni. Et tunc etiam
ipsos narrasse quae gesta erant in uia
et quomodo eum cognouerint in fractione
panis. Iam ergo erat fama quod resurrexerat
ihs ab illis mulieribus facta et a symone
petro cui iam apparuerat. Hoc enim isti
duo inuenerunt loquentes ad quos in hie
rusalem uenerunt, fieri itaque potest ut ti
more prius in uia noluerint dicere quod
eum audierant resurrexisse quando
tantummodo angelos dixerunt uisas
esse mulieribus. Ignorantes enim cum quo
loquerentur merito possent esse sol
liciti ne quid passim de xpi resurrectio
ne iactantes in manus inciderent
iudaeorum. Quod autem ait marcus
ad nuntiauerunt ceteris nec illis credi
derunt

cum lucas dicat quod in deiā loquebantur uere resurrexisse dnm et si mon ē apparuisse quid intellegendū est nisi aliquo sibi fuisse qui hoc nolunt credere. Cui autem non eluceat praetermisisse marcum quam lucas narrando explicauit hoc est quae cū illis locutus fuerit ihs antequā agnoscerent eū et quomodo eum in fractione panis agnoscerent quando quidem mox ut dixit eis apperuisse in alia effigie euntibus in uillā continuo coniunxit et illi euntes nuntiauerunt ceteris. Nec illis credi derunt quasi possent nuntiare quē non agnouerant aut possent agnoscere quibus aliae effigies eius apparuerant quomodo ergo eū agnouerunt nuntiare possunt. marcus sine dubio praetermisit quod ideo memoriae cōmendandum est ut adsuescamus aduertere euangelistarum more ita praetermittentium quae non commemorant et coniungentium quem commemorant ut eis quia uisum in hac consideratione non habent. Non aliunde

maxime errororiatur quo putent
eos non sibi congruere. Lucas ergo
sequitur et dicit. dum haec autem lo
cuntur ihs stetit in medio eorum et
dicit eis pax uobis, ego sum nolite timere.
Conturbati uero et conterriti existima
bant se spm uidere. et dixit eis quid tur
bati estis et cogitationes ascendunt in
corda uestra. Uidete manus meas et pe
des quia ipse ego sum. Palpate et uidete
quia sps carnem et ossa non habet sicut
me uidetis habere. Et cum hoc dixisset
ostendit eis manus et pedes. hanc
ostensionem dni post resurrectionem
intellegitur. et iohannes commemo
rat sic loquens. Cum esset ergo sero
die illo una sabbatorum et foris essent
clausae ubi erant discipuli propter
metum iudaeorum. Uenit ihs et stetit in
medio et dicit eis pax uobis. Et hoc cum
dixisset ostendit eis manus et latus.
hac per hoc his uerbis iohannis possunt
coniungi eaque lucas dicit. Idem autem
iohannes pretermittit, ita enim lucas
sequitur. Adhuc autem illis non cre
dentibus

et mirantibus prae gaudio dixit habe
tis hic aliquid quod manducetur. Atilli
obtulerunt ei partem piscis assi et
fauum mellis. et cum manducasset
coram eis sumens reliquias dedit eis.
his item uerbis possunt adiungi:
Quae lucas tacet, dicit autem iohannes.
gauisi sunt ergo discipuli uiso dno. Dixit
ergo eis iterum, pax uobiscum, sicut misit
me pater et ego mitto uos. hoc cum di
xisset insufflauit et dixit eis. accipite
spm scm quorum remiseritis pecca
ta remittuntur eis et quorum detenue
ritis detenta sunt. his rursus adiun
gamus quae iohannes praetermisit.
lucas commemorat, et dixit ad eos. haec
sunt uerba quae locutus sum ad uos.
Cum adhuc esse uobiscum quo necesse
est implire omnia quae scripta sunt
in lege moysi et prophetis et psalmis
de me tunc aperuit illis sensum ut in
tellegerent scripturas et dixit eis quo
sic scriptum est et sic opportebat xpm
pati et resurgere a mortuis die tertia
et praedicare in nomine eius paenitentia

et remissionē peccatorū in omnes
gentes incipientibus ab hierusalem,
(Vos autem estis testis horum et ego
mitto promissum patris mei in uos.
(Vos autem sedete quoadusque induā
mini uirtutē ex alto, ecce quomodo
commemorauit et lucas promissionē
sp̄s sc̄i quā non inuenimus ad n̄o factā
nisi in euangelio iohannis quod non
praeterea uinter aduertendū est ut me
minerimus quē admodū sibi euangelis
tae inuicem attestantur de quibus dā
etiā quae ipsi non dicunt et tamen dicta
nouerunt, Post haec lucas quae gesta
sunt omnia praetermittit ne omnino
commemorat nisi quando ih̄s ascendit
in caelū, Ad q. id tamen ita coniungit
quasi hoc sequatur haec uerba quae
dixit cū hoc gestū sit una sabbatorū
quo die d̄ns resurrexit illud autem
quadragensimo die sicut idē ipse lucas
in apostolorū actibus narrat; quod
autem dicit iohannes non cū illis fuisse
tunc apostolum thomā cum secun
dū lucā duo illi quorū erat unus cleo
pas

regressi hierusalē inuenerint con
gregatos undecim et eos qui cū ipsis
erant procul dubio intellegendū est
quod inde thomas exierit antequā eis
dn̄s haec loquentibus appareret, hinc
iā iohannes aliā commemorat sui de
monstrationē ad n̄o discipulis factā
post dies octo ubi erat et thomas qui
prius eum non uiderat, Et post dies octo
inquit iterum erant discipuli eius in
tus et thomas cū eis uenit ihs ianuis
clausis et stetit in medio et dixit, pax uo
bis, deinde dicit thomae, infer digitū tuū
huc et uide manus meas et adfer manū
tuā et mitte in latus meū et noli esse
incredulus sed fidelis. Respondit tho
mas et dixit ei, dn̄s meus et ds̄ meus, dicit
ei ihs, quia uidisti me credidisti beati qui
non uiderunt et crediderunt. hanc se
cundā dn̄i uisionē ergā discipulos fac
tā id est quā secundo loco iohannes
commemorat apud marcū possemus
agnoscere breuiter eas secuti ad solet
perstringentē nisi mouerit quod ubi
ait nouissime recūbentib. illis xi

hystibus

apparuit non ideo quia iohannes tacuit
recumbentes potuit enim hoc praeter
mittere sed quia iste dixit nouissime
quasi ultra iam non eis apparuerit cum
adhuc iohannes tertiam sit eius narra
turus demonstrationem ad mare tiberia
dis deinde quod dicit idem marcus ex
probrans illis incredulitatem illorum
et duritiam cordis quia his qui uiderant
eum resurrexisse non crediderant
illis uidelicet duobus quibus in uillam eun
tibus apparuit postea quam resurrexit
et petro cui primitus eam apparuisse
apud lucam uestigatum est fortasse et
mariae magdalenae et aliis mulieribus
quae cum illa erant quando eis et ad monu
mentum apparuit et in dere de euntibus
in itinere occurrit, nam ita contexit
narrationem idem marcus cum commemo
rasset breuiter de duobus illis quibus
apparuit in uillam euntibus quod nuntias
sent ceteris nec illis creditum esset,
nouissime inquit recumbentibus illis
undecim apparuit et exprobrauit
incredulitatem illorum et duritiam cordis

qxxviiii.

quia his qui uiderant eum resurrexis
se non crediderant, quomodo ergo
nouissime quasi iam ultra eum non ui
derent. Nouissimum quippe illud est
quod nunc apostoli in terra uiderunt
quando ascendit in caelum quod fac
tum est quadraginsimo die post eius
resurrectionem, nunquid nam tunc ex
probraturus erat quod non credidis
sent eis qui eum uiderant resurrexis
se quando iam et ipsi post resurrec
tionem totiens eum uiderant et maxi
me ipso die resurrectionis eius.
Idest una sabbati iam circa noctem
sicut lucas iohannes que commemo
rant remanet igitur ut intellegamus
eundem diem resurrectionis eius
Idest una sabbati quando eum post de
luculum uidit maria et aliae cum illa
mulieres quando etiam petrus et quan
do et illi duo quorum erat unus cleo
pas quos uidetur etiam idem marcus
commemorare quando iam circa noc
tem illi undecim preter thomam et qui cum
eis erant quando eis et isti quod uiderant

narrauerunt. Nunc etiã marcũ more
suo breuiter commemorare uoluis
se. et ideo dixisse nouissime. quia ipso
die hoc nouissimum fuit. Iam incipien
te nocturno tempore. postea quã illi de
castello ubi eum in fractione panis agnouе
runt redde de runt in hierusalem. et inue
nerunt sicut dicit lucas illos undecim et
eos qui cum illis erant. Iam conloquentes
de resurrectione dñi et quod uisus fuerit
petro. quibus et ipsi narrauerunt quod in
uia gestũ erat. et quomodo eum cognoue
runt in fractione panis, sed erant ibi utiq;
non credentes. unde uerum est quod mar
cus dicit nec illis crede derunt. hi ergo iam
sicut marcus dicit discumbentes. et adhuc
inde sicut lucas dicit loquentibus steterat
in medio eorum dñs et ait illis pax uobis
Cum sicut lucas et iohannes. fores autem
clausae erant cũ ad eos intrauit quod so
lus iohannes commemorat. uerbis itaque
dñi que tunc eum locutus esse discipulis
lucas iohannes q; dixerunt interponitur
et illa exprobratio de qua marcus dicit
quod non crederent eis qui eũ resur

rexisse uiderant, sed hoc rursus mo
uet quomodo discumbentibus undecim
dicit apparuisse marcus, si illud tempus
est diei dominici iam noctis inicio quod
lucas iohannesq; meminerunt, aperte
quippe iohannes dicit non cum eis tunc
fuisse apostolum thomam quae credimus ex
isse inde antequam dns ad eos intraret
postea quam illi duo redeuntes de castello
cum ipsis undecim conlocutis unt sicut
aput lucam inueni tur sed lucas in sua
narratione dat locum quo possit in
tellegi dum haec loquerentur prius inde
exisse thomam et postea dnm intrasse
marcus autem qui dicit nouissime recum
bentibus illis undecim apparuit etiam tho
mam illic fuisse cogit fateri nisi forte quam
uis uno absente undecim tamen uoluit
appellare quia eadem tunc apostolica
societas hoc numero nuncupabatur
antequam matthias in locum iudae subro
garetur aut si hoc durum est sic accipere
illud ergo accipiamus post multas de
monstrationes eius quibus per dies qua
draginta discipulis praesentatus est

eum etiam nouissime recumbentib.
illis undecim apparuisse idest ipso qua
dragin simo die. et quo iam erat ab eis as
censurus in caelum. hoc eis illo die ma
xime exprobrare uoluisse quia his qui
uiderant eum resurrexisse non credi
derant antequam ipsi eum uiderint.
Cum utique post ascensionem suam praedican
tibus illis euangelium etiam gentes quod
non uiderunt fuerant credituræ. post
illam quippe expro[illegible]brationem secutus
ait idem marcus [illegible] et dixit eis. eun
tes in mundum uniuersum praedicate
euangelium omni creaturae. qui cre
diderit et baptizatus fuerit saluus
erit qui uero non crediderit condem
nabitur. hoc ergo praedicaturi quomodo qui
non crediderit condemnabitur. Cum id utique
non crediderit quod non uidet. nonne
ipsi primitus fuerant obiurgandi quod
antequam dominum uidissent non credide
runt eis quibus prius apparuisset.
hanc autem nouissimam fuisse corpo
raliter in terra repraesentationem domini
apostolis etiam illud admonetur ut

credamus quod ita sequitur Idē marcus
signa autem eos qui crediderint haec se
quentur in nomine meo daemonia eicient
linguis loquentur nouis serpentes tol
lent. Et si mortiferum quid biberint non
eos nocebit. Super aegrotus manus in
ponent et bene habebunt. Deinde subiun
git et dn̄s quidē postquā locutus est eis
adsūptus est in caelo et sedit a dextris dī.
Illi autem profecti praedicauerunt ubiq.
dn̄o cooperante et sermonē confirmante
sequentibus signis. Cum ergo dicit et dn̄s
quidē postquā locutus est eis adsūptus est
in caelum satis uidetur ostendere nouis
simū cū illis in terra hunc eū habuisse
sermonē quā uis non omnimodo ad ideo ar
tare uideatur non enī ait postquam haec
locutus est eis Sed postquā locutus est eis
unde admittit si necessitas cogeret non
istā fuisse nouissimā locutionē nec istū
fuisse nouissimū diē quo eis in terra pre
sens fuit sed ad omnia quae cū eis omnib.
illis diebus locutus est posse pertinere
quod dictū est postquā locutus est eis
adsūptus est in caelū sed quia ea quae

superadiximus magis suadent hunc
nouissimum diē fuisse quā ut intelle
gantur undecim qui thomam absen
te decim fuerunt, Ideo post hanc locu
tionē quam marcus commemorat ad
iunctis etiā consequenter illis uerbis
uel discipulorum uel ipsius quę cōmemo
rantur in actibus apostolorū creden
dum est ad sūptum dn̄m in caelum qua
dragensimo scilicet die post diē resur
rectionis eius, Iohannes autē quā uis
fateatur multa se praetermisisse quę
fecit ihs uoluit tamen etiā tertiā eius
repręsentationē discipulis post resur
rectionē factā commemorare ad ma
re tiberiadis septem scilicet discipu
lis, petro thomae nathanael filiis ze
bedaei et aliis duob, quos nomina tim
non expraessit Cū piscarentur quan
do iusso eius retia mittentes in dextra
parte extraxerunt magnos pisces
cliii, quando etiā petrū ter interro
gauit utrū ab illo amaretur et ei pas
cendas commendauit oues suas et de
eius ipsius passione praedixit et de

ipso iohanne ait sic eum uolo mane
re donec ueniã, ad hoc iohannes eu
angelium suum terminauit, iam nunc
querendum est quando primum uisus
sit a discipulis in galilea quia et hoc
quod tertio narrat iohannes in galilea
factum est ad mare tibiriadis quod fa
cile uidit qui recolit illud miraculum
de panibus quinque quod ita narrare
incipit idem iohannes. Post haec abiit
ihs trans mare galileae tibiriades, ubi
autem putari potest primum a discipulis
post resurrectionẽ uideri de
buisse nisi in galilea, Si recolantur
uerba illius angeli qui secundum matthm
uenientibus ad monumentũ mulieribus
ita loquitur nolite timere uos scio enĩ
quod ihm qui crucifixus est quaeretis
non est hic surrexit enim sicut dixit
uenite et uidete locũ ubi positus erat
dñs, et cito euntes discipuli seius dicite
quia surrexit et ecce praecedet uos
in galilea ibi eum uidebitis ecce dixi
uobis, item secundũ marcũ siue ipse
sit angelus siue alius nolite inquit ex

pauescere ihm queritis nazarenū
crucifixum surrexit non est hic ecce
locus ubi posuerunt eum sedite dicite
discipulis eius et petro quia praecedit
uos in galileā ibi eū uidebitis sicut dixit
uobis, haec uerba ita uidentur sonare
quod ihs non erat demonstraturus
post resurrectionē discipulis nisi in
galileā, quam demonstrationem nec
ipse marcus cōmemorauit qui eū dixit
mane prima sabbati apparuisse pri
mo mariae magdalene et illa nuntias
se discipulis his qui cum eo fuerant
lugentibus et flentibus illos autem
non credidisse, post haec deinde
duobus ex his apparuisse euntibus
in uillā et illos ceteris nuntiasse quod
factū est sicut lucas et iohannes eo
attestantur in hierusalem eodem
ipso die resurrectionis iam noctis
initio, deinde uenit ad illā eius mani
festationē quam nouissimā dicit
recumbentibus illis undecim, post
hanc dicit eum ad sūptum in caelū
quod factum scimus in monte oliuoti

non longe ab hierusalem, nusquam igitur
commemorat marcus completum quod
ab angelo praenuntiatum esse testatur,
matthaeus uero nihil aliud dicit nec
ullum aliud locum omnino commemo
rat uel ante uel postea ubi discipuli
postea quam resurrexit uiderint dnm
nisi in galilea secundum angeli praedic
tionem, denique cum insinuasset quid ab an
gelo mulieribus dictum sit et illis abeuntibus
subiecisset quid de corruptis ad men
tiendum custodibus gestum sit con
tinuo tamquam nihil aliud sequeretur
quia et reuera sic erat dictum ab angelo
surrexit ecce praecedet uos in galileam
ibi eum uidebitis ut nihil aliud sequi de
buisse uideatur, undecim autem in
quit discipuli abierunt in galileam in
montem ubi constituerat illis ihs, et ui
dentes eum adorauerunt quidam autem
dubitauerunt, et accedens ihs locu
tus est eis dicens, data est mihi omnes
potestas in caelo et in terra euntes
ergo docete omnes gentes baptizan
tes eos in nomine patris et filii et spsscti

docentes eos seruare omnia quaecũ
que mandaui uobis, et ecce ego uobis
cum sũ omnibus diebus usq ad consũma
tionẽ saeculi, Ita matthaeus clausit
euangelium suũ, ac per hoc si aliorũ
considerata e narrationes ad diligentio
rem inquisitionẽ non conpellerent,
nihil aliud arbitraremur, nisi dn̄m post
resurrectionẽ nusquã praeter in gali
leã primũ esse a discipulis uisũ, item
si marcus de illa praenuntiationẽ an
geli tacuisset, posset cuiquã putari
matthaeus ideo dixisse discipulis abisse
in galileã in montẽ, adq ibi adorasse
dn̄m, ut impletum uideretur quod ipse
per angelum mandatũ ac praenuntia
tum esse narrauerat, Nunc autem
et lucas ac iohannes satis deluci mani
festantes, ipso die resurrectionis eius
uisũ esse dn̄m in hierusalem a discipu
lis suis, unde ita longe est galilea ut
uno die ab eis, utrumq loco uideri
non posset, et marcus illã quidem pre
dictionẽ angeli similiter narrans in
galilea uero uisũ a discipulis dn̄m

postresurrectionē nusquā comme
morans, uehementer cogunt quęrere
re quemadmodum dictum sit ecce
praecedet uos in galileā ibi eū uidebitis,
Nam et ipse mattheus si omnino non
diceret undecim discipulos abisse
in montem in galileā ubi constitue
rat eis ihs et illic eum uidisse atq; adoras
se nihil ex hac praedictione completū
ad litteram putaremus. Sed totum
figurata significatione praedictū sicut
illud secundum lucā, ecce hodie et cras
eiciodaemonia et sanitates perficio et
tertia consūmabor quod ad litteram
certū est non esse completum, item
si angelus dixisset praecedet uos in ga
lilea ibi primū eum uidebitis aut ibi
tantum eum uidebitis aut non nisi eum
ibi uidebitis ceteris euangelistis
mattheus sine dubio repugnaret, Et
cū uero dictū est ecce praecedet uos
in galileā ibi eum uidebitis nec expraes
sū est quando id futurū esset utrum
quamprimū antequā alibi ab eis uisus
esset an postea quā eū alicubi etiā

praeter galileā uidissent, idq ipsum
quod discipulos matthaeus dicit isse
in galileā in montem non exprimit
diem nec narrandi ordinē, ita conte
xit ut necessitatem ingerat nihil aliud
intelligendi quam hoc primitus factū,
non aduersatur quidem narrationib,
ceterorum et dat eis intellegendis
adq accipiendis locū, uerū tamen
quod dn̄s ubi primū se demonstratu
rus erat se in galilea, ubi necessariū
postea uisus est se uidendum manda
uit et per angelū dicentē ecce prae
cedet uos in galileā ibi eum uidebitis et per
se ipsum dicens ite nuntiate fratribus
meis ut eant in galilaeā ibi me uidebunt,
quem uis fidelem facit intentum adque
rendum in quo mysterio dictū intellegatur
sed prius considerandū est quando etiam
corporaliter in galilaea uideri potuerit
dicente matthaeo. Undecim autē discipu
li abierunt in galileā in montē ubi consti
tuerat illis ihs et uidentes eū adorauerunt
Quidā autē dubitauerunt quia enim non ipso
die quo resurrexit manifestū est, nā in hie
rusalē

uisū esse eo die initio noctis Lucas et
iohannes apertissime consonant,
Marcus autē non aperte, quando ergo
uiderunt dn̄m in galilea non secundum
id quod dicit iohannes ad mare tiberiadis
Tunc enī septē fuerunt et piscantes inuen
tisunt sed secundum id quod dicit mat. ihs
ubi erant undecim in monte quo eos se
cundum praedictionē angeli ihs praeces
serat, nā ita narrare apparet quod illic
eū repperierint qui autiq secundū cons
titutū praecesserat, non ergo ipso die
quo resurrexit neq in consequentibus
octo diebus post quos dicit iohannes dis
cipulis apparuisse dn̄m ubi primo eū uidit
thomas qui eum non uiderat die resurrec
tionis eius, nā utiq se intra eos dē octo dies
eum in monte galileae iā illi undecim uide
rant, quomodo post octo dies eū primum
uidit thomas qui in illis undecim fuerat
nisi quis dicat non illos undecim qui iam
tunc apostoli uocabantur sed discipulos
illic undecim fuisse ex multo numero dis
cipulorū soli quippe adhuc uocabantur
apostoli illi undecim sed non soli erant

discipuli, potest ergo fieri ut non omnes/
sed aliqui eorum ibi fuerunt/ alii uero discipu
li cum eis/ ita ut undecim complerentur/ ac
sic non ibi fuisse thomam/ qui post illos dies
octo primo dn̄m uidit; Marcus quippe
quando illos undecim memorauit/ non ut
cumq. undecim/ sed illis inquit undecim ap
paruit, Lucas etiam/ regressi sunt in
quit hierusalem/ et inuenerunt congre
gatos undecim/ et eos qui cum ipsis erant,
et iste ostendit illos undecim/ hoc est/ a
postolos fuisse, Nam cum adiunxit et eos
qui cum ipsis erant/ satis utiq. declarauit
eminentius illos undecim appellatos cū
quib. erant ceteri/ ac per hoc illi intelle
guntur/ qui iam uocabantur apostoli; hoc
pro inde fieri potuit/ ut ex numero aposto
lorum/ et aliorū discipulorum/ undecim dis
cipuli complerentur/ qui uiderint intra
illos octo dies in galileae montem ihm̄, sed
occurrit aliud quod obsistat, Iohannes
enim quando commemorauit/ non in mon
te ab undecim/ sed a mare tyberiadis/ a sep
tem piscantib. uisum esse dn̄m, hoc iam
tertio inquit manifestatus est ihs̄ disci

pulis cum resurrexisset a mortuis.
Si autem acceperimus intra illos octo dies
antequam thomas eum uidisset abundecim
quibus quedisci pulis dnm uisum non erit
hoc a mare tiberiadis tertio manifesta
tum esse sed quarto, quod quidem cauendum
est ne quis existimet et tertio iohannen
dixisse tamquam tres sole facti fuerint
manifestationis eius; sed hoc intellegen
dus est ad numerum dierum retulisse non
ad numerum ipsarum manifestationum
nec continuorum dierum sed per interual
la sicut idem ipse testatur, nam primo
ipso die resurrectionis suae excepto
quod a mulieribus uisus est id est quod in
euangelio clare et ter se manifestauit,
semel petro iterum duobus illis quorum
erat unus cleopas tertio plurimis, iam
inde conloquentibus noctis exordio
sed hoc totum iohannes ad unum diem
referens semel computat, iterum autem
hoc est in alio die quando eum uidit et
thomas tertio uero ad mare tiberiadis
hoc est tertio die manifestationis eius
non tertia manifestatione, ac per hoc

post haec omnia cogimur intellegere
factum esse quod eum in monte galilee
secundum mattheum discipuli undecim
uiderunt quo eum secundum constitutum
praecesserat ut impleretur etiam ad litteram
quod et per angelum et per seipsum prae
dixerat, inuenimus itaque apud quattuor
euangelistas decies commemoratum
dnm uisum esse ab hominibus, post resurrec
tionem semel ad monumentum mulieribus,
iterum eisdem regredientibus a monumen
to in itinere, tertio petro quarto duobus
euntibus in castellum quinto pluribus
in hierusalem ubi nonerat thomas, sexto
ubi eum uidit thomas septimo ad mare
tyberiadis octauo in monte galileae
secundum mattheum, nono quod dicit
marcus nouissime recumbentibus quia
iam nonerant in terra cum illo conuiua
turi, decimo in ipso die non iam in terra
sed eleuatum in nubem cum in caelum
ascenderet et quod marcus et lucas
commemorant, marcus quidem post
illud quod eis discumbentibus apparuit
ita continuans ut diceret et dns quidem

postquam locutus est eis adsumptus est
in caelum. Lucas autem praetermissis
omnibus quae per quadraginta dies agi ab
illo cum discipulis potuerunt illi primo
diei resurrectionis eius quando in hierusa
lem pluribus apparuit coniungit tacite
nouissimum diem quo ascendit in caelum
ita narrans, Eduxit autem illos foris in
in bethaniam et eleuatis manibus suis bene
dixit eis, et factum est cum benediceret
eis recessit ab eis et ferebatur in caelo,
uiderunt ergo eum praeter quod in terra
uiderant etiamdum ferretur in caelum,
Totiens ergo in euangelicis libris commemoratus est ab hominibus uisus ante quam
ascendisset in caelum, terra scilicet
nouiens et in aere semel ascendens,
sed non omnia scripta sunt sicut iohannes
fatetur, crebra enim erat eius cum illis
conuersatio per dies xl.ta prius quam
ascendisset in caelum non tamen eis
per omnes xl.ta continuos apparuerat,
nam post diem primum resurrectionis eius
alios octo dies interuenisse dicit iohan
ne post quos eis rursus apparuit tertio

autem ad mare tiberiadis, fortassis
continuo consequenti die nihil enim.
Et deinde quando uoluit constituens
eis quod et ante praedixerat ut eos in
galileae montē praecederet, ad quod omni
no per illos xlta dies quotiens uoluit
quibus uoluit quemadmodū uoluit, sicut
petrus dicit quando eum cornelio et his
qui cū illo fuerant praedicabat, quisi
mul inquit manducauimus et bibimus
cum illo, postea quā resurrexit a mor
tuis per dies xlta, non quod cotidie per
dies xlta cum illo manducassent et bi
bissent, Nā erit contrariū iohanni qui
octo illos dies interposuit quibus eis ui
sus non est ut tertio manifestaretur
ad mare tiberiadis, inde iam etiam sicuti
die illis uisus, Et cum illis conuiuatus
est nihil repugnat, et fortasse ideo dic
tum est per xlta dies qui quaternis sunt
in mysterio uel totius mundi uel totius
temporalis saeculi, quia et illi primi
decim dies in quibus erant illi octo dies
a parte totum possunt more scriptu
rarum non dissone computari, Confera

tur ergo / et quod ait apostolus paulus
utrum nihil adferat quaestionis / re
surrexit inquit tertio die secundum
scripturas / et apparuit cephae / non
dixit primo apparuit cephae, nam esset
contrariū quod primo mulieribus appa
ruisse / in euangelio legitur / postea in
quit duodecim, quibus libet qua hora libet /
ipso tamen resurrectionis die deinde
apparuit plus quā quingentis fratribus
simul / siue isti cū illis undecim erant con
gregati / clausis ostiis pp. metū iudeorū,
unde cū exisset thomas / uenit ad eos ihs,
siue post octo illos dies / quando libet nihil
habet aduersi, postea inquit apparuit
iacobo, non tunc autem primū accipere
debemus uisum esse iacobo / sed aliqua
propria manifestatione singulariter /
deinde apostolis omnibus, nec illis tunc
primum / sed iā ut familiarius conuersa
retur cū eis usq ad diem ascensionis
suae, nouissimo autem omniū inquit /
quasi ab hortiuo apparuit et mihi / sed
hoc iam de caelo post non paruū tēpus
ascensionis suae, Nunc iā uideamus quod

distuleramus cuius mysterii gratia
secundum matthaeum et marcum resur
gens ita mandauerit praecedam uos in
galileam ibi me uidebitis, quod et sic con
pletum est. Tamen post multa conpletum
est, cum sic mandatum sit, quamquam sine pre
iudicio necessitatis aut hoc solum aut
hoc primum expectaretur fieri debuis
se, procul dubio ergo quod uox est ista
non euangelistae narrantis, quod ita
factum sit sed angeli ex mandato domini
et ipsius postea domini, euangelistae autem
narrantis sed quod ita ab angelo et a
domino dictum sit prophetice dictum accipi
endum est, galilea namque interpretatur
uel transmigratio uel reuelatio, prius
itaque secundum transmigrationis signi
ficationem quid aliud occurrit intellegen
dum quid intellegatur per misterium
transmigratio patet, praecedit uos in galilaeam
ibi eum uidebitis, nisi quia xpi gratia de popu
lo israel transmigratura erat ad gentes,
quibus apostoli praedicantes euangelium
Nullo modo crederentur nisi eis ipse
dominus uiam in cordibus hominum praepararet

et hoc intellegitur praecedit uos in gallā;
Quod autem gaudentes mirarentur dis
ruptis et euictis difficultatibus aperire
sibi hostiū in dn̄o per inluminatione fidelium
hoc intellegitur ibi eū uidebitis, id est ibi
membra eius inuenietis ibi uiuum corpus
eius in his qui uos susceperint agnoscitis,
Secundum illud autē quod galilea inter
praetatur reuelatio non iā in forma serui
intellegendū est sed in illa in qua aequalis
est patri quā promisit apud iohan̄ dilecto
ribus suis cū diceret et ego diligā eū et os
tendam me ipsū illi; non utiq; secundum
id quod iā uidebant et quod etiā resurgens
cū cicatricibus non solū uidendū sed etiā
tangendum postmodū ostendit sed se
cundū illā ineffabilem lucē qua inlumi
natomnē hominē uenientē in hunc mun
dum secundū quā lucet in tenebris et
tenebrae eum non conprae hendunt illuc
nos praecessit, unde ad nos ueniens non re
cessit et quo nos praecedens non deseru
it, illa erat reuelatio tamquā uera gall.
cū similis eierimus ibi eū uidebimus sicuti
est ipsa, erat etiā beatior transmigratio

existo saeculo in illa aeternitate. Si eius
praecepta sic amplectamur, ut ad eius dexteram
segregari mereamur. Tunc enim ibunt si
nestri in conbostione aeternam, iusti autem
in uitam aeternam, hinc illuc transmigra
bunt et ibi eum uidebunt, quomodo non
uident impii, tolleturenim impius ut non
uideat claritatem dni, et impii lumen non
uidebunt, haec est autem inquit uita ae
terna, ut cognoscant te unum uerum dm,
et quem misisti ihm xpm, sicut in illa ae
ternitate cognoscetur, quo seruos per
ducet per formam serui, ut liberi contem
plentur formam dni, religi

AVR. AGVSTINI EPI DE CONCOR
DIA EVANGELISTARVM FIN. LIB. III.
INCIP. IIII. PRAECEDENTIB. KAP. QUES

I. In euangelio marci & ceptis his qui cum matheo dixit
quomodo nulla repugnantia demonstretur ab ini
tio usque ad illud ubi ait & ingredium air capharnaum
et statim sabbatis docebat eos quod cum lucam dicit
II. De homine a quo spus immundus eiectus est conuexans

eu quomodo lucae qui hoc cum eo dixit non repugnet.

III De nomine petri quomodo etiam adque etiam com
mendetur non repugnare iohanne qui dixit quan
do hoc nomen accipit.

IIII Quod dixit quanto magis eis praecipiebat ut tace
rent tanto magis plus dicebant quomodo repugnet
praescientia ipsius quae in evangelio commendatur.

V De quo suggessit iohannes quod in nomine eius eice
rent demonia non sociatus discipulis et dixit noli
prohibere eos qui enim contra vos non est pro vobis
est quomodo non repugnet illi sententiae ubi ait
qui non est mecum adversus me est.

VI Quod in occasione huius qui in nomine xpi eiciebat
demonia quamvis cum discipulis non sequeretur
marcus quam lucas dominum dixisse narravit quomo
do ostendatur ad hoc ipsum pertinere quod illum
in nomine suo virtutem facientem vetuit prohibere.

VII Hinc usque ad cenam domini unde omnia omnium
considerari coeperat nulla de marco quaestio
nem esse tractatam.

VIII De lucae evangelio quomodo principium eius con
gruat principio liberi actuum apostolorum.

VIIII Quomodo ostendatur quod de piscibus captis
lucas commemoravit non pertinere ad illud
quod videtur simile iohannis narrasse post dominum

re. surrectionē atque inde iam usq. ad eā nam
dñi unde omnia omnia usque in finem considera
ta sunt nulla penitus ex euangelio lucae tracta
q̄uestione
de iohanne euangelista quida ceteris tribus deficē
Nunc quōq; matthei narrationē contem
plemur considerantes scriptores alios con
ferentes usq; in finē in nullo eos uel sibi
uel inter se repugnare docemus, marcū
similiter uidebimus ut exceptis his quae cō
matthea dixi de quibus iam quod disse
rendum uidebatur absolutimus, cetera
eius inspecta atq; collata nullis eorum
repugnare monstrentur usq; ad cenā
dñi, nā inde iam omnia duorum quatuor
quae ad eos duos sibi conuenium usq; in
finem consideratis rationibus, sicergo
incipit marcus, initium euangelii ihū xpi
filii dei sicut scriptum est in esaia prophe
ta ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam
qui praeparabit uiam tuam, uox clamantis in
deserto parate uiam domini rectas facite semitas
eius fuit iohannes baptista in deserto, et
praedicans baptismum paenitentiae in remissionem
peccatorum, et egrediebatur ad eum omnis iudaea
regio et hierosolymitae universi et baptizabantur
ab eo in iordane flumine confitentes peccata sua
et ipse erat iohannes uestitus pilis camelorum
et zona pellicea circa lumbos suos et locusta
mel silvestre manducans et praedicabat dicens
uenit fortior me post me cui ego non sum dignus
procumbens corrigere corrigiam calciamenti eius
ego baptizavi uos aqua ille autem baptizabit uos
spiritu sancto, factum est autem in diebus illis
uenit iesus a nazareth galilaeae et baptizatus est
a iohanne in iordane et statim ascendens de aqua
uidit apertos caelos et spiritum tamquam columbam
descendentem et manentem super eum et uox facta
est de caelis tu es filius meus dilectus in te
complacui mihi et statim eum spiritus expellit
eum in desertum et erat in deserto quadraginta
diebus et tentabatur a satana et erat cum bestiis
et angeli ministrabant ei post tradi
tum autem iohannem uenit iesus in galilaeam
praedicans euangelium regni dei et dicens quia
impletum est tempus et appropiauit regnum dei
paenitemini et credite euangelio et ambulans
iuxta mare galilaeae uidit simonem et andream
fratrem eius mittentes rete in mare erant enim
piscatores et ait illis iesus uenite post me
et faciam uos fieri piscatores hominum et
relictis retibus secuti sunt eum et cum
processisset inde modicum uidit iacobum
zebedaei et iohannem fratrem eius et ipsos
in navi reficientes retia et mox uocauit eos
et relicto patre suo zebedaeo in navi cum
mercennariis abierunt post eum et ingressi
capharnaum et continuo sabbatis
ingressus synagogam docebat eos et in hac
quidem lectione omnia superiora quae
matthaeo considerata sunt hoc autem
de marco quia ingressus capharnaum

in synagoga eorum docebat eos sabbatis
cum Luca dixit sed nihil habet quaestionis.
ii Sequitur Marcus et dicit et stupebant
super doctrina eius. Erat enim docens
eos quasi potestatem habens et non sicut
scribe. Et erat in synagoga eorum homo in
spiritum immundum et exclamavit dicens, quid
nobis et tibi Iesu Nazarene venisti perde
re nos et cetera usque ad eum locum ubi ait
et erat praedicans in synagogis eorum
et omnia Galilea et daemonia eicens et
in hoc toto loco quamvis sint quaedam
quae cum solo Luca dixit tamen iam trac
tata sunt cum Matthaei narrationem con
tinuam tenere mus quia in ipsum ordi
nem sic incurrerent ut ea praeter
mittenda non arbitrarer sed Lucas de
spiritum immundo ait quod sic exiret ab ho
mine ut mihi lei noceret. Marcus autem
et discerpens inquit spiritus immundus et
exclamans voce magna exiet ab eo po
test ergo videre contrarium quomodo enim
discerpens vel sic cum aliqui codices ha
bent convexans eum cum nihil nocuit se
cundum Lucam sed et ipse Lucas et cum

proiecisset illum in quiddaemonium in me
dium exiit ab illo nihil que ei nocuit. unde et in
tellegitur hoc dixisse marcum conuexan
eum quod lucas dixit cum proiecisset eum
in medium quod secutus ait nihil que ei nocuit
hoc intellegatur quod illa iactatio mem
brorum ad que uexatio non eum debilitauit
sicut solent exire daemonia etiam quib
dam membris amputatis aut euulsis,
III Sequitur idem marcus, et uenit ad eum
leprosus de praedicans eum et genu
flexo dixit, si uis potes me mundare et
cet. usque ad illud ubi ait et clamabant
dicentes tu es filius dei et uehementer
comminabatur eis ne manifestarent
illum huic quod ultimum posuimus
simile aliquid et lucas dicit, sed sine
aliqua repugnantiae quaestione se
quitur marcus et ascendens in montem
uocauit ad se quos uoluit ipse et uene
runt ad eum et fecit ut essent duodec
im cum illo, et ut mitteret eos praedi
care et dedit illis potestatem curandi
infirmitates et eiciendi daemonia
et imposuit simoni nomen petrus

et ceterausque ad illud ubi ait et abiit et
coepit praedicare in decapoli quanta
sibi fecisset ihs et omnes mirabantur,
De nominibus discipulorum iam et antea
me locutum scio cum matthei ordinem seque
rer, et hic rursus admoneo ne quisquam
putet nunc accepisse nomen simonem
ut petrus uocaretur, et si contrarium
iohanni qui longe ante illi dictum esse
commemorat, tu uocaberis cephas
quod interpraetatur petrus, ipsa enim
uerba dni commemorauit quibus et no
men inposuit, Marcus autem hoc loco
id recapitulando commemorauit cum ait
et inposuit simoni nomen petrus, cum
enim uellet nomina duodecim aposto
lorum enumerare et necesse haberet
petrum dicere breuiter insinuare uoluit
quod non hoc antea uocaretur, Sed hoc
ei dns nomen inposuerit non tunc sed
quando iohannes ipsa uerba dni posuit,
ceterae nihil cuiquam repugnant et antea.
IIII. Iam pertractatas unt. Sequitur mar
cus; et cum transcendisset ihs in naui
rursus transfretum conuenit turba

multa ad illum et erat circa mare et
cetera usque ad illud ubi ait et conuenien
tes apostoli ad ihm renuntiauerunt illi
omnia quae egerant et docuerant, hoc
ultimum dixit cum luca nihil hic discordans
cetera iam ante tractata sunt, Sequitur
marcus, et ait illis uenite seorsum in de
sertum locum et requiescite pusillum
et cetera usque ad illud ubi ait quanto autem
eis praecipiebat tanto magis plus prae
dicabant et eo amplius admirabantur
dicentes bene omnia fecit et surdos
fecit audire et mutos loqui, In his cum luca
marcus nihil est quod repugnare uidea
tur et superiora omnia iam consideraui mus
quando eos matthaeo conferebamus, sed
cauendum est ne quisquam arbitretur
hoc quod in ultimo ex euangelio marci
repugnare omnibus qui eum altis eius pleris
que factis et dictis ostendunt scisse quid
ageretur in hominibus, Id est quod eum cogi
tationes et uoluntates eorum latere non
poterant sicut apertissime iohannes
dicit, ipse autem ihs non credebat semet
ipsum eis eo quod ipse nosset omnes et quia

opus ei non erat ut quis testimonium
perhiberet de homine ipse enim sciebat
quid esset in homine, Sed quid mirum.
si praesentes hominum uoluntates uide
bat qui etiam futuram petro praenuntiauit
quam tunc utique non habebat. quando
pro illo uel cum illo paratum se mori prae
sumebat quae cum ita sint quomodo hic
eius tantae scientiae et praesentiae non
est contrarium quod marcus dicit prae
cipit illis ne cui dicerent. quanto autem
eis praecipiebat tanto magis plus prae
dicabant, Sciebat eos sicut ille qui notas
habebat et praesentes et futuras homi
num uoluntates tanto magis praedica
turos quanto magis ne praedicarent eis
praecipiebat. Ut quid hoc praecipiebat
nisi quia pigris uolebat ostendere quan
to studiosius quantoque feruentius eum
praedicare debeant quibus iubet ut
praedicent quando illi qui prohibeban
tur tacere non poterant,

V. Sequitur marc. in illis diebus iterum cum
turba multa esset ne haberent quod man
ducarent et cetera usque ad illud ubi ait Respondit illi

iohannes dicens, Magister uidimus
quendam in nomine tuo eicientem dæmonia
qui non sequitur nobiscum et prohibuimus,
Ihs autem ait, nolite prohibere eum nemo est
enim qui faciat uirtutem in nomine meo
et possit cito male loqui de me, qui enim
non est aduersum uos prouobis est, hoc lucas
similiter narrat nisi quod ipse non dicit
Nemo est qui faciat uirtutem in nomine meo
et possit cito male loqui de me, Nulla est
ergo inter eos quæstio cuiusquam repug
nantiæ sed uidendum est ne hoc senten
tiæ dni putetur contrarium ubi ait qui me
cum non est aduersus me est et qui mecum
non colligit spargit, Quomodo enim iste
non erat aduersus eum qui cum illo
non erat de quo iohannes suggessit quod
cum illis eum non sequebatur si aduersus
illum est qui non est cum illo, aut si aduer
sus illum erat. Quomodo dicit discipulis
nolite prohibere qui enim non est aduer
sus uos prouobis est an hoc interesse
aliquis dicit quia hic discipulis ait qui
non est aduersus uos prouobis est ibi
autem de se ipso locutus est qui mecum

non est aduersus me est. quasi uero
possit cum illo non esse qui discipulis eius
tamquam membris eius sociatur, alioquin
quomodo uerum erit. qui uos recipit me
recipit. et quando uni ex minimis meis
fecistis mihi fecistis. aut potest etiam
non esse aduersus eum qui fuerit aduer
sus discipulos eius. Nam ubi erit illud qui
uos spernit me spernit. et quando uni ex
minimis meis non fecistis neque mihi fecis
tis. et saule saule. quid me persequeris. cum
discipulos eius persequeretur. sed nimi
rum hoc uult et intellegi. in tantum cum illo
non esse aliquem in quantum est aduersus
illum, et in tantum aduersus illum non esse
in quantum cum illo est, exempli gratia
sicut iste. ipse qui in nomine xpi uirtutes
faciebat. et in societate discipulorum
xpi non erat, in quantum operabatur uir
tutes in illo nomine in tantum cum ipsis erat
et aduersus eos non erat, in quantum
uero eorum societati non adherebat
in tantum cum ipsis non erat et aduersus
eos erat, sed quia illi hoc eum facere pro
hibuerunt. in quo cum ipsis erat. Dixit eis

dns nolite prohibere, illud enim prohibere debuerunt quod extra eorum erat societatem, ut illi unitatem aeclesiae suaderent.
Non illud in quo cum illis erat, nomen scilicet magistri et dni eorum in demoniorum expulsione commendans sicut catholica eclesia facit, non improbans in hereticis sacramenta communia, in his enim nobiscum sunt. et adversus nos non sunt sed improbat et prohibet divisione hac separationem vel aliquam adversam paci veritatique sententiam, in hoc enim adversus nos sunt quia in hoc nobiscum non sunt. et nobiscum non colligunt et ideo spargunt.
VI. Sequitur marc. et dicit, quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo quia xpi estis amen dico vobis non perdet mercidem suam, et quisquis scandaliza verit unum ex his pus illis credentibus in me bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius et in mare mitteretur, et si scandaliza verit te manus tua abscide illam, bonum est tibi debilem introire in vitam quam duas manus habentem ire in gehennam in ignem in ex

tinguibile ubi uermis eorum non moritur
et ignis non extinguitur et cetera usque
ad illud ubi ait habete in uobis salem
et pacem habete inter uos, haec marcus
dnm locutum postea quam illum qui in
nomine eius eiciebat daemonia et cum dis
cipulis non eum sequebatur uetuit pro
hibere contextim commemorat aliqua
ponens quae nullus alius euangelistarum
posuit aliqua uero quae matthaeus quoque
posuit et aliqua itidem quae et matthaeus
et lucas, sed et illi ex aliis occasionibus
et aliorum ordine non hoc loco ubi de
illo suggestum est qui cum discipulis xpi non
eum sequabatur et daemonia in eius no
mine eiciebat, unde mihi uidetur etiam
hoc loco dns secundum marci fidem ideo
dixisse quae aliis etiam locis dixit quia satis
pertinebant ad hanc ipsam eius sententiam
qua uetuit prohibere uirtutis in nomi
ne suo fieri. etiam ab illo qui cum discipulis
eum non sequebatur, sic enim contexit;
qui enim non est aduersum uos pro uobis est;
quisquis enim potum dederit uobis ea li
cem aquae in nomine meo quia xpi estis

amen dico uobis non perdit mercidem
suam; unde ostendit etiam illum de quo Iohan
nes suggesserat et unde iste eius sermo
exortus est quod non ita separabatur
a societate discipulorum ut eam tam quam here
ticus improbaret sed sicut solent ho
mines nondum audire xpi suscipere sa
cramenta et tamen nomini fauere xpi
ano ita ut xpianos etiam suscipiant et non
ob aliud eis nisi quia xpiani sunt obse
quantur, de qualibus dicit quod non per
dunt mercidem suam. Non quia iam tuti adq
securi sibi debent uideri ex hac benuo
lentia quam erga xpianos habent etiam si xpi
baptismo non abluantur nec unitati eius
incorporentur, Sed quia ita iam dei miseri
cordia gubernantur ut ad ea quoq per
ueniant adq ita securi de hoc saeculo
abscedant qui profecto et prius quam
xpianorum numero socientur utiliores
sunt quam hi qui cum iam xpiani appellentur
et xpianis sacramentis imbuti sint talia
suadent ut quibus ea persuaserint secum
in aeternam poenam pertrahant quos mem
brorum corporalium nomine tam quam manum

uel oculum scandalizantē iubet erui
a corpore. hoc est ab ipsa unitatis societate
ut sine his potius ueniatur ad uitā quā cū
eis eatur in gehennā, hoc ipso autē reparan
tur a quibus separantur quod eis mala sua
dentib, hoc est scandalizantibus non con
sentitur, et si quidē omnib, bonis cū quibus
eis notitia est. etiā de hac peruersitate in
notescunt ab omniū penitus societate adq
ab ipsa diuinorum sacramentorum parti
cipatione separantur, Si autē quibusdam
ita noti sunt pluribus autē ista eorū est
ignota peruersitas, ita tolerandi sunt sicut
ante uentilationē palea tolerantur in area
ut neq illis ad iniquitatis cōmunionē consen
tiatur, nec ppt illos bonorum societas de
seratur, hoc faciunt qui habent in seipsis
salē et pacē habent inter se;

VII. Sequitur marcus, et inde exsurgens uenit
in fines iudaeae ultra iordanne, et conue
niunt iterū turbae ad eū et sicut consue
uerat iterū docebat illos: et cetera usq
ad illud ubi ait omnes enī ex eo quod abun
dabat illis miserunt haec uero de paenu
ria sua omnia quae habuit misit totū uictū
suū,

In hac tota contextione omnia superi
ora considerata sunt. Ne quid uideretur
habere contrarium quando cum matthei ordi
nem ceteros conferebamus, hoc autem
de uidua pauperecula quae duo minuta misit
in gazophylacium duos dicunt marcus
et lucas sed sine ulla quaestione concor
dant. hinc iam usque ad cenam domini omnia
nium omnia considerata tractauimus. non
dicit et marcus quod coeperat cum aliquo con
parari ad inquirendum ne quid repugnare
uideatur. Nunc ergo de inceptis lucae eu
angelium exordine pertractemus. ex
ceptis eius quae habet cum matthaeo marco
que communia quo illa iam omnia pertracta
VIII sunt. Sic ergo incipit lucas. quoniam quidem
multi conati sunt ordinare narrationem
quae in nobis completae sunt rerum sicut tra
diderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt
et ministri fuerunt sermonis. uisum est
et mihi adsecuto a principio omnibus dili
genter exordine tibi scribere optime
theophile. ut cognoscas eorum uerborum
de quibus eruditus es ueritatem. hoc prin
cipium de euangelii narratione nondum

pertinet, admonet autē ut noueri mus
eundē lucā etiā illū librum scribsisse
qui actus apostolorū uocatur, non solū
qui a theofili nomen etiā illic inest nā pos
set fieri ut et alius aliquis theofilus esset,
et si idē ipse esset ab alio ad illū aliquid
scriberetur sicut a luca euangeliū, sed
quia et ibi ita exorsus est ut diceret primū
quidē sermonē de omnib. feci o theofile
quae coepit ihs facere usq. in diē quo apostolos
quos elegit per spm scm mandans iussit
praedicare euangeliū dedit intellegi quod
iam scribserit euangelii librū unum ex
quattuor quorū est in ecclesia sublimis
auctoritas, nec ideo quia dixit de omnib.
se fecisse sermonē quae coepit ihs face
re et docere usq. in diē quo mandauit apos
tolis putari debet omnia scribsisse in eu
angelio suo quae ihs cū apostolis interra
uersatus fecit et dixit ne sit contrariū
Iohanni qui ait multa alia fecisse ihm quae
si scriberentur mundum totum non po
tuisse capere illos libros cū etiā constet
ab aliis euangelistis non pauca narrata
quae lucas ipse narrando non attigit,

de omnibus ergo fecit sermonē ele-
gendo de omnibus unde faceret ser-
monē quae iudicauit apta et congrua
sufficere officio dispensationis suae,
et quod dicit multos conatos ordina-
re narrationē quae in nobis cōplete
sunt rerum uidetur significare non
nullos qui non potuerunt hoc suscep-
tum munus implere, ideo autē dicit
sibi uisū esse ex ordine diligenter scri-
bere quō multi conati sunt, sed eos de-
bemus accipere quorum in ecclesia
nulla existāta uetoritas, quia id quod
conati sunt implere minime potuerunt.
Iste autē non solū usq ad resurrectionē
ad sūptionē q dn̄i perduxit narrationē
suā ut in quattuor auctoribus euange-
licae scribturae dignū suo labore ha-
beret locū, uerū etiā deinceps quae
per apostolos gesta sunt quae suffi-
cere credidit ad aedificandā fidem
legentiū uel audientiū ita scribsit ut
solus eius liber fide dignus haberetur
in ecclesia de apostolorū actibus narrans-
2 rantes reprobatis omnibus qui non ea

fide qua oportuit facta dicta que apos
tolorum ausi sunt scribere eo quippe
tempore scribserunt marcus et lucas
quo non solum ab ecclesia xpi uerũ etiã
ab ipsis adhuc in carne manentibus aposto
lis probari potuerunt, sic ergo
VIIII Narrare lucas incipit euangelium,
Fuit in diebus herodis regis iudaeae sacer
dos quidã nomine zaccharias de uice abia
et uxor illi de filiabus aaron et nomen eius
elisabeth, et cẽt usq ad eũ locũ ubi ait ut
cessauit autẽ loqui dixit ad simonem duc
in altũ et laxa retia uestra in capturam,
hoc totum non habet ullã repugnantiae
quaestionẽ, Iohannes quidẽ uidetur
simile aliquid dicere sed illud longe
aliud est quod factũ est post resurrec
tionẽ dñi ad mare tiberiadis, ibi enĩ non
solũ ipsum tempus ualde diuersũ est
sed etiã res ipsa plurimũ distat, nã retia
illic in dexterã partẽ missa centum
quinquaginta tres pisces ceperunt
magnos quidẽ sed pertinuit ad euangelis
tã dicere quod cũ tã magni essent retia
non sunt disrupta. Respicientes scilicet

ad hoc factum quod Lucas commemorat
ubi prae multitudine piscium retiarum peban
tur, iam cetera similia Iohanni Lucas non di
xit nisi circa domini passionem et resurrectio
nem qui totus locus a cena ipsius usque ad fi
nem sic a nobis tractatus est ut omnium
conlatis testimoniis nihil eos dissenti re
docerem us, Iohannes est reliquus qui iam
non restat cui conferatur, quicquid enim
singuli dixerunt quae a baliis non dicta sunt
difficile est ut habeant aliquam repugnan
ti aequaestionem, ac per hoc liquido cons
tat tres istos matthaeum scilicet marcum
et lucam maxime circa humanitatem domini nostri
ihesu xpi esse uersatos. Secundum quam
et rex et sacerdos est, et ideo mar
cus qui in illo mysterio quattuor
anima liu hominis uidetur demons
trare personam. Uel matthaei magis
comes uidetur quia cum illo plura dicit
propter regiam personam quae incomitata
esse non solet quod in primo libro com
memoraui. Uel quod probabilius intel
legitur cum ambobus incedit, nam quamuis
matthaeo in pluribus, tamen in aliis non

nullis lucae magis congruit ut hoc ipso
demonstretur ad leonē. Et ad uitulum
hoc est et a regalē quā matheus et sacer
dotalē quam lucas insinuat personā. Id
quod xp̄s homo est pertinere quā figurā
marcus gerit pertinens ad utrūq; diuinitas
uero xp̄i quae aequalis est patri secundū
quod uerbū est. et d̄s apud d̄m. et uerbū caro
factū ut habitaret in nobis secundū hoc
quod ipse et pater unū sunt. A iohanne
maxime cōmendanda suscepta est qui
sicut aquila in his quae xp̄s sublimius
locutus est immoratur nec in terrā
quodā modo nisi raro descendit, deniq;
quāuis matrē xp̄i se nosse plane teste
tur tamen nec in eius nauitate cū mat
theo et luca aliquid dicit nec eius baptis
mū cum tribus cōmemorat. Sed tantū
modo ibi testimoniū iohannis alte sub
limiter quae cōmendans. Relictis eis
pergit cū illo ad nuptias in chan an
galileae, ubi quāuis ipse euangelista
matrē eius fuisse cōmemoret. Ille
tamen dicit quid mihi et tibi est mulier
non repellens de qua suscepit carnē.

Sed suā tunc maxime insinuans diuinita
tem a quā conuersurus in uinū quae diui
nitas illā etiā feminā fecerat non in illa
facta erat. Inde post paucos dies factos in
cafarnaum redit ad templū ubi eū comme
morat. Dixisse de templo corporis sui.
Soluite templum hoc et in tribus diebus excitabo
illud, ubi maxime insinuat non solū quia
ds erat in templo uerbū caro factū ue
rum etiā quia eandē carnē ipse resuscita
uit non utiq; nisi secundum id quod unum
est cū patre. Nec separabiliter opera
tur cū ceteris locis fortassis omnibus
scriptura non dicat nisi quod ds illū susci
tauerit nec alicubi sic expraessū est
quod cū ds resuscitaret xpm etiā ipse se
resuscitauit quia cū patre unus ds est.
Sicut hoc loco ubi ait soluite et tēplū hoc
et tribus diebus suscitabo illud, Inde cū
illo nicodemo quā magna quā diuina
locutus est. Inde rursus pergit ad tes
timoniū iohannis et cōmendat amicū
sponsi non gaudere nisi propter uocē
sponsi ubi ad monetanimā humanā
non de se ipsa sibi lucere. Nec beari

61

NISI INCŌMUTABILIS PARTICIPATIONE SA
PIENTIAE; INDE AD MULIEREM SAMARITANAM
UBI CŌMEMORATUR AQUA UNDE QUI BIBE-
RIT NON SITIET IN AETERNUM. INDE RURSUS
IN CHANA GALILAEAE UBI FECERAT DE AQUA
UINUM UBI EUM CŌMEMORAT DIXISSE REGU
LO CUIUS FILIUS INFIRMABATUR, NISI SIGNA
ET PRODIGIA UIDERITIS NON CREDETIS, USQ,
ADEO SUPRA OMNIA MUTABILIA UOLENS
MENTEM CREDENTIS ADTOLLERE UT NEC IP
SA MIRACULA AQUAE QUAE DIUINUS DE MUTABI
LIBUS CORPORUM FIUNT FIDELIBUS QUAERI
UELIT. INDE HIEROSOLYMAM REDIT, FIT SANUS
XXX OCTO ANNORUM LANGUIDUS, EX HAC
OCCASIONE QUAE DICUNTUR QUAM DIU DICEN
TUR. IBI DICTUM EST QUAEREBANT EUM IUDAEI
INTERFICERE QUIA NON SOLUM SOLUEBAT
SABBATUM SED ET PATREM SUUM DICEBAT DM
AEQUALEM SE FACIENS DŌ, UBI SANUS OSTEN
DITUR QUAM NON USITATE SICUT SOLENT
SCI HOMINES DICERE DIXERIT PATREM SUUM
DM SED QUOD EIS ITA QUALIS INSINUANS,
QUIPPE PAULO SUPERIUS DIXERAT EIS DE
SABBATO CALUMNIANTIBUS PATER MEUS
USQ MODO OPERATUR ET EGO OPEROR,

Ibi exarserunt. non quia patrem suum dice
ret dm̄. sed quod ei aequalis uellit intellegi.
dicendo: pater meus usq. modo operatur
et ego operor. consequens esse ostendens
ut quoniam pater operatur et filius ope
retur. quia pater sine filio non operatur.
Ibi enim et paulo ante ait. Iam illis ob hoc
irascentib. quae cumq. enim ille fecerit.
haec et filius similiter facit. Inde tan
dem discendit iohannes ad illos tres cum
eodem dn̄o in terra gradientes. ut quinq.
milia hominum panib. quinq. pascantur.
Ubi tamen solus commemorat quod cum
uellent eum regem facere solus fugit
in montem. quia in re nihil mihi aliud uide
tur animam rationalem commonere
uoluisse. nisi eo se nostrae menti ratio
neque regnare quo est in excelsis nullam
cum hominib. communionem naturae.
solusq. unicus patri. hoc autem mysteri
um deorsum repente carnales homi
nes fugit. qui a ualde sublime est. unde
illos et ipse fugit in montem. qui regnum
eius terreno animo requirebant. unde
et alibi dicit. regnum meum non est de hoc

mundo, neq etiam hoc nisi iohannes ipse
commemorat uolatu quodammodo ethe
rio su pereminens terris et gaudens
luce sol iustitiae, ab illo itidem mon
tem post miraculum de quinq panib factum
cum his dem tribub paululum remoratus.
donec mare transissent quando ambula
uit super aquas continuo rursus se in uer
bum dni attollit, quam magnum quam pro
lixum quam diu supernum et excelsum ex
occasione panis exortum, cum dixisset tur
bis. amen amen dico uobis. quaeritis me non
quia signa uidistis. sed quia edistis de panib
et satiati estis. operamini non cybum qui
perit. sed qui permanet in uitam aeternam
Et inde iam talia diutissime atq excelsis
sissime tunc abista uerbi celsitudine
ceciderunt qui post eum deinceps non am
bulauerunt, cui sane inhaeserunt qui po
tuerunt intellegere spsest qui uiuificat
caro autem nihil prodest, qui autiq et per
carnem sps prodest et solus sps prod
est caro autem sine spu nihil pr odest,
Deinde suis fratrib. idest cognatis car
nis suae suggerentib. ut ascendat ad

diem festū quo possit innotescere mul
titudine quanta altitudine respondit
tempus meum nondum aduenit tempus
autē uestrum semper est paratū
non potest mundus odisse uos me autē
odit quia ego testimoniū perhibeo de illo
quia opera eius mala sunt hoc est ergo
tempus uestrū semper est paratū quia
uos diē istū concupiscetis de quo prophe
ta dicit. Ego autē non laborauisubsequen
te dn̄e et diē hominis non concupiuitus eis
hoc est uolare ad lucē uerbi et concupis
cere illū diē quē uidere concupiuit abra
ham et uidit et gauisus est, Inde iam ad diē
festum cū ascendisset in tēplū quae illū
iohannes locutū esse cōmemorat quam
mirabilia quā diuina quā excelsa quod
ipsi uenire non possint quo esset iturus
quod et ipsū nossent et unde esset sci
rent. Et esset uerus qui eū miserit
quem illi nescirent, tam quā diceret
Et un[illegible] de sim scitis et unde sim nesci
tis qu[illegible]od quid aliud uoluit intellegi nisi
secundum carnē notū se illi esse potu
isse et gentē et patriā. Secundum

diuinitatē autem incognitū, ibi etiā de
dono sp̄s sc̄i locutus ostendit quis esset
quando munus altissimū dare potuisset,
Rursus illuc de oliueti monte regredien
te quae et quanta narrat locutū post
ueniā illi adulterae datā quae uelut lapi
danda oblata illi a temptatoribus fuerat
quando digito scribebat in terra tā quā
illos tales in terra scribendos significa
ret non in caelo ubi monuit discipulos
se scriptos esse gauderent. aut quod
se humiliando quod capitis inclinatione
monstrabat signa in terra faceret aut
quod iam tempus esset ut in terra quae
fructū daret non in lapide sterili sicut
ante alex eius conscriberetur, ergo
post haec lucē mundi se dixit et qui eū
sequeretur. Non ambulaturū in tene
bris sed habiturū lucē uitae, dixit etiā
se esse principiū quod et loqueretur eis,
quo nomine utiq; se distinxit ab illa luce
quā fecit tam quā lux, per quā facta
sunt omnia, ut illud quod si dixerat lucē
mundi non sic acciperetur quē ad mo
dum qq discipulis ait e uos testis lux mundi,

Illienitā quā lucernaq, non est ponen
da sub modio sed super candelabrum
sicut et de iohanne baptista ille erat
in quid lucerna ardens et lucens, sed
ipse sicut principiū de quo dictū est, Nos
omnes de plenitudine eius accepimus,
Ibi dixit se filiū esse veritatē quae nisi li
berauit nimo erit liber, inde postea quā
inluminauit a natiuitate caecū ex ipsa
occasione in prolixo eius sermone de
moratur iohannes de ouibus, et pastore
etiam ua et de potestate ponendi animā
suā et iterū sumendi eā in quo excel
lentissimā potestatē suae diuinitatis
ostendit, inde cū encenia in hierosoli
mis fierent commemorat ei dixisse iu
daeos quousq, animā nostrā tollis
situes xp̄s dic nobis palā atque inde
sūpta oportunitate sermones quae
etiā sublimia dixerit narrat, ibi dixit,
ego et pater unū sumus, inde iam resu
citatū ab eo lazarū praedicat, ubi
dixit ego sū resurrectio et uita, qui
credit in me etiā si mortuus fuerit
uiuet et omnes qui uiuet et credit in

me. Non morietur in aeternum, in quibus
uerbis quid nisi altitudinem diuinitatis
eius agnoscimus cuius in aeternum
participationem uiuemus; Inde iterum
Iohannis occurrit in Bethaniam matheo
et marco ubi factum est illud de unguento
praetioso. Quod pedes eius a maria ca
put quod perfusum est, atque hinc deinceps
usque ad passionem et resurrectionem domini cum
tribus euangelistis Iohannes graditur
sed in locis eisdem narratione uersan
te, Ceterum quod ad sermones domini attinet
non cessat se attollere in ea quae illi ab
hinc etiam sublimiter diuturne locutus
est. Nam et quando eum uoluerunt uidere
gentiles per philippum et andream habuit
excelsum sermonem quem aliorum euan
gelistarum nullus inseruit, ibi prae
clara iterum de luce inluminante et
lucis filios facientem commemorat;
deinde in ipsa cena de qua euangelis
tarum nullus tacuit quam multa et quam
excelsa uerba eius Iohannes commemo
rat quae alii tacuerunt non solum de
commendatione humilitatis quando

pedes discipulorū lauit. Sed cum
expressus per buccellā traditore ius
exisset remanentibus cū illo undecim
in sermone ipsius mirabiliter stupe
do maximeq. diuturno idē iohannes
immoratus est ubi dixit qui uidet me
uidet et patrē, ubi multa locutus est
de spūs scō paraclēto quē missurus
eiserat. Et de sua clarificatione quā
habuit apud patrē prius quā mundus
esset. Et quod unū nos faceret in se
sicut ipse et pater unum sunt, non ut
ipse et pater et nos unū sed nos unum
sicut ipsi unū; multaque alia mireq.
sublimia de quib. disserere sicut dignū
est etiā si essemus idonei in hoc tamen
opere non id nos suscepisse quis non
aduertat quod alibi fortasse reddendū
est hic certe non est expetendum. Com
mendare quippe uoluimus amatoribus
uerbi dī et studiosis sanctę ueritatis.
quā uis eius dem xpi qui uerus et uerax
est adnunciator atq. praedicator
iohannes in euangelio suo fuerit. Cuius
et ceteri tres qui scribserunt euangeliū

et ceteri apostoli qui non quidem ipsam
narrationem scribendam susceperunt
in eatamen praedicatione sui officii
munus impleverunt. Longe tamen hunc
in xpi altiora subuectum ab ipso initio
libris uirarofuisse cum ceteris, idest pri
mo circa iordanem ppt testimonium iohan
nis baptistae in de trans mare tiberiadis
quando turbas de quinque panibus pauit
et super aquam ambulauit; tertio in bethania
ubi unguento praetioso fidelis feminae
deuotione perfusus est donec illis inde
occurreret ad passionis tempus quod eum
eis erat necessario narraturus, ubi ta
men ipsam dominicam cenam de qua nullus
eorum tacuit multo opulentius tamquam de
cellario dominici pectoris ubi discum
bere solebat exhibuit ipsum, deinde pila
tum uerbis altioribus percutit dicens
regnum suum non esse de hoc mundo regem
que esse natum et ad hoc uenisse in
hunc mundum ut testimonium per
hibeat ueritati, mariam quoque post
resurrectionem mistica altitudine
uisitans nolime inquit tangere

Nondum enim ascendi ad patrem, dis
cipulis etiam insufflando dedit spm
scm, ne ipse sps qui trinitati consubs
tantialis et coaeternus est, tantum
modo patres esse, non etiam filii sps pu
taretur, postremo suas oues petro se
amanti eumque amorem ter confitenti
commendans dicit eundem iohannem sic
se uelle manere donec ueniat, ubi
etiam mihi uidetur alto docuisse mysterio
rum tam ipsam iohannis euangelicam dis
pensationem quam in luca eliquidissi
mam uerbi sublimiter fertur, ubi trini
tatis aequalitas et incommutabi
litas uideri potest, et quam maxime
proprietate distet a ceteris homo
cuius susceptione uerbum caro factum
est, perspicue carne cognosciq non
posse, nisi cum ipse dn̄s uenerit, id
~~eo~~ sic manebit donec ueniat, mane
bit autem nunc in fide credentium,
tunc autem faciem ad faciem con
templandum erit, cum apparue
rit uita nostra, et nos cum ipso
apparebimus in gloria, quisquis

Autem arbitratur homini uitam istam
mortalem adhuc agenti posse contingere
re. ut demoto adq. discusso omni nubilo
phantasiarum corporalium adq. carna
lium serenissima incommutabilis ue
ritatis luce potiatur et mente paeni
tus a consuetudine uitae huius aliena
ta illi constanter et indeclinabiliter
haereat. Nec quid quaerat nec quisque
rat intellegit. Credat ergo potius subli
me auctoritati minimeq. fallaci. Quam
diu sumus in corpore peregrinare nos a
dn̄o et ambulare per fidem nondum per
speciem, ac sic perseuerant erretinens
adq. custodiens fidem spem caritatem
intendat in speciem. ex pignore quod ac
cepimus sc̄i sp̄s qui nos docebit omnem
ueritatem. Cum d̄s qui suscitauit ih̄m xp̄m
a mortuis uiuificabit et mortalia cor
pora nostra per inhabitantem sp̄m
eius in nobis; prius autem quam uiuifi
cetur. hoc quod mortuum est propter
peccatum procul dubio corruptibile
est et adgrauat animam, et si quan
do adiuta excidit hanc nebulam quate
gitur

omnes terra, id est hanc carnalem ca
liginem qua tegitur omnis uita terrena,
tamquam rapida coruscatione perstringe
tur, et in suam infirmitatem redit uiuente
desiderio quorum sus erigatur, nec sub
ficiente munditia qua figatur et quan
do quisque hoc magis potest tantum maior
est, quanto autem minus tanto minor,
Si autem nihil adhuc tale mens hominis
experta est in qua tamen habitat xps per
fidem instare debet minuendis finien
disque cupiditatibus huius saeculi moralis
uirtutis actione tamquam incomitatu
trium illorum euangelistarum cum media
tore xpo ambulans eum qui filius dei sem per
est propter nos filium hominis factum
ut sempiterna uirtus eius et diuinitas
nostrae infirmitati et mortalitati
contemperata de nostro nobis insgatque
ad se faceret uiam cum magnae spei laeti
tia fideliter teneat, Ne peccet a rege
xpo regatur si forte peccauerit ab eo
dem sacerdote xpo expietur adque ita
in actione bonae conuersationis et
uitae nutritis pennis geminae dilectio
nis

tamquam duab, alis uali disseuectus a ter
ris ab eo dem ipso xpo uerbo inluminetur
uerbo quod in principio erat et uerbum apud
dm erat et uerbum dsc erat, Et si per specu
lum et in aenigmate lunge tamen sub
limius ab omni similitudine corporali,
Quapropter quamuis in illis tribus actiuae
in iohannis autem euangelio dona contem
platiuae uirtutibus eluceant eis qui
haec dinoscere sunt idonei, tamen et
hoc iohannes quoniam ex parte est si cum a
nebit donec ueniat quod perfectum est et alii
quidem datur per spm sermo sapientiae,
alii sermo scientiae secundum eundem spm,
alius diem dno sapit, alius de pectore
dni liquidius aliquid bibit, alius leuatus
usque ad tertium caelum ineffabilia
uerba audit. Omnes tamen quamdiu
sunt in corpore peregrinantur a dno
et omnibus bonae spei fidelibus in libro
uitae scriptis seruatur, quod dictum
est et ego diligam eum et ostendam
me ipsum illi, uerum tamen in hac pere
grinatione quantum rei huius intel
legentia uel scientia quisque

profecerit, tanto magis caueat dia
bolica uitia: superbiā et inuidentiā,
meminerit hic ipsum euangelium
iohannis quā multo amplius erigit ad
contemplatione ueritatis, tam mul
to amplius praecipere de dulcidine
caritatis, et quia illud praeceptum
uerissimum ac saluberrimum est,
quanto magnus es tanto humilitate
in omnibus, qui euangelista xpm
longe ceteris alius commendat
apud eum discipulis
pedes lauat, m expl. lib iiij aureli og de conscientia ang.

expl

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

Confessio & magnificentia

RE LEGI AGUSTINI EPI DE CON
CORDIA EUANGELISTARUM
FINIT LIBRI IIII PER GRATIA XPI
ANNO

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

S. AVGVSTINVS.

DE CONSENSV EVANGELISTARVM

LATIN
12190

